

TC
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

PÂYİTAHT GAZETESİNDEKİ EDEBÎ VE KÜLTÜREL FAALİYETLER
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
BİRSEN EROL
20076111

Danışman
PROF. DR. ABDULLAH UÇMAN

İstanbul – 2010

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET.....	VII
SUMMARY.....	VIII

GİRİŞ:

1. “Gazete” Üzerine Birkaç Söz.....	1
2. Başlangıçtan 1921’e Kadar İstanbul’da Öne Çıkan Türk Gazetelerine Genel Bir Bakış.....	2
3. Türk Basın Tarihinde Sedat Simavi’nin Yeri.....	8

I. BÖLÜM:

1.PÂYİTAHT GAZETESİNİN ŞEKİL VE MUHTEVA BAKIMINDAN İNCELENMESİ.....	10
---	----

II. BÖLÜM:

2.PÂYİTAHT GAZETESİNDEKİ YAZILARIN İNCELENMESİ

2.1. MAKALELER

A) Edebiyat Hayatı İle İlgili Makaleler.....	29
B) Sosyal Hayatla İlgili Makaleler.....	35
C) Baş Makaleler.....	52
Ç) Dil İle İlgili Makaleler.....	70
D) Edebî Simâlarla İlgili Makaleler.....	73
E) Felsefî Makaleler.....	81
F) Tiyatro İle İlgili Makaleler.....	86

2.2. HİKÂYELER

A) Telif Hikâyeler	
- Mensur Hikâyeler.....	94

- Manzum Hikâyeler.....	104
B) Tercüme Hikâyeler.....	105
2.3. ŞİİRLER.....	107
2.4. MÜLÂKATLAR.....	115
2.5. GÜNDELİK YAZILAR.....	116
2.6. HABERLER/ İLÂNLAR.....	140
2.7. GEZİ YAZILARI/MEKTUPLAR.....	158
2.8. TEFRİKALAR.....	162
SONUÇ.....	165
3. PÂYİTAHT'IN YAZARLARI İLE İLGİLİ BİLGİ.....	168
4. PÂYİTAHT'TAN SEÇİLMİŞ YAZILAR.....	200
KAYNAKLAR.....	213
ÖZGEÇMİŞ.....	222

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

bkz.: Bakınız

C.: Cilt

Çev.: Çeviren

Doç.: Doçent

Dr.:Doktor

Enst.: Enstitü

Haz.: Hazırlayan

İst.:İstanbul

İÜ: İstanbul Üniversitesi

Kül. Bak.: Kültür Bakanlığı

MSGSÜ: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

MSÜ: Mimar Sinan Üniversitesi

nr.: Numara

Prof.: Profesör

s.: Sayı

Sos. Bil. Enst.: Sosyal Bilimler Enstitüsü

SÜ: Selçuk Üniversitesi

sy.: Sayfa

T.: Türkiye

Yay.:Yayınları

YL: Yüksek Lisans

yy.: Yüzyıl

YKY: Yapı Kredi Yayınları

Ailem için...

ÖNSÖZ

Son yıllarda hızla küreselleşen dünyamızda bilginin önemi her geçen gün artmaktadır. Teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak televizyon, radyo ve internet gibi iletişim araçları sayesinde insanlar her türlü bilgiye en kısa sürede ulaşabilmektedir. Gazeteler, haber ulaştırmada, bütün bu teknolojik gelişmelerin hızına yetişemese de günümüzde hâlâ etkilidir ve kamuoyuna yön vermeye devam etmektedir. İletişim araçlarının henüz gelişmediği ve bilgi aktarımının günümüzdeki kadar hızlanmadığı dönemlerde gazetenin toplum üzerindeki etkisi çok açık bir şekilde bilinmektedir.

XIX. asrın ikinci yarısında kültür hayatımıza giren gazete ve dergiler, yeni Türk edebiyatı araştırmaları için büyük bir öneme sahiptir. Gazete ve dergiler halka ulaştırdıkları haberlerin yanı sıra çıktıkları dönemin edebî hayatını yansıtmıştır. Kimi zaman edebî toplulukların meydana gelmesine yardımcı olmuş, kimi zaman edebî tartışmaların yaşandığı bir mektep konumunda yer almıştır. Edebiyatçılar eserlerini gazete ve dergiler sayesinde daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaştırabilmişlerdir. Gazetede şiir ve yazılar yayımlanmış, hikâye ve romanlar tefrika edilmiş, çıkan haber, ilan ve tanıtımlarla toplum, edebî eserlerle birlikte edebiyatçıları da tanıma fırsatı bulabilmiştir. Özellikle edebiyat tarihi alanında çalışma yapanlar açısından süreli yayınların taranması ve içindeki yazıların sistematik olarak sınıflandırılmasının ne kadar kolaylık sağlayacağı gayet açıktır.

Biz de bu gaye ile tezimizi, Türk basın tarihine önemli katkılarda bulunmuş Sedat Simavi'nin çıkarmış olduğu, Ocak 1921'de okurlarla buluşan ancak çok uzun soluklu yayımlanamayan **Pâyitaht** gazetesindeki edebî ve kültürel faaliyetler üzerine hazırlamak istedik.

“Pâyitaht Gazetesindeki Edebî ve Kültürel Faaliyetler” başlığıyla hazırlamaya çalıştığımız tezimizin giriş bölümünde öncelikle gazetenin kelime anlamından yola çıktık. Gazetenin Türk toplum hayatına girdiği dönemden **Pâyitaht** gazetesinin yayın hayatına başladığı 1921 yılına kadar geçen süre içinde Türk gazetelerinin gelişiminden bahsetmeye çalıştık. Giriş bölümünün sonunda, yayımladığı pek çok gazete ve dergiyle Türk basın tarihine yön veren Sedat Simavi ile ilgili bilgilere yer ayırdık.

Çalışmamızın I.Bölümünde **Pâyitaht** gazetesini şekil ve muhteva bakımından genel olarak değerlendirdik. Gazetenin, ebadı, kimi zaman değişen sayfa sayısı; yazar kadrosu, dönemin edebî anlayışının gazeteye yansıması, dönemin siyasî ve askerî olayları karşısında gazetenin duruşu, sansürün etkileri, yazılarda üzerinde sıkça durulan dönemin edebî, sosyal ve kültürel olayları gibi konularda edindiğimiz bilgileri aktarmaya gayret gösterdik.

II. Bölümde ise **Pâyitaht**’ta yer alan edebî ve kültürel yazıları türlere göre tasnif ederek, araştırma yapanlara daha fazla yardımcı olabilmek amacıyla sınıflandırdığımız yazıların muhtevaları hakkında bilgi veren kısa değerlendirmeler ve açıklamalar hazırladık. Türlerle göre tasnif yaparken, en çok yer alan türden en az yer alana doğru sıralama yolunu seçtik.

Sonuç bölümünde yaptığımız tarama, inceleme ve değerlendirmelerden elde ettiğimiz verilerle **Pâyitaht** gazetesinin edebiyat ve kültür hayatımızdaki yerini belirlemeye çalışarak, Yeni Türk Edebiyatı alanına bir parça da olsa katkıda bulunmaya çabaladık.

Çalışmamızla ilgili değerlendirmelerimizin ardından **Pâyitaht** gazetesinin sütunlarında yazılarına yer verilmiş yazar ve şairlerin hayatları ile edebî şahsiyetlerini içeren kısa bilgiler vererek, bu yazar ve şairler hakkında faydalanılabilecek, araştırmalarımız sırasında karşılaştığımız kaynaklardan bazılarına yer verdik. “Pâyitaht’tan Seçilmiş Yazılar” başlığı altında ise farklı yazar ve şairlerden seçtiğimiz yazılara yer verdik.

Kaynaklar bölümü, doğrudan faydalandığımız eser isimlerinden oluşmaktadır. Tezimizi hazırlarken incelediğimiz; ancak doğrudan faydalanamadığımız eserlerin pek çoğunun ismine özellikle yazarlar ile ilgili yapılan çalışmalar kısmında yer verdiğimiz için ayrıca bu bölümde belirtmedik.

Destek görmeden “Pâyitaht Gazetesindeki Edebî ve Kültürel Faaliyetler” başlıklı çalışmanın elbette üstesinden gelemedim. Öncelikle sonsuz saygı ve sevgi duyduğum değerli hocam Sayın Prof. Dr. Abdullah UÇMAN’a danışmanlığımı üstlendiği ve her zaman yapıcı tavrı ile desteği için teşekkür borçluyum. Ayrıca sadece bu çalışma sürecinde değil, her zaman bana inanan ve güvenen canım aileme şükranlarımı sunuyorum.

Birsen EROL

İstanbul 2010

ÖZET

XX. yy.ın başlarında Osmanlı topraklarında, asırlarca hüküm süren bir imparatorluğun tükenişi ile yeni doğacak bir devletin sancıları birlikte yaşanır. Memleket bu sancılar içinde acı ve sefalet ile mücadele ederken, siyasî, sosyal, kültürel ve edebî açıdan zihniyet değişikliklerini de tecrübe eder. Toplumun yaşadığı bütün bu tecrübe ve değişiklikleri günümüze taşıyan en tabîî belgeler şüphesiz gazetelerdir. Döneminin siyasî, sosyal, kültürel ve edebî zihniyetini sonraki nesillere aktaran gazetelerden biri de **Pâyitaht**'tır.

Millî Mücadele günlerinde İstanbul'da çıkan **Pâyitaht**, açıkça taraf olamasa da Anadolu'daki direnişe destek verir. Bundan dolayı baskı ve sansüre uzun süre dayanamaz, 26 Ocak 1921 – 4 Nisan 1921 tarihleri arasında toplam 63 sayı çıkar. Bu günlük gazetenin sahibi Sedat Simavi'dir. Gazete, yazılarıyla dönemin siyasî olaylarından daha çok edebî ve kültürel faaliyetleri hakkında bilgi verir ve döneminde hâkim olan millîlik anlayışını okurlarına hayatın her yönüyle ulaştırır.

Dönemi daha iyi algılamak ve geçmişle bugün arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarabilmek için önemli belgelerden biri olan **Pâyitaht**'ın incelenmesi, sosyal, kültürel ve edebî geçmişimiz hakkında daha net bilgileri edinmemize yardımcı olacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Pâyitaht, Millî Mücadele, sansür, tarihî belge, millîlik

SUMMARY

At the beginning of the 20th century, the fall of the Ottoman Empire and the rise of a new state go together. While the country experiences the misery and fights with the influence of social destruction, it also experiences the political, social, cultural and literal change that the world of intellect imposes. The most important documents that carry these experiences and changes to our days are, of course, “newspapers”. **Pâyitaht** is one of these newspapers that transfer these political, social, cultural and literal intellects to our days.

Pâyitaht that was published in Istanbul during the national struggle days supports the resistance in Anatolia though it does not evince its side specifically. It can not bear the censorship and pressure that were applied for its support to the national struggle and only 63 issues could have been published between January 26th 1921 and April 4th 1921. The owner of the daily newspaper is Sedat Simavi. The newspaper gives more importance to literal and cultural activities and articles rather than the political actions of the day in the framework of national understanding.

Examining **Pâyitaht** socially, culturally and literally will help us to comprehend the past period and to put up the relation between today and the past better; thus, informs us better for the day.

KEYWORDS: Pâyitaht, National Struggle, censorship, historical documents, nationality

GİRİŞ:

1) “Gazete” Üzerine Birkaç Söz

Gazete, Türk toplumunun Batılılaşması sürecinde önemli bir dönüm noktası konumundadır. Askerî ve idarî yapıda başlayan yenilik hareketlerinin hayatın her alanına yayılıp Batılılaşmaya dönüşerek halka inmesinde gazetenin büyük rolü vardır. Bununla beraber gazetenin kendisi de aslında Batılılaşmanın sembollerinden biridir. Çünkü “Gazete sözü, bir zamanlar İtalya’da küçük bir para birimi olan “gazetta”dan gelmedir. Venedik’te yalnız haber veren bir yayının ücreti bir gazetta olduğundan, zamanla bu para biriminin ismi gazete yerine geçmiştir. Bu isim, günümüzde hemen hemen bütün dünyada kullanılmaktadır.”¹ Sevan Nişanyan **Sözlerin Soyağacı** ismiyle hazırladığı etimolojik sözlükte gazetenin “ Venedik Cumhuriyeti’ne özgü bir kavramken 1630’larda Almanya ve Hollanda, daha sonra Fransa ve İngiltere’de benimsenmiş”² olduğunu belirtir.

Birçok kaynakta benzer ifadelerle tanımlanan gazete için kısaca “Siyasî, ekonomik, toplumsal, edebî vb. konularda haber veren, yorumlarda bulunan, her gün veya belirli zamanlarda çıkarılan basılı yayın.”³ denilebilir. Gazete, günlük haberler veren bir yayının organı olmanın yanı sıra edebiyattan tarihe, sanattan felsefeye, sağlıktan spora, siyasetten ekonomiye kadar pek çok alanda bilgi verirken döneminin de genel görünümünü yansıtır.

Edebiyat tarihimizde Tanzimat Fermanı’nın ilânından sonra adlarını duyuran edebî şahsiyetler edebiyat dünyasına adımlarını gazetecilikle atarlar. Edebî eserlerin çıkış tarihleri, gördükleri ilgi, eserler hakkında yazılmış değerlendirmeler ve yapılan eleştiriler ile ilgili bilgileri gazetelerden öğrenirken, edebî şahsiyetlerin çalışmalarını

¹ İbrahim Alaattin Gövsa, **Dil ve Genel Kültür Ansiklopedisi**, Milliyet Yay., C.2, sy. 747-749

² Sevan Nişanyan, **Sözlerin Soyağacı- Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**, Adam Yay., Gözden geçirilmiş 2. Basım, İstanbul Şubat 2003, sy. 145

³ Yaşar Çağbayır, **Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı-Ötüken Türkçe Sözlük**, Ötüken Yay., İstanbul 2007, C. 2, sy. 1659-1660

ve yeni edebî türleri de yine gazetelerden takip edebiliriz. Bundan dolayı gazete, Yeni Türk Edebiyatı araştırmalarında önemli bir kaynaktır.

2) Başlangıçtan 1921'e Kadar İstanbul'da Öne Çıkan Türk Gazetelerine Genel Bir Bakış

Türkiye'deki ilk gazeteler 1831-1876 yılları arasında yayın hayatına girer. Böylelikle II. Mahmud, Abdülmecid ve Abdülaziz'in padişahlık yıllarını kapsayan 1831-1876 yılları arasındaki bu dönemde Türk basını doğar. Ancak Türkiye'de basın hayatı, halk yığınlarını aydınlatmak, kamuoyunu uyarmak amacıyla toplumca duyulan bir ihtiyaçtan doğmamış, hükûmetin bir duyuru organı biçiminde başlamıştır. Türkçe olarak İstanbul'da çıkarılan ilk gazete **Takvim-i Vakâyi**'dir. 11 Kasım 1831'de, II. Mahmud'un ön ayak olmasıyla yayımlanan **Takvim-i Vakâyi** ile devlet, “devlet görevlileri ve aydınlar başta olmak üzere yurttaşlarına olaylar hakkında bilgi akışını sağlamayı üstlenmekte”⁴dir. İç ve dış olayları halka zamanında duyurabilmek amacıyla devlet tarafından çıkarılan **Takvim-i Vakâyi**, Esad Efendi'nin sorumluluğunda resmî haberler, dış olaylar üzerine bilgiler, ticaret ve sanayii ilgilendiren duyurular yayımlayarak, haftada bir çıkmıştır. “1860 tarihinden sonra tamamen Resmî Gazete niteliğine bürünmüş, bu yönü ile gerçek gazete hüviyetini kaybetmiştir. Yüz yıla yaklaşan uzun bir süre yayınıni sürdüren gazete, 24 Kasım 1922'de 4609 sayı ile tarihe karışmıştır. TBMM hükûmeti tarafından 7 Ekim 1920 tarihinde yayınlanan (**Cerîde-i Resmiye**) bir bakıma **Takvim-i Vakâyi**'nin belirtilen niteliğiyle devamı mahiyetindedir. 02.11.1922 tarihinde adı (**Resmî Cerîde**) olmuş, bir süre sonra 02.01.1928'de Hakkı Tarık Us'un teklifinin kabul edilmesiyle adı **Resmî Gazete**'ye dönüştürülmüş olup hâlen Ankara'da yayımlanmaktadır.”⁵

Basın tarihimizde özel bir sermaye ile çıkarılan ilk gazete **Cerîde-i Havâdis** 'tir. “Kadıköy yakınlarında avlanırken bir Türk çocuğunu yanlışlıkla

⁴ Ali Gevgilili, “Türkiye Basını” **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yay., C.1, sy. 203-223

⁵ Kemal Korkmaz, **Milli Mücadele Dönemi İstanbul ve Ankara Basını**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006, sy. 3

vurması sonucu tutuklanan William Churchill, kapitülasyonlar sebebiyle İngiltere'nin Bâbıâli'yi şiddetle protesto etmesine yol açmıştı. Protestolar karşısında hükûmet de Churchill'e çeşitli parasal olanakların yanı sıra bir de gazete yayın izni vermiştir. 3 Temmuz 1840'ta yayına giren (...) bu yarı resmî görünümlü gazete"⁶ ilk gazete yazarlarının da yetişmesine imkân sağlamıştır. Yetenekli yazar kadrosu bulunan başka gazetelerin çıkmasıyla **Cerîde-i Havâdis**'in satışlarını etkileyeceğini düşünen Churchill, 27 Eylül 1864 tarihinde 1212 numaralı nüshadan sonra gazetenin yayınına son vermiştir.

Yerli sermaye ile özel bir Türkçe gazetenin yayınlanması ancak 1860'ta gerçekleşir. İlk özel Türkçe gazete olarak bilinen **Tercümân-ı Ahvâl**, Türk basın tarihinin olduğu kadar edebiyat ve kültür tarihinin de dönüm noktasıdır. Devlet tarafından görevlendirilerek Fransa'da bulundukları sırada toplumsal hayatta basının oynadığı etkili rolü gören İbrahim Şinasi ve Çapanzâde Âgâh yurda döndükten sonra uzun süren çabaların ardından özel bir günlük gazete çıkarma için izin alırlar. 21 Ekim 1860'ta ilk sayısı yayımlanan **Tercümân-ı Ahvâl** 1866'ya kadar çıkmaya devam eder. "**Tercümân-ı Ahvâl**, ilk profesyonel gazetecilerimizin çalıştığı bir gazete olarak, basın dilini sadeleştirmede oynadığı rol ve kalitesi ile bir merhale sayılır."⁷ 1862'de 25. sayıdan sonra Şinasi, Âgâh Efendi'den ayrılarak **Tasvîr-i Efkâr**'ı yayımlar. "27 Haziran 1862'de yayımlanmaya başlayan bu gazete, bir fikir gazetesi olarak kabul edilir. Şinasi Avrupa'ya giderken gazeteyi Namık Kemal'e bırakır. O da 469. sayıdan itibaren Recâizâde Ekrem'e bırakarak Avrupa'ya gider. 1866'da gazete kapanır."⁸ "**Tasvîr-i Efkâr** haber ve yazı ilkeleri, siyasal durumlar karşısındaki tutumuyla Türk basın ve gazetecilik tarihinin ilk gerçek temsilcisi olarak kabul edilmiştir. Bundan ötürü Şinasi'ye "Türk gazeteciliğinin babası" sanı verilmiştir."⁹ **Tasvîr-i Efkâr** 'ın ardından Türk basını gelişmeye başlar.

⁶ Ali Gevgili, "Türkiye Basını" **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yay., C.1, sy. 203-223

⁷ "Basın" **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.1, Dergâh Yay., İst. 1977 sy.316

⁸ A.g.e.

⁹ İbrahim Alaattin Gövsa, **Dil ve Genel Kültür Ansiklopedisi**, Milliyet Yay., C.2, sy. 747-749

Tanzimat dönemi basınının siyasî ve sosyal olaylarla ilgili yazı yazabilecek yazar kadrosu olmadığı için gazetelerde dil ve edebiyat yazılarına ağırlık verilmiştir. Böylece Türk basınının ilk gazetecileri Tanzimat döneminin edebiyatçılarıdır. Gazeteler, halka haberin yanı sıra ansiklopedik bilgiler de verirler. Dil ve edebiyat meselelerine geniş yer ayırdıklarından gazeteler, basın tarihi için olduğu kadar edebiyat tarihi açısından da önemli birer malzeme olmuştur.

1866'da Filip Efendi'nin **Muhbir** isimli gazetesi Ali Suavi'nin yönetiminde haftada dört gün çıkar. 1867'de Avrupa'ya kaçan Ali Suavi, **Muhbir**'in yayımına bir süre daha Londra'da devam eder. İlk resimli gazete **Âyîne-i Vatan**, 1867'de çıkar; ancak ilkel basım yöntemlerinden dolayı pek tutulmaz. Âli Paşa'nın 27 Mart 1867'de çıkardığı kararname ile basını denetleme konusunda hükûmete çeşitli yetkiler tanıdığı dönemde Yeni Osmanlılar Avrupa'ya kaçar ve yurt dışında Mustafa Fazıl Paşa'nın desteğiyle hükûmeti eleştiren **Muhbir**, **Ulûm**, **Muvakkaten Ulûm**, **Hürriyet** ve **İnkılâb** gibi gazeteler yayımlarlar. İstanbul'da çıkan **Terakkî**, **Basîret**, **İbret** ve **Hadîka** gazeteleriyle **Diyojen** ve **Hayalî** isimli mizah dergileri 1839-1876 döneminin başlıca ürünleridir. I. Meşrutiyet'in ilânı ve Kanûn-ı Esâsî'nin kabul edilmesiyle esen hürriyet havasından dolayı sürgüne gönderilen birçok gazeteci ve yazarın İstanbul'a dönmesiyle basın hayatı canlanır; ancak II. Abdülhamid'in 1878'de Meclis-i Mebusan'ı kapatmasıyla 1908'e kadar süren İstibdat Dönemi başlar. II. Abdülhamid'in gazeteler üzerine geniş bir sansür uygulamasından dolayı kimi gazeteler kapanırken, var olanlar da silikleşir. Bu dönemin gazetelerinde rütbe ve nişan haberleri baş tarafa alınır, cumartesi günlerinde padişahın bir gün önceki selâmlık töreni ayrıntılarıyla anlatılır, siyasî konulara hiç dokunulmaz ve sansür kesintilerinden kaçınılırdı. II. Abdülhamid döneminde Türk basınının en tanınmış yazarı olarak Ahmet Mithat Efendi **Tercümân-ı Hakikat** isimli gazetesiyle dikkati çeker. Devlet desteğiyle çıkardığı gazetesinde özellikle eleştirdiği “Jön Türklerce ‘saray yazarı’”¹⁰ diye nitelenir.

¹⁰Ali Gevgili, “Türkiye Basını” **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yay., C.1, sy. 203-223

1908-1918 yılları arasında II. Meşrutiyet'in ilânından dolayı memlekette tekrar hürriyet havası eserken, gazete ve dergi sayısı hızla artar. 24 Temmuz'dan itibaren gazete sütunlarında İstibdat Dönemi'ni eleştiren yazılar yer alır. 1908-1909 arasında 353 gazete ve dergi çıkarıldığı bilinir. Bunlar arasında İttihat ve Terakki taraflısı olanlar: **Yeni Tasvir-i Efkâr, Milliyet, Hak Yolu, Hürriyet, İttihad, İttifak, Basîret, Servet, Ahâlî, İstiklâl, Metin, Protesto, Saadet, Zaman, Akşam, Vakit** vb. Ancak bu hürriyet havası ve sansürsüz dönem çok uzun sürmez. Temmuz 1909'da yeni bir kanunla çeşitli yasaklar getirilmiştir. 31 Mart sebebiyle ilân edilen askerî sansür varlığını 1912'ye kadar sürdürür. Birinci Dünya Savaşı çıkınca da 1914'te yeniden başlayan siyasal sansür, Mütareke ve işgal yıllarında da devam eder ve "7 Ağustos 1920'de çıkarılan yeni bir kararnâme, yapılan baskıların somut bir ifadesidir. İstanbul basınına uygulanan sansür, Türk ordusunun İstanbul'a girişine kadar devam etmiştir."¹¹

30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından siyâsi ve toplumsal anlamda pek çok değişiklik olmuştur. 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar İzmir'e asker çıkarır. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a giden Mustafa Kemal'in, Anadolu kurtuluş hareketinin ilk adımını atması, sonrasında Misâk-ı Milli'nin kabul edilmesi üzerine 16 Mart 1920'de İstanbul İtilâf Devletleri tarafından resmen işgal edilir. Bu dönemde İstanbul'da Osmanlı Hükûmeti, Ankara'da ise Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti vardır. Osmanlı Hükûmeti işgal kuvvetleriyle işbirliği yapmak durumunda kalırken, Ankara Hükûmeti ise bağımsızlık için Millî Mücadele'yi yürütür. Türk basını da bu durumdan dolayı İstanbul ve Anadolu basını olarak bölünmek durumunda kalır.

Mütareke Dönemi'nde "İstanbul'da yayımlanan gazetelerin bir kısmı, Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da yönettiği Kurtuluş Savaşı'nı destekliyor, ancak Osmanlı Hükûmeti'nin 5 Şubat 1919 tarihli kararnamesiyle kurulan ve işgal kuvvetlerinin buna eklenen hattâ şiddetlendiren sansürleri yüzünden cesur ve bilinçli yayın

¹¹ Bülent Varlık, "Mütareke ve Milli Mücadele Basını", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C.5, İletişim Yay., sy. 1200-1210

yapamıyorlar, gerektiği şekilde seslerini duyuramıyorlardı.”¹² Dolayısıyla İstanbul basını hem Osmanlı Hükûmeti’nin hem de işgal kuvvetlerinin sansürüne maruz kalmıştır. İstanbul’da çıkan gazetelerden **İleri, Yeni Gün, İkdâm, Akşam, Vakit, Tercümân-ı Hakikat, Tanîn, Güleriyüz, Büyük Mecmua** Millî Mücadele’ye destek verir. Buna karşın Refî Cevad (Ulunay)ın **Alemdar**’ı, Ali Kemal’in **Peyâm-ı Sabah**’ı, Refik Hâlid (Karay)ın **Aydede**’si ve İngiliz Muhipler Cemiyeti sözcüsü **İstanbul** gazetesi Millî Mücadele’nin aleyhinde tavır alarak Mustafa Kemal Paşa’yı yer yer sert bir üslûpla eleştiren yazılara yer verir.

İstanbul basını, hem Osmanlı Hükûmeti’nin hem de işgal kuvvetlerinin baskısı altında bulunduğu için gazetelerin pek çok sütununda sansürün izleriyle karşılaşılır. Mütareke Dönemi’nde yayın hayatına başlayan **Pâyitaht** gazetesinin de bazı sütunları sansürden dolayı boş kalır, hattâ 21 Şubat 1337 ile 27 Şubat 1337 tarihleri arasında **Pâyitaht**’ın yayınına beş günlük ara verilir. Bu durum gazetede sadece “İzah”¹³ başlıklı yazıda “Kendi sun’ ve idaremizde olmayan beş günlük tatili gazetecilik âleminde bir nakîse olarak kabul etmediğimiz...” ifadesiyle çok kısa olarak yer alır.

Türk basın tarihine yönelik pek çok kaynak tarandığında **Pâyitaht** gazetesi ile ilgili bilgilerin yetersizliği dikkati çeker. **Pâyitaht**’ın sütunları okunduğunda ve yazıları incelendiğinde kaynaklarda var olan kısıtlı bilgilerden bazılarının yanlışlığı fark edilir. Prof. Dr. Yücel Özkaya’nın **Millî Mücadele’de Atatürk ve Basın** isimli eserinde **Pâyitaht** hakkında verilen bilgiler şöyledir: “ **Pâyitaht** gazetesi ve İstanbul gazeteleri, 1921’e kadar ne Kuva-yı Millîye’den, ne de ulusal bağımsızlık savaşından ve Mustafa Kemal Paşa’dan söz etmemişlerdir. Bu tarihten itibaren söz etmeye başlamalarının nedeni ise, I. ve II. İnönü zaferleri, Doğu’da Ermeni hareketinin başarılı oluşu ve Fransa ile Ankara Barışı’nın yapılması gibi, artık başarının elde edileceği inancının gelişmesi ile Padişah’ın bundan yarar bulması ile ilgili olsa gerektir.

¹² M. Nuri İnüç, **Basın ve Yayın Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1982, sy. 337

¹³ İzah, **Pâyitaht**, nr. 39-31, 10 Mart 1337 Çarşamba (Perşembe)

Pâyitaht gazetesi, haberlerini Rum ve Avrupa ajanslarından alır; İstanbul'daki kabine hakkındaki bilgileri verirken, kabine üyelerinin sözlerini de yayınlardı. **Pâyitaht**, Anadolu basınından çok az alıntı yapmış, ağırlığı İstanbul yaşantısına ayırmıştır. Her ne kadar arada sırada, ikinci ve üçüncü sayfasında “Memleketten Mektuplar” şeklinde bir bölüm bulundurmuş ve burada Çankırı, Samsun gibi yerlerden haberler vermişse de, bu haberler Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı konu alan önemli haberler değildir. Üstelik **Pâyitaht**, okurlarına Ankara'yı harabe olarak tanıtıyordu. Bütün bunlarda, gazetenin İstanbul'da çıkmasının ve Padişah yanlısı olmasının ve işgal kuvvetlerinin sansürünün büyük etkisi olsa gerektir.”¹⁴ **Pâyitaht**'ın 26 Ocak 1921 tarihinde yayın hayatına başlamasından günler önce I. İnönü Savaşı 6-11 Ocak 1921'de zaferle sonuçlanır. **Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın** isimli eserde de belirtildiği gibi II. İnönü Savaşı'nın kazanılmasına kadar **Pâyitaht**'ın sütunlarında açık bir şekilde Millî Mücadele'den, Kuva-yı Millîye'den veya Mustafa Kemal Paşa'dan bahsedilmez. İlk defa 30 Mart 1337 Çarşamba tarihli 50 numaralı nüshada “Mustafa Kemal Paşa'nın Büyük Millet Meclisi Huzurunda Beyânatı” başlıklı haberin altında Mustafa Kemal Paşa'nın fotoğrafı yer alır ki bu tarih II. İnönü Savaşı'nın sonuçlanmak üzere olduğu günlere denk gelir. Zafer elde edilene kadar Millî Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa'dan bahsedilmediği için Padişah yanlısı olarak nitelendirilen **Pâyitaht**'ın sahibi Türk basın tarihine yön verirken, çıkardığı gazete ve dergilerle Millî Mücadele'ye destek olan Sedat Simavi'dir. Dolayısıyla **Pâyitaht**'ın Osmanlı Hükûmeti taraftarı olması mümkün görünmez. **Pâyitaht** gazetesi dönemin şartları gereğince herhangi bir tarafın sözcülüğünü açıkça üstlenmese de sütunlarında üstü kapalı bir şekilde Anadolu'da yürütülen mücadeleyi destekleyen yazılara yer verir.

Pâyitaht gazetesi haberlerini Rum ve Avrupa ajanslarından alır; ancak bu durumun sansürden haber kaçırmak amacıyla yapılmış bir şaşırtmaca olabileceği de düşünülebilir. Çünkü Muzaffer Gökman'ın Sedat Simavi'nin hayatını ele aldığı eserinde bahsettiği üzere “**Pâyitaht**, ilk günden itibaren sansürün amansız sillesine

¹⁴ Prof. Dr. Yücel Özkaya, **Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1989, sy. 10-11

rağmen Mustafa Kemal Paşa ve çevresindekileri durmadan destekliyor ve sansürden haber kaçırmakta da büyük maharet gösteriyordu.”¹⁵ Bu konuya tezimizin “Türk Basın Tarihinde Sedat Simavi’nin Yeri” ve “Pâyitaht Gazetesinin Şekil ve Muhteva Bakımından İncelenmesi” bölümlerinde yer yer değineceğiz.

3) Türk Basın Tarihinde Sedat Simavi’nin Yeri...

Gazetenin toplum hayatına girdiği XIX. yy.dan günümüze kadar basın tarihi incelendiğinde, Türk basınının gelişim sürecinde köşe taşlarından biri olarak karşımıza Sedat Simavi çıkar. Cumhuriyet öncesi basın dünyasına yön verdiği mizah dergileriyle aynı zamanda “zor günler geçiren halkı, mizah yoluyla ayakta tutan, kimi zaman cephe gerisinde yazı ve çizimleriyle direnişe destek veren”¹⁶ Sedat Simavi, sansür dolayısıyla uzun soluklu olamasa da **Dersaadet** (1920) ve **Pâyitaht** (1921) isimli günlük gazeteleri çıkarır. Gazete ve dergileri üzerine yapılan çalışmaların artmasıyla görülür ki Sedat Simavi, Türk basın tarihinde dönüm noktası olmanın yanı sıra edebiyat ve kültür hayatımız için de çok önemli bir yere sahiptir. Biz de tezimizin konusunu belirlerken Sedat Simavi’nin mizah dergilerine göre biraz gölgede kalan günlük gazetelerinden biri olan **Pâyitaht**’ı gün ışığına çıkarmanın doğru olacağını düşündük. Bundan dolayı Yeni Türk Edebiyatı alanında, o dönemin basın hayatına yansıyan edebî ve kültürel faaliyetlerle ilgili eksik kalan kısımları tamamlamaya çalıştık.

Pâyitaht’ın edebî ve kültürel faaliyetlerini incelemeyi önce, Türk toplumunun kültürüne basın, edebiyat, oyun ve sinema gibi pek çok yönden katkılarda bulunan Sedat Simavi’nin kim olduğundan bahsetmek daha doğru ve faydalı olacaktır.

Yazar, gazeteci, karikatürist ve yayımcı olarak tanınan Sedat Simavi 1896’da İstanbul’da doğar. İlk Fransızca derslerini babasının görevli olduğu Samsun’da alır

¹⁵ Muzaffer Gökman, **Sedat Simavi Hayatı ve Eserleri**, İstanbul 1970, sy.30

¹⁶ Tunay Devrim, **Gülyüz Mizah Gazetesinin İncelenmesi**, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enst. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009

ve Kadıköy Saint-Joseph Fransız Okulu'nda başladığı öğrenimini 1912'de Galatasaray Sultanisi'nde tamamlar. Okul sıralarında ilk karikatürleri yayımlanmaya başlar ve 1916'da **Hande** isimli haftalık mizah dergisiyle yayın hayatına atılır. 1918'de **Diken**¹⁷ mizah gazetesini çıkarır. Birinci Dünya Savaşı patlak verince birliğine katılır. 1917'de Müdafaa-yı Millîye Cemiyeti adına ilk defa konulu filmlerin yönetmenliğini yapar. **Pençe** (1917)¹⁸, **Casus** (1917), **Alemdar Vakası** (1918) filmleri böyle doğar. 1919'da kadının aktif olarak hayatın içinde yerini almasına yardımcı olmak amacıyla **İnci** isimli resimli kadın dergisini yayımlar. Sedat Simavi'nin asıl ideali günlük bir gazete çıkarmaktır. 1920'de **Dersaadet** ile idealine kavuşur. Ancak "Ülkenin düşman istilasına uğradığı ümitsiz günlerde ümit dağıtma çabalarını sürdüren **Dersaadet** sansürün ağır baskısına ancak beş ay dayanabilmiş ve 127. sayıda okurlara veda etmek zorunda kalmıştır."¹⁹ 1921'de yine günlük bir gazete olan **Pâyitaht**, ayrıca **Hanım**, çocuklara yönelik **Hacıyatmaz**, **Yeni İnci** isimli dergileri yayımlar. 1921-1923 arasında Millî Mücadele'yi destekleyen mizah gazetesi **Gülyüz**²⁰ den sonra "21 Eylül 1923'te çıkarmaya başladığı ve yüksek bir tiraja ulaştırdığı haftalık **Resimli Gazete**'yi harf devriminden sonra kapatmak zorunda kalır. Bu arada **Yıldız** (1924-26 17 sayı), **Meraklı Gazete** (1926), **Yeni Kitap** (1927-28), **Arkadaş** (1928) dergilerini çıkarır."²¹ 1933-1950 yılları arasında haftalık **Yedigün** ve 1936'da mizah dergisi **Karikatür** basın tarihinde yerini alır. Cumhuriyet tarihinin uzun ömürlü mizah dergilerinden biri olan **Karagöz**'ü 1935'te devralır ve 1950'de yayımına son verir. Basın alanındaki en önemli girişimi olan günlük müstakil siyasî gazete **Hürriyet** yayın hayatına 1 Mayıs 1948'de başlar. Birçok çeviri ve telif eser veren, Gazeteciler Cemiyeti'nin kurucuları arasında da yer alan Sedat Simavi'nin hayatı 1953'te son bulur. Vefatından sonra ailesi tarafından

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Hikmet Konar, **Diken Mizah Gazetesinin İncelenmesi**, MSGSÜ Sos. Bil. Enst., YL Tezi, İst. 2005

¹⁸ Simavi'nin ele aldığı ilk eser, Servet-i Fünun yazarlarından Mehmed Rauf'un 1909'da yayınlanan **Pençe** adlı adaptasyon oyunudur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Muzaffer Gökman, **Sedat Simavi Hayatı ve Eserleri**, İst.1970, sy. 14

¹⁹ Nuri İnuğur, **Türk Basın Tarihi**, Gazeteciler Cemiyeti (1919-1989) İst. 1992

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tunay Devrim, **Gülyüz Mizah Gazetesinin İncelenmesi**, MSGSÜ Sos. Bil. Enst., YL Tezi, İstanbul 2009

²¹ "Simavi, Sedat" **Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi**, C.2, YKY, İst. 2001

I. BÖLÜM

kurulan Sedat Simavi Vakfı, her yıl biri edebiyat alanında olmak üzere toplam dokuz dalda ödül vermektedir.²²

1. PÂYİTAHT GAZETESİNİN ŞEKİL VE MUHTEVA BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Farsça kökenli olan “pâyitaht” kelimesi TDK Türkçe Sözlük’te²³ “tahtın ayağı” kelime anlamıyla başşehir, başkent için kullanılır. Sedat Simavi, çıkardığı ilk günlük gazete olan ve İstanbul’un eski isimleri arasında yer alan **Dersaadet**’ten²⁴ sonra yayınladığı gazeteye yine Osmanlı Devleti’nin asırlarca başkentliğini yapan İstanbul’u karşılayan **Pâyitaht** ismini seçer.

26 Kânûn-ı sâni 1337 (1921)’de günlük olarak çıkmaya başlayan **Pâyitaht** gazetesinin imtiyaz sahibi Sedat Simavi, müdürü İsmail Fâik, mesul müdürü ise M. Sabri’dir. Minber Matbaası’nda basılan gazete, Hizmet-i Umûmîye Merkez-i Umûmîsi tarafından çıkarılır. 47X64 cm ebâdındaki **Pâyitaht**, toplam 63 sayı hâlinde yayın hayatını sürdürür.²⁵ Gazetenin fiyatı ise “nüshası her yerde 100 para” olarak belirtilir.

Pâyitaht gazetesi ile ilgili basın tarihlerinde yeterli bilgiye ulaşamadığımızdan daha önce kısaca bahsetmiştik. Yaptığımız araştırmalarda bu gazete ile ilgili kapsamlı bir akademik çalışmanın da henüz yapılmadığını gördük. İkinci derece gazete olarak kayıtlarda geçen **Pâyitaht**’ın sayılarının tamamı, kütüphanelerimizin hiçbirinde bulunmamaktadır. Hasan Duman’ın **Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve**

²² Sedat Simavi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: **Sedat Simavi: Eserleri**, Hürriyet Yay., İst. Nisan 1973, Muzaffer Gökman, **Sedat Simavi Hayatı ve Eserleri**, Apa Ofset Basımcılık, İst. 1970, İrem Barutçu, **Babıâli Tanrıları, Simavi Ailesi**, Agora Kitaplığı, Aralık 2004

²³ Haz. Prof.Dr. İsmail Parlatır, Prof.Dr. Nevzat Gözaydın, Prof. Dr. Hamza Zülfikar, Belgin Tezcan Aksu, Seyfullah Türkmen, Yaşar Yılmaz, **Türkçe Sözlük**, TDK, Ankara 1998

²⁴ Der-i saâdet “saâdet kapısı” kelime anlamıyla İstanbul için kullanılır. Bkz. Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1998

²⁵ Haz. Selahattin Öztürk, Abdurrahman M. Hacıismailoğlu, Muhammed Hızarcı, **Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Süreli Yayınlar Katalogu**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Müdürlüğü, İstanbul 2006 (Kataloga www.yazmalar.gov.tr’den kolaylıkla ulaşılabilmektedir.)

Gazeteleri²⁶ isimli katalogunda yer alan bilgilere göre nüshaların neredeyse tamamı İstanbul Belediye Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı'nda görünmektedir; ancak belirtilen bu bilginin gerçeği yansıtmadığını çalışmamız sırasında fark ettik. Çünkü **Pâyitaht** gazetesi toplam olarak 63 sayı çıkar; fakat bazen nüshaları numaralandırma düzenleri değişir, bazen de hatalı basım meydana gelir. Dolayısıyla mevcut nüshalara ait son numara 63 değil 55 olmasına rağmen kataloglardaki bilgilerde son sayının 63 olduğu belirtilir. Hasan Duman'ın adı geçen kataloguna göre gazetenin eksiksiz 56 sayısı Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde yer alır. Oysaki **Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Süreli Yayınlar Katalogu**'na göre eksiksiz 63 nüsha da kütüphane kayıtlarında mevcuttur. Hakkı Tarık Us Kütüphanesi süreli yayınlarının Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ne aktarılmasından dolayı çalışmamızı yürütebilmek için ihtiyacımız olan nüshaları elde etmek istediğimizde, kütüphane kayıtlarında görünen gazeteye ulaşamadık. Daha önceden dijital yöntemlerle fotoğrafları çekilerek yapılmış kaydını alabildik ki bu kayıta da eksik sayılar olduğunu gördük. Aynı zamanda başka süreli yayınların fotoğraflarının da karıştığını tespit ettik.

Elimizdeki nüshalardan yola çıkarak tespit ettiğimiz bilgilere göre **Pâyitaht**, 26 Kânûn-ı sâni – 2 Şubat 1337 tarihleri arasındaki ilk sekiz sayı 1,2,3,... şeklinde numaralandırılırken, 3 Şubat 1337 tarihli dokuzuncu sayıdan itibaren 9-1, 10-2, 11-3, ... düzeninde numaralandırılmıştır. 17 Mart 1337 tarihli 46-38 numaralı nüshadan sonra 18 Mart 1337'de numara düzeni 39 olarak değişir ve bu şekilde 55'e kadar devam eder. 25 Mart 1337 Cuma günü 46 olması gereken nüsha 45 olarak basılıdır ki, bu durum 30 Mart 1337 Çarşamba günkü nüshada düzeltilir. Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nden elde ettiğimiz nüshalardaki eksik sayılara Atatürk Kitaplığı'ndan ulaşmaya çalıştık; ne var ki 23 Mart 1337 tarihli 44 numaralı nüshayı bulamadık.

Pâyitaht, 26 Kânûn-ı sâni 1337 Çarşamba yayın hayatına başladığında tek yaprak hâlinde neşrolunur. 3 Şubat 1337 Perşembe tarihli 9-1 numaralı nüshadan itibaren iki yaprak, dört yeni sayfa olarak çıkarılır.

²⁶ Hasan Duman, **Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928)**, C.2, Ankara 2000, sy. 671

İlk sayıda Yahya Kemal'in "Kör Kazma"²⁷ isimli yazısı başmakale olarak yayımlanır. İkinci sayıda ise başmakale "Terbiyemizde Kadın" başlığını ve Emine Semiye imzasını taşır. Bu ilk iki sayıdan sonra başmakaleler "Pâyithat" imzasıyla neşredilir. Dolayısıyla **Pâyitaht**'ta sermuharrir ismi verilmez. İlk sayıda gazetenin çıkış amacına, ilkelerine, yapmak istediklerine dair okura hitaben hiçbir yazı yayımlanmaz. 3 Şubat 1337 Perşembe tarihli 9-1 numaralı nüshada "Düşüncemiz ve Gayemiz" başlığıyla bir başmakale neşredilir.

"Muhterem kârielerimizin eyyâdi ihtirasına tevdi' ettiğimiz sevgili "Pâyitaht"ımız bugünden itibaren yeni eller ve zekâlar tarafından idare ediliyor. Zamanın keskin ve asabî heyecanlarından yorulan bî-tâb dimağlar her halde Pâyitaht'ın zengin ve mütenevvi sütunlarında günün tamamını dinlendirecek ve ruhlarını asil bir şelale-i zevk ve huzuzatla yıkamak fırsatını bulabilecekler. Gazetecilik; pek ince ve müşekkel bir iştir. Vicdan-ı içtimâîyenin bazen taşkın ve hoş-gûn gayr-i tabiîliklerine uymak kadar muhalefet de tehlikelidir..Onun için efkâr-ı umûmîyenin nâzım ve müdürü olan bir gazetenin heyet-i tahrîriyesi her şeyden evvel hitâb ettiği halkı iyi bilmek, onun ihtiyaçlarını iyi tanımak ve ondan sonra istihdaf ettiği gâyeye doğru metîn ve sağlam esaslar üzerinde adeta can sıkmadan ve sezdirmeden hatta kârielerini hoşnûd ederek yürümek icâb eder. Tenvîr ve inkırazı ancak bu tarzda olabilir"²⁸

ifadeleriyle okuyucuya seslenilir ve **Pâyitaht** gazetesinin 9-1 numaralı nüshasından itibaren idaresinin yeni ellere bırakıldığı belirtilir. Makalede **Pâyitaht** 'ın düşünceleri, amaçları gazete ve gazeteciliğin nasıl olması gerektiği açıklanır. Okurların sevdiği bir gazete olmak için hiçbir fedakârlıktan çekinmeyecekleri "Pâyitaht kendini sevdirebilmek ve halkımızın ruhî ihtiyaçlarını tatmîn edebilmek için hiçbir fedakârlıklardan çekinmeyecek"²⁹ ifadesiyle dile getirilir. Ortaya koydukları tüm niteliklere uygun kişi olarak **Pâyitaht**'ın müdürü İsmail Fâik'in kısa özgeçmişi ve daha önceki faaliyetlerinden bahsedilir. Aynı zamanda İsmail Fâik'le

²⁷ Bu makale "Aziz İstanbul" adlı eserine alınmıştır. (bkz. Yahya Kemal, **Aziz İstanbul**, İstanbul Fetih Cemiyeti, 3. Baskı, 1974)

²⁸ "Düşüncemiz ve Gayemiz", **Pâyitaht**, nr.9-1, 3 Şubat 1337 Perşembe

²⁹ A.g.m.

gazeteyi ne maksatla çıkardığı üzerine yapılan kısa bir mülâkatta da yer verilir. İsmail Fâik bu mülâkatta **Pâyitaht**’ın hiçbir siyasî fırkanın vasıtası olmadığını özellikle belirtir ve gazetenin muharrir kadrosunda Mehmed Rauf, Refik Hâlid, Hâlid Fahri, Kemal Emin, Ali Rıza Seyfî, Hâşim Nâhid, Selâhaddin Enis, Daloğlu Fuad, Hamdi Nüzhet, Ekrem Vecdet, Kesriyeli Sıdkı Beyler ve Nezihe Muhiddin, Aliye Ahmed Hanımların yer aldığını söyler. Sonraki sayıda da bir nevi bu yazının devamı niteliğinde yine okuyucuya seslenilen bir başmakale yayımlanır. “Azim ve Sebât” başlığı taşıyan bu başmakalede “...bu memlekette kirli, entrikalı yollardan uzak kalmış, dedikodudan bıkmış, ruhunun ihtiyaçlarını temiz müzehherelerden toplamak için çırpınan münevver, sâf ve bâkir bir kârîin zümresi var. Biz her şeyden evvel bu asîl ve ekseriyeti haîz olan zümrenin temâyülâtını düşünmek halkın hakîkî ihtiyaçlarını nazar-ı dikkate almak, asabî, keskin siyasî cereyanlara dâhil olmayan nice bin türlü dertlerimizi tedâvî etmek istiyoruz. Bizi bir rakîb olarak karşılayanlara ve yeni ellerle intişârımızı bile yazmamak gibi âdâb-ı matbuâtı riâyet etmeyen kıskanç arkadaşlarımıza temîn edelim ki matbuâtın saha-i pervâz ve cereyanı çok vapidir. Biz kendilerine rakîb değil temiz ve nezih bir refik olarak intişâr ediyoruz.”³⁰ sözleriyle, **Pâyitaht**’ı görmezlikten gelen ve neşrinden hiç bahsetmeyen matbuat âlemine sitem edilir.

Pâyitaht gazetesinde yayımlanan yazıları muhteva bakımından incelediğimizde, kısa bir süre yayın hayatında kalsa da dönemin siyasî, askerî, iktisadî, edebî, sosyal ve kültürel olaylarını takip edebileceğimiz birçok yazıya rastlarız. Ancak biz çalışmamızda incelemeyi sınırlayarak, **Pâyitaht**’taki sadece edebî ve kültürel faaliyetleri değerlendirmeye aldık. Bu doğrultuda dönemin edebî ve sosyal anlayışını karşılayan üç başlık belirledik.

³⁰ “Azim ve Sebât”, ”, **Pâyitaht**, nr.10-2, 4 Şubat 1337 Cuma

A) MİLLÎ EDEBİYAT VE MİLLÎ MÜCADELE DEVRİNİN PÂYİTAHT'TAKİ YAZILARA YANSIMASI

Türk edebiyatı ve edebiyat tarihi, başlangıcından itibaren, memlekette siyasî, askerî, dinî, sosyal ve kültürel hayatta yaşanan değişimlere uygun olarak farklılıklar yaşasa da bir bütündür. Köklü bir tarihe ve zengin bir edebî eser birikimine sahip olan Türk edebiyatını, edebiyat tarihçilerimiz kendi içinde bazı dönem, grup ve eğilimlere göre sınıflandırır ve bu sınıflandırmaya göre İslâmiyet Öncesi, İslâmiyet Etkisindeki ve Batı Etkisinde Türk edebiyatı olarak üç ana döneme ayırırlar. Bu ana dönemlerden Batı Etkisindeki Türk edebiyatı birçok edebî eğilim veya dönemi bünyesinde barındırır. “Bunun en temel sebebi, asırlardır hayat verip yaşayageldiğimiz mevcut kültür ve medeniyet dairesinden çok farklı bir kültür ve medeniyet dairesine geçişte ‘gelenek’te yaşanan büyük kırılmadır.”³¹ Millî Edebiyat da Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatının içindeki dönemlerden biridir.

Millî edebiyat kavramı, kimi zaman yanlış anlamalara yol açmış ve Türk edebiyatının diğer dönemlerinin millî olup olmadığı tartışmasını da beraberinde getirmiştir. Bu kavramla aklımıza ilk gelen anlam “herhangi bir milletin kendi tarihi içinde, kendi estetik anlayışı çerçevesinde ve kendi diliyle ortaya koyduğu edebî mahsullerin toplamı”³² olsa da, aslında “...Türk edebiyatında milliyetçilik akımı ile birlikte ortaya çıkan ve millî devletin kuruluşuna kadar olan zaman diliminde devam eden, millî kimliğin ortaya çıkışını sağlayan ve çok yönlü bir edebiyat faaliyetini içerisine alan”³³ anlamı karşılanır. Orhan Okay da Millî Edebiyat’ın “ İkinci Meşrutiyet’ten sonra benimsenmeye başlayan İstanbul Türkçesiyle, yeni konu ve tiplerin işlenmesini esas alan, ancak bu yolda sadece hamasî ve didaktik bir seviyede kalmayıp estetik değerlerin de ihmal edilmemesini öngören bir edebiyat anlayışı”³⁴ olduğunu belirtir.

³¹ Haz. Prof. Dr. İsmail Çetişli, Prof. Dr. Nurullah Çetin, Prof. Dr. Abide Doğan, Doç. Dr. Alim Gür, Şenol Demir, Cengiz Karataş, **II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Akçağ Yay., Ankara 2007, sy. 126

³² A.g.e.

³³ Hülya Argunşah, , “Millî Edebiyat”, **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara 2005, sy.171

³⁴ Orhan Okay, **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergâh Yay., İst. 2005, sy. 196

Millî Edebiyat'ın başlangıç ve bitiş tarihleri üzerinde farklı fikirler vardır. Ancak edebiyat tarihçileri daha çok, Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" isimli makalesinin **Genç Kalemler** dergisinde yayımlandığı 11 Nisan 1911 tarihini başlangıç, 1940 yılını da bitiş olarak kabul ederler. Bu akımın zaman olarak sınırlarını, şahsiyetlerini, eserlerini net bir şekilde belirlemek kolay olmasa da edebî eserlere şekil ve muhteva bakımından millîlik anlayışı hâkimdir. Özellikle 1911-1940 yılları arasında yazılan şiirde hece ölçüsü, toplumun her kesiminin anlayabileceği sade bir dil; roman, hikâye ve tiyatrodaki memleket ile millet sevgisi uyandıran, mekânın İstanbul dışına çıkıp Anadolu'ya uzandığı, kullanılan dilden konu ve kişilere kadar memleketin kültürünü içine alarak bireyden topluma yönelen bir eğilim vardır. Öte yandan 1918 Mondros Mütarekesi ile Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması, İstanbul ve İzmir işgallerinin ardından Anadolu'da başlayan Millî Mücadele'nin de akisleri edebî eserlerde olduğu kadar dönemin gazetelerinde çıkan yazılarda da kendisini gösterir.

1921 yılında yayın hayatına giren **Pâyitaht** gazetesinde de millîlik anlayışının etkisinde ve sansürden dolayı açık bir tavır olmasa da Millî Mücadele'yi destekleyen, Anadolu coğrafyasının ve insanının çektiği acıları, felâketleri ve içinde bulunduğu belirsizlikleri ifade eden yazı ve eserlerle karşılaşırız. Dil meseleleri ile ilgili makaleler, sahnelenen oyunların dekordan konuya, oyuncuya kadar pek çok yönüyle millîlik bakımından değerlendirildiği ve adapte oyunların ne kadar millî olduğunun sorgulandığı tiyatro yazıları yer alır. Ayrıca şiir ve hikâyelerde kullanılan dil, seçilen tema ve konular yine millîlik anlayışı doğrultusundadır. **Pâyitaht**'ta millîlik anlayışını doğrudan yansıtan makalelerin Hâlid Fahri (Ozansoy) ve Hâşim Nâhid (Erbil)e ait olduğu görülür.

Hâlid Fahri, "Edebiyatta Millî Seciye"³⁵ başlıklı yazısında "Şimdi meselâ biri çıksa da gündelik gazetelerinde siyâsetten, içtimâiyattan, edebîyattan ve felsefeden, hâsılı her şeyden bahseden bazı kimselere sorsa:

³⁵ "Edebiyatta Millî Seciye", **Pâyitaht**, nr.11-3, 5 Şubat 1337 Cumartesi

-“Yahu, nedir istediğiniz?...” Acaba ne cevâb verirlerdi?... Yüzde doksan eminim ki onlar da ne istediklerini, neye itiraz ettiklerini kendileri de tamamıyla bilmezler.” derken edebiyatta millîlik kavramıyla neyin kastedildiğinin anlaşılamadığını belirtir. Bu yazı yukarıda da bahsettiğimiz gibi “millî edebiyat” kavramı üzerinde çok tartışıldığını gösterir.

Aynı makalede Hâlid Fahri, “Ne zaman bugünün şairleri Anadolu’yu yakından görecek, yakından sevecek ve harap köy kulübelerinde alınları hicran ve matem çizgileriyle kırıkmış ninelerin masallarını, hâtıralarını dinleyerek koçyiğitlerin destanlarını, türkülerini toplayacak, işte ancak ondan sonradır ki Türk şiiri bütün memleketin hakîki neşe ve ıztıraplarını terennüm edebilecektir, bir kelimedede millî seciyeye kuvvetle sahip olacaktır. Hikâye ve romancılarımız da nazarlarını artık Şişli’nin, Erenköyü’nün köşklerinden hiç olmazsa bir müddet için uzaklaştırarak mesela Fatih veya Aksaray’ın bir köşesinde sığışan bedbaht Türk ailelerinin hayatını görmeye ve göstermeye karar verirlerse işte o zaman da en canlı Türk romanı, Türk hikâyesi vücuda gelecektir.” sözleriyle de millî bir edebiyatın nasıl meydana geleceğini anlatır.

Hâşim Nâhid de “Milliyet’in Yanlış Telakkîsi”³⁶ başlıklı makalesinde Hâlid Fahri gibi, pek çok yazar ve sanatçının millîlik hakkında belirli bir fikre sahip olmadığı üzerinde dururken “millîyet” kavramını edebiyattan daha çok sosyal açıdan değerlendirir. Yazarın “Dil İle İlgili Makaleler” bölümünde yer verdiğimiz dört bölüm hâlinde neşredilen “Muharrirlerimizde Münakaşa Kabiliyeti: Lisan Meselesi”³⁷ isimli makalelerinde özellikle Arapça ağırlıklı olan tıp terimlerinin Türkçeleştirilmesi değerlendirilir. Galib Atâ ile Hakkı Tarık’ın münakaşaları üzerine kaleme alınan makalede terimlerin değiştirilmesinden yola çıkılarak medeniyetler de karşılaştırılır.

³⁶ “Milliyet’in Yanlış Telakkîleri”, **Pâyitaht**, nr. 42-34, 13 Mart 1337 Pazar

³⁷ Muharrirlerimizde Münâkaşa Kabiliyeti, “Lisan Meselesi-1”, **Pâyitaht**, nr. 12-4, 6 Şubat 1337 Pazar/ nr. 19-11, 13 Şubat 1337 Pazar/ nr. 26-18, 20 Şubat 1337 Pazar/ nr. 28-20, 27 Şubat 1337 Pazar

Hayatın her alanında, özellikle de edebiyatta millîlik anlayışını savunan **Pâyitaht** yazarlarının çoğu, adapte oyunlarda da bu anlayışın gereklerini yerine getirmeye çalışır. Sahnelenen adapte oyunlarla ilgili değerlendirmelere bakıldığında Türk aile yapısına, manevî değerlere, örf ve âdetlere uygun olup olmamasıyla ilgili tenkitler dikkati çeker.

Hâlid Fahri (Ozansoy), “Yeni Sahne’de Bora”³⁸ ve “Leke”³⁹ isimli yazılarında İsmail Galib’in Fransızcadan tercüme ettiği “Bora” isimli oyunun konusunu değerlendirirken yaptığı “Fransız sosyetesini için tabîî görülebilecek böyle itiraflar bizim kozmopolit muhitlerimiz için bile henüz kabul edilemez. Bu cihetten piyesin en mühim noktaları millî hayatımıza aykırı düşmektedir.” şeklindeki yorumu, özellikle adapte oyunlarda millîlik anlayışına ne kadar dikkat edildiğini ortaya koyar. Mazhar Ömer’in yine Fransızcadan adapte ettiği “Leke” isimli oyununu değerlendirirken de Hâlid Fahri “İlk perdede bir Türk kumandanının genç karısının yanına zabıtlarla poker oynaması ve bu kadının mutaassıp, ihtiyar bir binbaşı yanında bir mülâzıma elini öptürmesi filan gibi bazı noktalar da millî hayâtımıza pek az uygun düşebilcek Avrupa-kârî taklîdlerdir. Bundan anlaşılıyor ki piyesin aslı pek az tadîle uğramıştır” ifadelerinden anlaşılacağı üzere adapte oyunların Türk toplumunun kültürüne ve millî yapısına uygun olması gerektiğini savunur.

Mehmed Rauf, “Adaptasyon”⁴⁰ başlıklı yazısında, güçlü tiyatro yazarları olmadığı için oyunların mecburen adapte edildiğini söylerken, adapte oyunları millî edebiyata karşı işlenen bir cinayet olarak yorumlar.

Mütareke Dönemi’nde ve Millî Mücadele sürecinde Osmanlı hükûmetinin ve işgal kuvvetlerinin sansürleri dolayısıyla **Pâyitaht**’ın, dönemin siyasî ve askerî olayları ile ilgili haberleri doğrudan okurlarına ulaştıramadığına önceki bölümde değinmiştik. Edebî ve kültürel yazılara baktığımızda, neredeyse II. İnönü Savaşı’nın zaferle sonuçlandığı tarihe kadar doğrudan hiçbir yazının içinde Anadolu’da

³⁸Yeni Sahnede: Bora, ”, **Pâyitaht**, nr.9-1, 3 Şubat 1337 Perşembe

³⁹“Leke”, **Pâyitaht**, nr. 16-8, 10 Şubat 1337 Perşembe

⁴⁰“Adaptasyon”, **Pâyitaht**, nr. 37-29, 8 Mart 1337 Salı

başlayan mücadele, Mustafa Kemal Paşa, Kuva-yı Millîye veya işgal kuvvetlerine dair siyasî ve askerî herhangi bir ifade ya da değerlendirme geçmez. Bunun yerine daha çok Anadolu'yu tasvir eden yazı türleriyle karşılaşırız. Şiir, mektup/gezi yazısı, hikâye vb. gibi farklı türlerde Anadolu, içinde bulunduğu durum dolayısıyla genellikle üzerine kara bulutlar çökmüş, çorak kalmış, harabe halindedir ve insanları da felakete uğramış, aç, sefil, acılar içindedir.

II. İnönü zaferine kadar başmakalelerde I. Dünya Savaşı'yla başlayan savaş yıllarının halka yaşattığı acı, yokluk ve ekonomik sıkıntılardan bahsedilirken, "Müzmin Yara"⁴¹ başlıklı makale Türk gençlerine ithaf edilir. Anadolu'nun geri kalmışlığının ve yaşadığı sefaletin sebepleri sorgulanır. "Ümîd, Işık Yolu"⁴² isimli makalede ise Türk toplumunun mücadele edebilmesi için miskinlikten kurtulması gerektiği vurgulanır. 21 Mart'ta neşredilen "Musâfaha"⁴³ başlıklı yazıda artık yeni bir devrin başlayacağı müjdelendir. Yazıda yeni dönemle ilgili yalnızca "küsün iki kardeşin el sıkışması kadar hazin ama bir o kadar da ulvi ve ümitli bir durum daha hayal edilemez." yorumu yapılır. Küsün iki kardeşin el sıkışması ifadesi Osmanlı hükûmetiyle TBMM'nin Londra Konferansı'nda sergilediği ortak tavrı düşündürür. "Son Söz ve Son Hüküm"⁴⁴ isimli başmakalede ise ifadeler biraz daha netlik kazanır.

Memleketin güvendiği millî iman sayesinde, tarih boyunca pek çok tehlikenin atlatıldığı ve son yaşanan tehlikenin de üstesinden gelineceği vurgulanır. II. İnönü Savaşı'nın sonuçlanmasından birkaç gün önce neşredilen "En Kuvvetli Azim"⁴⁵ başlıklı makaleyle Türk milletinin azim ve imanla mücadeleye göğüs germeye and içtiği belirtilir.

Kesriyeli Mehmed Sıdkı (Akozan) "Bugünkü İstanbul"⁴⁶ isimli şiirinde

⁴¹ "Müzmin Yara", **Pâyitaht**, nr. 26-18, 20 Şubat 1337 Pazar

⁴² "Ümîd, Işık Yolu", **Pâyitaht**, nr. 35-27, 6 Mart 1337 Pazar

⁴³ "Musâfaha", **Pâyitaht**, nr.42, 21 Mart 1337 Pazartesi

⁴⁴ "Son Söz ve Son Hüküm", **Pâyitaht**, nr. 48(49), 28 Mart 1337 Pazartesi

⁴⁵ "En Kuvvetli Azim", **Pâyitaht**, nr. 49, 29 Mart 1337 Salı

⁴⁶ "Bugünkü İstanbul", **Pâyitaht**, nr.9-1, 3 Şubat 1337 Perşembe

“Yanan güneşle sararmış bu ülkede bahâr...
 Bu gamlı beldenin üstünde yas tutan geceler;
 Sönen ocaklara karşı figan ve gam heceler
 Anan yataklara düşmüş için için ağlar...
 Baban serîr-i memâtında inliyor dalgın
 Evin harâbeye dönmüş dağıldı her tarafın;”

dizeleriyle memleketin içinde bulunduğu durumu anlatırken, sonraki dizelerde seslendiği Türk gencine

“Yavaş yavaş yürü ey genç kırılmasın kanadın
 Henüz dağılmadı sisler önünde fırtına var...
 Yarınki pembe ufuklar açar çiçekli bahâr!...”

diyerek ümit aşılamaya çalışır. Mehmed Hâlid (Bayrı) ise “Yurdumun Çocuğu”⁴⁷ başlıklı şiirinde memleketin geleceğini kurtaracağına inandığı genci

“Gözleri çok derîn, saçları kumral,
 Dolgun yanakları şafaklardan al.
 Geniş endâmıyla sade bir vakâr,
 Ruhunu coşturan bir âteşi var.”

sözleriyle anlatırken, Mustafa Kemal Paşa’ı tarif ediyor gibidir. **Pâyitaht**’taki şiirlerden Fahreddin Osman imzasıyla neşredilen “İlk Nur”⁴⁸, Moralızâde Refet Ahmed’in “Bayrak ve Biz”⁴⁹, Ali Rıza Seyfî’nin “Kalbimin Duası: Vatanım!”⁵⁰ şiirlerinde işgallerle karabasan gibi memleketin üzerine çöken kara bulutların verdiği acı ile Millî Mücadele sayesinde duyulan ümit ifade edilmeye çalışılır.

⁴⁷ “Yurdumun Çocuğu”, **Pâyitaht**, nr. 14-6, 8 Şubat 1337 Salı

⁴⁸ İlk Nur, **Pâyitaht**, nr.8, 2 Şubat 1337 Çarşamba

⁴⁹ Bayrak ve Biz, **Pâyitaht**, nr. 16-8, 10 Şubat 1337 Perşembe

⁵⁰ Kalbimin Duası: Vatanım!, **Pâyitaht**, nr. 21-13, 15 Şubat 1337 Salı

Pâyitaht'taki hikâyelerin bazılarında uzun süren savaş yıllarının ardından memleketin karşı karşıya kaldığı açlık, sefalet ve felaketler konu olarak seçilir. Nezihe Muhiddin'in "Fukara Gönlü"⁵¹ isimli hikâyesinde işgalden sonra yokluğa düşen bir ailenin dramına dikkat çekilir. Fahreddin Osman imzalı "Harbin Acıları: Yüz Görümlüğü"⁵² başlıklı hikâyede ise uzun süren savaş yılları sebebiyle bir Türk subayının ailesinin sefaletle mücadele etme çabası ve subayın trajik sonu anlatılır. "Buhrân-ı İktisâdiye"⁵³ ismini verdiği hikâyesinde Hâlid Fahri, savaşla birlikte memlekette artan ekonomik krizi konu olarak seçer. **Pâyitaht**'ın düzenlediği edebî müsabakada birinciliği kazanan Necmi Nureddin'in "Kılabdan Yorgan"⁵⁴ başlıklı hikâyesinde ise günlerce aç ve susuz kalan anne kızın, sıcak bir çorba içebilmek için çeyizlik bir yorganı satma gayretleri konu edinilir.

Pâyitaht gazetesi, yayımlandığı dönemde hâkim olan "millîlik" anlayışını sütunlarında yer alan şiirden hikâyeye, makaleden gündelik yazılara kadar farklı türdeki yazılarda yansıtarak bizlere dönemi hakkında önemli bilgiler verir.

B) RUS MÜLTECİLERİN İSTANBUL'UN SOSYAL HAYATINA ETKİSİ

Mütareke yıllarında İstanbul'un toplumsal yapısında köklü değişiklikler meydana gelir. İşgallerle sıkıntılı günler yaşayan Osmanlı Devleti ve İstanbul halkı sosyal, ekonomik ve ahlakî çöküntüyle de karşı karşıya kalır. "İşgalden sonra İstanbul'un yoğun bir nüfus hareketliliğine sahne olduğu gözlenmektedir. Bu nüfus hareketliliğini yaratan faktörlerden birisi terhis edilen askerlerin kente geri dönmesi, bir diğeri ise mültecilerdir. Mütareke İstanbul'u, bir taraftan işgali ve onun uzantısı olan siyasî ve askerî gelişmeleri, bir taraftan ise İstanbul halkının pek karışmadığı bir "öteki" dünyayı yaşamaktadır."⁵⁵ "Çeşitli ırk ve milletlerden işgal askerleri ve Mart

⁵¹ Fukara Gönlü, **Pâyitaht**, nr. 14-6, 8 Şubat 1337 Salı

⁵² Harbin Acıları: Yüz Görümlüğü, **Pâyitaht**, nr. 29-21, 28 Şubat 1337 Pazartesi

⁵³ Buhrân-ı İktisâdiye, **Pâyitaht**, nr. 41, 20 Mart 1337 Pazar

⁵⁴ Kılabledan Yorgan, **Pâyitaht**, nr. 50, 30 Mart 1337 Çarşamba

⁵⁵ Doç.Dr. Tülay Alim Baran, "Mütareke Döneminde İstanbul'daki Rus Mültecilerin Yaşamı", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, s.64-65-66, C.XXII, Mart Temmuz Kasım 2006

1920'den itibaren Karadeniz'den gelen gemilerin İstanbul'a döktüğü Beyaz Ruslar zaten renkli bir nüfus yapısına sahip olan şehre başka bir çehre kazandırmıştır.”⁵⁶

Çarlık Rusya'sının Bolşeviklerce yıkılmasıyla on binlerce Rus göçmenin İstanbul'a gelmesi, günlük yaşamı etkileyen en önemli etmenlerin başında yer alır. Rus mülteciler Çarlık döneminde sahip oldukları bütün zenginlikleri de Rusya'da bırakırlar; dolayısıyla İstanbul'a geldikten sonra sefaletle karşı karşıya kalırlar. Farklı kültür ve hayat tarzlarıyla, sefaletten kurtulmak için buldukları çarelerle İstanbul'un sosyal hayatına yenilikler getirirler. Ancak bu yenilikler, İstanbul'un sosyal hayatına değişik bir renk katmaktan daha çok, İstanbul halkını sosyal ve ahlakî bir çöküntüye sürükler.

“Mütareke İstanbul'unda göze çarpan diğer bir husus barların açılmasıdır. Bu durum toplumsal huzurun ve asayişin bozulmasına da önemli bir etken olmaktadır. Alkol başta İstanbul olmak üzere ülke genelinde telafisi mümkün olmayan yaraları da beraberinde getirmektedir.”⁵⁷ Ruslarla birlikte Beyoğlu yeni bir görünüm kazanır. Lokanta, konser, bar, kabare ve kumarhane işi kısa sürede Rusların eline geçer. Yeni açılan bir yığın lokanta, bar, gazinonun tanınmaz hale getirdiği Beyoğlu ve civarı çılgınca eğlenir.

Kumara dönüşerek, pek çok ailenin yıkılmasına neden olan tombala oyununa Rus kadınlarla fuhuşun da eklenmesiyle toplumun sosyal ve ahlakî yapısı temelinden sarsılır. Gazetelerde tombala oyununun zararlarından bahsedilir, bu oyunu önlemenin çareleri aranır, çeşitli çözüm yolları geliştirilir. “İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası'nın Cumhuriyetin ilânını izleyen günlerde millileştirilmesinde rol oynayan Ahmet Hamdi Başar, Rus kadınların tombala oynatmaları ile mücadele etmek üzere ‘Tombalacılarla Mücadele Derneği’ni kurar.”⁵⁸ Bu derneğin kuruluşu **Pâyitaht**'ın “Mücâhere ve

⁵⁶ Tamer Erdoğan, **Türk Romanında Mütareke İstanbul'u**, Kanat Kitap, İstanbul 2005

⁵⁷ İlbeyi Özer, “**Mütareke ve İşgal Yıllarında Osmanlı Devleti'nde Görülen Sosyal Çöküntü ve Toplumsal Yaşam**” OTAM- A.Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Dergisi, Sayı 14, Aralık 2003, sy. 247-248

⁵⁸ Tülay Alim Baran, “**İstanbul'da Beyaz Ruslar ve Tombalacılarla Mücadele Derneği**”, İstanbul Dergisi, Sayı 52 (2005), sy. 58-67

Mücâdele”⁵⁹ isimli başmakalesinde duyurulur. Makalede aynı zamanda derneğe tavsiyelerde bulunulur.

Ahmet Hamdi Tanpınar “Sahnenin Dışındakiler” isimli romanında İhsan, Cemal’e Rus mültecilerin İstanbul’un hayatını nasıl değiştirdiklerini anlatırken “İstanbul’da çok Beyaz Rus var. Gelir gelmez şehrin hayatına girdiler. (...) Ruslar tombala diye bir oyun icat ettiler, İstanbul’u alt üst etti. Dün akşam Divanyolu’nda Şûle diye bir kahvede zavallı bir memur paltosuna varıncaya kadar her şeyini kaybetti. Müthiş bir kriz geçiriyoruz.”⁶⁰ sözleri tombalanın İstanbul halkında açtığı yaralara dikkat çeker.

Pâyitaht gazetesi, sütunlarında edebî faaliyetlerin yanı sıra dönemin sosyal hayatını yansıtmaya bakımından da önemli yazılara sahiptir. Mütareke yıllarında İstanbul’a gelen Rus mültecilerle beraber İstanbul halkının değişen sosyal yaşamı gazetede neşredilen özellikle makaleler ve hikâyelerden takip edilebilir.

Selâhaddin Enis “Tombala Tombala” isimli yazısında İstanbul’un içinde bulunduğu tehlikeyi vurgularken, “Kırım sahillerinden İstanbul kıyılarına akın eden bu sürü, Deli Petro’nun tasavvuru gibi İstanbul’u topuyla, kılıcıyla, silahıyla almıyor, İstanbul’u “Catherine”in hafideleriyle, nurânur, paraları renkli tombalaları, kafeşantlarıyla teshîr ediyor.”⁶¹ yorumunu yapar.

“Yara” isimli yazısında ise İstanbul’u içinde bulunduğu durum itibarıyla Tevfik Fikret’in “Sis” isimli şiirindeki İstanbul ile şöyle karşılaştırır:

“Hâricden, uzaktan açılan gözlere süzgün,
Enzâr-ı kebûdunla ne mûnis görünürsün!
Mûnis, fakat en kirli kadınlar gibi mûnis

⁵⁹ “Mücâhere ve Mücâdele”, **Pâyitaht**, nr. 45, 24 Mart 1337 Perşembe

⁶⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, **Sahnenin Dışındakiler**, Dergâh Yay., İst. Ekim 1999, sy. 198

⁶¹ “Tombala, Tombala..”, **Pâyitaht**, nr. 40-32, 11 Mart 1337 Cuma

Bu tarif hâlâ taze, hâlâ zî-hayât ve hâlâ zindedir; yalnız bu çok “kirli kadın” hiç zannetmem ki bütün tarihimizde etkileri bugünkü kadar çamurlarla kirlenmiş ve suratı bu kadar pis ve iğrenç takallüslerle gerilmiş olsun.”⁶²

Hâşim Nâhid, “Meyhane ve... ler Şehri”⁶³ başlıklı yazısında İstanbul’un durumunu geçmişiyile birlikte değerlendirilir. Münir Süleyman ise “Tereddi”⁶⁴ başlığıyla yayımladığı yazısında toplumun yaşadığı ahlâk çöküntüsüne dikkat çekerken, hükûmetin tedbir alması gerektiğini savunur.

İstanbul’un sosyal hayatında yaşananlar başmakalelere de sık sık konu olur. “Ahlâk Buhranı”⁶⁵ isimli başmakalede toplumun ahlâk yapısında meydana gelen değişmelerin, siyasî ve iktisadî buhrandan çok daha önemli ve ciddi olduğu vurgulanır. “İstanbul ve Tehlike”⁶⁶ başlıklı makalede Rusların millî değerleri alt üst ederek kendi benliklerini benimsettikleri ifade edilir.

Yeni açılan eğlence mekânlarında kahkahaların yükseldiği, renkli ışıklarıyla cazibeli Beyoğlu ve çevresinden oluşan İstanbul’un yanında “kendi tevekkülünün ve ıstırabının gecesine kapanmış bir başka İstanbul daha vardır.”⁶⁷ İşte İstanbul’un bu iki farklı yüzüne “İki İstanbul”⁶⁸ isimli başmakalede değinilir.

Nezihe Muhiddin “Meş’ûm Bir İntihâ”⁶⁹ ismini verdiği hikâyesinde Beyoğlu’nun renkli hayatına ve yabancı bir güzele kapılarak kumara alışan bir Türk gencinin hazin sonunu anlatır. Aliye Esad imzasıyla yayımlanan “Yeni Tehlike”⁷⁰ başlıklı hikâyede ise bir Rus güzeline âşık olan Sedat’ın başına gelenler konu edilir.

⁶² “Yara”, **Pâyitaht**, nr. 24-16, 18 Şubat 1337 Cuma

⁶³ “Meyhane veler Şehri”, **Pâyitaht**, nr. 43, 22 Mart 1337 Salı

⁶⁴ “Tereddi”, **Pâyitaht**, nr. 53, 2 Nisan 1337 Cumartesi

⁶⁵ “Ahlâk Buhranı”, **Pâyitaht**, nr. 12-4, 6 Şubat 1337 Pazar

⁶⁶ “İstanbul ve Tehlike”, **Pâyitaht**, nr. 46-38, 17 Mart 1337 Perşembe

⁶⁷ Tamer Erdoğan, **Türk Romanında Mütareke İstanbul’u**, Kanat Kitap, İstanbul 2005

⁶⁸ “İki İstanbul”, **Pâyitaht**, nr. 18-10, 12 Şubat 1337 Cumartesi

⁶⁹ Meş’ûm Bir İntihâ, **Pâyitaht**, nr. 12-4, 6 Şubat 1337 Pazar

⁷⁰ Yeni Tehlike, **Pâyitaht**, nr. 43, 22 Mart 1337 Salı

Hâlid Fahri ise “Deli”⁷¹ isimli şiiriyle ‘Bütün Duygusuzlara’ seslenir ve

“Görmüyorsun, duyamıyorsun, bîçâre sefil!..

Görme, duyma, ziyânı yok, fakat iyi bil:

Kardeşlerin kan kusuyor, sen neşelisin!

Her tarafta inilleyen hastalar, açlar,

Her tarafta demet demet yolunan saçlar

Görmüyorsan anlaşılan sen bir delisin!...”

diyerek eğlence hayatına alışıp memlekette yaşanan gerçekleri göremeyen gençleri deli olarak nitelendirir.

“İstimdâd”⁷² isimli bir yazıda tombalanın etkisiyle maddî ve manevî değerlerini kaybetmeye başlayan İstanbul’un durumu ‘abasız, kebesiz, aç ve çıplak’ kalan bir dervişin gözünden anlatılır. “Kaz Yolan Makinesi Münasebetiyle”⁷³ başlığıyla yer alan bir başka yazıda ise tombala “kaz yolan makine” olarak nitelendirilir. Fahriye Şerife isimli bir okur gazeteye gönderdiği mektupta⁷⁴ oğlunun hayatında tombalanın yol açtığı felaketleri anlatarak, yaşanan acıları gözler önüne serer.

C) KADININ TOPLUMDAKİ YERİ VE FEMİNİZM

Kadınların bağımsız bireyler olma, birbirleriyle dayanışma ve birlik içinde, toplumun her alanında söz sahibi olarak güçlenme istekleri ve toplumun kadınlara dayattığı statüyü kabullenmeme, Osmanlı feminizminin temalarını meydana getirir. Kadınlar hayatın her alanında siyasal ve düşünsel yaşamda kendilerini kabul ettirmek isterler.

⁷¹ Deli, **Pâyitaht**, nr. 41-33, 12 Mart 1337 Cumartesi

⁷² İstimdâd, **Pâyitaht**, nr. 43, 22 Mart 1337 Salı

⁷³ Kaz Yolan Makinesi Münasebetiyle, **Pâyitaht**, nr. 55, 4 Nisan 1337 Pazartesi

⁷⁴ Kâilerimizin Mektuplarından, **Pâyitaht**, nr. 40, 19 Mart 1337 Cumartesi

Fatma Aliye ve Emine Semiye gibi kadınlık üzerine düşünen kadın düşünürler “kadınlık” kavramını ortaya atarak, Osmanlı hareket-i nisvanının temelini oluştururlar. ‘Kadınlık’ kavramıyla sınıf farklarına rağmen benzer sorunlar yaşayan ve aynı toplumsal konumda yer alan kadınlar karşılanır. Bu söylem ilk olarak kadınların basın hayatında kendilerini ifade etmeye başlamalarıyla yaşadıkları sorunları ve toplumsal isteklerini dile getirmeleriyle ortaya çıkar. “Osmanlı kadınlarının basında ve toplumun gündeminde ilk belirişleri, önce 1868’de **Terakkî** gazetesinde yayımlanan ve 28 Haziran 1869 tarihinde **Terakkî** gazetesinin ek olarak yayımladığı **Terakkî-i Muhaderat**’a kadınların gönderdikleri imzasız mektuplarla gerçekleşir. Daha sonra (1875-1895) yayımlanan kadın dergilerinde imzasız mektuplar ilk isimlerin kullanıldığı yazılara dönüşür. 1895- 1908 yılları arasında ise Osmanlı “münevver” kadınlığının düşünsel birikiminin en önemli göstergesi olan **Hanımlara Mahsus Gazete** yayımlanır ve burada kadınlar kendilerini kimlikleriyle ifade ederler. Osmanlı kadın hareketi, erkek yazınında “kadınlık cereyanı” olarak adlandırılır. Erken Osmanlı hareket-i nisvanı dönemi, esas olarak Osmanlı feminizminin ideolojik ve düşünsel temellerinin atıldığı ve bunun yayın faaliyeti ile gerçekleştiği bir dönem olur.”⁷⁵

1868 – 1908 yılları arası Osmanlı feminizmine karakterini veren bir dönemdir. Bu Osmanlı erken dönem kadın yazıları, özellikle kadın ile erkek arasında insan olarak fark olmadığını dile getirerek kadın-erkek eşitliğini savunan Fatma Aliye ve Emine Semiye’nin makaleleri, II. Meşrutiyet’in ilânından sonra sayıları artan birçok kadın dergisine öncülük eder ve kadınlık bilinci olan yeni kadın nesillerinin yetişmesinde etkili olur. “Osmanlı-Türk feminizminin ikinci dalgası 1908-1922 yıllarındaki zaman diliminde belirir.”⁷⁶ Halide Edip, Nezihe Muhiddin ve Emine Semiye gibi güçlü şahsiyetler öncülüğünde “kadınların kurtuluş mücadelesi, yeni kuşak kadınların katılımıyla II. Meşrutiyet (1908-1918) ve Millî Müdafaa (1918-1922) dönemlerinde yükselerek sürer.”⁷⁷

⁷⁵ Yaprak Zihnioğlu, “Erken Dönem Osmanlı Hareket-i Nisvanı’nın İki Büyük Düşünürü Fatma Aliye ve Emine Semiye”, **Tarih ve Toplum**, Haziran 1999, Cilt 31, Sayı 186, sy. 4-11

⁷⁶ Yaprak Zihnioğlu, Kadın İnkılabı, **Tarih ve Toplum**, Mart 2001, Cilt 35, Sayı 207, sy. 27-29

⁷⁷ Yaprak Zihnioğlu, **Kadınsız İnkılap**, Metis Yay., İst. 2003, sy. 22

XIX. yy.da Batı'dan yayılan feminizm akımının da Osmanlı kadınları arasında etkisinin artmasıyla birlikte kadınların sosyal hayatın içine girme mücadeleleri ile Rus mültecilerin gelişiyle ortaya çıkan ahlâki problemler aynı dönemde yaşanır. Bundan dolayı **Pâyitaht**'ın sütunlarına bakıldığında hemen her yazarın farklı türlerde ele aldığı, en çok üzerinde durulan, yer yer tartışmalara yol açan, bir mesele olarak çözüm bulunmaya çalışılan ve toplumda açtığı yaralardan sık sık söz edilen konu feminizm, kadınlık cereyanı, sosyal bunalım ve ahlâkî çöküntüdür. Bunların yanı sıra sütunlarda kadının toplumdaki yeri tartışılır, yazarların bazıları sert bir üslupla ve gelenekçi bir yaklaşımla kadının hayatın içine bu kadar girmesine karşı çıkar. Bir kısmı ise modern bir bakış açısıyla kadının harem dışına çıkıp sosyal hayatın içine girmesini takdirle karşılar ve yazılarında bunu destekler.

Pâyitaht gazetesinde Osmanlı - Türk feminizminin öncülerinden olan Nezihe Muhiddin'in hikâyeleri ve Emine Semiye'nin yazıları yer alır. Ayrıca kadının toplumdaki yerine dair Aliye Esad⁷⁸ ve Zeliha Osman imzalı yazılarla da karşılaşırız.

Gazetenin ikinci sayısındaki “Terbiyemizde Kadın”⁷⁹ ismiyle yer alan başmakalede Emine Semiye, Osmanlı toplumunda kadının sosyal terbiyeden mahrum kalışının sebepleri üzerinde durur. “Bizde Kadın Hayatı”⁸⁰ başlıklı yazıda Zeliha Osman imzasıyla yazar, Osmanlı toplumunda kadının yerini sorgular. Sadece Mehmed Rauf gazetede açık bir şekilde kadınlardan yana bir tavır alır ve “Kadının Hayatta Mevkîi”⁸¹ başlıklı yazısında ilerlemek için hayatın her alanında kadının lâıyk olduğu saygının verilmesi gerektiğini dile getirir. Bunlara karşın gelenekçi bir anlayışla tepki verenler, hattâ sert çıkışta bulunanlar da vardır. Karşı tavır alanların başında sert üslûbuyla Selâhaddin Enis'i görürüz. Makalelerinin pek çoğunda Rus mültecilerin İstanbul'a gelmesiyle buhran hâline gelen ahlâk sorunları ve kadının hayatın her

⁷⁸ Aliye Esad ile ilgili hemen hemen hiçbir kaynakta bilgiye rastlanmamaktadır. Ancak Yaprak Zihnioğlu'nun çalışmasından Dârülfünûn'un ilk kadın mezunlarından Asrî Kadın Cemiyeti'nin Genel Sekreteri olduğunu öğrenebildik. **Ayrıntılı bilgi için bkz.** Yaprak Zihnioğlu, **Kadınsız İnkılap**, Metis Yay., İst. 2003, sy.82,83,84,88,143,152,241,282,283,289

⁷⁹ “Terbiyemizde Kadın”, **Pâyitaht**, nr.2, 27 Kânûn-i sâni 1337 Perşembe

⁸⁰ “Bizde Kadın Hayatı”, **Pâyitaht**, nr.4, 29 Kânûn-ı sâni 1337 Cumartesi

⁸¹ Kadının Hayatta Mevkîi, **Pâyitaht**, nr. 43-35, 14 Mart 1337 Pazartesi

alanında var olma çabasını birlikte değerlendirir. “Panzehir”⁸² isimli yazısında kadınların son dönemdeki tavırlarıyla toplumun dinî ve millî değerlerini alt üst ettiğini söyler. “Yükseliyorlar!”⁸³ başlıklı yazıda feminizm akımından bahsederken, kadınların yarattığı değişimin ahlâksızlığı beraberinde getirdiğini iddia eder. Sözlerindeki sertliği, erkeklere yaptığı çağrılara da yansıtarak kadınları dizginlemek için şiddeti savunan Selâhaddin Enis bu fikirlerini “Nîşter”⁸⁴ isimli yazısında doruğa çıkarır. Bu sebeple bir gün yazar arkadaşlarıyla parkta otururken bir grup kadın tarafından saldırıya uğrar. Bu saldırıdan sonra Selâhaddin Enis “Yine O Yara”⁸⁵ başlıklı yazıyla cevap verirken, **Pâyitaht** da “Şâyân-ı Teessüf Bir Hadise”⁸⁶ başlığıyla bir kınama yazısı yayımlar.

Gazete zaman zaman kadrosundaki yazarların fotoğraflarına yer verir. Osman Cemal (Kaygılı), Mustafa Şekip (Tunç), Mehmed Rauf, Hâşim Nâhid (Erbil), Halil Nihad (Boztepe), Selâhaddin Enis (Atabeyoğlu), Hâlid Fahri (Ozansoy), Ali Rıza Seyfî, Nezihe Muhiddin (Tepedelenligil), Çapanoğlu Münir Süleyman, Refik Hâlid (Karay) yazılarını sık sık **Pâyitaht**’ın sütunlarında gördüğümüz yazarlardır. Bunların yanı sıra Yaşar Şâdi, Kesriyeli Mehmed Sıdkı (Akozan), Florinalı Nazım (Özgünay), Ahmed Selahaddin, Tokadizâde Şekib, İhsan Raif, Emine Semiye, Aliye Esad, Ercümend Ekrem (Talu), Ekrem Vecdet, Ali Galib makale, hikâye, tenkit ve şiirlerine yer verilen yazarlardır.

İsimleri belirli olan yazarlar dışında rumuzlarla veya takma olduğunu düşündüğümüz isimlerle yayımlanan yazılar da bulunur. Ancak bunların sayısı fazla değildir. Takma adlar ve rumuzlarla ilgili, Gündüz Artan’ın **Takma Ad – Soyadı – Rumuz Dizinleri (Tanzimat’tan Günümüze)**⁸⁷ adlı kitabının yanında Mehmet

⁸² “Panzehir”, **Pâyitaht**, nr. 33-25, 4 Mart 1337 Cuma

⁸³ Yükseliyorlar!, **Pâyitaht**, nr. 39, 18 Mart 1337 Cuma

⁸⁴ Nîşter, **Pâyitaht**, nr. 45 (46), 25 Mart 1337 Cuma

⁸⁵ Yine O Yara, **Pâyitaht**, nr. 52, 1 Nisan 1337 Cuma

⁸⁶ Şâyân-ı Teessüf Bir Hadise, **Pâyitaht**, nr. 52, 1 Nisan 1337 Cuma

⁸⁷ Gündüz Artan, **Takma Ad – Soyadı – Rumuz Dizinleri (Tanzimat’tan Günümüze)**, Türk Kütüphaneciler Derneği İçel Şubesi Yay., İçel 1994

Semih'in **Mahlaslar, Takma Adlar, Tapşırmalar**⁸⁸ ve **Lakaplar**⁸⁹ adlı kitaplarıyla Selahattin Özpalabıyıklar'ın **Tanzimat'tan Bugüne Türk Edebiyatında Takma Adlar Mahlaslar Rumuzlar Dizini**⁹⁰ başlıklı yazısından faydalanmaya çalıştık. Ancak bu alanda yapılan çalışmaların yetersiz kalmasından dolayı kime ait olduğunu belirleyemediğimiz rumuzlarla karşılaştık. **Pâyitaht**'ta birçok yazısı neşredilen Osman Cemal "O.C, Cımbız" imzalarını kullanır. Ayrıca "Tokmak Dede" imzasıyla "Nakş-ı Ber-sehâb" başlığı altında yazılar kaleme alan yazarın da üslûbu dolayısıyla yine Osman Cemal (Kaygılı) olduğu düşünülebilir. "Hâmid Nuri" imzasıyla Ziya Şakir (Soko) "Anadolu'dan Mektuplar" yazar. Ercümen Ekrem (Talu) ise "Recâizade" ve "E.Ekrem" imzalarıyla yer alır.

Sedat Simavi'nin **Dersaadet**'ten sonra çıkarttığı ikinci günlük gazete olan **Pâyitaht**'ın yayımlandığı tarihe baktığımızda memlekette önemli siyasî, askerî, sosyal, edebî, ahlâkî ve kültürel değişimlerin yaşandığı bir dönemin içinde yer aldığını görürüz. Bundan dolayı her ne kadar ikinci derecede bir günlük gazete olarak biraz gerilerde kalmış, basın tarihi ile ilgili eserlerde ismi pek geçmemiş olsa da memleketin her bakımdan değişim yaşadığı bu dönemin izlerini yansıtması kaçınılmazdır.

Pâyitaht gazetesi memleketin siyasî, sosyal, kültürel ve edebî hayatına doğrudan etki edecek derecede ön planda olamamış, kısa ömürlü bir gazetedir. Devrinin şartlarından dolayı siyasî ve politik meselelere yoğunlaşmamıştır. Buna rağmen kadrosunda bulunan kalemlerin satırlarında, gazetenin sansürlü veya sansürsüz sütunlarında mevcut dönemi pek çok yönden görebilmek mümkündür. Daha da önemlisi içinde barındırdığı edebî ve kültürel malzeme azımsanmayacak miktardadır.

⁸⁸ Tapşıрма, Halk şairlerinin, şiirlerinin son dördlüklerinde kullandıkları 'kendini tanıtmak, bildirme, arz etme' anlamlarına gelen mahlaslarıdır.

⁸⁹ Mehmet Semih, **Mahlaslar, Takma Adlar, Tapşırmalar ve Lakaplar**, Anahtar Kitaplar, İstanbul, 1993.

⁹⁰ Selahattin Özpalabıyıklar, **Tanzimat'tan Bugüne Türk Edebiyatında Takma Adlar, Mahlaslar Rumuzlar Dizini**, Kitap-lık, S.45, Ocak-Şubat 2001.

II. BÖLÜM

2. PÂYİTAHT GAZETESİNDEKİ YAZILARIN İNCELENMESİ

2.1. MAKALELER

A) Edebiyat Hayatı İle İlgili Makaleler

Hâlid Fahri, Musâhabe-i Edebiyye: “Edebiyatta Millî Seciye”, Pâyitaht, nr.11-3, 5 Şubat 1337 Cumartesi

Dönemin edebî değerlendirmelerinde sıkça kullanılan “edebiyatta millî seciye” ifadesi irdelenir. Hâlid Fahri makalesinde, eserlerle alakalı yorumlarda bulunan kimselerin “millî seciye” ile ne anlatmak istediklerini, aslında kendilerinin de tam olarak bilmediğini söyler. Edebiyat dünyasına da eleştiride bulunur.

Yaşanılan zamanın şâir veya nâsirlerinin millî seciyeden uzak olmalarının sebepleri üzerinde durur. Hâlid Fahri’ye göre bu uzaklık, Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âti dönemlerinin şiirde bıraktıkları sembollerle dolu söyleyişlerin, uzun manzumelerin etkisinin henüz geçmemesinden kaynaklanır. Roman ve hikâye hakkındaki değerlendirmesinde ise Ömer Seyfeddin, Yakup Kadri, Refik Hâlid gibi bazı yazarların hikâyelerinin, Hâlid Ziya’nın Batı edebiyatından alınmış kozmopolit eserlerinden daha çok millî seciyeye sahip olduğunu belirtir.

Yazar, Türk edebiyatında millî seciyenin henüz yerleşmediğini ifade eder. Millî zevke ancak, şairlerin Anadolu’yu yakından görmeleri, tanımaları, Anadolu insanının nesilden nesle aktardıklarını yine o insanlardan dinlemeleri sonucunda gerçek mânâda ulaşılabileceğini vurgular. Roman ve hikâyecilerin mekân olarak Şişli ve Erenköy köşklerinden uzaklaşıp Fatih ve Aksaray gibi İstanbul’un farklı köşelerindeki Türk ailelerinin hayat tarzlarını görüp anlatmalarıyla canlı bir Türk romanı ve hikâyesi yazabileceklerine dikkat çeker. Bu takdirde Batı’ya tanıtılabilecek seviyede roman ve hikâyelerin meydana gelebileceğini söyler.

Edebiyatın her türünde yenilikçilere ihtiyaç olduğunu belirtir ve o güne dek edebî dilde gösterilen gayretlerin sonuç verdiğini, lisanın Acem zevkinden kurtarılabildiğini ifade eder.

Harp senelerinin ardından memlekette yaşananların, verilen mücadelenin, acı, sıkıntı ve yoklukların Türk edebiyatına ilham kaynağı olacağına inanır.

Hâlid Fahri, Musâhabe-i Edebiyye, Kitap ve Tabiat, Pâyitaht, nr. 18-10, 12 Şubat 1337 Cumartesi

Hâlid Fahri makalesine, bir sanatçının edebî eserine kendi muhitinin fikir ve hislerini yansıttığını söyleyerek başlar. Ancak edebî eser değerlendirilirken, sanatçının kişiliğinin etkisi göz ardı edilemeyeceği gibi eserin sadece duyuş ve düşünüşteki derinlikle meydana gelmeyeceğini de belirtir. Gerçek bir eserin oluşması için sanatçının, hayat ve tabiata vâkıf olmasının yanında özgün bir bakış açısının gerekliliği üzerinde durur. İlham dışında, muhitten alınan heyecan ve izlenimleri ancak gözlem ile inceleme kabiliyetinin tamamlayabildiğini düşünür. Sanatçının kâinatla ilgili bilgilerini çoğaltmak için araştırmaya ihtiyacı olduğu kadar tabiatı da sürekli gözlemlemek mecburiyetinde olduğunu vurgular. Bu tespitten yola çıkarak bizim edebiyatımızda bugüne kadar gerçek tabiatın pek yer tutmadığını söyler. Bâkî, Fuzûlî gibi büyük şairlerimizin tabiatı mavi bir güzelliğin ardından gözleyerek onu İran edebiyatında aradıklarını ve orada bulduklarını bizim edebiyatımıza aktarmakta tereddüt etmediklerini ifade eder. Klâsik edebiyatımızda kullanılan mazmunların bütün şairler tarafından aynı şekilde bu sebeple kullanıldıkları ve şairlerin asırlarca aynı kelimelerle tabiatın renklerini anlattıkları yorumunu yapar. Eşi benzeri bulunmayan “lirik” bir edebiyat meydana getiren şairlerin gerçek tabiattan uzak kaldıkları için, halktan ve halk dilinden uzak kaldıklarını dile getirir. Şairlerimizin birer dâhi olmasına rağmen tahlilî bir edebiyat meydana getirememelerini, gerçek tabiattan uzak oluşlarına bağlar. Bizde tahlilî edebiyatın başladığı dönem olan yeni edebiyatçıların da yüzlerini birden Doğu’dan Batı’ya çevirirken başka bir medeniyetin etkisinde kaldıklarını ifade eder. Hâlid Fahri’ye göre kitap ve tabiat öyle bir ilham kaynağıdır ki, hangi türde eser verirse versin edebî bir iz bırakmak isteyen

sanatçıların, birini diğeri için ihmal etmeden incelemesi ve öğrenmesi gerekir. Bu iki kaynağın ne kadar derinine inilirse o kadar samimi ve sıcak hislere yol açılacağını ve böylece eserlerin özgün ve mahallî özellik taşıyacağını söyler. Kitap konusunda, öncelikle bilinen şaheserlerin okunmasını tavsiye eder. Gençler için, zengin örneklerle sahip olan Batı edebiyatını araştırmaya, öğrenmeye çalışmanın zorunlu olduğunu düşünür. Ancak Batı'dan ilham alınırken bu ilhamın kendi kültürümüzle birleştirmenin önemine dikkat çeker. Bunu başarabilmek için de kendi muhitimizi sürekli gözlemlemek ve incelemek gerektiğini söyler. Hâlid Fahri düşüncelerine, Anatole France'ın "Hayât-ı Edebiyye" isimli eserinin mukaddimesini dayanak olarak alır. Yazısının sonunda, artık hazırlıksız bilgi sahibi olmadan bir edebiyatın düşünülemeyeceği gibi muhit ve tabiatın da yok sayılamayacağını ifade eder. Sonuç olarak halkı okumamakla suçlamak yerine niçin okumadıklarının sebepleri üzerinde durmak gerektiğini belirtir.

Ekrem Vecdet, Tenkidin Felsefesi, Pâyitaht, nr. 20-12, 14 Şubat 1337 Pazartesi

Ekrem Vecdet, tenkitle ilgili pek çok kimsenin çeşitli değerlendirmeler yaptığını belirtir. Hayatta her şeyin değişerek devam etmesine rağmen tenkit ve yazarının kendilerine özgü yollarında yürümeyi sürdürmeleriyle başarıya ulaşacaklarını söyler. Yazar, doğru muhakeme yapabilmek için tenkidin belli bir kuralı ve siyasetinin olduğunu; gerçeği ortaya çıkarabilmek için tenkidin kendisine özgü usullerinin bulunduğunu ifade eder. Mutlak gerçeğe ulaşmanın hiçbir zaman mümkün olmayacağını; dolayısıyla, geçmişi deşmenin, asırların örttüklerini bildiğini iddia etmenin, kendi yalanlarına destek bulmak için ağırbaşlı cümleler kurmanın bir çeşit şarlatanlık olduğunu düşünür. Bu tarz davrananların, okurlarını inandırmak için dolambaçlı yollarda yürüdüğünü, gerçekliği olmayan esaslar meydana getirdiğini söyler. Tenkit yazarında öncelikle keskin bir zekâyâ ihtiyaç olduğunu vurgular ve okuru hipnotize etmek için ne gerekiyorsa, sezdirmeden yapılmasının önemli olduğunu dile getirir. Yazara göre, güzel bir üslûp zeki bir yazarın elinde güçlü bir silahtır. Bunun yanı sıra çevre, terbiye, geçmişin etkisi, felsefî kuramlar, zamanın eğilimleri, siyasî ve sosyal hâkim fikirler gibi pek çok

silahın olduğunu ifade eder. Yazısının sonunda tenkidin felsefesini belirler. Ona göre tenkit yazarının zekâsıyla, var olan silahlardan faydalanabilme yollarını bulabilmesi ve bütün bunları yaparken kendisinin hiçbir sınırlama ve usule tâbi olmaması tenkidin felsefesidir.

**Ali Nihad, Tenkid: Güzel Yazılar, Pâyitaht, nr. 22-14, 16 Şubat 1337
Çarşamba**

Ali Nihad, Muallim Süleyman Şevket'in basılan eseri "Müntehâbat" hakkında düşüncelerini yazmak istediğini söyler. Gazetelerden birinde adı geçen eserle ilgili bir tenkit yazıldığını belirtir ve bu yazıdaki eleştirilere Süleyman Şevket'in verdiği cevaplardan alıntı yapar. Ali Nihad da bu eleştiriler üzerinden değerlendirmelerde bulunur. Eleştiriler eserin düzenlenme tarzı, eserde verilen beyitlerin nesre aktarılması ve açıklanması üzerine yoğunlaşır. Yazar, eser öğrencilere yönelik bir çalışma olduğu için, özellikle beyitlerin açıklanmasında dikkat edilmesi gerektiğini belirtir ve eserdeki bazı beyitleri açıklamalarıyla birlikte örnek gösterir. Bu örneklerle kendi yorumlarını ekler. Eserin önemli bir noktasının da üslûbu olduğunu ifade eder ve üslûbu, girintili çıkıntılı olmasından dolayı okuyanlar açısından çok yorucu bulur. Okuyucuların öğrenciler olduğu düşünülerek hazırlansaydı ve fazla sanatlı söyleyişle yazılmasaydı eserin daha kıymetli olacağını düşünür.

**Ali Galib, Garb Edebiyatına Bir Nazar, Pâyitaht, nr. 25-17, 19 Şubat 1337
Cumartesi**

Yazar, memlekette eskiyi tamamen unutarak, eskilerden büsbütün ayrı, yeni bir edebiyat meydana getirmek isteyen gençlerin, ne yaptıklarının farkında olmadan Batı milletlerinin edebiyatlarını taklit ettiklerini belirterek, bu durumu maymun iştahlılık olarak nitelendirir. İngiliz ve Rus edebiyatının, yeni bir edebiyat oluşturmaya çalışan gençlerin anladığından daha fazla ayrı bir dünya olduğunu söyler. Yeni şairlerin, Byron, Shakespeare gibi büyük şairlerin eserlerini okumak bir yana isimlerini bile duymadıklarını ifade eder. Rus edebiyatını ise, içinde hayat, sanat ve ruh olmasından dolayı bambaşka bir dünya olarak değerlendirir. Bunun sebebini doğrudan doğruya

halka hitap etmesinde, toplumsal yaraları olanca çıplaklığıyla göstermesinde bulur. Tolstoy, Dostoyevski, Gorki gibi yazarlar sayesinde insanların ruhlarının uyandığını, toplumun her kesiminde uyanışa, bilinçlenmeye sebep olduğunu düşünür. Bu edebiyatı ihtilâl edebiyatı olarak düşünmek ve Türk edebiyatına mâl etmeye çalışmanın zor olduğu kadar da gereksiz olduğunu belirtir. Gençlerin Rus edebiyatını taklit etmeleriyle Türk edebiyatının hiçbir şey kazanmadığını vurgular. Savaş döneminde özenilen Alman edebiyatını da değinir ve Schiller, Goethe gibi şairler yetiştirmiş Alman edebiyatının şiirden çok felsefe, özellikle de tarih alanında yükseldiğinden, dolayısıyla da Türk edebiyatının hiçbir şey kazanamadığından bahseder. Ali Gâlib, “taklit ve hazz”ın karşısında olduğunu; ancak mutlaka yabancı bir milletin edebiyatı taklit edilecekse bunun tereddütsüz Fransız edebiyatı olması gerektiğini savunur. Yazara göre Fransız edebiyatı Türk milletinin ruhuna ve hislerine daha uygundur ve diğer milletlerin edebiyatlarından daha fazla ruhumuza nüfuz etmiştir. Bu durumun tek taraflı olmadığını, Fransızların da Doğu’yu, Doğu’nun bütün güzelliklerini barındıran Osmanlı memleketini anlattıklarını, tasvir ettiklerini söyler. Bu duruma Anatole France ve özellikle Pierre Loti’yi örnek gösterir. Pierre Loti’nin savaş döneminde Türklere verdiği desteği ve değeri anlatarak, Türklerin Pierre Loti’yi her zaman saygı ve minnetle anacağını belirtir.

Çapanoğlu Münir Süleyman, Musâhabe-i Edebiyye: (Tenkîd ve Tahlîl), “Bulutlara Yakın Münasebetiyle, Pâyitaht, nr. 33-25, 4 Mart 1337 Cuma

Hâlid Fahri’nin “Bulutlara Yakın” isimli şiir kitabının neşredildiğini bildiren Münir Süleyman, şiirleri nefis ve hayat dolu bulur. Memleketin gündeminde siyasetin ağır basmasından dolayı eserin yeteri kadar dikkat çekmediğini belirtir ve eserdeki şiirleri değerlendirir. Şairin kendisini, ruhunu, acılarını ve heyecanlarını anlattığı şiirlerde başarıyı yakaladığını; ancak kendi ruhu dışında kalanları, özellikle eşya ve manzarayı canlandırmaya çalıştığında başarısız olduğunu ifade eder. Eserdeki şiirlerden seçtiği örnekler üzerinde yorum yapar ve Hâlid Fahri’nin şairlik kabiliyetinin hastalıklı bir hassasiyetten kaynaklandığını söyler. Münir Süleyman’a göre eserde en çok dikkati çeken nokta, Hâlid Fahri’nin dilindeki gelişim ve olgunlaşmadır. İlk şiirlerinden çok farklı bulduğu bu dilde, Tevfik Fikret’in şiir

dilinde gösterdiği kudret ve kendisine özgü maharetin izlerini görür. Hâlid Fahri'nin edebiyat âleminde parlak ve uzun bir edebî hayat süreceğini; seçkin eserlere imza atacağını dile getirir. “Bulutlara Yakın”dan en çok beğendiği şiirin “Lânet” ismini taşıdığını belirterek yazısının sonuna okuyucular için bu şiire yer verir.

Hâlid Fahri, Musâhabe-i Edebiyye: “Temâşâda ve Hikâyede Neşe”, Pâyitaht, nr. 46-38, 17 Mart 1337 Perşembe

Hâlid Fahri, son zamanlarda edebiyatta, bir akım gibi ortaya çıkan mizah üzerinde durur. Öncelikle dönemin edebî anlayışını ve sanatçılarını kısaca değerlendirir ve Türk edebiyatının yönünü hâlâ tam anlamıyla bulamadığını dile getirir. Gazete ile mecmualarda çıkan edebî tenkidler ve musâhabe yazılarında bol bol yeni tabirlerin kullanıldığını, çeşitli fikirlerin ortaya atıldığını söyler. Yine de belirginleşmeye başlamış edebî bir çizgi olarak terkipsiz bir dil, sade nesir ve nazımda hece vezninin tercih edildiğini ifade eder. Meselenin derinliğinden dolayı değerlendirmelerini yalnızca mizah üzerinden yapacağını belirtir. Yazar, mizah ve neşe kavramlarının anlamları ile birbirleriyle ilişkileri üzerinde durur. Neşe ve mizahın gerçekte ne olduğunu daha iyi anlaşılması için Batılı milletlerin neşe ve mizahı algılayışlarından söz eder ve bazı yazarların ifadelerinden alıntı yaparak açıklar. Yazısında neşe ve nükte bulundurmak isteyen yazarların neler yapması gerektiğini anlatır ve özellikle Hüseyin Rahmi'nin üslubunu, eserlerini örnek gösterir. Türk edebiyatında, eserlerinde mizah yapmak isteyenlerin düştükleri hatalar üzerinde durur ve yazarların mizahın gerçek anlamı ve özelliklerinden haberdar olmadıklarını söyler. Yazılarında mizahı kullanmak isteyen yazarlara, öncelikle bu türle ilgili bilgiye sahip olmalarını, daha sonra okuyup öğrendiklerini uygulamayı tavsiye eder.

Hâlid Fahri, Musâhabe-i Edebiyye: “Zevk Meselesi-1”, Pâyitaht, nr. 46(47), 26 Mart 1337 Cumartesi

Hâlid Fahri, sanat eserlerinin, güzelliğin heyecanı ile yaratıldığını belirtir ve bu heyecanın güzelliği görebilecek bakışa, duyabilecek kulağa sahip olmakla elde

edileceğine inanır. Sanat zevkinin zamanla değiştiğinden, her dönem farklı anlayışların ortaya çıktığından bahseder. Yalnızca dönemden döneme değil, aynı insanda da değişebildiğini söyler. Kişiden kişiye, dönemden döneme değişen zevklerdeki değişimin kaynağı üzerinde durur ve sebeplerini belirlemeye çalışır.

E. V., Tenkîdî Sahifeler: “Deliren Esir”, Pâyitaht, nr. 55, 4 Nisan 1337 Pazartesi

Hâşim Nâhid’in hece ölçüsüyle millî hislerle yazdığı şiirlerinin yer aldığı “Deliren Esir” isimli şiir kitabı üzerine değerlendirmeler yapan yazar, şiirlerin kendisinde bıraktığı hislerden söz eder. Yer yer kitaptaki şiirlerden örnekler vererek tespit ettiği hataları belirtir. Hâşim Nâhid’in bu şiirleriyle milletin acılarını dile getirmedeki başarısını takdir eder.

B) Sosyal Hayat İle İlgili Makaleler

Zeliha Osman, “Bizde Kadın Hayatı”, Pâyitaht, nr.4, 29 Kânûn-ı sâni 1337 Cumartesi

Yazar toplumda kadın hayatının çok derin bir konu olduğunu düşünerek bu durumu irdelemek ister. “Osmanlı toplumunda on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı, kadın hakları mücadelelerinin de başladığı bir dönem”⁹¹dir. Makalede kadınların cemiyetteki yerleri sorgulanır. Zeliha Osman da öncelikle kadınların neler yapabileceği ve onlardan neler istendiği üzerinde durmaya çalışır. Osmanlı toplumundaki kadın hayatını burjuvalara benzetir. Kadınların lüzumu derecesinde hayata vâkıf olamamalarından dolayı kadınlar kadar hattâ belki daha fazla erkekleri sorumlu tutar. Bunun yanı sıra İslâmiyet’in kadına verdiği mevki ile kadının toplumda İslâmiyet’ten dolayı bulunduğu konum arasındaki çelişkiye dikkat çeker. İslâmiyet’in kadına verdiği hukuk ile kadınlara haksızlık etmeyen mâzinin kendisine

⁹¹ Yaprak Zihnioğlu, **Kadınsız İnkılâp**, Metis Yay., İst. Ekim 2003, s. 42

ümit verdiğini ifade ederek yaşama ve mevcudiyetlerini kabul ettirme cesaretini taşıdığını, Türk kadınının bir gün mutlaka mevcudiyetini tasdik ettireceğini belirtir.

**Ömer Lütfi, “ Bulgaristan Programı Tedrisât-ı Meslekiye Sistemi”,
Pâyitaht, nr. 12-4, 6 Şubat 1337 Pazar**

Bulgaristan’da hazırlanan meslek üzerine eğitim veren okulların öğretim programları üzerine ayrıntılı bilgi verilir. Ders programları ile ayrı ayrı her dersin muhtevası, meslek derslerinin işleniş hakkında geniş açıklamalar yer alır.

**Selâhaddin Enis, Musâhabe-i Edebiyye: “Sanâyî-i Nefise Mektebi
Hakkında”, Pâyitaht, nr. 14-6, 8 Şubat 1337 Salı**

Selâhaddin Enis makalesinde, Sanâyî-i Nefise Mektebi’nin hem mimarî özelliklerini hem de bu binada verilen eğitimi eleştirir. Binanın şekil bakımından hiçbir mimarî üslûbu karşılamadığını ve mektebin kurum olarak da hiçbir düzeninin olmadığını söyler. Büyük gayelerle yapılan mektebin mevcut halini pek çok yönüyle değerlendirir. Sınıflarının düzenden uzak olduğunu, talebelerinin devam etmediğini belirtir. Sigara izmaritleriyle dolu tozlu sınıflarda gelişigüzel fırlatılmış resim sehparlarından bahseder. Özellikle talebelerin mektebe devam saatlerinin kâğıt üzerinde belirlenmesine rağmen, talebelerin bu saatlere uymadıkları üzerinde durur. Bu tarz serbest bir eğitimin Paris usulü olduğunu belirtir. Bir ay önce Sanâyî-i Nefise talebelerinin eserlerini göstermek amacıyla sergi açtıklarını ifade eder ve bu serginin de Paris’teki sanâyî-i nefise sergisine benzetilerek hazırlandığını düşünür. Yapılan çalışmalara baktığında, desen ve anatominin önemsenmediğini görür. Eğitimdeki serbestliğin resimleri de etkilediğini dile getirirken, çalışmalardaki resimleri hiçbir varlığa benzetemediğini ve anlayamadığını söyler. Sanat adına faciaların meydana geldiğini düşündüğünü; ancak bu düşüncenin dillendirildiğinde “Sembolizm, Empresyonizm” gibi akımlardan bahsedilip söyleyenin cehaletle suçlandığını vurgular.

Sanâyî-i Nefîse Mektebi'nin mimarîsine, eğitimine, talebelerinin ve kurumun düzensizliği ile serbestliğine, yapılan çalışmalarda Paris'teki ressamlardan etkilenmeye ve onların anlayışının örnek alınmasına sert bir dille karşı çıkar. Selâhaddin Enis'in üzerinde durduğu fikirler, dönemin etkin anlayışı “millîlik” doğrultusundadır.

Refik Hâlid, Çarşamba Hasbîhalleri: “Gazetecilikte Noksanlarımız”, Pâyitaht, nr. 15-7, 9 Şubat 1337 Çarşamba

Refik Hâlid'in birkaç sene evvel **Yeni Mecmua**'da neşredilen haftalık musâhabelerini, **Pâyitaht**'ın genel müdürü kitap hâlinde basmak ister ve Refik Hâlid'le görüşerek var olan yazıları “Hafta Musâhabeleri” başlığı altında bir araya getirir. Bu haftadan itibaren Çarşamba günleri adı geçen kitabın içinden seçilen yazıların yer alacağı duyurulur ve ilk olarak “Gazetecilikteki Noksanlarımız” adlı değerlendirme neşredilir.

Refik Hâlid, dönemin gazetelerini hayretle takip ettiğini söyleyerek yazısına başlar. Her sabah okuyucuya ulaşan gazetelerin, pek çok bahane ile halkın eksiklerini dile getirirken kendileri eksikliklerden arınmış gibi davranmalarına şaşırır. Gazete sütunlarında halka nasihatler vermeleri, işin aslını bildiğini söyleyen Refik Hâlid'in tuhafına gider. Bu sebeple de en ciddi makaleleri bile gülümseyerek okuduğunu belirtir. Gazetecilerin, pek çok ilme hâkim, sanata âşına tavırlarla siyasetle ilgili meseleleri çabucak çözüme kavuşturabildikleri yazılar yazdığını söyler. Bu yazılardaki tuhaflığın sebebini, gazetecilerin kâğıtçı dükkânlarına şöyle bir göz atarak aydınlanmalarına bağlar. Kâğıt üzerinde en karmaşık işleri sonuca ulaştırabilmelerini, savaşlar çıkarıp barış yapmalarını, kâhin gibi geleceği görmelerini, kılavuz gibi yol göstermelerini, toplum hayatındaki birçok duruma karışarak herkese hesap sorabilmelerini, her mevkîdeki insana hükmetmelerini eleştirir. Gazetelerin, toplumun geri kalışına kızması yerine kendilerinin yenilik göstermesinin daha doğru olacağını savunur. Yeni pek çok gazetenin çıktığını; ancak bunların yarar yerine zarar getirdiğini düşünür. Baş makalelerde topluma verilmeye çalışılan fikir ve ahlâkla iç sayfalarda yazılanların birbiriyle çeliştiğini belirtir.

Gazeteciliğin otuz senedir hiçbir ilerleme göstermediğini; en önemli olayları eskimiş kelimelerle, basmakalıp cümlelerle anlatarak okuyucunun zevkini kaçırdıklarını söyler. Bazı tarihî günlerin, geleceğe daha zarif bir dille hissederek ve hissettirilerek aktarılabilmesini ister. Basının yirmi beş sene önceki tarzla devam etmesinin büyük noksanlık olduğunu; dolayısıyla asıl geri kalmanın bu durum olduğunu vurgular. Gazeteciliğin daha pek çok eksikliklerinin olduğunu, bu makalede sadece bir yönü üzerinde durduğunu ifade eder ve yazısının sonunda çeşitli tavsiyelerde bulunur. Refik Hâlid'e göre, gazetenin birinci vazifesi halkın heyecanını sayfalarına olabildiğince güçlü kalemlerle aktarmasıdır. Bunun için de büyük olaylarda büyük kalemlerin kullanılması gerektiğine inanır. Her yazarın bir edip olmadığını dile getirir ve ediplere ait görevleri muhabirlere yaptırmanın gazeteciliği ilerletmeyeceği üzerinde durur. Gazeteciliğin eleştirilme acısına alışması gerektiğini söyler ve her gün yeni gazete çıkacağına var olan gazetelerde yenilik yapılmasının daha doğru olacağını ileri sürer.

Selâhaddin Enis, Musâhabe-i Edebiyye: “Sanâyî-i Nefise Mektebi Hakkında:2”, Pâyitaht, nr. 21-13, 15 Şubat 1337 Salı

Selâhaddin Enis, yazısına başlarken Sanâyî-i Nefise Mektebi'nde şahit olduğu bazı durumları ortaya koymak amacıyla tekrar bu konuya değineceğini açıklar. “Sanâyî-i Nefise Mekteb-i Âlîsi” tabelası bulunan kurumu, ilim ve sanat yuvası olarak düşünürken gerçeğin böyle olmadığını söyler. İçinden şarkı seslerinin, itişip kakışma gürültülerinin geldiğini; sınıflarda birbirilerinin suratına çamur bulayan ve caddeden geçenlerin başlarına atmak için pencere önlerine çamur yuvarlakları koyan çocukların olduğunu belirtir. Bunlar yaşanacaksa tabelada yazan “Sanâyî-i Nefise Mekteb-i Âlîsi” ifadesinin büyüklüğü ve kutsallığına saygı gösterilerek değiştirilmesi gerektiğini savunur. Mahalle okullarında bile gerçekleşmeyen böyle durumların yüksek okulda meydana gelmesini ve özellikle idarecileri eleştirir. Sanatla ilgilenenlerin hayata farklı bakmaları ve diğer insanlardan daha fazla terbiyeye sahip olmaları gerektiğini düşünür. Memleketin sanat çalışmalarını yürütecek, şaheserler ortaya çıkaracak gençlerin bu davranışları yapanlardan olamayacağını belirtir. Sanâyî-i Nefise Mekteplerinin sadece sanatçı yetiştirmekle yükümlü olduğunu; eğer

bu yükümlülüğü yerine getiremezse kapatılmasının doğru olacağını dile getirir. Yazısının sonunda okurlara, bu eleştirilerin dışarıdan gözlemleyen birinin yapmadığını; birkaç ay Sanâî-i Nefise Mektebi'nde heykeltıraşlık derslerine giren ve orada gördüğü düzensizlikler sebebiyle devam etmeyen bir şahidin sözleri olduğunu vurgular. İçine girip yaşananları gördükten sonra dışarıdan Sanâî-i Nefise Mektebi'ni savunanlara davulun sesi uzaktan hoş gelir dediğini de ifade eder.

Pertev, Mücahede-i Sanaîyye, Pâyitaht, nr. 21-13, 15 Şubat 1337 Salı

Yazar, gazete, kitap ve mecmualarda en çok ihmal edilen, dikkate alınmayan meselelerin iktisat ve sanat olduğunu düşünür. Edebiyat, şiir, hikâye ve siyasetle ilgilenen yazarlara her yerde rastlandığını; ancak fen ve sanat hakkında düşünen ve yazan yazarların pek az görüldüğünü söyler. Yedi yıldan beri bir sanat mecmuası çıkardığını, birkaç kişi olmasa Türkçe eserler ve kitaplar arasında fen ve sanatla ilgili yazılmış makalelere, fikir yürüten insanlara rastlamanın pek mümkün olmayacağını dile getirir. Aslında bu alanlarda makale yazabilecek, fikir yürütebilecek pek çok muharrir olduğunu; fakat bu muharrirlerin yazmak istemediklerini, ihmalkâr davrandıklarını belirtir. Yazara göre halkın büyük bir kısmı edebiyat meraklısı; hikâye, roman ile dedikodu düşkünüdür; fen ve sanat gibi ciddi konularda yazı ve makaleleri okumaz. Bundan dolayı yazarlar bu konularda yazmaktan vazgeçerler. Yaşanılan çağda memleketin, diğer memleketlerden sanat ve iktisat konusunda geri kaldığını ve bu durumda siyasî ve dinî alandaki çaba kadar lüzumlu olduğunu, ihmale gelmeyeceğini vurgular. Çözüm olarak, okuyucusu az olsa da, talep görmese de fen ve sanat alanında yazılar yazmaya devam edilmesi, azimli gençlerin bu konudaki fikirlerini dile getirmeleri tavsiyesinde bulunur. Milletin içinde bulunduğu sosyal felaketin sebebinin son asırdaki suskunlukta görür. Bu suskunluğu kırmak amacıyla insanların içinde ateş uyandıracak kalemlere ve fikirlere ihtiyaç olduğunu; bu uğurda düşünürlerin, aydınların, sanatçıların çaba göstermesi gerektiğini söyler. Ona göre, düşünürler kalemleriyle, şairler şiirleriyle, ressamlar fırçalarıyla, hattâ anneler ninnileriyle bu çabaya katılmalıdır; maddi ve manevi bütün millî güçler harekete geçmelidir. Eğer bu hareket gerçekleşmezse, medeniyet denilen silindir Türk toplumunu ezecek, mahvedecektir. Yazar yazısını, bütün fen ve sanat

düşünürlerini, aydınlarını kalem ve kâğıt başına davet eder ve bu daveti bir vatan vazifesi gördüğünü belirtir.

Refik Hâlid, Çarşamba Hasbıhalleri, “Tavır ve Hareketimizi Islâh Cemiyeti”, Pâyitaht, nr. 22-14, 16 Şubat 1337 Çarşamba

Refik Hâlid bu defa nezaketli, zarif olma gerekliliğinden, terbiyenin Osmanlı toplumundaki eksikliğinden ve öneminden bahsedeceğini belirtir. Terbiye konusu açıldığında, insanların sözü hemen “pedagoji”ye getirdiklerini ve dolayısıyla Avrupa’dan, kütüphanelerden bu alanla ilgili pek çok bilgiyi toplamaya çalıştıklarını söyler; bu çabayı takdir eder. Bütün gayretlerin mutlaka meyve vereceğini düşünür. Ancak Refik Hâlid’in asıl üzerinde durmak istediği, efendice davranma durumu olan eski anlamıyla terbiyedir. İşte bu anlamına göre terbiye için bir cemiyet oluşturulmasını, bu cemiyetin de tavırları terbiyeye göre düzenlemeye çalışmasını, insanlara medeniyete uygun terbiye durumlarını anlatmasını ister. Memlekette artık insanların hareketlerinde ne eski ataların terbiyesinin ne de Avrupa terbiyesinin hâkim olabildiğine, bu sebeple de kuralsızlık ve usulsüzlük içinde kaba ve akla estiği gibi davranıldığına dikkat çeker. Nezaket, merhamet, hürmet gibi kavramların kalmadığını, bencilliğin hayatı ihlâl ettiğini ifade eder. Ardından bu düşünceye sahip olmasına sebep olan, günlük hayattan örnekler gösterir. Görgü kurallarına karşı kayıtsız kalınmasından dolayı şikâyetlerini bildirir ve insanlığa ihtiyaç duyduğunu vurgular.

Selâhaddin Enis, Musâhabe-i Edebiyye: Yara, Pâyitaht, nr. 24-16, 18 Şubat 1337 Cuma

Selâhaddin Enis, İstanbul’un sosyal durumunu değerlendirir ve bu durumu bir “yara” olarak nitelendirir. Yeryüzünün savaşa ait etkilerinden, sefaletlerinden en çok nasibini alan şehrin İstanbul olduğunu düşünür. Yazısında Tevfik Fikret’in “Sis” şiirinde İstanbul’u “en kirli kadın” ifadesiyle tarif etmesine rağmen, İstanbul’un hiçbir zaman yaşanılan dönemdeki kadar kirlenmediğini söyler. İstanbul’un ağlıyor mu gülüyor mu belli olmadığını, hattâ coğrafi konumuyla bile ne Avrupalı ne de

Asyalı olabildiğini dile getirir. Sultan Abdülhamit döneminde zevkine düşkün, hürriyet senelerinde sarhoş, savaş zamanında düşünür, Mütareke'den sonra kaldırımdan kaldırıma koşan bir yosma olarak değerlendirdiği İstanbul'u, ömrü çok daha uzun kimselerin daha fazla yüzüyle tarif edebileceğini söylerken, şehrin devirlere göre değişen çehresini ortaya koyar. Semtlere bakıldığında, bu şehir hakkında farklı yorumların ortaya çıkacağını ifade eder. Galata sahiline, Beyoğlu'na bakılırsa İstanbul eğlenen, gülen; Aksaray taraflarına gidildiğinde, İstanbul aç ve sefil bir halde ağlar. Yirminci asrın ortasında İstanbul'u bir "yara" olarak gören yazar, her gün güneşin bu yarayı utançla kızarttığını belirtir.

Dârülfünûn'da Talebe Dârü'l-Mesâileri, Pâyitaht, nr. 25-17, 19 Şubat 1337 Cumartesi

Dârülfünûn'un Meşrutiyet'ten itibaren birkaç devir geçirdiği belirtilerek her devreye göre eğitim sisteminin de değiştiği ifade edilir. Savaş döneminde kurulan Dârülfünûn Teşkilâtı'yla birlikte eğitim ve öğrenci hakları konusunda yabancı memleketlerdeki benzerlerine yaklaştığı, o güne dek çok gerekli olmasına rağmen ihmal edilen bazı derslerin programa eklendiği dile getirilir. Mütareke'den sonra derslerde ve kadroda yapılan değişikliklerle Dârülfünûn'un geriye gittiği yorumu yapılır.

Aliye Esad, Tenkid: "Kadınlar Dünyası", Pâyitaht, nr. 28-20, 27 Şubat 1337 Pazar

Aliye Esad, **Kadınlar Dünyası** gazetesinin gün geçtikçe ilerlemekten çok gerilediğini söyler ve bu gerilmenin sebeplerini sorgular. Kadın haklarını tanıtacak, kadınların sesini duyurmasına yardımcı olacak, ilerleme ve gelişmelerini sağlayacak bir gazetenin yazarlarının çoğunlukla erkeklerden oluşmasını eleştirirken, erkek yazarların kadın imzası atmasını "seciyesizlik" olarak nitelendirir. Yazılarda kadın ruhunun, üslubunun, hissinin, fikrinin taklit edildiğinden bahseder. Mecmuada kadın yazısının zayıflık ve korkaklık şeklinde gösterildiğini düşünür. Gazetenin gerilemesinin sebebini de bu duruma bağlar. **Kadınlar Dünyası**'nın tam bir kadın

ruhundan çıkmadığını, dolayısıyla kadınlığın gururunu ve şerefini küçülttüğünü ifade eder. Erkeklerin hizmet amacıyla bu yazıları yazdığını; ancak bu yazıların zarar verdiğini belirtir. Kadınlara hizmet etmek isteyen erkeklerin kadın imzası altına saklanmadan, erkeklerin çıkardığı gazetelerde yazmasını tavsiye eder. Bazı nüshalardan seçtiği yazılardan söz eder ve örnekler üzerinde değerlendirmeler yapar. Toplumsal bir buhran içinde çıkan ve belirli bir kesimin ismini taşıyan bu gazetenin samimiyet, doğruluk ve gerçekleri yansıtmamasını beklediğini dile getirirken, yazısının sonunda, memlekete ve kadınlara hizmet edeceklerini düşünen maskeli erkeklere Diyojen’in “Gölge etme başka ihsan istemem.” sözünü hatırlatır.

Selâhaddin Enis, “İhmal ve Küfrân”, Pâyitaht, nr. 30-22, 1 Mart 1337 Salı

Selâhaddin Enis, Osmanlı toplumunda tarih boyunca, yenilik getirenlerin, başarı elde edenlerin, memleket adına çaba gösterenlerin kıymetinin bilinmediğini anlatır. Genç Osman ve III. Selim gibi yenilikçi ve iyi padişahların öldürülmelerine karşılık eğlence düşkünü kimselerin desteklenmesinden bahseder. Asırlar geçmesine rağmen aynı anlayışın devam ettiğini belirtir. Faziletli, cesur, zeki, yenilikçi ve memlekete faydası dokunan insanların ihmal edildiğinden, iyiliklerinin unutulmasından şikâyet eder. Son senelerde bu ihmalin en canlı örneği olarak Müverrih Mizancı Murad’ı ve Ahmed Mithad’ı gösterir. Müverrih Mizancı Murad’ın senelerce bir okulun kürsüsünden öğrencilerine büyük bir cesaretle gerçek tarihi anlatmasına rağmen insanların onu hain olarak tanıdığını ifade eder. Hayatının son zamanlarında gerici sıfatı verilmesinden, cenazesinin sessiz sedasız kaldırılmasından ve hiçbir gazetenin ölümünü bile duyurmamasından yakınır. Selâhaddin Enis’in son günlerde işittiğine göre Nüzhet Sabit adına arkadaşları tarafından bir kitap çıkarılır ve Celâl Sâhir de “Sekizinci Kitap” isimli eserini Ömer Seyfettin’e ayıracağını bildirir. Yazar, “Şairlerin Kitabı” adı verilen ufak bir mecmuaya yalnızca şairler dâhil edilecekse en başta Tevfik Fikret’in yer alması gerektiğini düşünür. Hisleri ve düşünceleri üzerinde büyük etkisi olan Tevfik Fikret’i düşünüp yer vermediği için Celâl Sâhir’e sitem eder. Tevfik Fikret’e karşı gösterilen ihmalin sebeplerini sorgular ve Fikret’in hayatının son zamanlarında ihmalden dolayı çevresine küserek Âşiyân’a çekildiğini ifade eder. Senede bir defa mezarı başında anılmasının bu durumu biraz

affettirebileceğini söyler. Ancak ilim, irfan ve edebiyat âlemine pek çok eser bırakmalarına rağmen Müverrih Mizancı Murad ve Ahmed Mithad'ın hiçbir şekilde hatırlanmadığını dile getirir. Yazısının sonunda, bu durumdan memleketteki herkesi sorumlu tutar. Büyüklerini ihmal edenlerin sonraki nesilden de aynı davranışı göreceklerini vurgular.

Selâhaddin Enis, “Panzehir”, Pâyitaht, nr. 33-25, 4 Mart 1337 Cuma

Önceki nüshada neşredilen “Kadınlar Dünyası” isimli yazısında Aliye Esad'ın yorumlarına katıldığını belirten Selâhaddin Enis, memlekette kadınlara özgü böyle bir mecmuanın çıkma sebebini anlayamadığını söyler. Kadınların hakları yenilmediği halde bu tarzda davranmalarını “Alafrangalık ve Frenk kadınlarını taklit” olarak nitelendirir. Türk kadınının dünü ile bugününü karşılaştırır ve özellikle Beyoğlu'nda eğlence âlemlerindeki kadınları değerlendirir. Ahlâk çöküntüsü içinde, Batılı yaşayış tarzına özenerek kendi kültüründen uzaklaşan kadınları çok ağır bir dille eleştirir. Kadınların tavırlarıyla dinî ve millî değerleri alt üst ettiğini düşünür. Ahlâksızlığın yayıldığı bu süreçte yazarın bulduğu çözüm, böyle kadınları sopayla dövmektir. Kadınların evlerinden çıkıp erkeğin yanında sosyal hayata girmesine karşı çıkan yazar, Türk kadınının sahneye çıkmasını da üzüntüyle karşılar.

Refik Hâlid, Çarşamba Hasbihalleri: İstanbul Sokaklarında, Pâyitaht, nr. 38-30, 9 Mart 1337 Çarşamba

Yazar, karamsarlığın kendisini sardığı, hayatın tadını kaybedip etrafındakilerden uzaklaştığı bir dönemde, on beş gün boyunca İstanbul sokaklarında dolaşır. Bu gezintiler sırasında hissettiklerini, İstanbul'un çeşitli semtlerindeki dar ara sokakları, o sokaklarda yaşayan insanları, evleri, satıcıları ve gözlemlediği pek çok unsuru kendisinde bıraktığı izlenimlerle beraber ayrıntılı bir şekilde tasvir eder.

Hâlid Fahri, Temâşâ: “Yeni Sahne – Dârülbedâyî”, Pâyitaht, nr. 39-31, 10 Mart 1337 Çarşamba (Perşembe)

Hâlid Fahri, insanın en eski medeniyet meselesi durumundaki sanatın, ruhu aydınlatan ışığını takip eden, hiçbir durumda coşkusu sönmeyecek ve sanata gerçekten bağlı kişilere muhtaç olduğunu söyler. Bu yazıyı, Yeni Sahne’nin kadrosundaki iki sanatçının Dârülbedâyî’e katılması üzerine yazdığını açıklar. Sanatçıların Yeni Sahne’den ayrılma sebepleri ile ilgili fikir yürütür ve sanatçılardan birinin ayrılmasını gerektirecek herhangi bir olumsuzluğun gerçekleşmediğini belirtir. Hem bu sanatçı hem de Dârülbedâyî’nin durumuyla ilgili düşüncelerini dile getirir. Gelecek günlerde neler yaşanabileceğine dair yorumlar yaptıktan sonra bu olayı bir ahlâk ve prensip meselesi olarak değerlendirdiğini ifade eder. Hâlid Fahri, Tevfik Fikret’in vatan için söylediği sözünden alıntı yapar ve “öz oğulları ve şefkatli kızları” sayesinde sanatın hiçbir zaman ölmeyeceğini vurgulayarak yazısını bitirir.

Tokadîzâde Şekib, Kıymetli Bir Mecmua, Pâyitaht, nr. 39-31, 10 Mart 1337 Çarşamba (Perşembe)

Yazar, Yaşar Şâdi’nin çıkardığı mecmua hakkında bilgi vererek mecmuanın edebiyat âleminde edineceği yerle ilgili yorumlar yapar. Okurlara mecmuanın muhtevasını açıklar, dikkate değer özelliklerinden bahseder. Yaşar Şâdi’nin, her yönüyle kıymetli bulduğu bu mecmuada kendisine de üç beş satırlık yer ayırdığını ifade eder.

Yaşar Şâdi’nin “Mecmua-i Hâtıratım” ismini verdiği eseri, dönemin tanınmış kişilerinin el yazılarını içeren bir derlemedir. Ölümünden sonra Türk ve İslam Eserleri Müzesi’ne konulur.⁹²

⁹² Ayrıntılı bilgi için bkz. İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, C.1, Orhaniye Matbaası, İst. 1930, sy. 1753-1756, “Şadi, İsmail Yaşar”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.8, Dergâh Yay., İst. 1998, sy. 83

Selâhaddin Enis, “Tombala, Tombala..”, Pâyitaht, nr. 40-32, 11 Mart 1337 Cuma

Selâhaddin Enis, Mütareke Dönemi’nde halkın, İstanbul’a gelen Beyaz Ruslar sayesinde öğrendiği tombala oyunuyla ilgili yorum yapar. Bir hastalık olarak saydığı tombala oyununun önce Beyoğlu’nda ortaya çıktığını, ardından İstanbul’un çeşitli semtlerine yayıldığını hattâ Müslümanların bulunduğu mahalle aralarına kadar girdiğini belirtir. Sürü olarak nitelendirdiği Kırım sahillerinden İstanbul’a gelen Rusların, Deli Petro’nun silâhla, topla alamadığı İstanbul’u, tombala oyunu ve kafeşantanların renkli dünyasıyla büyülediğini söyler. İstanbul’un büyük bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu vurgulayan yazar, tehlikenin sorumluluğunu İstanbul halkına yükler. Tombala oyunuyla yaşanan ahlâksızlıklardan, kaybolan hayatlardan, çöken ailelerden, yara alan millî ve manevî değerlerden bahseder ve toplumu kendine getirmek için halka sert bir dille seslenir.

Hâşim Nâhid, İçtimâî Tedkîkler: “Milliyet”in Yanlış Telakkîleri, Pâyitaht, nr. 42-34, 13 Mart 1337 Pazar

Sosyal olayların yanlış anlaşılmasının temelinde cehaletin olduğunu belirten Hâşim Nâhid, memlekette milliyet akımının yanlış değerlendirilmesini de cehalete bağlar. Milliyet akımının doğal ve sosyal bir olay olduğunu kavramak için toplum hayatını bilmek gerektiğini söyler. Bu sebeple yazısında milliyet akımını toplum hayatı noktasından değerlendirir. İnsanlar ve milletlerin zaman içinde yaşadığı değişimleri anlatır ve milliyetin bir “tekâmül” olduğunu vurgular. Müslümanların da cehaletten dolayı bu “tekâmül”ü algılayamadıklarını ifade eder. İnsanların yeni fikirlere karşı mücadele ettiğini dile getirir. Özellikle edebiyatçıların yeniliğe karşı mücadele etmesinin sebeplerini değerlendirir. Milliyet akımına karşı gelenlerle mücadele etmek amacıyla eski edebiyatçılarla millilik konusunda münakaşa başlatmaya çalışır. Bu niyetle eski edebiyatçılardan Ali Kemal’e milliyetten ne anladığını sorar. Milliyet kavramı hakkında ilmin kabul edeceği bilgisi varsa söylemesini ister. Aksi takdirde, bugünkü neslin ruhunu, eski Osmanlılık zihniyeti ve tarihe karışmış zevkiyle mahkûm etmekteki ısrarcılığını anlamsız bulur. Hâşim

Nâhid yazısının sonuna eklediği notla, “Boşanan Destiler” isimli yazısını mektup aracılığıyla eleştiren Mehmed Rasim’e seslenir. Makaleyi bir kere daha okumasını rica eder ve birbirine benzemeyen milletlerin edebiyatını ve edebiyatçılarını karşılaştırmanın doğru olmayacağını belirtir.

Mehmed Rauf, Musâhabe-i İctimâîye: Kadının Hayatta Mevkîi, Pâyitaht, nr. 43-35, 14 Mart 1337 Pazartesi

Mehmed Rauf, kadını hayatın vazgeçilmez ve en önemli unsuru kabul eder. Bu önemi anlatabilmek için çeşitli tasvirler ve benzetmeler yapar. Kadın ve erkeğin birbiri için anlam ve öneminden bahsederek medeniyet ve ilerlemenin kadınla erkeğin karşılıklı durumundan ortaya çıktığını belirtir. Kadının medeniyete doğrudan ve dolaylı etkilerini çeşitli örnekler üzerinde durarak açıklar. Dünyayı, erkeği ve medeniyeti sadece kadının geliştirdiğine ve değiştirdiğine inanan yazar, Müslüman ve Hristiyan memleketlerini kadının hayattaki yeri bakımından karşılaştırır. Kadınsız yaşayan Müslüman memleketlerde sefalet, kadınla yaşayan Hristiyan memleketlerde refaha rastlanıldığını söyler. Hayatın, bütün gücüyle ortaya çıkması için kadınla erkeğin temasını gerekli gören Mehmed Rauf, Türk toplumunun bütün kusur ve illetlerinin temelinde kadınları erkeklerden ayrı bir hayata mahkûm etmenin yattığını vurgular. Bundan dolayı ilerlemek ve yükselmek için kadınlara hayatın her alanında lâıyk oldukları yerin ve saygının verilmesi gerektiğini düşünür. Kadınları örterek korunmaya çalışılan namusun, memleketi idare edecek kadar ilerlenmediği için düşmanlar tarafından heder edildiğini hatırlatır. Memleketin hayatını değiştirebilmenin ve medeniyete ulaşmanın, kadınları hayata sokmak, aydınlatmak ve cehaletten kurtarmakla gerçekleşeceğini ifade eder. Bütün cemiyetlerden, fırkalardan programlarının en başına bu konuyu kaydetmelerini ister. Mehmed Rauf, kadının hayattaki yerini dile getirdikten sonra yazısını, kadınlara hakları tanınmazsa milletin mahvının kaçınılmaz olduğunu dile getirerek bitirir.

Mehmed Rauf, Hafta Musâhabesi: “Garb Hayatı”, Pâyitaht, nr. 44-36, 15 Mart 1337 Salı

Mehmed Rauf, öncelikle yazısında bahsettiği konularla ilgili alt başlıkları verir. Yazının “Başlamadan Evvel” başlıklı giriş bölümünde, “Garb Hayatı” ismi altında yapacağı değerlendirmelerin amacını açıklar. Dünya Savaşı’nın sadece şehirleri ve siperleri değil, aynı zamanda hayatın bütün dengelerini, toplumların bütün müesseselerini, fikirleri, inanışları da yerle bir ettiğini belirtir. Savaşın ardından insanlığın hayatı her yönüyle yeniden düzenlemeye başladığını söyler. Avrupa’da savaşın ardından hayatı, yeni bir hayat kurmak adına yapılan çalışmaları takip etmenin ve Avrupa’nın yeni bir hayat kurarken taşıdığı zihniyeti bilmenin memleket açısından önemini vurgular. “Garb Hayatı” başlığı altında sözü edilen bu noktaları takip ederek, kaydetmeye ve memleketi aydınlatmaya çalışacağını dile getirir. Mehmed Rauf, “Berlin’de Hayat, Umûmî Ahlâksızlık, Herkes Hırsız, Herkes Sahtekâr, Erzak ve Mevadd-ı Gıdaiye! Meydanda süt, et, yağ yok. Fakat zenginler istedikleri kadar buluyorlar, Gizli lokantalar, Hırsızlar ve sâbıkâlılarla beraber, Sinemada mefsedet-i ahlâk kalemler- gayr-i tabîi münâsebet taraftarları, Zevke ibtilâ-yı umûmî,- herçi bâd âbâd para lâzım,

Belçika’da es’ar, Harbden evvel en ucuz memleket, Şimdiki fiyatlar, Elbise ve kumaş fiyatlarındaki fark, İngiltere’de harbden evvel ve harbden sonra fiyat farkı

Hayat-ı fikrîye, Fikir ekmeği vücut ekmeğinden az mı lâzımdır?, Fransa’da Wagner meselesi, Alman Wagner’in eserleri Fransa’da yine oynanacak mı?, Sanat ve fikir beynelmilel muharebelere tâbî midir?, Dâhiler doğdukları memleketin mi, yoksa bütün insaniyetin mi evladıdırılar?, Halk fikir erbâbından daha munsîf, daha makûldür: Wagner’in eserleri yeniden alkışlanıyorlar!” başlıkları altında okurlara bilgi verir.

Selâhaddin Enis, Yükseliyorlar!, Pâyitaht, nr. 39, 18 Mart 1337 Cuma

Batı'nın etkisiyle Türk toplumunun kadınlarını etkisi altına alan feminizm akımı hakkında fikirlerini belirten Selâhaddin Enis, kadınların ilerlemek ve gelişmek adına ortaya koydukları çabaları küçümser. Alaycı bir dille yaptığı yorumlarda, Türk kadınının ilerlemeyi evindeki kafesi, yüzündeki peçeyi çıkarmak; Beyoğlu'nda, Kadıköy'de ve parklarda ahlâka aykırı davranışlarda bulunmak şeklinde algıladığını savunur. Bu hızlı değişimin, toplumda, kadınların yükselişi ve ilerleyişi olarak nitelendirildiğini ifade eder. Sosyal hayat içinde kadının konumunun değişmesiyle, hayata dâhil olmasıyla ortaya çıkan durumları değerlendirirken, değişimin ahlâksızlığı da beraberinde getirdiğini anlatmaya çalışır.

Çapanoğlu Münir Süleyman, Eski Osmanlılarda Sanayî-1/2, Pâyitaht, nr. 39, 18 Mart 1337 Cuma / nr. 41, 20 Mart 1337 Pazar

Münir Süleyman, eski Türklerde sanata eğilim bulunup bulunmadığını değerlendirmek istediğini belirtir ve bunu sosyal hayat bakımından aydınlatılması gereken bir durum olarak düşünür. Orta Asya bozkırlarında göçebe bir hayat yaşayan Türklerin hayat biçimleri hakkında bilgiler verir. O dönemlerde Türklerin göçebe hayat tarzından dolayı sanat fikrine sahip olmadıklarını, Anadolu'ya gelmelerinden sonra yerleşik yaşamla beraber Türklerde sanat fikrinin uyandığını, gelişmeye başladığını belirtir. Osmanlı padişahlarının sanata bakış açılarından, bazı padişahların zamanında sanat değeri taşıyan çalışmalardan ve sanatın gelişimini etkileyen kişilerden bahseder. Yazısının ikinci bölümünde daha çok, Osmanlı toplumunda ihtiyaç kadar üretilen el emeği ürünleri sanat olarak değerlendirir. Osmanlı milletinde sanatın geri kalmasını, siyasî, sosyal ve ekonomik bakımdan değişen dünyaya bağlar ve bu konuda ayrıntılı bilgi verir. Batı ve Doğu medeniyetini karşılaştırırken, sözü aynı zamanda güncel bir konu olan kumarhaneler, kahvehaneler ve eğlence âlemlerine getirir. Türk halkından, Batı'yı örnek alırken, maddî ve manevî değerlere aykırı olmamasına dikkat etmelerini ister. Münir Süleyman, yazısı boyunca dönemin anlayışı olan millîlik akımı doğrultusunda düşünmeye ve

düşündürtmeye çalışır. Bu sebeple millî bir değer olan sanâyînin her çeşidine sahip çıkılmasını memleketin geleceği için zorunlu bulur.

Hâşim Nâhid, Musâhabe-i İctimaîye: Meyhane veler Şehri, Pâyitaht, nr. 43, 22 Mart 1337 Salı

Hâşim Nâhid, yazısında İstanbul ve bu şehirde yaşayan halkın geçmişi ile içinde yaşanılan zamanını karşılaştırır. Sokaklarında gururla, mutlu ve canlı dolaşan insanların şehir gibi cansız ve kansız bir hâle geldiğini belirtir. Şehrin yangınlarla harabeye döndüğünü, insanların açlık ve sefaletle cansızlaştıklarını söyler. Her türlü felâkete rağmen meyhanelerin sayılarının artması yanında sınırlarını da genişleterek mahalle aralarına bile yayılmasına dikkat çeker. Savunma Bakanlığının kapısının yanında yer alan meyhaneden çalgılı eğlence gürültülerine ses çıkarılmamasını eleştirir. Osmanlı Türklerinin başkenti İstanbul’un saltanat ve kudreti sarsıldığı gün “meyhaneler veler şehri” hâline geldiğini düşünür. Hükûmete yanlışlıklara çözüm bulamadığı için göndermede bulunsa da asıl kızdığı ve bu durumdan sorumlu tuttuğu İstanbul halkının kendisidir. Halkın artık şeref, hürriyet, vatan millet, Allah kavramlarını umursamadığını inanır. Hâşim Nâhid, yazısının sonuna eklediği notta okurlara seslenir. İstanbul ve halkı hakkında yaptığı genel değerlendirmelerden okurların özel bir anlam çıkarmayacağını umduğunu dile getirir. Memleketin kötü insanlarına hitap ettiklerini hatırlatma ihtiyacı hisseder.

Refik Hâlid, Çarşamba Hasbihalleri: Sulh, Pâyitaht, nr. 45, 24 Mart 1337 Perşembe

Refik Hâlid, yazısında barış kavramını ele alır. Ancak barışın siyasî boyutlarını, şartlarını, sebeplerini, milletler üzerindeki olumlu veya olumsuz etkisini değil, insanlık adına barış kavramını değerlendirir. Dünya Savaşı’nın içinde yer alan devletlerin barış döneminde kendilerini aklama çabaları üzerinde dururken, insanlığa verdikleri zararın boyutlarını sorgular. İnsanlığın savaştan kazazede gibi çıkacağını söyler ve barışın insanlığa hissettireceklerini ifade etmeye çalışır.

Selâhaddin Enis, Nîşter, Pâyitaht, nr. 45 (46), 25 Mart 1337 Cuma

Selâhaddin Enis, yazısında memleketin sosyal hayatı üzerine yorumlar yapar. Özellikle de modernleşmenin yanlış anlaşılmasından bahseder ve Türk toplumunun inançlarına, gelenek ve göreneklerine aykırı düşen kadın erkek ilişkilerini fuhuş olarak nitelendirir. Kadınların tavırlarındaki değişikliği “feminizm” akımına bağlar. Gençleri bu tehlikeye karşı uyarır, feminizmi yıkmaya çağırır. Erkekleri de kadınlarına karşı daha sert, ahlâk konusunda daha sıkı olmaya ve şiddete davet eder.

Mehmed Rauf, Garb Hayatı, Pâyitaht, nr. 46(47), 26 Mart 1337 Cumartesi

Mehmed Rauf, Avrupa’da cinayetlerin çözümü, kâtillerin bıraktıkları izlerin takip edilmesi ve suçluların yakalanmasının gelişen çağın bir sonucu olarak bilim hâline geldiğini belirtir. Avrupa’da suçluları yakalamak için kullanılan yeni usûl ve tarzın incelenmesi ve karşılaştırılmasının memleket açısından faydalı olacağını düşünür. Yazar, “Câni takîbatı. – İngiliz zabıtasının tarzı ve usulü: Londra’da esrarengiz bir cinayet. – Yegane emare küçük bir el feneri – El fenerinden kâtil nasıl elde ediliyor?- Fransız zabıtası nasıl çalışıyor? – Paris’te esrarengiz bir sirkat.- Sârik hiçbir iz bırakmıyor.- Zabıta hırsız nasıl yakaladı? – Alman zabıtasının usul-i takîbi. – Berlin’de esrarengiz bir katl.- Yine hiçbir iz, bir emare mevcut değil.- Zabıta kâtili nasıl ele geçirdi?- Avusturya zabıtasının tarzı- Avusturya zabıtası takîbatını bilâkimya yapıyor.- Viyana’da esrarengiz bir cinayet.- Mahal-i cinayete bir amele şapkasından başka bir şey bulunmuyor.- Şapkanın kimyevî tedkîki.- Kâtil nihayet elde ediliyor” başlıkları altında bilgi verir ve yorumlarda bulunur.

Selâhaddin Enis, Bahâriye, Pâyitaht, nr. 49, 29 Mart 1337 Salı

Selâhaddin Enis yazısında, millet adına bahara seslenir. I. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte, yıllardır halkın yaşadığı acılardan, felâketlerden, verdikleri kayıplardan, sefaletten bahseder ve bütün milletin umutla barışı, mutluluğu beklediğini belirtir. Bahardan Türk milleti adına barışı getirmesini ister.

Refik Hâlid, Çarşamba Hasbihalleri: Sinema Derdi, Pâyitaht, nr. 50, 30 Mart 1337 Çarşamba

Refik Hâlid, sinemanın İstanbul'a, İstanbul ahlâkına zarar verdiğini ve çocukları zehirlediğini düşünür. Toplumda ilerleme adına atılmaya çalışılan bütün adımları sinemanın engellediğini belirterek, toplum hayatına nasıl bir etkisinin olduğunu örnekler göstererek açıklar ve değerlendirmelerde bulunur.

Hâlid Fahri, Zevk Meselesi, Pâyitaht, nr. 51, 31 Mart 1337 Perşembe

Hâlid Fahri, zevk kavramını öncelikle her güzel sanat dalı için ayrı ayrı değerlendirir ve hepsinde de eserlerin, çeşitli kurallara ve akımlara göre güzel kabul edildiğini, zevkin bu kural ve akımların gölgesinde kaldığını belirtir. Bundan dolayı da yeniliklerin kolay benimsenmediğini söyler. Daha sonra moda ifadesiyle karşılanan kıyafetteki zevkten bahseder ve modadaki zevkin güzel sanatlardan farklı bir yönünün bulunduğunu ifade eder. Güzel sanatlarda kolay kabul görmeyen yeniliklere karşı, modada güzelliği ya da yakışması düşünülmeden yeniliklerin çok çabuk benimsenmesi, hattâ önceki kıyafet tarzının çok çabuk gülünç hâle gelmesi üzerinde durur. Yazar, bu açıklamaların ardından zevk meselesini kişiyi temel alarak değerlendirir. Zevki güzel heyecanlar hissetmek için ortaya çıkmış bir algı gücü olarak açıklayan Hâlid Fahri, her insanda var olan ancak kişiden kişiye değişen zevkten söz eder. İnsanların bir sanat eserine karşı zevk duyabilmesi için gereken durumları belirler.

Selâhaddin Enis, Yine O Yara, Pâyitaht, nr. 52, 1 Nisan 1337 Cuma

Selâhaddin Enis, Batı'daki feminizm akımının Türk kadınlarını etkisi altına alması ve tombala oyununun İstanbul halkının millî ve dinî değerlerini alt üst ederek, ahlâk çöküntüsüne yol açmasıyla kadınların kılık kıyafetlerinde, tavırlarında ve anlayışlarında meydana gelen değişiklikleri sert dille eleştirdiği kadınlarla ilgili birkaç yazı yazar. Yorumlarından dolayı yazılı ve sözlü olarak hakarete varan tepkilere maruz kalır. Son olarak parkta bir grup kadın tarafından saldırıya

uğramasının üzerine yazılarında anlatmak istediklerini açıkladığı ve yine kadınlık, kadının toplum hayatındaki yeri hakkında değerlendirmeler yaptığı bu yazıyı kaleme alır.

**Çapanoğlu Münir Süleyman, Tereddî, Pâyitaht, nr. 53, 2 Nisan 1337
Cumartesi**

Münir Süleyman, son zamanlarda toplumun ahlâk çöküntüsünün ihmal edilemeyecek duruma geldiğini belirtir. Kadınların ve gençlerin davranışlarını değerlendirerek medeniyetin yanlış anlaşılması üzerinde durur. Memleketin yazarlarını, düşünürlerini toplumu bu durumdan kurtarmak için yazdıklarına dikkat etmeleri konusunda uyarır. Hükûmetin tedbir alması, çözüm bulması için yaşananlara dikkatini çekmek ister ve halka seslenerek biraz da memleketi düşünmeleri gerektiğini söyler.

C) Baş Makaleler

**Yahya Kemal, “Kör Kazma”, Pâyitaht, nr.1, 26 Kânûn-i sâni 1337
Çarşamba**

İstanbul’a sevdalı şair dendiğinde ilk Yahya Kemal gelir aklımıza. Ancak o bir şehre sevdalanabilmek için “Türk İstanbul – I ”⁹³ adlı makalesinde “ bir iklimin manzarası, mîmârîsi ve halkı arasında hâlis ve tam bir âhenk” olması gerektiğini söyler. Yahya Kemal, İstanbul’a baktığında hissettiklerini “ Mîmârîsini bu şehrin her tepesine, her sâhiline, her köşesine kurarken gûyâ: ‘Artık bu diyâr dünya durdukça Türk kalacaktır.’ dediği hissedilir.” ifadeleriyle dile getirir.(1974:9) Onun şehir anlayışı “aynı zamanda yaşayan ve geçmişten getirdiği birtakım hatıraları yaşatan yani ‘hafızası olan’ bir birikimdir”⁹⁴ Ne var ki ilk defa **Pâyitaht** gazetesinde

⁹³ Yahya Kemal, **Aziz İstanbul**, İstanbul Fetih Cemiyeti, 3. Baskı, 1974, sy. 9- 28

⁹⁴ M. Fatih Andı, “**Yahya Kemal’in Şiirlerinde Bir Medeniyet ve Kimlik Göstergesi Olarak Şehir**” Bir Medeniyeti Yorumlamak Ölümünün 50. Yılında Yahya Kemal Beyatlı Sempozyumu 03 – 07 Kasım 2008, İstanbul Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası V, İstanbul Fetih Cemiyeti

neşrolunan “Kör Kazma”⁹⁵ makalesinde de belirttiği gibi, bu hafıza neyi yıktığını bilmeyen “kör kazma”lar tarafından silinmeye çalışılır. Üstada göre “kör kazma”yı eline alan Türkler, “beyinleri ‘yeni’ dedikleri mikropla aşılannmış bir neslin çocuklarıdır.” ‘Yeni’ Yahya Kemal için “ kente yansıyan geniş caddeler ve her şeyin birbirine benzemesinin yeknesaklığıdır.”⁹⁶ İstanbul’un farklı tarihî dokuları “yeni” adı altında yok edilerek şehir yeknesaklığa mahkûm edilir. III. Selîm devrinde yapılan Küçüksu Karakolu’nun yıkılışından yola çıkılarak yazılan bu makaleden günümüze kadar pek fazla bir değişim olmadığını görmekteyiz. Yahya Kemal’in dile getirdikleri dikkate alınsaydı zihniyetimizdeki “kör kazma” sahip olduğumuz nice tarihi güzelliklerimizi yıkmaya devam edemeyecekti.

Emine Semiye, “Terbiyemizde Kadın”, Pâyitaht, nr.2, 27 Kânûn-i sâni 1337 Perşembe

Emine Semih, makalesinde Osmanlı’da kadının sosyal terbiyeden mahrum kalışının sebeplerini irdeler. Bu mahrumiyeti “mânevî maraz” olarak isimlendirir. Öncelikle kadının sosyal terbiyeden uzak kalışını idrak eden ve bu konuda uzun zamandır pek çok fikir ileri süren; ne var ki sonuca ulaşamayan mütefekkirlerin, sebebi sadece mekteplerde görmesini tenkit eder.

Sosyal terbiyenin mekteplerde öğrenilemeyeceğini, sadece bir gelenek hâlinde aileden kadının tüm çevresine yavaş yavaş yayılacağını savunur. Mektepte muallimlerin, ailede anne babaların dikkatli davranması gerektiğini söyler ve çocukların üzerinde bırakılan olumlu ya da olumsuz etkilerin önemine dikkat çeker. Yalnızca öğrenmekle meselenin çözülemediğini, öğrenilenlerin nerede ve nasıl uygulanacağını da ayrıca bir mesele teşkil ettiğini ifade eder. Çünkü mekteplerden alınacak sosyal terbiyenin uygulanmasında ailenin de engel teşkil ettiğini düşünür. “Maraz-ı mânevî”nin mevcut hâliyle mekteplerde tedavisinin mümkün olmadığını ve

⁹⁵ Bu makale “Aziz İstanbul” adlı eserine alınmıştır. (Yahya Kemal, *Aziz İstanbul*, İstanbul Fetih Cemiyeti, 3. Baskı, 1974)

⁹⁶ Seval Şahin, “Yahya Kemal, Modernite ve Kente Yürümek”, Bir Medeniyeti Yorumlamak Ölümünün 50. Yılında Yahya Kemal Beyatlı Sempozyumu 03 – 07 Kasım 2008, İstanbul Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası V, İstanbul Fetih Cemiyeti

bu meseleyi çözebilecek bir şeyler yapılmazsa geleceğin annelerinden ümidin kesilmesi gerektiğini vurgular. Bütün tespit ve değerlendirmelerinin ardından aslolarak meselenin kökenini sorgular. Emine Semih'e göre, kadınların sosyal terbiyeden mahrum kalışının başlıca sebebi ecdâdımızın kadınları cemiyetten uzaklaştırmaları ve harem hayatını güçlendirmeleridir. Tanzimatçıları da diğer mühim sebep olarak görür. Ona göre Tanzimatçıları haremî birden açarlar ve kadınların, erkeklerin muhitinde gerekli olan âdâb-ı muâşeretî öğrenmeden aralarına girmelerine sebep olurlar. Bunun sonucunda eski terbiye de kaybolur.

“İslâm ve Sanâyi-i Nefîse”, Pâyitaht, nr.6, 31 Kânûn-ı sâni 1337 Pazartesi

Sanâyî- i Nefîse ile İslâmiyet arasında rekabet olduğunu düşünenlerin aksine böyle bir rekabetin değil sanatın pek çok alanında irtibatın olduğu örneklerle açıklanır.

“Düşücemiz ve Gayemiz”, Pâyitaht, nr.9-1, 3 Şubat 1337 Perşembe

Pâyitaht gazetesinin 9-1 numaralı nüshasından itibaren idaresinin yeni ellere bırakıldığı belirtilir. Makalede **Pâyitaht**'ın düşünceleri, amaçları gazete ve gazeteciliğin nasıl olması gerektiği açıklanır. Okurların sevdiği bir gazete olmak için hiçbir fedakârlıktan çekinmeyecekleri dile getirilir. Ortaya koydukları tüm niteliklere uygun kişi olarak Pâyitaht'ın müdürü İsmail Fâik Bey'in kısa özgeçmişi ve daha önceki faaliyetlerinden bahsedilir. Aynı zamanda İsmail Fâik Bey'le gazeteyi ne maksatla çıkardığı üzerine yapılan kısa bir mülâkâta da yer verilir. Fâik Bey bu mülâkâta **Pâyitaht**'ın hiçbir siyasî fırkanın vasıtası olmadığını özellikle belirtir ve gazetenin muharrir kadrosunda Mehmed Rauf, Refik Hâlid, Hâlid Fahri, Kemal Emin, Ali Rıza Seyfî, Hâşim Nâhid, Selâhaddin Enis, Daloğlu Fuad, Hamdi Nüzhet, Ekrem Vecdet, Kesriyeli Sıdkı Beyler ve Nezihe Muhiddin, Aliye Ahmed Hanımların yer aldığını söyler.

“Azim ve Sebat”, Pâyitaht, nr.10-2, 4 Şubat 1337 Cuma

Pâyitaht gazetesi olarak efkâr-ı umûmîyenin menfaati için azim gösterecekleri, usul ve kanunlar dâhilinde gayelerine uygun bir gazete neşretmede sebat edecekleri ve bu yolda cesaret gösterecekleri dile getirilir.

“Gençlik ve Dârülfünûn”, Pâyitaht, nr.11-3, 5 Şubat 1337 Cumartesi

Dârülfünûn’da yetişen gençler değerlendirilir. Gençlerin Dârülfünun’da elde ettikleri bilgilerin yanı sıra hayatın içinde de tecrübe edinmeleri gerektiği vurgulanır. Hayatın pek çok alanında kendilerine yer bulmaya çalışan ve Dârülfünun öğrencileri tarafından kurulan “Talebe Derneği” üzerinde durulur. Ayrıca Edebiyat Fakültesi’nde kurulan “Talebe Derneği Neşriyât Encümeni”nin kudsi bir teşebbüs olmasına rağmen henüz ortaya bir icraat koyamadıkları eleştirilir. Avrupa’da düzenlenecek olan Umûmî Talebe Konferansı’na Dârülfünûn’un temsilci gönderip göndermeyeceği sorgulanır. Dârülfünûn gençliğinin azmin, teşebbüsün timsali olması gerektiği belirtilir.

Âtî ve İstanbul, Pâyitaht, nr. 14-6, 8 Şubat 1337 Salı

Mütâreke döneminin İstanbul’u ekonomik açıdan yaşanan problemlerin sebepleriyle birlikte değerlendirilir. Bu değerlendirme geçmişteki İstanbul’un, şiirlere konu olan güzelliği, refah içinde yaşayan insanları, şaşaalı hayatı ve sosyal yapısıyla mutlu olarak görülen yönleriyle yapılır. Bugünkü İstanbul’un “siyah bir yokluk içinde her şeyden mahrum aç ve sefil çocuklarını bağrına basmış inliyor.” olmasında özellikle Lâle Devri’nden itibaren cülûs gibi çeşitli sebeplerle dağıtılan paralar, saçılan altınlar sebep gösterilir. İstanbul halkının bir kısmının bazı salonlarda eğlence adı altında hem ahlâklarını hem de paralarını sarf ederlerken bir kısmının ise tozlu ve siyah kafesler ardında sefil hayatlar yaşaması eleştirilir. Ekonomik ve sosyal şartların bu şekilde devam etmesi hâlinde ekmeksiz, kömürsüz zavallı bir hayat yaşayan insanların ya helâk olacakları ya da göç etmek zorunda kalacakları söylenir. Hayatın bu acı yanını, tüm facialarını Müslümanların ve Türklerin üzerinde

gösterdiğine dikkat çekilir. İstanbul'un coğrafî koşulları, geçim kaynakları üzerinde kısaca yorum yapılır; hayata ve tabiata dair bütün olayların birbirine bağlı olduğu belirtilir. Dolayısıyla, özellikle ekonomik hayatta yaşanacak sıkıntıların her türlü sonucu doğurabileceği, zaten bozulmuş olan ahlâkî yapının daha çözümsüz hâle geleceği ve toplumun temeli aileyi etkileyeceği ifade edilir. Ekonomiden kaynaklanan bu hayat buhranının ahlâkî buhrana ve daha pek çok olumsuzluğa yol açtığı ve artık ibret alınması gerektiği, uyanma vaktinin geldiği vurgulanır.

“Ahlâk Buhrânı”, Pâyitaht, nr. 12-4, 6 Şubat 1337 Pazar

Mütareke yıllarının memlekette meydana getirdiği siyasî ve iktisâdî buhranlardan daha da önemli olarak niteledikleri ahlâkî bunalım değerlendirilir. Milletleri yaşatan mefhumların özellikle ahlâkî, fikrî ve içtimâî olduğu belirtilir. Harple birlikte ilim ve sanat dünyasında da ahlâkî fırtına yaşandığı üzerinde durulurken âkıbetin belirsizliğinden yakınılır. Memleketin içinde bulunduğu mevcut tehlikeden kurtulabilmesi için sağlam adımlar atılması gerektiği dile getirilir. I. Dünya Savaşı'ndan ciddi zâyat vererek çıkmış olmasına karşın asıl mühim olanın ahlâkın zarardan kurtarılması olduğu ifade edilir. Bu doğrultuda her ferdin mecbûrî bir mesuliyetinin bulunduğu vurgulanır.

“Tarihin İtâbı”, Pâyitaht, nr. 13-5, 7 Şubat 1337 Pazartesi

Türk toplumunda tarih boyunca pek çok kıymetli insan yetişmesine rağmen bu insanların yeterli ilgiyi göremedikleri için yok olup gittikleri belirtilir. Osmanlı tarihi ve kültür mirasına sahip çıkılmadığı için bilinen şairlere dair bile belgelerin bulunmadığı vurgulanır. Bu ihmalkârlıktan dolayı, yıllar sonra belki de Tevfik Fikret'in evinin yerinde taş ve topraktan başka bir şey olmayacağı ifade edilir. Makale, Tevfik Fikret'in eşinin “Âşiyân”ı Yunanlı subaylara kiralaması üzerine yazılır ve bu durum eleştirilir. “Âşiyân”ın Tevfik Fikret'e ait şahsî bir evi olmaktan çok bir döneme tanıklık etmesi özellikle önemsenir. Bu sebeple Türk milletinin “Âşiyân”ı millî bir mekân olarak sahiplenmesi ve koruması gerektiği dile getirilir. Tarihin önemli bir parçası olan bu evde bir Yunan bayrağının sallanması

düşüncesinin üzüntü verici olduğu söylenir. Toplumun, devlet yönetiminde mevkî sahibi kişilerin keyifleri için millî serveti harcamalarına; harp senelerinde mehtap âlemleri, vapur sefaları için para sarf etmelerine ses çıkarmadan şahit olduğu belirtilir. Tüm bu harcananlarla “Âşîyan”ı Yunanlı subaylara kiralamak yerine maddî sıkıntıya düşen Tevfik Fikret’in eşinden alınarak millî değerler arasına dahil edilebileceği üzerinde durulur. Ancak böyle yapılırsa “tarihin itâbından” kurtulabileceği vurgulanır.

“İstanbul Muhibleri”, Pâyitaht, nr. 16-8, 10 Şubat 1337 Perşembe

“İstanbul Muhibleri”⁹⁷ adıyla bir cemiyetin İstanbul’da var olduğu söylenir ve diğer pek çok cemiyet gibi iyi amaçlarla kurulduğu belirtilir. İstanbul’un tarihî ve doğal güzelliklerini korumak, İstanbul’u sevmek ve sevdirmek gayesiyle bu cemiyeti kuranlardan Ziya Bey⁹⁸ dışında kimsenin isminin ve çalışmalarının görülmemesi eleştirilir. Cemiyetin görevinin sadece İstanbul’un sahip olduğu güzellikleri korumak olmaması gerektiği belirtilerek, asıl görevlerinin Mütareke döneminde Türk ve İslâm medeniyetinin izlerini canlı tutmaya çalışmak olduğu vurgulanır. Ziya Bey’in tek başına gayretleriyle tüm çalışmaların üstesinden gelinemeyeceği dile getirilir ve toplum olarak ihmalkârlığımız sorgulanır.

“İrfan Hayatımız”, Pâyitaht, nr. 17-9, 11 Şubat 1337 Cuma

Dârülfünûn’da Neşriyât Encümeni’nin kurulması ve hemen ardından saltanatın himayesine girmesiyle birlikte toplumun ilerleyeceğine olan inancın tazelandığı ifade edilir. Memleketin ilim alanında bir inkılâba çok ihtiyacının olduğu üzerinde durulur. Batı’nın yeni anlayışlarından fikir alınmadığında, Doğu’nun kıymetli eserlerine hak

⁹⁷ İstanbul Muhibleri Cemiyeti 15 Temmuz 1911’de kurulur. Bir taraftan İstanbul’un tabii güzelliklerini ve tarihî eserlerini tanıtırken bir taraftan da bu eserlerin korunması için gerekli çalışmaları yapan cemiyet I. Dünya Savaşı’nın başlaması üzerine dağılır. Bkz. . Semavi Eyice, “İhtifalci Mehmed Ziyâ”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.21, Diyanet vakfı, İst. 2000, sy.559-560

⁹⁸ İstanbul’daki tarihî eserler hakkında çalışmaları bulunan araştırmacı ve eğitimci Mehmed Ziyâ’ya, Türk tarihinin önemli olaylarını veya iz bırakmış kişilerin ölüm yıldönümlerinde ihtifaller düzenlemesi ve bu toplantılarda konuşmalar yapması dolayısıyla “ihtifalci” lâkabı yakıştırılır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Semavi Eyice, “İhtifalci Mehmed Ziyâ”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.21, Diyanet vakfı, İst. 2000, sy.559-560

ettiği değer verilmediğinde, beklenen ve umulan ilerlemenin, gelişmenin gösterilemeyeceği düşünülür. Daha önceki makalelerde, Dârülfünûn ve gençliğe eleştiride bulundukları; ancak bu son teşebbüsle ne kadar memnun oldukları dile getirilir. Neşriyât Encümeni'nin azimle ve iyi niyetle gayret gösterdiği müddetçe gayelerine ulaşacakları belirtilerek, Dârülfünûn gençliğine başarı dilenir.

“İki İstanbul”, Pâyitaht, nr. 18-10, 12 Şubat 1337 Cumartesi

İstanbul'un hayat tarzı bakımından iki farklı yüzüne değinilir. Batı'dan gelenlerin ilk karşılaştıkları ve gerçek İstanbul zannettikleri Beyoğlu'nun asıl İstanbul olmadığı üzerinde durulur. İstanbul'u kozmopolit, gürültülü yanıla tanıyıp asıl İstanbul zannedenlerin, özellikle ilk defa gelen yabancıların, büyük bir hata yaptıkları söylenir. Asıl, Türk ve Müslüman İstanbul'un Köprü'nün diğer tarafında camileriyle gürültüsüz, sâkin ve kendi köşesine çekildiği ifade edilir. Bu İstanbul'da yaşayanların, Beyoğlu'nu saran neşelerden, kahkahalardan uzak bir şekilde kederli, yaralarından dolayı acılar içinde ve perişan bir durumda yas tuttuğu dile getirilir. Gerçekte acı olan durum, bu İstanbul'un tanınmamasıdır. Buna sebep olarak da, bu İstanbul'un karanlık sokaklarıyla, harâbeler ortasında boynu bükük çocuklarla ve soluk yüzlü kadınlarla sessiz ve gösterişsiz olması, cenaze çıkmış bir matem evine benzemesi gösterilir. Oysa karşı taraf yüksek apartmanlarıyla, ışıklı eğlence yerleriyle, süslü kadınların dudaklarından dökülen kahkahalarla ve gürültülü, arabalı, tramvaylı sokaklarıyla çekicidir. Eğlenen İstanbul'da Türk'ün ruhunun olmadığı belirtilirken burası hiçbir zaman gerçek İstanbul kabul edilmez. Özellikle kabul edilmemesi gerektiği vurgulanır. Çünkü gerçek Türk ve İslâm İstanbul'unu var eden, Çanakkale'de ve diğer cephelerde ağır kayıplar vererek şehit olmuş genç yaştaki insanların aziz hatıraları kalplerde duyulmalıdır. Tarihin, cenazeleri üzerinde eğlenen milletleri sonsuza kadar lanetle kaydettiği söylenir. Son olarak da çılgın kahkahaları atanların, ruhlarında şehitlerin kefansiz hayatlarını taşıyan insanlar olmamasını umdukları dile getirilir.

“Kimsesizler...” Pâyitaht, nr. 19-11, 13 Şubat 1337 Pazar

Ali Rıza Seyfi'nin, 12 Şubat 1337 tarihli nüshadaki “Kimsesizler” başlıklı yazısı üzerine bu makale kaleme alınır. Yazarın, dikkat çekici ve acıklı bir yarayı ortaya koyduğu belirtilir ve onun da söylediği gibi Türklüğe ait ne varsa hepsinin öksüz, kimsesiz olduğu üzerinde durulur. Bu kimsesizliğin sebeplerini insanların kendisinde araması gerektiği vurgulanır. Zamanın mücadele devri olmasından dolayı takdir edilen milletlerin kuruluşlarını, örgütlerini kendi muhitlerine uyarlayarak kabul etmeleri halka ve sanata ilgi duyanlara tavsiye edilir. Türk milletinin pek çok meziyete sahip olduğu belirtilir; ancak yokluklar içinde büyük bir varlık gösterse de kendisini hak ettiği gibi tanıtamadığı ifade edilir. Bu sebeple hâlâ Batı’da Türk dendiğinde Bin Bir Gece Masalları’nın garip varlıklarının akla geldiği söylenir. Durumun değiştirilebilmesi için önce küçük gruplar hâlinde toplanılması, sınıfların ve zümrelerin bir araya gelmesi çözüm olarak sunulur. Bu grupların önce birbirlerine destek vermeleri, bir arada denge kurmaları, birbirlerini tanıdıktan sonra kendilerini etrafa tanıtmaları tavsiye edilir. Ali Rıza Seyfi’nin yazısının ardından denizcilerle yakından ilgilenmek amacıyla bir iki yazar tayin ettikleri, denizcilerin sıkıntılarında gazeteyi haberdar edebilecekleri, denizciler için sayfa ayrıldığı bildirilir.

“Ahlâk Buhranı ve Kadınlarımız” , Pâyitaht, nr. 21-13, 15 Şubat 1337 Salı

Batı’da kadınların hayatının ve haklarının önemli bir yer tuttuğu; ahlâkın ve edebiyatın ortaya çıkışında kendisini gösterdiği için daima saygı gösterildiği belirtilir. Toplumun geleceğini ve gelişimini hazırlayan en etkili sebep olarak kadınlar gösterilir; bundan dolayı Batı’da kadınların hayatlarına yönelik en küçük olumsuz davranışın, hukuk kurallarıyla cezalandırıldığı ifade edilir. Ancak yalnızca sözle ve cezalarla kadın hayatına yönelik olumsuzlukların önüne geçilemeyeceğine de dikkat çekilir. Çevrenin, yaşanan zamanın ve daha kapsamlı bir ifade ile ahlâkın etkisiyle bir kadının, sefalet içinde, çirkinliklerin bulunduğu bir ortama düşebileceği; bedeninin hırpalanabileceği, karnını doyurmak ve hayatını sürdürebilmek için vücudunu satabileceği üzerinde durulur. Kanunların, toplum hayatında belli bir

noktaya kadar böyle bir hakkı kadına verdiği, kimsenin bu hakkı ondan alamayacağı söylenir. Fakat bu hakkın, toplumun ahlâkına zarar vermeye başlamasıyla kanunun güçlü sesinin de rezalet hayatlar üzerinde kaybolduğu, etkisini yitirdiği düşünülür. Bu ifadelerin ardından Osmanlı toplumunun yaşanan süreçte içinde bulunduğu ahlâk çöküntüsünden bahsedilir. Hem kadınların hem de erkeklerin sosyal terbiyenin yokluğundan sefalet ve felaket içinde bulunduğu ve eğlence âlemlerinde kadınların genel ahlâka, erkeklerin de kadınların haklarına zarar verdiği vurgulanır. Toplumun yaşadığı ahlâk çöküntüsü sadece kadınların düştüğü durum veya davranışlarıyla değil, erkeklerin de bu çöküntüdeki yerleriyle birlikte değerlendirilir. Toplum ahlâkını rencide eden bütün davranışlara karşı tedbir alması ve somut adımlar atması için ahlâk polisinin dikkati çekilmek istenir. Ayrıca kadınların haklarını savunan ve dile getirmeye çalışan “Kadınlar Dünyası” adlı dergiye çağrıda bulunulur. Sütunlarını şiirler ve erkeklerin yazdığı birçok yazıyla dolduracaklarına bu meseleyle ilgilenirlerse kadınlara daha büyük hizmet edecekleri söylenir.

“Nereye Gidiyoruz..?”, Pâyitaht, nr. 22-14, 16 Şubat 1337 Çarşamba

Eline kalem alan her gencin kendisini yazar hattâ üstad olarak algılaması eleştirilir. Gazete ve mecmualarda yazı yazarların sayısının fazlalaşması üzerine, yazılardaki kalitenin düştüğü ifade edilir. Tahsil almadan, araştırma yapmadan, bilinçsizce, sadece yazılmış olsun diye ortaya çıkan yazıların sosyal hayata yönelik birer cinayet olduğu söylenir. Karakterli bir nesil yerine tereddüt içinde, âciz ve korkak bir neslin yetiştiği belirtilir. Bu durumun önüne geçmenin millî bir borç olduğu dile getirilir. Gazete ve mecmua sayfalarında yazılarına yer bulmaya çalışan gençlerin sayısının çokluğu ve birbirleriyle yarışmaları gelişme değil toplumsal düşüş olarak değerlendirilir.

“Bizde Gençlik”, Pâyitaht, nr. 24-16, 18 Şubat 1337 Cuma

Türk milletinde gençliğin yaşanan çağda durumu değerlendirilir. Yaşamak isteyen bir milleti hedeflerine ulaştıracak güç, gençler olarak görülür; ancak memlekette en mağdur kesim gençlerdir. Teşvik ve takdir bir yana, her çaldıkları

kapının yüzlerine kapandığı ifade edilir. Savaş döneminde canını vermekten çekinmeyen Türk gençliğinin fedakârlığı üzerinde durulur ve artık bu gençlerin aydınlanmaya, iyi bir terbiyeye ihtiyaçları olduğu vurgulanır. Gayesiz ve yenik insanlar gibi belirsiz bir geleceğe ilerleyen hükûmet ve memleketin vakit kaybetmeden gençlere önem vermesi gerektiği dile getirilir ve öncelikle eğitim hakkında tedbir alınmasının doğru olacağı belirtilir. Gençliğin gücünü bilmenin vaktinin çoktan geldiği; dolayısıyla her şeyden önce kısa bir eğitimle gençlik aydınlatılmalı, geleceğe sanatla, ilimle donatılmış gençler yetiştirilmeli düşüncesi savunulur. Çağdaş ve hayata en uygun olduğu düşünülerek, İsviçre’de uygulanan yöntemlerin örnek alınması tavsiye edilir.

“Ahlâk Düşkünüğü”, Pâyitaht, nr. 25-17, 19 Şubat 1337 Cumartesi

Sanat ve ilim dünyasında yer edinmiş, tanınmış, belirli bir seviyeye ve bakış açısına ulaşmış; memleketin, sanatın aydınlanmasında önemli katkılar sağlayacağı düşünülen gerçek sanatçıların, kendilerine yönelik en küçük eleştiride sessizliğe gömülmeleri ahlâk düşkünüğü olarak değerlendirilir. Milletin ümit duyduğu, topluma kazandıracaklarıyla gözlerini üzerine diktiği kimselerin çirkin ihtiraslar karşısındaki zayıflıklarının hayal kırıklığına uğrattığı belirtilir. Kabiliyetine, olgunluğuna inanılan bu kişilerin, hırslar arasında susarak kendi köşelerine çekilmeleri sorgulanır.

“Müzmin Yara”, Pâyitaht, nr. 26-18, 20 Şubat 1337 Pazar

Türk gençlerine ithafen yazılmış bir yazıdır. Anadolu’nun her zaman ihmal edildiği; memleketin her köşesinin refah ve saadetten mahrum kaldığı, daima unutulduğu ifade edilir. Geçmişten beri yönetime gelenlerin Anadolu’da hiçbir yenilik ve düzenleme yapmadığı ve bütün çalışmaların Rumeli’ye yönelik olduğu üzerinde durulur. Bu düzensiz siyasetin acılarının içinde bulunulan süreçte anlaşıldığı belirtilir. Anadolu’da sağlığın, hayatın ve mevcudiyetin olmadığı vurgulanır.

“Buhran I - II”, Pâyitaht, nr. 28-20, 27 Şubat 1337 Pazar / nr. 29-21, 28 Şubat 1337 Pazartesi

I.Dünya Savaşı'nın ardından bütün dünya ülkelerini saran bir buhrandan bahsedilir; bu buhranın özellikle İstanbul'u ve Türkleri büyük bir kuvvetle ezdiği ifade edilir. Dünyanın artık başkalaştığı belirtilirken, katil bir ejderha benzetmesi yapılan buhranın, Türk memleketindeki başkalaşmayı diğer memleketlerden daha azılı ve iğrenç gerçekleştirdiği söylenir. Doğu medeniyetinde zihniyetin değiştiği, ahlâk anlayışının ve din ilkelerinin sarsıldığı üzerinde durulur. Halkın entrikalı işlere akıl erdirememesinden, hükûmetin görevini tam anlamıyla yerine getirmemesinden, siyasî ve ekonomik koşullardan dolayı dünyayı saran buhrana en uygun ve etkili yerin Türk memleketi olduğu belirtilir. Halkın hayat koşulları güçleştikçe, insanların zaaflarından faydalanmak isteyen art niyetli kimselerin çeşitli kuruluşlar adı altında insanları sömürmeleri üzerinde durulur. Tefecilik ve dolandırıcılık yapan bu kurum ve insanların masum olan diğer insanlar ve kurumların isimlerini de tehlikeye attığı, hükûmetinse bu durumu denetlemek ya da düzeltmek için hiçbir çaba göstermediği vurgulanır. Halkın yaşadığı ekonomik bunalımdan dolayı dinî, ahlâkî ve sosyal olarak yaşayacağı problemleri, yozlaşmayı daha öncede Hizmet-i Umûmîye Mecmuası'nın bir sayısında ve çeşitli günlük gazetelerde de neşredilen yazılarda anlattıkları, gerekli uyarıyı yaparak dikkat çekmek istedikleri dile getirilir ve bahsedilen yazıdan bir parçaya yer verilir. İkinci bölümde ise, savaştan sonra dünyayı, özellikle de Osmanlı toplumunu etkileyen ve canavar olarak adlandırılan buhranla ilgili yorumlara devam edilir, bu kadar etkili ve sarsıcı olmasının sebepleri üzerinde durulur. Buhranın dış etkilerden daha çok toplum içinde art niyetli kişi ve kurumlar tarafından fırsat bilinmesinden bahseder ve bu durumun düzelmesi için hükûmetin neler yapabileceği anlatılır.

“Bir Mukayese”, Pâyitaht, nr. 30-22, 1 Mart 1337 Salı

Ahmet Cevdet, Cenevre'den “Aziz III. Fransuva Tarikatı” başlıklı bir makale gönderir ve bu makale **İkdâm** 'da neşredilir. Makalede Papa'nın, eski bir tarikatı asıl amacına uygun bir şekilde canlandırmak için yaptığı çalışmalardan bahsedilir. Bu

yazının üzerine **Pâyitaht**'ın başmakalesinde, Aziz III. Fransuva Tarikatı ile Osmanlı Devleti'ndeki tekkeler karşılaştırılır ve yaşanan ahlâk bunalımından kurtulmanın yolu olarak dine sarılmak gerektiği vurgulanır. İnsanları, sefahatten, eğlence âlemlerinden, mücevher düşkünlüğünden uzaklaştırabilecek; şiir, musikî ve resim seven hâle getirecek bir oluşuma memleketin çok ihtiyacının olduğu söylenir. Aziz III. Fransuva Tarikatı gibi bir tarikat kurmak yerine, peygamberin önderliğinde İslâmiyet'in ahlâk çöküntüsünü durdurabileceği ifade edilir. Böyle bir çabanın Papa'dan önce, İstanbul'daki tekke şeyhlerinden beklense de İstanbul'daki tekkelerin birer tembelhane olduğu belirtilir. Yaşanan facialar ve ahlâksızlıkların üstesinden gelebilmek için okullarda dinî dersler verilmesi, çocuklara medeniyet ve insanlık öğretilmesi önerilir. Hırs ve kinden uzak bir toplum olabilmek için daima medeniyet, hürriyet ve insanlık kavramlarının anlatılmasının gerekliliğinden söz edilir. Bütün bu çaba içinde Türk edebiyatının önemi üzerinde durulur. Edebî eserlerde vatanın ve manevî değerlerin öne çıkarılması istenir. Romanlarda, gençlere yaşadıkları ahlâk düşkünlüğünün tasvirlerle gösterilmesi tavsiye edilir. Kürsülerde, minberlerde, konferanslarda ve okullarda ahlâk buhranının sebepleri anlatılırsa, heveslere kapılmamaları hakkında nasihat edilirse zihinlerin bu fikirlerle dolacağı inanılır. Dinin bir milletin ilerlemesinde en büyük ümit olduğu düşünülürken bir taraftan da siyasî ve şahsî ihtiraslarıyla bunalıma zemin hazırlayanlar arasında tekkelerdeki açığözlerin de yer aldığı söylenir. Her şeye rağmen tekkelerden, yaşanan felaket günlerinde millete rehber olmaları istenir.

“Canlı Âbidelere Hürmet”, Pâyitaht, nr. 33-25, 4 Mart 1337 Cuma

Edebiyat çevrelerinde olduğundan fazla görünmeye çalışan, olur olmaz işlere karışan, bilinmeyen konularda yetkin bir tarzla kalem yürüten, faziletli, âlim ve engin bilgiye sahip olduğunu düşünen kimselerin çokluğundan yakınılır. Bazı gazetecilerin okul sıralarından kalma yarım yamalak bilgileriyle bir kişi veya grubu eleştirmeye kalkıştıkları anlatılır. Yakup Kadri ile Cenab Şahabeddin arasında, bahsedilen duruma uygun düşen bir münakaşanın meydana geldiği söylenir. Bu münakaşada Yakup Kadri haksız bulunur ve nefis bir üslûba sahip, hikâyeci Yakup Kadri'nin gazeteciliğe başladığında kişiliğinden ve mesleğinden uzaklaştığı ifade edilir. Her

gün yetiştirmek istediği makaleleriyle duruma göre siyasî, filozof, edip ve âlim olmaya yeltendiği iddia edilir. Cenab Şahabeddin'in Yakup Kadri'yi, yeterli bilgi edinmeden, araştırma yapmadan şairler hakkında değerlendirmeler yaptığı için eleştirdiği belirtilir. Yazıda, Yakup Kadri her konuda yazması sebebiyle Ahmet Mithat Efendi'yle karşılaştırılır. Ancak Ahmet Mithat'ın sürekli araştırmasına, halka ve eğitime hizmet etmesine de dikkat çekilir. Ayrıca Yakup Kadri'nin makaleleri arasındaki tutarsızlıktan bahsedilir ve bir makalesinde övdüğü, olumlu bulduğu durumları sonraki makalesinde yerden yere vurduğu anlatılır. Sanâyî-i Nefîse Mektebi ile ilgili makaleleri bu fikre örnek gösterilir. Şöhret için yazılan yüzeysel yazıların yankısından korkmak gerektiği düşünülür ve Cenab Şahabeddin edebiyat âleminde bir heykele benzetilir. Türk edebiyatının canlı âbidelerine hürmet edilmesi gerektiği ve yöneltilen târizlerin şairi yıkmaya yetmeyeceği vurgulanır. Yazı, Yakup Kadri'ye atıfta bulunularak, “Çok gençler tanırım ki parlayacakları yerde tutuştular.” sözüyle noktalılır.

“Kadın ve Tehlike”, Pâyitaht, nr. 34-26, 5 Mart 1337 Cumartesi

Osmanlı toplumunda yaşayan Türk ve Müslüman kadınların geçirdiği hızlı değişim hayretle karşılanır ve tehlikeli bulunur. Bu kuvvetli değişimin ilk bakışta fark edilmesinin yanı sıra asıl kadınların ruh ve mâneviyatlarına, zihinlerindeki fikirlerine girildiğinde daha da şaşırtıcı boyuta ulaştığı ifade edilir. Doğu'nun hoş ve utangaç kadınlarının yerini Batı'nın “feminizm” akımından etkilenecek isyankâr ve cüretkâr kadınının aldığı belirtilir. Türk kadınının meziyetleri inkâr edilemese de var olan durum sebebiyle tavırlarındaki hızlı değişim mevsimsiz bir çıkış şeklinde değerlendirilir. Kadının incelik ve hassaslık özelliklerinden dolayı dayanma gücünün ve kabiliyetinin dışındaki işlere karışmaması gerektiği savunulur. Tarih boyunca siyasî ve idarî işlerin içine girmiş kadınların kin ve ihtiraslarına yenik düştüğü olaylar öne sürülen fikirlere örnek gösterilir. Çağın kadınına ilgilenebilecekleri başka meşgaleler tavsiye edilir. Türk kadınlarının gerçekten ihtiyaç duyduğu için değil, Batı'dan etkilendiğinden böyle bir değişim yaşadığı düşünülür. Sinirli, hassas yaradılışı olan kadının, itiraz ve eleştiriye kaldıramayacağı vurgulanır. Hak diye istedikleri verildiğinde kadınların hırs ve otoritelerinin dizginlenemeyeceği iddia

edilir ve yaşanabilecek bu durum, dünya düzeni için büyük bir tehlike sayılır. Yazı, özellikle Türk toplumunda kadının henüz bir şey olmadığı söylenerek bitirilir.

“Ümîd, Işık Yolu”, Pâyitaht, nr. 35-27, 6 Mart 1337 Pazar

Türk toplumunu ilerlemekten alıkoyan ve gelişimini engelleyen sebeplerin cahillik ve miskinlik olduğu belirtilir. Asırlardan beridir toplumun yenip üzerinden atamadığı bu niteliklerden kurtulmak için çareler düşünülür ve çeşitli çözüm yolları dile getirilir. Başka milletlerden örnekler verilir; cahillik ve miskinlikle mücadelede tek bir yolun olduğu söylenir. Memlekette orta ve yüksekokulların çoğalmasıyla, insanların zihinlerindeki fikirlerin gelişmesiyle bu mücadelede galip gelineceği vurgulanır.

“Sinemalar ve Menfî Tesîrleri”, Pâyitaht, nr. 38-30, 9 Mart 1337 Çarşamba

İnsanların çevresinde gördüğü ve işittiği hoşuna giden, ruhunu okşayan şeyleri taklit etmek istediği gerçeğinden hareketle, sinemada seyredilen ahlâka ve kültüre aykırı düşen filmlerin insanları olumsuz etkileyeceği vurgulanır. Kadınların aşk içinde prensesler gibi yaşamak isteyeceği, erkeklerin kolayca milyoner olma hevesine kapılacağı ifade edilir. Çeşitli felaketlerle yara alan sosyal hayatın daha acı bir hâle geleceği dile getirilir. Sinemaların vahim sonuçlar doğurmaması için genel ahlâka uymayan ve hastalıklı davranışlar ortaya çıkaracak filmlerin gösterilmemesi gerektiği belirtilir.

“Bir Hayat Meselesi”, Pâyitaht, nr. 40-32, 11 Mart 1337 Cuma

Makalede hayatî derecede önem taşıdığı ifade edilen ilkokullar meselesi ele alınır. Savaş yıllarında iktidar peşinde koşan yöneticilerin, felâketleri fırsat bilerek zenginliklerini arttıranların ilkokulların durumuna kayıtsız kaldığı ve yıllarca bu okulların her bakımdan ihmal edildiği belirtilir.

“Asrın Terbiyesi”, Pâyitaht, nr. 41-33, 12 Mart 1337 Cumartesi

Hayatın mücadele ile ayakta durduğu; mücadelenin de terbiye ile mümkün olacağı belirtilen yazıda, Türk toplumunun çağa ayak uydurmak zorunda olduğu vurgulanır. Her çağın kendine özgü anlayışı ve terbiye usullerinin olduğu söylenir ve bunları anlamayan, benimsemeyen fert, nesil ve toplumların sona ereceği ifade edilir. Dolayısıyla Türk toplumunun zamanın gerektirdiği şekilde ilim, sanat ve ahlâk bakımından terbiye olmasının önemi üzerinde durulur. Zamana uyabilmek adına milletin seçebileceği yollardan bahsedilir ve bu yolların olumlu ve olumsuz yanları ortaya konur. Sonuç olarak hayat mücadelesinde çağın gerisinde kalmayan terbiye ile donatılmış nesiller yetiştirmek için din ve milliyet yolunun seçilmesi doğru bulunur.

“Gazetecilik Mektebi” Pâyitaht, nr. 45-37, 16 Mart 1337 Çarşamba

Gazetenin toplum üzerindeki etkisinden bahsedilir; bundan dolayı memlekette gazetecilik okuluna duyulan ihtiyaç üzerinde durulur. Batı’da ayrı bir meslek olarak kabul edildikten sonra bütün usûl ve kurallarının öğretildiği meslekî eğitim veren okullar açıldığı söylenir. Bu okullardan yetişen gençlerin kendi toplumlarının menfaatlerini düşünerek hareketlerini belirledikleri belirtilir. Memleketin gazetecilik alanındaki ihtiyacını göz önünde bulundurarak Hizmet-i Umûmîye müessesesinin gazetecilik okulu açacağı haber verilir. Bu okulun Batı’daki benzerleriyle henüz boy ölçüşecek durumda olmadığı ifade edilir ve birkaç güne kadar öğretmenlerin isimlerinin ve tüzüğünün açıklanacağı bildirilir.

“İstanbul ve Tehlike”, Pâyitaht, nr. 46-38, 17 Mart 1337 Perşembe

Vatanlarından sürülerek Mütareke döneminde gelen Rusların İstanbul ve halk üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsedilir. Yazıda, İstanbul’a gelen bu Rusların içinde asırlardan beri süren siyasî bir amaca hizmet edenlerin olabileceği söylenir. Hayatın her alanında etkilerinin arttığı ve hâkim oldukları belirtilir. Var olan bütün millî değerleri alt üst ederek kendi benliklerini benimsettikleri söylenir. Bir süre sonra kurumlardan zevke kadar her şeyin Ruslaşacağı ifade edilir. Özellikle gençlerin

bu tehlikeye karşı dikkat etmeleri üzerinde durulur ve Rusların asırlardır başaramadıkları gayelerine sessiz sedasız ulaşmaya çalıştıkları vurgulanır.

“Mekteblerin Kapanması”, Pâyitaht, nr. 39, 18 Mart 1337 Cuma

Öğretmenlerin parasızlıktan grev yapmak zorunda kalmalarıyla liselerin tatil edilmesini eleştirilir. Eğitim Bakanlığı’nın durumla ilgilenmesi ve çözüm bulması istenir. Memleketin geçirdiği süreçten dolayı felaketten ve sefaletten kurtulmak adına gençlerin eğitimlerinin çok önemli olduğu vurgulanır. Cehaletin günden güne artmasıyla fakir düşmüş, çağın gerisinde kalmış bir millet için düşünülecek tek meselenin eğitim olduğu belirtilir.

“Yeis Küfrdür”, Pâyitaht, nr. 41, 20 Mart 1337 Pazar

Savaş döneminin memlekette ortaya çıkardığı her türlü sıkıntının, yaşanan acıların, felaketlerin, siyasi, sosyal ve ekonomik buhranların sonunun geldiği söylenir. Memleket için doğan bir ümittten bahsedilir; ancak bu ümidin ne olduğu belirtilmez. Yalnızca okuyuculara ümitsizliğe düşmemeleri tavsiye edilir.

“Musâfaha”, Pâyitaht, nr.42, 21 Mart 1337 Pazartesi

Yaşanan faciaları, kahrırları unutturacak yeni bir devrin başlayacağından bahsedilir; ancak açık bir şekilde böyle bir devrin nasıl ortaya çıkacağı belirtilmez. Okurlara ümitlerini kaybetmemeleri gerektiği, İstanbul’un refaha kavuşacağı söylenir. Buna örnek gösterilmesini isteyenlere birbirine küskün iki kardeşin el sıkışması kadar hazin ama bir o kadar da ulvi ve ümitli bir durum daha hayal edilemeyeceği ifade edilir.

“İşitmek Görmek Değildir!”, Pâyitaht, nr. 43, 22 Mart 1337 Salı

Peyâm-ı Sabah’ın başyazarı Ali Kemal’e cevap olarak kaleme alınan yazıda, bir gün önce Ali Kemal’in, memlekette itina ile kurulan hiçbir teşebbüsün kalıcı

olmadığını söylemesinin yanında Dârülbeydâ ve Yeni Sahne'yi bu duruma örnek gösterdiği belirtilir. Bunun üzerine Ali Kemal'in şahsında bütün yazar çevresine yönelik değerlendirmeler yapılır ve kesin hükümlerin, yıkıcı eleştirilerin sonuçlarından söz edilir. Defalarca Ali Kemal'in Yeni Sahne gösterilerine davet edildiği; ancak ne oyunları seyretmeye geldiği ne de hakkında bilgi edinmeye çalıştığı söylenir. Ali Kemal'in özellikle hiçbir araştırmada bulunmadan, oyunları seyretmeden, Yeni Sahne'yi tanımadan yorum yapması eleştirilir. Yazının sonunda işitmenin görmek gibi olmadığı vurgulanırken, bunu Ali Kemal'in daha iyi bildiği ifade edilir.

“Mücâhere ve Mücadele”, Pâyitaht, nr. 45, 24 Mart 1337 Perşembe

İstanbul'u bulaşıcı hastalık gibi saran tombala ile mücadele etmek amacıyla bir cemiyetin kurulduğundan bahsedilir.⁹⁹ Her kesimden insanın bir kumar oyunu olan tombala hastalığına yakalanarak, ailelerinin nafakalarını bile yatırdıkları anlatılır. İstanbul'a gelen Ruslarla birlikte tombalanın yanı sıra başka illetlerin de İstanbul halkını etkisi altına aldığı söylenir. İstanbul'u istila eden Rusların maddî ve manevî olarak İstanbul'u ve insanlarını sömürdüğü, halkı ahlâksızlığa, sefalet ve felakete sürüklediği vurgulanır. Tek çarenin halkı ikaz etmek, gerekirse yasaklar getirmek olduğu düşünülür. Tombala ile mücadele amacıyla kurulan cemiyete önerilerde bulunulur, fikir verilir. Hızla yayılan tombala hastalığının önüne geçilemezse, karşısına Türk ve İslâm değerlerine uygun, zararsız yeni eğlencelerin düzenlenmesi en iyi çare olarak sunulur.

⁹⁹ Memlekette tombala oynatma yetkisi “Malûlin-i Askeriye Heyeti'ne verilir. Aslında zor durumda olan asker malûllerine destek olma amacıyla oynatılması düşünülen tombala böyle bir amaca hizmet etmez ve Ruslar tarafından para kazanmak için oynatılan bir oyuna dönüşür. Kumar olması sebebiyle dinî olarak yasaklanmasının yanında israfı yol açması ve ahlâkî değerlere verdiği zarardan dolayı da sakıncalı bulunur. Bu sebeple çeşitli çözümler geliştirilir. Rus kadınların tombala oynatmalarıyla mücadele etmek üzere çoğu Dârülfünûn öğrencisi yüzlerce üyeyle Tombalacılarla Mücadele Derneği'ni Ahmet Hamdi Başar kurar. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tülay Alim Baran, “İstanbul'da Beyaz Ruslar ve Tombalacılarla Mücadele Derneği”, İstanbul Dergisi, Sayı 52 (2005), sy. 58-67

“Son Söz ve Son Hüküm”, Pâyitaht, nr. 48(49), 28 Mart 1337 Pazartesi

Siyasî ve askerî olayları kapalı bir anlatımla değerlendiren yazıda, kendi çevrelerinden uzak memleketleri istila etmeye kalkışan kavimlerin başarısızlıkları örnek gösterilerek, millî bir mücadele içinde olan Anadolu’nun durumu dile getirilmeye çalışılır. Zaman ve şartlar ne durumda olursa olsun, istilaya uğrayan memleketlerde hâkim olan kültürünün baskın geleceği ve son sözü toprağın söyleyeceği ifade edilir. Memleketin güvendiği millî bir iman olduğu belirtilerek, tarih boyunca pek çok tehlikenin atlatıldığı gibi son yaşanan tehlikenin de üstesinden gelineceği vurgulanır.

“En Kuvvetli Azim”, Pâyitaht, nr. 49, 29 Mart 1337 Salı

Aylardan beri süren Millî Mücadele’nin artık son günlerine yaklaştığı ifade edilir ve bu mücadelenin “son ve kat’i” olduğu üzerinde durulur. Kayıplarla, yokluklarla aylardır gösterilen mücadelenin Türk’e ya zafer getireceği ya da bütün memleketi saran mâkus hayatın tarihe karışacağı, böylece Türk’ün ruhundaki ışığın söneceği düşünülür. Kendi benliğini korumak için her türlü imkânını ortaya koyan milletleri, ne dıştan gelen saldırıların ne de içerideki ihanetlerin durduracağı belirtilerek, bu korkunç mücadeleye karşı Türk’ün azim ve iman ile galip gelmeye ant içtiği vurgulanır.

“Hakan”, Pâyitaht, nr. 51, 31 Mart 1337 Perşembe

Sultan VI. Mehmed Vahideddin’in doğumu sebebiyle kaleme alınan yazıda, memleketin son yıllarda yaşadığı olaylar hakkında yorumlar yer alır ve halkın uğradığı felaketlerden söz edilir. Türk milletinin geleneklerinde padişaha ayrı bir yer verildiği belirtilerek, halkın, yüreğindeki acıdan dolayı padişahın doğumunu sessiz ama büyük bir saygıyla kalplerinde tebrik edecekleri söylenir. Yazının bazı satırları sansürden dolayı boştur.

Ç) Dil İle İlgili Makaleler

Hâşim Nâhid, Musâhabe-i Edebiyye: Muharrirlerimizde Münâkaşa Kabiliyeti, “Lisan Meselesi-1”, Pâyitaht, nr. 12-4, 6 Şubat 1337 Pazar

Vakit gazetesinin 1116 numaralı nüshasında neşredilen Galib Atâ'nın “Lisan Bahsi- Istılahat Meselesi” başlıklı makalesiyle bir münakaşa başlar. Hakkı Tarık da bu makaledeki bilgilere yönelik cevaplar verir. Galib Atâ ve Hakkı Tarık makalelerinde özellikle tıp terimlerinin Farsça ve Arapça olmasından yola çıkarak medeniyet konusunda değerlendirmeler yaparlar. Galib Atâ, bu terimlerin Türkçeleşmiş olduklarını, dolayısıyla değiştirmeden kullanılmalarının doğru olacağını savunurken Hakkı Tarık, terkip hâlindeki terimlerin tabîî bir hâdisе olarak algılanmasını kabul etmez. Türklerin Arap ve İran medeniyetiyle karışmadan evvel kendilerine ait bir medeniyet içerisinde ilim ve sanat lisanlarının bulunduğu söyler. Osmanlı Türklerinin mevcut olan lisanın birçok kelimesinin yerine yabancı kelime kullandıklarını ifade eder. Bu sebeple de Hakkı Tarık'a göre Arapça ve Farsça terkip, kelime ve terimlerin yerine Türkçelerinin kullanılması mümkündür. Hâşim Nâhid, bu münakaşadan yola çıkarak hem tarafların değerlendirmelerinden bölümler aktarır hem de genel olarak bir münakaşanın gayesi, üslubu üzerinde durur. Lisan meselesi üzerine yapılan Galib Atâ ve Hakkı Tarık arasındaki münakaşanın ifadelerinde açıklık ve anlaşılabilirliğin yeterli olmamasından dolayı münakaşanın hiçbir sonuca ulaşmamasını tenkit eder. Münakaşa kabiliyetinin öncelikle ifadelerdeki açıklığa bağlı olduğunu vurgular. Yazısının sonunda sonraki makalelerde hangi konular üzerinde değerlendirmelerde bulunacağını belirtir.

Hâşim Nâhid, Musâhabe-i Edebiyye: Muharrirlerimizde Münakaşa Kabiliyeti- “Lisan Meselesi:2”, Pâyitaht, nr. 19-11, 13 Şubat 1337 Pazar

Yazar, Arap ve İran medeniyetinin lisanı ne kadar etki altında bıraktığını görebilmek için öncelikle medeniyetin ne olduğunu bilmek gerektiğini söyler. Hâşim Nâhid'e göre medeniyet hayata ve kâinata karşı insanların görüş, anlayış ve yaşayış sistemidir. İnsanların her faaliyeti ve hareketi bu sistemin içerisinde yer alır.

Medeniyetle ilgili genel değerlendirmenin ardından yazar, daha kapsamlı ve daha canlı olmasından dolayı özellikle Arap medeniyetinin Türkler üzerindeki etkisinden bahsedeceğini ifade eder. Türklerin Arap medeniyeti etkisine İslâmiyet'in kabulüyle girdiğinden ve bu konudaki fikirlerinden, Avrupa'da benzer şekilde medeniyet etkileşimlerinden bahseder, medeniyetleri karşılaştırır.

Hâşim Nâhid, bir kavram idrak edildiğinde onu ifade eden kelimenin lisana karıştığını söyleyerek, İslâmiyet'in kabulüyle beraber İslâmiyet'e ait Arapça kelimelerin Türkçeye girmesi üzerinde durur. "Hak, bâtıl, emr, hayr, şer, Allah, peygamber" gibi kelimelerin birer dinî kavram olarak Türkçede yer aldığını belirtir. İslâmiyet'in dinî ahlâk, hukuk, iktisat kurallarını da içermesinden dolayı ibadete karşılık gelen kelimelerin yanı sıra bütün yönleri ve kurallarıyla birlikte fikirlerin de Arapça karşılıklarının Türkçeyi etkisi altına aldığını dile getirir. Arapların, Yunan eserlerini tercüme etmeleri ve başka medeniyetlerden faydalanıp kendi zekâ ürünlerini de ekleyerek bir Arap medeniyeti meydana getirdiklerine dikkat çeker. Sadece Türklerin değil, İslâmiyet'i kabul eden bütün milletlerin bu etki altında kaldığını; bu durumda Arapların milliyetçilik güderek Müslüman milletleri Araplaştırmak istediklerinin söylenebileceğini vurgular. Dinî anlamı olan kelimeler yerine başka kelimelerin kullanılamayacağını düşünür. Türklerin daha önce inandıkları dinin kelimelerinin, İslâmiyet'le gelen kelimelerin yerini tutamayacağını savunur. Sözü önceki makalede üzerinde durulan Arapça tıp terimlerine getirir. Dinî karşılığı olmayan kelimelerin, din etkisi altında Türkçeye girmesinin, tıp terimlerini Arapçadan oluşturma sebebini açıklamaya yetmeyeceğini belirtir. Hâşim Nâhid yazısının sonunda, asıl meselenin var olan tıp terimleri yerine Türkçe karşılıklarını getirebilmek olduğunu ifade eder. Bu konu hakkındaki fikirlerine sonraki makalede yer vereceğini söyler.

Hâşim Nâhid, Musâhabe-i Edebiyye: Muharrirlerimizde Münakaşa Kabiliyeti "Lisan Meselesi:3", ", Pâyitaht, nr. 26-18, 20 Şubat 1337 Pazar

Hâşim Nâhid, Gâlib Atâ ile Hakkı Tarık arasında gelişen ve tıp terimlerinin Türkçeleştirilmesi konusundaki tartışma ile ilgili değerlendirmelerine devam eder.

Gâlib Atâ'nın tıp terimlerini Türkçeleştirmek mümkün olsa bile bunun ilmî bir hareket olmayacağını belirttiğini ve bunu “âhenk” ve “mantıkî usûl” olmak üzere iki sebebe bağladığını ifade eder. Âhenkle kastedilenden, kelimenin köküyle olan anlam ilişkisini anladığını söyler ve bununla ilgili çeşitli örnekler verir, açıklamalar yapar. Mantıkî usûlün ise söyleme tarzı olduğunu söyleyerek, bunun da milletten millete değiştiğini vurgulayarak İngilizce, Fransızca, Farsça, Arapça gibi farklı dillerden çeşitli kelimeleri örnek gösterir. Her milletin kendine özgü söyleyiş tarzı olduğu için terimlerini de kendisi belirlemesi gerektiği yorumunda bulunur. Aynı varlıklara her millette farklı kelimelerle karşılık bulunmasının bir sır olduğunu ve bu duruma Hakkı Tarık'ın “lisanın dehâsı” dediğini dile getirir. Mantıkî usulle gerçek arasındaki çelişkiye dikkat çeker ve yeryüzündeki insanların farklı farklı lisanlarla konuşup yazmalarını sorgular; dolayısıyla Gâlib Atâ'nın “mantıkî usûl”den dolayı tıp terimlerinin değiştirilmemesi gerektiği fikrinin Türk mantığına uygun düşmediğini düşünür.

Hâşim Nâhid, Musâhabe-i Edebiyye, “Muharrirlerimizde Münakaşa Kabiliyeti ve Lisan Meselesi”, Pâyitaht, nr. 28-20, 27 Şubat 1337 Pazar

Hâşim Nâhid, tıp terimlerinin Türkçeleştirilmesi konusunun en canlı noktasına geldiğini ve söyleyeceklerinin bu makale ile sonlanacağını bildirir. Terimleri Türkçeleştirme çabasının “milliyet” akımından doğduğunu söyler ve bu akımı kendi evlatları tarafından horlanan anneye benzeterek, çok talihsiz bulur. Türkçülerin ileri sürdükleri fikirlerden bahseder; Arapça ve Farsça kelimelerin dilden çıkarılmasını dahi isteyebileceklerini belirtir. “Milliyet, medeniyet, Avrupa medeniyeti” kavramlarını memleketin aydınlarının hâlâ anlayamadığını iddia eder ve bu iddiayı ileri sürenlere kendi yazdığı “Üç Muammâ” isimli eseri okumalarını tavsiye eder. Yaptığı değerlendirmelerle, Hakkı Tarık'a ya da Galib Atâ'ya târiz amacının olmadığını da vurgular. Önceki makalelerde de belirttiği üzere; Arapça kelimelerin dinî bir kıymeti, bir fikri anlatmak için, bir kısmının da İslâm medeniyetinin etkisiyle Türkçeye karıştığını dile getirir ve bütün bu kelimelerin Türkçelerini kullanmanın mümkün olmadığını belirtir. Ancak millî bilinci ve uzmanlığı olan bir doktorun, yabancı kelimenin yerine bulacağı Türkçe karşılığı o mesleğe sahip olanların kabul

etmeleri ve kullanmalarıyla yeni kelimenin yaşayacağını anlatır. Başka dillerden verdiği örneklerle her dilde yabancı kelimelerin bulunabileceğinden bahseder. Millî bilincin gücünün geçmişten kalma hurafeleri zamanla yok edeceğini düşünür ve bazı mesleklerde Türkçe isimlerin kullanılmaya başlandığını; bu kullanımların gelecekte bütün şehirlere yayılacağını söyler. Bir milletin diline birkaç kişinin etki edemeyeceğini; ancak doğrudan hayattan alınan karşılıklarla bir mesleğin dilini o mesleğin sahiplerinin değiştirebileceğini savunur. Eskiden doktorların din etkisinde tıp terimlerini kullandıklarını, dinle tıbbın ayrı olduğunun anlaşılmasıyla bu konu üzerinde tartışmaların çoğaldığını ifade eder. Yazara göre, yaşayacak bir tıp dili ancak hayattan, Türk dilinden alınarak meydana getirilebilir. Fakat bütün tıp terimlerinin Türkçede yer almadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun için öncelikle var olan terimlerin Türkçe olmadığı kabul edilmelidir ve karşılık olarak Arapçadan kelime bulunmasının zorunlu olmadığı bilinmelidir. Hâşim Nâhid, ilerleyen çağdaş tıbbın eserlerinin Avrupa'dan alınması gerektiğine inanır. Tıbbın din ve milliyet kavramlarının üstünde olduğunu dile getirerek, tıp terimlerine Türkçe karşılık bulmalarını, mesleğin uzmanlarından rica eder. Yazısının sonunda, insanların ilmi ilim olarak düşünmesi gerektiği üzerinde durur.

D) Edebî Simâlarla İlgili Makaleler

Selâhaddin Enis, Musâhabe-i Edebiyye: “Hâlid Ziya Bey’in Edebî Şahsiyeti”, Pâyitaht, nr.10-2, 4 Şubat 1337 Cuma

Edebiyat âleminde, sanatçı ve eserlerin “millî” olarak değerlendirilmesinde dikkat edilen hususlar üzerinde durulur. Şahıs kadrosunda Türk isimlerinin bulunmasıyla eserin millî olmadığı belirtilir. Buradan hareketle bilhassa Hüseyin Rahmi ile Hâlid Ziya’nın şahıs kadrosu karşılaştırılarak hangisinin daha “millî” olduğu değerlendirilir. Hâlid Ziya’yı “millî hikâyeciliğin” bâyii olarak düşünenlerin yanıldığı; çünkü her ne kadar Türk edebiyatına mühim eserler kazandırsa da şahıs kadrosunun millî simaya sahip olmadığı ifade edilir. “Aşk-ı Memnû” ve “Mâi ve Siyah” romanlarındaki şahısların “ne tam Avrupalı ne de tam Asyalı, ikisi arasında sersem ve perîşan” oldukları söylenir. Toplumda bu şahıslardan etkilenecek benzer

özenti davranışlar gösteren gençler bulunduğuna dikkat çekilir. Bu noktada Hâlid Ziya'nın ancak Pierre Loti kadar "Türk" olduğu savunulur. Hâlid Ziya büyük bir romancı olmasına rağmen hiçbir zaman "millî bir romancı" değildir denir. Sebep olarak da tasvir ettiği İstanbul'u içine girerek değil, dışında durarak gözlemlemesi gösterilir. Eserlerinin ancak bir Avrupa seyyahının cümleleri olduğu iddia edilir. Hâlid Ziya'nın kuvvetli bir üslûba sahip olması sebebiyle Türk hikâyeciliğine yön verebilir; muvaffak olamaması da Selâhaddin Enis'e göre sadece Garp'ı okuması ve fikirlerinden çok hisleriyle hareket etmesinden kaynaklanır. Mukayese edildiğinde Hâlid Ziya'nın bazı insanlar, Hüseyin Rahmi'nin ise herkes tarafından okunduğu ileri sürülür.

Ahmed Selâhaddin, Edebî Tedkîk: "Guy De Maupassant – 1/ 2", Pâyitaht, nr. 13-5, 7 Şubat 1337 Pazartesi / nr. 16-8, 10 Şubat 1337 Perşembe

Ahmed Selâhaddin ünlü Fransız hikâyeci Guy De Maupassant hakkındaki değerlendirmesini farklı nüshalarda neşredilen iki bölüm hâlinde yazar. Maupassant'ın küçük hikâyelerinin pek çoğunun Türkçeye tercüme edildiğini ve isminin son zamanlarda edebiyatımızda çokça anıldığını; ancak onun hakkında herhangi bir incelemenin yapılmadığını belirtir. Yazar, Maupassant'ın vefatı sebebiyle Fake'in yazdığı bir metinden iktibas ederek makalesini kaleme aldığını söyler.

Yazıda, Maupassant'ın vefatıyla XIX. yüzyılın en gerçek hikâyecisinin kaybedildiği dile getirilir. Başka pek çok yazarın belki de Maupassant'tan fazla gerçekçi olabildiği; fakat Maupassant kadar okuyucu üzerinde hâkimiyet kuramadı ifade edilir. Okuyucuların Maupassant'ın hikâyelerinde, gerçeğe onun sanatını ayırt edemeyerek, gerçeğin samimi tasvirine hayran kaldıkları söylenir. Dünyaca tanınmış hikâyecinin, Flaubert'in daha doğrusu Madame Bovary'nin evlatlığı olduğu değerlendirilmesi yapılır, Maupassant'dan ve tasvirlerinin özelliklerinden bahsedilir. Yazara göre Maupassant göz ve kulaktan ibarettir ve gördüğünden başkasını tasvir etmeyi bilmez. Az okur veya hiç okumaz. Edebî münakaşalardan nefret eder; edebiyat hakkında değerlendirme yerine kendi sanatı hakkında hiç yorum yapmaz.

Kuramlar oluşturmaya kalkmaz, alıntılar yaparak hiçbir konuyu açıklamaya çalışmaz. Başka yazarların, yazacakları roman ya da hikâye için araştırma yaptıklarını söylemelerine karşılık Maupassant hiçbir zaman inceden inceye bir şeyleri araştıran, incelemeye çalışan biri olmaz. Ona göre bunu yapmak, gerçeği başkalaştırmak anlamına gelir.

Yazıda Maupassant'ın kitaplarında, kendi hayatından izlerin pek görülmediği; yine de kendi hayatını takip ettiği belirtilir. Yazara göre bu durum yazdığı eserlerin isimlerinden anlaşılır. Çünkü Maupassant, Norman'dır. "Norman Hikâyeleri, Norman Köylüleri, Norman Zincirleri, Norman Balıkçıları, Norman Meyhanecileri" gibi isimlerden yola çıkılarak bu kanaate varılır.

1870'te yirmi yaşında olan Maupassant, Normandiya'nın içinde bulunduğu sefahat dönemiyle birlikte kibarlaşmış orta sınıf insanlarını görür. Ardından Paris'e gider ve burada salon âlemine katılır. Böylece hikâyeleri de basılmaya başlar. Bahriye nezaretindeki kâtiplik görevi sebebiyle farklı şehir ve ülkeleri gezip görme fırsatı bulur. Hayatının sonuna doğru daha çok salon adamı olur ve kibar hayatına karışır. Romanları ve hikâyeleri hayatının birer yansıması olur. Maupassant'ın; köylü, asil, memur, gazeteci, salon adamı, sanatkâr bütün bunları derin bir hakikatle tasvir ettiği ifade edilir. Flaubert'in şahsî olmayan bir edebiyatın teorisini meydana getirdiği; ancak bu teoriyi Maupassant'ın uygulayabildiği dile getirilir. Bu noktada Maupassant'ın niçin yazdığının kolay anlaşılamadığı belirtilir. Yazara göre yazmasının amacı ne insanları anlatmak ne de müdafaa etmektir. Çünkü Maupassant sadece resmetmek için yazar; gerçeği ve eşyayı olduğu gibi gösterme zevkini bir ihtiyaç gibi görür. Bu zevke, gerçeğe olan bağlılığı dolayısıyla sürekli gözlemle meşgul olup düşünmeye vakit bulamadığı için Maupassant'ın hiçbir zaman bir düşünür olamadığı yorumu yapılır. Fikirleri olmadığından gerçeği doğru görebildiği ve zihninde aksettirebildiği söylenir.

Maupassant hakkında yapılan değerlendirmelerin ikinci bölümünde, özellikle üslûp konusu üzerinde durulur. Gerçeğe ve eşyaya olan bağımlılığın üslûbu körelttiği söylenir. Üslûp bir yazarda mizacı en çok gösteren izdir ve bu iz bulunmazsa üslûp da yoktur denir. Yazara göre Maupassant'ta da böyle bir ize rastlanmaz, yazılarından

aktarılabacak birkaç satıra bakılarak “İşte Maupassant!” denilemez. Bu sebeple büyük bir yazardır. Roman, hikâye ve tiyatro türlerinde yazarın kişiliğini gizlemesi gerektiği; okuyucunun kahramanları tanıması gerektiği savunulur. Okuyucunun Maupassant’ta bütün varlıkları gerçekteki gibi, canlı bulduğu belirtilir. Dolayısıyla XIX. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan yazarlar arasında kendine özgü, en tabii üslûba sahip yazarının Maupassant olduğu değerlendirilmesi yapılır. Bu üslupla erdemleri, hisleri, heveslerinde ortalama olan insanların resimlerini çizmekte çok başarılıdır. Bu yorum eserlerindeki bazı kahramanlardan örnekler alınarak desteklenir.

Maupassant’ın üslubuyla ilgili değerlendirmelerin ardından özellikle hikâyelerinde hâkim olan esas fikirler üzerinde durulur. Eserlerinde neşeden derin bir tasaya, hüzne doğru çoğalan geçiş görüldüğü söylenir. Bu geçiş pek tabii olarak değerlendirilir. Çünkü insanlarda gördüğü sefalet mizacını karartmıştır.

Roman yazarken bir gayenin gözetilmesinin edebî bir hata olabileceği gibi, hiçbir gayenin gözetilmemesinin de kişisel bir tehlike olacağı iddia edilir. Yazara göre Maupassant güzel sanatı için tasvirin dışında hiçbir gayeyi takip etmez. Ahmed Selâhaddin yazısının sonunda Maupassant’ın, Fransız edebiyatının en berrak, en temiz, en sanatkâr, en kuvvetli ve en gerçek birkaç romancısından biri olduğunu ifade eder.

Selâhaddin Enis, Musâhabe-i Edebiyye: “Maraşlı Nâdir”, Pâyitaht, nr. 17-9, 11 Şubat 1337 Cuma

Selâhaddin Enis, İstanbul’da yaşayanların, lâıykıyla İstanbul’u bile bilmediklerini belirtir ve Anadolu’nun pek çok şair yetiştirmesine rağmen, tarihe karışan bu şairlerden de haberdar olmadığını söyler. Bu durumu, araştırma ve merak duygusunun eksikliğine delil olarak görür. Avrupa’nın araştırma anlayışıyla Osmanlı toplumunun çağdaşlarından bile habersiz oluşunu karşılaştırır. Örnek olarak da Abdülhâk Hâmid ve Hüseyin Rahmi’yi gösterir. Adı geçen bu şahsiyetler büyük şair ve romancı olarak kabul edilmelerine rağmen edebî hayatları hakkındaki bilgilerin

eksikliğinden, onlarla ilgili hiçbir araştırma yapılmamasından yakındır. İstanbul da dâhil, Anadolu'nun pek çok yerinde isimleri bilinmeyen nice kıymetli insanların meçhul kaldığını ifade eder. Bu meçhul kalan isimlerden biri olan Maraşlı Nâdir'i yakından tanıdığını ve ondan bahsetmek istemesinin sebebinin de edebiyat tarihçilerine küçük bir hizmette bulunmak olduğunu belirtir. Nâdir'in hayatı, eğitimi, kişiliği hakkında bilgi verir. İsteddiği âlemi bulamamasının onu karamsarlığa ve alkole ittiğini söyler. "Âtîdeki Manzume" adlı şiirine yer verir ve bu şiirde Nâdir'in kaderden şikâyetine dikkat çeker; daha birçok gazel ve fahriyelerinin bulunduğu bahseder. Nâdir'in karamsarlık ve içki meclislerindeki hayatından gayet memnun olduğunu mısralarından örneklerle ortaya koyar ve bu uğurda memuriyetinin elinden gittiğini de ekler. Her zaman başıboş bir hayat yaşamayı istediğini ve bunda da başarılı olduğunu belirtir. Maraşlı Nâdir'in düzenli bir hayattan bir şey anlamadığını, sınırlara sığmadığını bir anekdotla ifade eder. Kendi halinde, başıboş bir hayattan sonra Maraş'ta koleradan vefat ettiğini, eserlerinin basılmadığını ve perişan halde olduğunu söyler. Hece ölçüsünü kullanmadaki başarısına da değinir ve bir de Mevlid-i Şerîf'i olduğunu, araştırılırsa Maraş'ta bulunabileceğini vurgular.

Hâlid Fahri, Edebî Meseleler: Yahya Kemal – 1 / 2, Pâyitaht, nr. 32-24, 3 Mart 1337 Perşembe / nr. 34-26, 5 Mart 1337 Cumartesi

Hâlid Fahri, bir eleştirmenin düşüncelerinde ve ifadelerinde tarafsız olması gerektiğini belirtir ve son devir Türk edebiyatının en önemli şahsiyeti olarak nitelediği Yahya Kemal'i değerlendirirken tarafsızlıktan uzaklaşmayacağını ifade eder. Doğru bir eleştirinin, dostluğu bir kenara bırakıp eserle karşı karşıya gelerek elde edilebileceğini vurgular. Böyle bir açıklamaya edebiyat âleminde yaşanan bazı olaylardan dolayı gerek gördüğünü dile getirir. Yahya Kemal'in eserlerini değerlendirmeden önce onunla ilk karşılaşmasına dair hatırasından bahseder. Balkan Savaşı sırasında Avrupa'dan henüz dönen Yahya Kemal'le şiirden, sanattan konuşurlar. Tevfik Fikret'i yenilikçi olarak tanıyan ancak Fikret'in dilinin artık eskidiğini düşünen Yahya Kemal'in fikirleri Hâlid Fahri'ye kapalı ve anlaşılmaz gelir. O gün yanından biraz hayretle biraz da anlattıklarını ciddiye almadan ayrıldığını itiraf eder. Fakat görüşmeden sonra, umursamadığını zannettiği halde

Yahya Kemal'in sözlerinin kendisini düşündürdüğünü anlar ve şairde başka bir ruh ve özellik olabileceğini düşünür. Fikret'in dilinde son aşama olmamasını tartışmaya değmeyecek kadar gerçek kabul etse de, Yahya Kemal'in iddiası gibi eski ve yıpranmış olma ihtimalini sorgular. Şiirde yeni bir sesi, garip bulduğu bu şairin mi getireceğini kendi kendine sorduğunu anlatır. Zamanla samimi bir dost hâline gelirler ve Yahya Kemal bazı mısralarını kendisine okur. Hâlid Fahri bu mısraların Fikret'te bile bulunmayan açık ve tabîî bir dille yazıldığını, gittikçe insanı saran tılsımlı bir etkiye sahip olduğunu ifade eder. Kafiyelelerdeki zenginlik ve yeniliği dikkat çekici olarak değerlendirir. Yahya Kemal'in mısralarındaki dil, yazara, Türkçe olmasının yanı sıra Fransız şair Andre Chénier'i hatırlatır. Bu hatırlamaya örnek olacak mısralara yer veren Hâlid Fahri, berrak mısralarıyla Yahya Kemal'i Türk edebiyatı için bir müjde olarak görür. Fikret'in üçüzlü terkiplerden kurtaramadığı Türk şiirinin artık güzeli sade ve açık ifadede aramaya başladığını dile getirir. Ancak yazara göre şairin bir hatası vardır: O da Yunan mitolojisinin Türk zevk ve geleneğine uygun düşmeyeceğini ilk zamanlar kavrayamamıştır. Hâlid Fahri, şairin millî zevke yöneldiğini ve Fransız şairlerinden aldığı ilhamı kendi zevkiyle yoğurabildiğini söyler. Yahya Kemal'in etkilendiği Fransız şairlerinin isimlerini belirtir ve bu etkiye örnek olacağını düşündüğü tamamlanmamış bazı şiirlerinden örnekler verir. Yazar, Yahya Kemal'in eserleriyle ilgili yazısının ilk bölümünü, şairin şiirlerini uzun müddet tamamlamamasından yakınarak bitirir. Hâlid Fahri, değerlendirmesinin ikinci bölümünde, Yahya Kemal'in Batı edebiyatı hakkında edindiği derin bilgiyle beraber Doğu edebiyatının en zevkli ve coşkulu ilhamlarını da bünyesinde taşıdığını belirtir. Yahya Kemal Divan şairlerinden Şeyh Galib ve Nedim'den pek fazla etkilenir; özellikle Nedim'e hissettiği sevgiye, onun tarzında yazdığı gazelleri örnek gösterir. Hâlid Fahri'ye göre bu iki şair karşılaştırıldığında, Nedim'in ıstırapta bile neşe hissi veren mısralarının Yahya Kemal'de neşeden ıstıraba yöneldiği görülür. Şairin şarkılarının da herkes tarafından bilindiğini söyler ve okuyucular için bu şarkılardan birkaç mısra seçer. Yahya Kemal'in destanda da başarı elde ettiğine dikkat çeken yazar, yer verdiği örneklerle şairde kuvvetli bir destan dilinin bulunduğunu göstermeye çalışır. Hâlid Fahri, Yahya Kemal'in "Mehlika Sultan" isimli şiirini daha ayrıntılı olarak değerlendirir. Hemen her mısramı tahlil eder, yorumlar ve şiirdeki tasavvufî anlam üzerinde durur. Yahya Kemal'in mutasavvıf bir

ruha sahip olduğunu ve aruz veznini yaşattığını vurgular, yazısının sonunda şairin bazı mısralarında nadiren dil hatalarına rastlandığını ifade eder.

Hâlid Fahri, Ömer Seyfeddin / Devr-i Senevî-i Vefâtı Münasebetiyle, Pâyitaht, nr. 35-27, 6 Mart 1337 Pazar

Hâlid Fahri, Türk hikâyeciliğinin tanınmış isimlerinden Ömer Seyfeddin'in ölüm yıldönümünde, onu anmak amacıyla, yazar hakkındaki düşünce ve hislerini dile getirir. Yazarın hikâyelerinde ele aldığı konular sebebiyle hâlâ anlaşılamadığını düşünür. Hâlid Fahri, onun hayatı gülünç göstererek gerçekleri feda ettiğini söyleyenlerin aksine, en gülünç gerçeklerin bile derin ıstıraplar taşıdığını anlatmaya çalıştığını belirtir. Her türlü süsten ve şairanelikten uzak, konuşulan dili araç olarak kullanan yazarın, millîlik akımını dile uygularken aşırılıklardan kaçınarak İstanbul Türkçesinin temiz ve samimi bir örneğini meydana getirdiğini vurgular. Refik Hâlid ve Yakup Kadri'nin de sade Türkçeyi kullanmasına rağmen Ömer Seyfeddin'de geleneğe ve halkın ruhuna daha fazla yakın düşen ifade güzelliğinden söz eder. Lâyık olduğu değerın zaman geçtikçe verileceğini düşünen Hâlid Fahri, Ömer Seyfettin'in külliyyatının neşredilmesi gerektiğine inanır. Bu amaçla çalışmalara başlayan Ali Cânib'e de teşekkürlerini sunar.

Hâşim Nâhid, Musâhabe-i Edebiyye: Boşanan Destiler-1 Cenab Şahabeddin, Pâyitaht, nr. 35-27, 6 Mart 1337 Pazar

Hâşim Nâhid, kullandığı tabirin okurlar tarafından daha iyi anlaşılması amacıyla yazısının giriş kısmında uzun uzun "boşanan desti" ile neyi kastettiğini açıklar. İnsanların bazılarını meyveli bir ağaç, kimilerini de faydasız otlar şeklinde nitelendirir. Edebiyat âleminde pek çok kişinin bazı özellikleri sayesinde toplumun omuzlarına çıkıp oradan insanların bakışlarında kendi yüksekliklerini seyrettiklerini düşünür. İçindeki her şeyi ortaya koyan ve bunlara ekleyecek hiçbir şeyi kalmayan "kurukafa"nın boş yere omuzda taşınan boş bir testiden farksız olduğunu ifade eder. İlim ve sanatın malzemesine çok nadir katkıda bulunulabileceğini; eklenenin de genellikle malzemenin içeriğini değil terkiibini değiştirebileceğini savunur. Bundan

dolayı yeni bir söz söylemenin imkânsızlığına inanır ve yeniliği sözden ziyade söyleyiş tarzında bulur. İlim ve sanat malzemesini sadece yaşadığı toplum ve kitaplardan alan, kendinden bir şey katmayan bir kafayı, su ile doldurulmuş testi gibi âdi bir kalıba benzetir. Bu yazıda da memleketteki “boşanan destiler”i ele alacağını söyler ve okurlara Cenab Şahabeddin ile ilgili yorumlar yapar. Yazar, şairlerin hayatta kaldığı sürece halkın gözünde yine aynı eski şair olarak algılanmasından rahatsızlık duyar. Edebiyat-ı Cedîde topluluğu içinde kendisini en çok cezbeden kişi olarak Cenab Şahabeddin’i gösterir. Edebiyata bu topluluğun sayesinde ilk adımını attığını dile getirir. Bu gerçeğe rağmen tahammül edemediği, Cenab Şahabeddin’in hâlâ şiir yazması ve ilmî konulara karışmasıdır. İnsanın ve milletin duyuş, düşünüş ve yaşayış tarzındaki değişim üzerine çeşitli yorumlar yaptıktan sonra Cenab Şahabeddin’in kendine özgü bir anlayış ve duyuş tarzına, özel bir üslûba sahip “Edebiyat-ı Cedîde” devrine ait olduğunu belirtir. Ancak son zamanlarda şairin, cümlelerini kısaltarak, üslûbunu sadeleştirerek edebî hayatın içinde kalmakta ısrar ettiğinden bahseder. Eski güzelliği çağa uyarlamak için, ruhu değiştiremeden yalnızca şekilde uygunluğu yakalama çabasının yetersizliği üzerinde durur. Şairin edebiyat sahasında tarihe karıştığını kabul etmemesi hâlinde Edebiyat-ı Cedîde devrinde edindiği konumdan düşeceği yargısında bulunur. Hâşim Nâhid yazısını, şairin ilmî konularda da karıştığı meselelerin hiçbirinde sağlıklı ve kıymetli bir değerlendirme ortaya koyamadığını ifade ederek sonlandırır.

Çapanoğlu Münir Süleyman, Said Bey Merhûm, Pâyitaht, nr. 40, 19 Mart 1337 Cumartesi

Münir Süleyman, “Lâstik” lâkabıyla tanınan Kemalpaşazâde Said’in vefatına üzerine kaleme aldığı yazısında, Lâstik Said’in kişiliğinden, memleket için yaptığı hizmetlerden ve eserlerinden bahseder. Toplumun önemli görevlerinde bulunan pek çok kişinin, kalemleriyle şöret bulan birçok yazarın üzerinde Said Bey’in emeğinin olduğunu belirten yazar, birkaç genç ve çok az sayıdaki dostu tarafından sessiz sedasız bir törenle uğurlanmasından duyduğu üzüntüyü dile getirir.

Yaşar Şâdi, Yâd-ı Hazîn, Pâyitaht, nr. 47(48), 27 Mart 1337 Pazar

Yaşar Şâdi, genç yaşta vefat eden, ismi ve kıymeti pek bilinmeyen şair Emin Hâki'yi anar. Emin Hâki'nin hayatı hakkında bilgi verir, edebî kişiliğinden bahseder. Bütün eserlerini edip Salih Saim'e emanet ettiğini söyleyerek, en kısa zamanda basılmasını umduğunu belirtir. Vefatından kısa bir süre önce karşılaştıklarında ve sonra evine ziyarete gittiğinde, Emin Hâki'nin kendisine yazıp verdiği mısralarına yer verir. Naaşı defnedilmeden hemen önce Üsküdar Mevlevî Şeyhi fâzıl-ı mükerrrem Remzi Dede ile Üsküdarlı Talat Bey'in tarih düşürerek, Emin Hâki hakkındaki hislerini mısralarla dile getirdiklerini anlatır.

A(yın). N(un)., Ahmed Refik Bey, Pâyitaht, nr. 53, 2 Nisan 1337 Cumartesi

Yazar ve tarihçi Ahmed Refik'i tanıtmaya çalışan yazar, Ahmed Refik'in Osmanlı tarihçileri içinde en çok eser neşredenlerden biri olduğunu söyler. Eserlerinden bilgiler verir, üslûbundan ve tarih alanında memleket için yaptığı hizmetlerden bahseder. Özellikle "Köprülüler" isimli eserinin ilmî bir kıymetinin olmamasına rağmen halkın faydasını düşünerek yazdığını ifade eder. Halka tarihi sevdirdiğini belirterek sebep olarak şâirâne üslûbunu gösterir.

E) Felsefî Makaleler

M(ustafa). Şekib, "Gülmek Nedir ve Gülünç Olan Kimdir?", Pâyitaht, nr. 17-9, 11 Şubat 1337 Cuma

Mustafa Şekib, makalesinde öncelikle kısaca "Gülmek nedir?" sorusuna cevap arar. Genel olarak bu soruya basit bir şekilde "Ağlamanın zıttıdır." cevabının verildiğini söyler. Böyle basit bir cevabın ağlarken gülmek imkânsızdır düşüncesiyle verilebileceği yorumunu yapar. İnsanların her zaman gülmeyi bildiklerini; ancak niçin güldüklerini hiçbir zaman düşünmediklerini belirtir. Mustafa Şekib, Bergson'a gelinceye kadar, filozof veya âlimlerin, sosyal hayatta ortaya çıkan bu kavramı her

zaman tek bir sebebe bağlama hatasında bulunduklarını ve meseleyi basite indirgediklerini söyler. Mustafa Şekib, gülmenin bir değil birçok sebebinin olduğunu, bütün gülmeleri genel bir sebep altında değerlendirmenin mümkün olmayacağını savunur. Bundan dolayı ona göre gülmeyi tarif etmek zaman ve mekân tarifi gibi anlamsızdır. Yine de Bergson'un gülme üzerinde değerlendirmelerine kadar Darwin ile Hobbes, Spencer gibi filozofların gülme hakkındaki görüşlerini örneklerle okuyucuya aktarır. Daha sonra Bergson'un gülme kavramını nasıl açıkladığı üzerinde durur. Sosyal hayattan, insan psikolojisinden örneklerle Bergson'un fikirlerini daha anlaşılır hale getirir. Örneklerini özellikle tiyatro gibi edebî türlerden, gazetelerdeki mizahî yazılardan seçer. Makalenin sonunda, sonraki yazılarında değineceği konulardan bahseder. Ayrıca, Bergson'un felsefesini, tiyatroyla özellikle de komediyle ilgilenen okuyucuların anlayabileceği hâle getirmeyi kendisine görev edindiğini belirtir.

Mustafa Şekib (Tunç) Bergson'un "Gülmek Nedir"¹⁰⁰ adlı eserini esas alarak "Gülmek Nedir, Kime Gülüyoruz?" isimli bir eser kaleme alır ve bu eser 1337'de (1921) basılır. Eserde gülme hakkında büyük filozofların sözleri nakledilir. "Doğu'da bir şey bulamamaktan ötürü batı eserlerine dayanarak bu eser vücuda getirilmiştir. M. Şekip bu hususu İzmirli İsmail Hakkı'ya sormuş, o da bu konudaki eserlerin Batı'da olabileceğini ifade etmiştir.

Bergson gülme konularını daha çok sahne ve komedi eserlerinden alarak bu hususta kanunlar ortaya atarken, M. Şekip Tunç, milli hayatımızdaki benzerleri bularak gülme mevzuunu kendi hayatımıza yaklaştırmıştır.

Bu eserde gülmek nedir ve gülünç olan nedir, ne şartlarda gülüyoruz, hareket komikliği nedir, seciye komikliği nedir, surat komikliği, karikatürün esrarı ve eda komikliği ve benzeri konuları işler."¹⁰¹

¹⁰⁰Özgün adı "Le Rire" olan Bergson'un eseri 1899'da yayımlanır. Bu eserin Türkçedeki tercümesi için bkz. Henry Bergson, (Çev.Yaşar Avunç), **Gülme-Komiğin Anlamı Üstüne Deneme Henri Bergson**, Ayrintı Yay., İst. 1996 (2.b.2006)

¹⁰¹ Prof. Dr. Hayrani Altıntaş, **Mustafa Şekip Tunç**, Kül. Bak. Yay. Ank. 1989, sy. 49

M(ustafa). Şekib, “Ne Şartlarla Gülebiliyoruz:2”, Pâyitaht, nr. 21-13, 15 Şubat 1337 Salı

Mustafa Şekib, yazdığı makalelerin toplanıp telif eser hâline getirildiğini; memlekette gelişmekte olan tiyatro hayatına ve kütüphanesine dikkat çekecek bir eser kazandırıldığını ifade ederek yazısına başlar. Psikolojik ve sosyolojik anlamda gülen, güldürmesini bilen sadece insan olduğunu belirtir. İnsan dışındaki her şeyin ancak insanı andırmasından dolayı komik olacağını söyler. Bundan dolayı gülmenin şartlarından bahsederken gülebilmesi için insanın hangi hallerde bulunması gerektiği üzerinde de durur. Hastalıklı gülüşlerin tıbbın alanına dâhil olduğunu, bundan dolayı yazısında yer vermeyeceğini; sosyal hayattaki gülmeleri psikolojik olarak değerlendireceğini ifade eder. Hislerle ilgili durumlar, zekâ, kültür farklılıkları, toplum hayatı, insan dışındaki varlıkların insana benzeyen davranışları gibi şartlarda insanların gülmeleri ve bunların sebepleri hakkında örnekler göstererek değerlendirmelerde bulunur. Makalesinin sonunda, komik denilen şeylerin, insanların grup halinde toplanarak bütün dikkatlerini içlerinden birine vermelerinden aynı zamanda hislerini susturarak yalnız zekâlarını işletmelerinden doğduğu tespitini yapar.

M(ustafa). Şekib, Hareket Komikliği İle Seciye Komikliği Arasında:3, Pâyitaht, nr. 27-19, 21 Şubat 1337 Pazartesi

M. Şekib, toplumsal hayatın fertlerden, ahlâkî, dinî, hukukî, iktisadî dayanışma yanında fiziksel ve ruhsal sağlamlığın yanında toplumsal uysallık dayanışması beklediğini belirtir. Toplumda “dalgın, şapşal, vurdumduymaz, kendini beğenmiş, züppe, çıtkırıldım, şaklaban, zevzek, tutkun, sonradan görme, dalkavuk, pısırik” gibi yaftalanmış komik tipler olmasaydı, komedinin ilham bulamayacağını söyler. Gülünç hallerin yüzden başlayarak dile ve karaktere kadar yayıldığını; bundan dolayı yazısında insanların hareketlerinden yola çıkarak komikliklerin ruhsal ve toplumsal sebeplerine değineceğini ifade eder. Âniden gelişen durumlarda insanların özellikle dalgınlıklarına, beceriksizliklerine, dikkatsizliklerine gülündüğünü günlük hayattan örneklerle açıklarken, Nasreddin Hoca’nın fıkralarından da yararlanır. Hareketlerin

komikliğiyle, karakterlerden dolayı meydana gelen komiklikleri örnekler göstererek karşılaştırır. İnsanların hareketlerinden kaynaklanan komiklikleri geçici; karakterlerinden gelenleri, sürekli yeni bir komiklik ortaya çıkarması sebebiyle daha zengin bir durum olarak değerlendirir. Karakterdeki bazı kötü huyların drama, bazılarının da komediye malzeme olduğunu söyler. Yazara göre komedi sanatı, insan ruhunda takılı gibi yaşayan kötü huyları içindeymiş gibi bütün mekanizmasıyla tanıyarak bu huyların iplerini oynatabilecek şekilde elde tutmaktır. Bu konuda çocukların çok dikkatli olduğuna, oynatabilecekleri iplerin uçlarını kolaylıkla bulduklarına dikkat çeker. Gülünç düşmenin bilinçsizlik hâli olduğundan ve komiklerin kendilerine gülmesiyle etkinin azaldığından söz eder. Toplumun, kendisini meydana getiren bütün fertleri birbirine yaklaştırmaya ve benzetmeye çalıştığını; uyum sağlamayan, farklılıkları törpülenmeyen ruhlara karşı çareyi gülmekte bulduğunu belirtir. Yazısının sonunda, gülmeyi, toplumdaki sertlikleri yumuşatan sosyal bir silah olarak nitelendiren M. Şekib'e göre, gülmenin kaynağını güzel hislerde aramak boşa harcanan bir çabadır.

M(ustafa). Şekib, Surat Komikliği Karikatürün Esrarı ve Eda, Pâyitaht, nr. 37-29, 8 Mart 1337 Salı

M. Şekib, makalesinde surat komikliğinden hareketle çirkinlikle komikliğin arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ister. Bundan dolayı öncelikle çirkinlikten biçimsizliğe kadar giden durumların daha sonra nasıl gülünçlüğe dönüştüğünü açıklamaya çalışır. İnsanların çeşitli biçimsiz ve çirkin denilebilecek hallerinden örnekler verir ve biçimsizliklerin hafifletilmesiyle komik çirkinliğin elde edildiği sonucunu çıkarır. Komik olan suratlarla ilgili belirlemelerin ardından karikatürlerdeki komikliğin esrarını arar. Her suratta karikatüre ipucu olabilecek ölçüsüz bir nokta veya hareket bulunduğunu belirtir. Yazar, karikatürcünün görevini de bu ölçüsüz noktayı fark ederek herkesin görebileceği gibi büyütme şeklinde ifade eder. Mübalağayı araç olarak kullanan karikatür için suratın en uygun yerlerini söyler. M. Şekib, karikatürün toplum tarafından nasıl algılandığı ile ilgili değerlendirmelerde bulunur. Şekil komikliğinden hallerin komikliğine geçince, insan hal ve işaretlerinin basit bir makineye ne kadar benzerse o kadar komik olduğu

biçimindeki genel yargıyı aktarır ve bu hükme örnek olarak bütün Karagöz resimlerini gösterir. Günlük hayatın içinde sıradan görünen pek çok hâlin komikliğinden söz eder ve yazısının sonunda gülmenin gerçek sebebinin, hayatın değişim ve çeşitlilikten uzaklaşıp cansız, hissiz bir makineye benzeyen yönleri olduğunu vurgular.

M(ustafa). Şekib, Komikliğin Kuvve-i İttisâfesi – 5, Pâyitaht, nr. 45-37, 16 Mart 1337 Çarşamba

M. Şekib, komikliğin kapsadığı alanları belirlerken öncelikle toplumsal hayatın gereği zamanla değişen kılık kıyafetin komikliği üzerinde durur. Kıyafetlerin komikliğinin kullanılırken değil, eskidikten sonra anlaşıldığını söyler. Ayrıca insanların, bütün varlıkların özellikle görünüşünde yapılan değişiklikleri komik bulduğunu belirtir. Bu durumla ilgili insanlardan hayvanlara, şehirden gazetelere kadar günlük hayatın içinden örnekler seçer. Toplumun içine girmemiş yapay her şeyin hayatın içinde daima gülünç olma durumuna değinir ve verdiği örneklerle insanlara güldükleri durumları hatırlatır. Sosyal hayatın içinden aldığı komik durumların toplumun sinesinden çıkarak gittikçe büyüdüğünü ifade eder. Kimi zaman Nasreddin Hoca'nın fıkralarından yararlanır. M. Şekib, bu yazısında üzerinde durduğu ve örneklendirdiği komik olaylarda büyük ve yüksek bir sanat olmadığını dile getirir ve tabiat ile asıl sanat arasındaki düzeni de “sanatçık” diye nitelendirdiği seviyede komik bulur.

M(ustafa). Şekib, Oyuncaklar ve Komedi- 2, Pâyitaht, nr. 49, 29 Mart 1337 Salı

M. Şekib, çocukluk dönemlerimizde oyun ve oyuncaklarımızın bugünkü gülmelerimizin kaynakları olduğunu belirterek, oyun ve oyuncakların zihnimizde iz bıraktığı neşeli hatıralarından dolayı yetişkinlik döneminde insanların hayatı taklit eden bir oyun niteliğindeki komediye yönelmesinden bahseder. Çocuklukta gülünen varlık ve davranışlarla, geleneksel ve modern Türk tiyatrosundaki aksesuar ve davranışların benzerliklerine örnek vererek dikkat çeker. Böylece yetişkin dönemde

gülünç gelen durumların kaynağının çocukluktan geldiğini ortaya koymaya çalışır. Gülmenin kaynağı olarak özellikle Karagöz ve Ortaoyunu üzerinde durur. Yazısının sonunda, sıradanlaşan, makineleşen ve tekrara düşen hayatın komikleştiğini belirtir ve bu durumu daha açık ortaya koyabilmek amacıyla günlük hayatın içinden örnekler sunar.

M(ustafa). Şekib, “Zarâfet, İstihza, Mizah- 7”, *Pâyitaht*, nr. 52, 1 Nisan 1337 Cuma

M. Şekib, insanların gülünçlüklerini dillerine de yansıttıklarını belirterek, günlük dilde kullanılan ve kim söylerse söylesin komik bulunan ifadelerden örnekler verir. Bu söyleyişleri zarafetin en kaba şekli olarak nitelendirir ve fikirlerini zarafet ustalığıyla konuşturan kişilerden bahseder. Nükteli sözlerin gülünç olduğu durumlardan örnekler vererek zarafetin komikliğini belirlemeye çalışır. Dilin gülünç bulunduğu kullanımlar üzerinde durur ve şiir, hikâye, tiyatro ve günlük yaşamdan seçtiği istiare, teşbih ve mecazlı söyleyişleri değerlendirerek, dil inceliğinin çeşitlerini belirler. Yazısının sonunda dil inceliğinin çeşitleri içinde “hiciv” başlığı altında toplandığını ifade ettiği “istihza” ve “mizah”tan söz eder, bu kavramların benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koyar. İnsanların güldüğü her şeyin ruhunun ve karakterinin kaynağı olduğunu dile getirir.

F) Tiyatro İle İlgili Makaleler

C. H., “Yeni Sahne’de : Leke” , *Pâyitaht*, nr.6, 31 Kânûn-ı sâni 1337 Pazartesi

Hizmet-i Umûmîye Müessesâtı’nın kurduğu Yeni Sahne kısa sürede pek çok oyun sahneler. Bu oyunlardan biri de Mazhar Ömür Bey tarafından nakl ve tahrir edilen **Leke**’dir. Makalede **Leke**’nin konusu hakkında bilgi verilir. Oyuncuların performansları ile ilgili yorum yapılır. Dekor ve mizansenin seyirci üzerinde bıraktığı izlenim değerlendirilir.

Hâlid Fahri, Temâşâ “Yeni Sahne’de: Bora”, Pâyitaht, nr.9-1, 3 Şubat 1337 Perşembe

Maddî ve manevî olarak iflâs eden Dârülbedâyî’den Yeni Sahne’ye intikal eden oyunların sahnelenmeye başladığı ve bu oyunlardan ilkinin **Bora** adlı oyun olduğu duyurulur. **Bora** oyununu Fransızcadan Türkçeye nakil ve iktibas edenin Galib Bey olduğu ifade edilir ve oyunun konusu ayrıntılı bir şekilde verilir. Eserin konusunda kimi yerlerinin millî hayata aykırı düştüğü de belirtilir.

Oyunda rol alan oyuncular tek tek değerlendirilir. Daha önce Dârülbedâyî’de sahnelenen oyun ve oyuncularla mukayese edilir. Özellikle dekorun çok başarılı olduğu vurgulanır.

Ali Nejad, Temâşâ: “Operet Heyetinde: Bülbül”, Pâyitaht, nr.10-2, 4 Şubat 1337 Cuma

İsmail Fâik Bey’in desteği ve “Yeni Ferah Tiyatrosu”nun müessisi Nâzif Bey’in sermayesiyle kurulan İstanbul Operet Heyeti’nin pek çok temsil verdiği ifade edilir. Bu temsillerden birinin de Cemal Sâhir Bey’in Macarların şaheserleri “Paçırta”dan naklettiği “Bülbül” adlı üç perdelik operet olduğu belirtilir. Eserin mevzuu ile ilgili ayrıntılı bilgi yer alır. Bunun yanı sıra oyuncular ve dekor hakkında kısa değerlendirmelere yer verilir. Cemal Sâhir Bey’in fotoğrafı da bulunur.

Mehmed Rauf, “Tiyatro Kaidesi”, Pâyitaht, nr. 13-5, 7 Şubat 1337 Pazartesi

Mehmed Rauf, tiyatro yazmak için mutlak kaideler olduğuna dair fikirleri ve bu fikirler doğrultusunda eserlerin savunulan kaidelere göre değerlendirilmesini tenkit eder. Sanatta kaide olamayacağından emin olduğunu söyler. Romantizmle beraber sanatta kaidelerin yıkıldığını belirtir ve sanatın var olabilmesi için kaidelerden bağımsız olması gerektiğinin anlaşıldığını ifade eder. Mehmed Rauf’a göre Victor Hugo’nun romantizmin ilkelerini belirlediği “Cromvell” adlı eserinin

mukaddimesi, kaideleri savunanlara karşı çok iyi bir müdafaadır. Bu eserle klâsik kaideler yerle bir olurken edebiyat da rahat bir nefes alır.

Yazar, bütün özellikleriyle Batı'dan alınan tiyatro türünde yine Batı'nın takip edilmesinin doğruluğuna inanır ve bu sebeple de Batı'da tiyatro türünün kaidelerden bağımsız olduğunu bilmek gerektiğini savunur.

Tiyatronun da diğer sanatlarda olduğu gibi tek bir konusunun olduğunu belirtir: “insan, muhîtinde, zamanında, ahlâk ve âdetinde yaşayan, düşünen, seven, gülen ve ağlayan insan...”

Ciddi, sanatına ve kendisine hürmeti olan müelliflerin vazifesinin seyirciyi eğlendirmek değil, hayatın, ahlâk ve alışkanlıkların gelişimini tespit ve kaydetmek olduğunu vurgular. Yazısının sonunda da münekkidlerimizin bunu takdir ve idrak etmelerini edebiyatımız için mühim bir gelişim addeder.

Hâlid Fahri, Temâşâ, “Leke”, Pâyitaht, nr. 16-8, 10 Şubat 1337 Perşembe

Hâlid Fahri, Mazhar Osman'ın yazdığı ve Yeni Sahne tarafından sahnelenen üç perdelik “Leke” adlı oyunun değerlendirmesini yapar. Oyunun özellikle üçüncü perdesiyle heyecan uyandırdığını; ancak toplum hayatımızı yansıtamadığını dile getirir. Son perdeye kadar seyirciyi merak ve heyecanla sürükleyen modern bir ihtiras oyunu olduğunu söyler. Olay biraz değiştirilmese ve zıt tipler eklenerek birbiriyle karşı karşıya getirilmese bu oyundan mükemmel bir dram örneği çıkacağını iddia eder. Bu yorumların ardından perde perde “Leke”nin konusundan bahseder. Oyunun konusunu aktarırken bir taraftan da dekorla ilgili değerlendirme yapar. Olayların gelişiminde Avrupa tarzındaki millî hayata aykırı durumları tespit eder ve oyunun aslından çok fazla değiştirilmediğinin anlaşıldığını söyler. Eserin Fransızcasını henüz okuma fırsatı bulamadığı için bu konuda fazla söz söyleyemeyeceğini belirtir. Tiyatro alanında ilk defa bu eseriyle kendisini gösteren Mazhar Osman'ı tebrik eder ve ona yerli malı olabilecek eserler etrafında çalışmasını önerir. Dekorlar konusunda Yeni Sahne'nin her zamanki gibi özenle çalıştığını,

özellikle ikinci ve üçüncü perdenin dekorlarının orijinal olduğunu ifade eder. Dekorların daha güzel görünebilmesi için ışık düzeninin daha iyi ayarlanmasını tavsiye eder. Her oyuncuyu rollerine göre ayrı ayrı değerlendirirken kostümlere de değinir. Değerlendirmesinin sonunda oyunculara da tavsiyelerde bulunur ve takdirlerini bildirir.

Mehmed Rauf, Musâhabe-i Edebiyye: “Tiyatro Usûlü”, Pâyitaht, nr. 20-12, 14 Şubat 1337 Pazartesi

Mehmed Rauf makalesine başlarken öncelikle tiyatro eseri yazmak için kurallara uymanın yeterli olduğunu düşünenleri eleştirir. Tiyatro yazabilmek için kurallardan önce kabiliyetin olması gerektiğini belirtir. Bu sebeple eserler değerlendirilirken, kurallara uyulmamış diye eleştirmek yerine, yazarın kabiliyetinin olmadığı söylenmeli düşüncesindedir. Tiyatro eserleri hakkında yorum yapılırken, bahsedilen kuralların neler olduğunu aslında pek kimsenin bilmediğini söyler ve bu tarzda yorum yapanların her şeye vâkıf olma heveslerinden dolayı böyle davrandıklarını savunur. Bir edebî heyet üyelerinin kendi aralarında tiyatro kurallarıyla ilgili sohbetine kulak misafiri olduğunu anlatır. Bu sohbette işittiği, üyelerin kendi beğenilerine göre belirledikleri kurallara karşılık, Batı'daki tiyatro yazarlarından ve oyunlarından örnekler gösterir ve sohbete dâhil olur. Mehmed Rauf'a göre tiyatrodaki uyulması gereken tek şey “usûl”dür. Ancak usûl ve kural bir yana, asıl mesele hüner sahibi olmaktır. Eğer bir yazarın kabiliyeti varsa, tiyatro edebiyatını iyi araştırmasının, bu alandaki üstatların eserlerini karşılaştırarak sağlam fikirlere sahip olmasının doğru olacağını dile getirir. Değerli eserlerin ancak bu şekilde emek harcanarak elde edileceğini dile getirir ve tiyatro yazmak isteyen yazarlara tavsiyelerde bulunur.

Hâlid Fahri, Temâşâ: “Yeni Sahne’de Kayseri Gülleri”, Pâyitaht, nr. 23-15, 17 Şubat 1337 Perşembe

Hâlid Fahri, “Kayseri Gülleri” isimli oyunun önce Dârülbedâyî’de, ardından Yeni Sahne’de seyircileriyle buluşmaya devam ettiğini belirtir. Yeni bir oyun

olmamasına rağmen oyuncuların başarısından dolayı hâlâ beğenildiğini ve zevkle seyredildiğini ifade eder. Konunun sade olduğunu söyleyerek uzun uzun oyunun konusu hakkında bilgi verir. Ayrı ayrı her oyuncunun gösterdiği performansı değerlendirir. Başroldeki oyuncuyu özellikle Kayseri ağzını başarıyla kullanmasından dolayı takdir eder. Birkaç oyuncuyla ilgili eleştirilerde bulunur. Dekorların Kayseri hayatıyla uygunluk gösterdiğini belirtir. Oyunun sahnelenen son gösterimini öncekilere göre daha başarılı bulur.

Çapanoğlu Münir Süleyman, Tenkîd ve Tahlîl: Pâyitahtın Kapısında, Pâyitaht, nr. 26-18, 20 Şubat 1337 Pazar

Çapanoğlu Münir Süleyman, Fâik Âlî'nin yazdığı “ Pâyitahtın Kapısında” isimli iki perdelik manzum bir tiyatro eserini değerlendirir. Her eserin, yazıldığı dönemin ve toplumun hislerinden ilham aldığını söyler ve Fâik Âlî'nin manzum oyununun da toplumdan ve dönemden izler taşıdığını vurgular. Şairin, Çanakkale Cephesi'nde yaşananların milletin ruhunda bıraktığı izleri, hissettirerek anlatmaya çalıştığını; ancak bunda başarılı olamadığını belirtir. Oyundaki olay hakkında ayrıntılı bilgi verir. Konunun büyüklüğünün ümit edildiği gibi anlaşılamadığını; bundan dolayı olayın önemsiz bir ruh hâli tahlilinde kaldığını söyler. Manzum oyunun mısralarına bakıldığında vatanın matemlerini dile getiren hiçbir şey hissin bulunmadığını ve günlük bir gazetede savaşa dair yazılan yazılardan hiçbir farkının olmadığını düşünür. Fâik Âlî'den Çanakkale'ye ait hislerin, vatanperverlikle yazılmış, sade bir dille ifade edilmiş gerçek bir tasvirle beyinlere değil kalplere hitap etmesini beklediğini dile getirir. Sanatın, gerçek demek olmadığını; ancak gerçeği göstereceğini söyleyenlerin gerçeğe aykırı düşmemesi gerektiği üzerinde durur ve “Pâyitahtın Kapısında” isimli oyunda tespit ettiği hatalardan, tabîî olmayan durumlardan bahseder. Eserin oyun hâlinde yazılmasına rağmen sahnelenme tekniğine uygun olmadığını söyler. Eserin dilini de kusurlu bulur. Milletin hislerinin samimi bir üslûpla yine milletin diliyle anlatılmasının doğru olacağı değerlendirmesini yapar. Ayrıca oyunda kişilerin savaş ânında olması gereken psikolojilerinin de dikkate alınmadığına da dikkat çeker ve değerlendirmesinin

sonunda Fâik Âlî'den Türk ruhunun destanını anlatan bir eser beklediklerini, ama bulamadıklarını yineler.

Mehmed Rauf, Musâhabe-i Edebiyye: “Tiyatro Zevki”, Pâyitaht, nr. 27-19, 21 Şubat 1337 Pazartesi

Mehmed Rauf, sahnelenen oyunları fikirleriyle değerlendiren, tenkit eden işin erbâbı olduğu düşünülenlerin de sadece kendi his ve beğenilerine göre yorum yapanların da tiyatro hakkında bilgiye sahip olmadıklarını söyler. Halk gibi aydınların da senelerden beri süren tiyatro geleneğinden kendilerini kurtaramadıklarını ve değerlendirmelerini hep bu alışkanlık ve etki altında yaptıklarını belirtir. Dârübedâyî'nin savaş zamanında oynadığı oyunlarla sahnelerde yeni oyunlara rastlanıldığını, bu durum sayesinde tiyatronun memlekette gelişme gösterdiğini; ancak bu gelişmenin yalnızca şekil yönüyle sınırlı kaldığını ifade eder. Sahnelenen oyunlara ve seyircilerin verdiği tepkilere dikkat edildiğinde durumun daha iyi anlaşılacağını düşünür; akla ve bilince hitap eden oyunların hiç tepki almadığını, entrikalı, sarsıcı sahnelerin takdir topladığını vurgular. Yıllar önce Osmanlı tiyatrosunda ağır, anlamlı, fikrî oyunların oynandığından, hakîmâne veya şâirane oyunların bugünden daha fazla rağbet gördüğünden bahseder. Bunun üzerine ilerleme yerine geri mi gidildiğini sorgular. Avrupa tiyatrolarından bilgiler vererek karşılaştırır. Yazısının sonunda, tiyatro hakkında ne yazarlarda ne de halkta doğru bir fikir ve zevk bulunmadığını söyler ve tiyatroları salaş olan memleketlerin, yazarlarının fikirlerinin de halkın zevkinin de salaş olacağı yorumunu yapar.

Mehmed Rauf, “Aktör Olmak İçin...” Pâyitaht, nr. 29-21, 28 Şubat 1337 Pazartesi

Mehmed Rauf, aktör olmak isteyenler için Fransız yazarların aktörlük hakkında fikirlerini beyan ettikleri önemli eserler olduğunu söyler. Hem aktörlüğün ne olduğunu açıklayan hem de bir aktörün sahip olması gereken nitelikleri anlatan eserlerin çokluğundan bahseder. Yazar incelediği bu eserlerden aktörlükle ilgili alıntılar yapar, eserleri karşılaştırırken de aktörlük hakkında bilgi verir. Bu

karşılaştırmaların sonucunda hepsinde ortak bir sorun tespit eder. Yazara göre, aktörlük hakkında yazılan pek çok eser, kendi bakış açılarını ortaya koymak adına değerlendirmeler yapar, fikir dile getirir; ancak bu eserlerde sanatın sadece eğitimle değil aynı zamanda kabiliyet gerekliliği unutulur. Eserlerde meşhur aktörlerin temsil sanatı hakkında ifade ettikleri fikirlerin, değerlendirmelerin, rolleriyle ilgili yorumların aktörlüğe heves edenler için merak uyandıracağını düşünür. Mehmed Rauf, bazı aktris ve aktörlerin ifadelerinden örnekler verir. Yazar yazısının sonunda, bir aktör için sadece hassas, zeki, hızlı, çalışkan, yakışıklı ve eğitilmiş olmanın yetmeyeceğini, hepsinden önce ne yapılsa yapılsın yerini başka hiçbir özelliğin tutamayacağı tabiatın bağışladığı bir niteliğin gerekliliğini vurgular.

Mehmed Rauf, Adaptasyon, Pâyitaht, nr. 37-29, 8 Mart 1337 Salı

Mehmed Rauf yazısında Batı edebiyatından seçilerek adapte edilen eserleri değerlendirir. İlk adaptasyon oyununun Güllü Agop zamanında Fransızcadan yapıldığını belirtir ve bu oyunda Türk kültür ve geleneklerine uygun düşmeyen sahnelerin yer aldığını söyler. Toplumun zamanla Batılı hayata alışmasının yanı sıra adaptasyon ile ilgilenen yazarların da dikkatli davranmasıyla toplumun kültürüne aykırı düşen hataların pek yapılmadığını ifade eder. Yazar yine de başka bir milletin hayatını, hislerini, karakterini ve geleneklerini tasvir eden bir eserin, birçok açıdan zıt bir hayat süren başka bir milletin hayatına uydurulamayacağını ileri sürer. Bundan dolayı adaptasyon eserlerde zorlama bir hâlin yama hissi verdiğini dile getirir. Yazara göre, Türk tiyatrosunda, Batı'daki eserlerin seviyesinde oyun yazacak güçlü yazarlar olmadığı için sahnelerde adapte eserler oynatmaya mecbur kalınır. Adapte oyunların, yerli tiyatro yazarlarının doğmasına engel olduğunu söyleyen yazar, roman ve hikâye adaptelerinin ise edebiyata daha fazla zarar verdiğini belirtir. Mehmed Rauf, adaptasyonun edebiyatı çocuk oyuncağı hâline getirdiğini düşünür ve bu tarz eserleri millî edebiyata karşı işlenen bir cinayet olarak görür.

Mehmed Rauf, Musâhabe-i Edebiyye, “Mizansen”, Pâyitaht, nr.42, 21 Mart 1337 Pazartesi

Mehmed Rauf, öncelikle mizansenin ne olduğu üzerinde durur ve bir oyunun başarısını mizansene bağlar. Mizansen ile uğraşan kimselerin neler yaptığından ve dikkat etmesi gereken noktalardan bahseder. Bir Fransız gazetesinde meşhur sanatçıların mizansen hakkındaki fikirlerinden alıntılar yapar. Bu sanatçıların yorumlarının ardından Mehmed Rauf yazısının sonunda, tiyatronun ince noktalardan, önemli ayrıntılardan meydana gelen bir sanat olduğu hâlde bütün bu incelikleri göz ardı edip Türk tiyatrosunda bazı kimselerin üstad geçinmesini Türk toplumuna ait bir küstahlık olarak değerlendirir.

Mehmed Rauf, Temâşâ Musâhabesi: “Zevk-i Bedî”, Pâyitaht, nr. 48(49), 28 Mart 1337 Pazartesi

Mehmed Rauf, insanların tiyatroya edep ve ahlâk yönünden kendilerini geliştirmek amacıyla değil, yalnızca zevk almak, eğlenmek için gittiklerini belirtir. Bundan dolayı edebî kıymeti yüksek eserlere göre daha fazla eğlendiren ancak edebî yönü olmayan eserler arasındaki edebî kıymet farkını değerlendirir. Yazara göre bu durum, iki değişik tarzdaki eserin verdiği zevktir. Edebî kıymeti olan eserlerin, seyircilere “zevk-i bedî” verdiğini ifade eder.

Hâlid Fahri, Temâşâ Musâhabesi: Temâşâ Münekkidiği, Pâyitaht, nr. 53, 2 Nisan 1337 Cumartesi

Hâlid Fahri, Türk tiyatrosunun son yıllardaki gelişimini değerlendirir ve tiyatro zevkinin geçmişe nispetle geliştiğinden, basit melodramdan kurtulduğundan ve Türkçenin düzgün bir şekilde sahnelerde yer aldığından bahseder. Millî tiyatro akımını güçlendirmek amacıyla eserlerin özellikle de tiyatro eleştirmenlerinin görevlerini gözden geçirir. Eleştiri yaparken yazarların eser ve oyuncularını sürekli övgü dolu ifadelerle değerlendirmeleri üzerinde durur. Eleştirmenin en doğru fikri,

ciddi ve faydalı bir eleştiriye ortaya koyabilmesi için yapması gerekenlerden söz eder.

Mehmed Rauf, Temâşâ Musâhabesi: “Aktörlükte Yüz ve Kıyafet”, Pâyitaht, nr. 55, 4 Nisan 1337 Pazartesi

Fransız oyuncularından birinin, makyajını yapıp kıyafetini giydikten sonra “Rolümün yarısını tamamladım.” sözünden hareketle tiyatro oyunculuğunda kıyafetlerin, mimiklerin ve makyajın öneminden bahseden Mehmed Rauf, oyuncuların rollerini daha iyi canlandırmak için kendilerini geliştirme yöntemlerinden söz eder. Batı tiyatrosu sanatçılarının açıklamalarından yararlanarak, oyuncunun başarısında makyaj, mimik ve kıyafetin etkisi üzerinde durur.

2.2. HİKÂYELER

A) Telif Hikâyeler

- Mensur Hikâyeler

F.A(yın), Erkeğin Fendi, Pâyitaht, nr.1, 26 Kânûn-i sâni 1337 Çarşamba

“Erkeğin Fendi”, eşinden şüphelenen bir kadının küçük oyunu üzerine kurulur. Hâmid Bey, bir gün “Câzibe” imzasıyla bir mektup alır. Bu mektup aslında Hâmid Bey’in ticarî şöhretini duyan bir kadının kendi evine davetidir. Daha önce iki defa bu tarz davet alan Hâmid Bey, çok merak etse de daha önceki davetlerden hüsrarla dönmenin verdiği kararsızlıkla mektubu yeğeni Adnan’a verir. Adnan ertesi gün belirtilen adrese gider. Ancak büyük bir şaşkınlıkla bu daveti gönderenin yengesi Nebahat olduğunu anlar. Kıskanç eş Nebahat’in kurduğu bu küçük oyun Hâmid Bey’in zaferiyle sonuçlanır.

Hikâyenin başkişisi Hâmid Bey anlatıcı tarafından okura şöyle tanıtılır: “Hâmid evliliğine rağmen bekârlar gibi hâlâ sefâhat âlemlerine düşer kalkar bir

çapkın...”, “Kendi kendini pek beğenir, her tebessüm eden kadının kendisini sevdiğini zanneder, en kibar ve güzel kadınlardan davetiyeler aldığını arkadaşlarına müftehirâne söylerdi.” Hâmid Bey’in yeğeni Adnan’ın da, açıkça belirtilmese de aldığı davetiyeye büyük bir merakla karşılık vermesinden, çapkın olduğu anlaşılır. Nebahat, Hâmid Bey’in kıskanç eşidir. Hikâyedeki oyunu kurgulayarak eşini sınar.

Olay Hâmid Bey’in mektubu aldığı andan ertesi gün Adnan’ın, yengesi Nebahat ile karşılaştığı âna kadar yaklaşık iki gün içinde gerçekleşir.

Hikâyede iki farklı mekân vardır. Hâmid Bey mektubu okuduğunda belediyenin bahçesinden Tokatlıyan’a geçer ve Adnan’la burada sohbet eder. Diğer mekân da, asıl olayın meydana geldiği Şişli’deki apartman dairesidir.

Bu hikâyede anlatıcı yazardır. Yazarın dil ve anlatımı dönemin edebî anlayışına uygun olarak Millî Edebiyat’ın dil özelliklerini yansıtır. Sade, açık bir dil ve anlatıma sahiptir.

Hâlid Râşid, Tılsım, Pâyitaht, nr.2, 27 Kânûn-i sâni 1337 Perşembe / nr.3, 28 Kânûn-i sâni 1337 Cuma

Hikâyeden önce Hâlid Râşid hakkında kısa bilgi verilir. Bu bilgiye göre Hâlid Râşid önceki sene İspanyol nezlesinden vefat etmiştir. Fransızca’yı çok iyi konuşur ve yazar. Uzun müddet Paris gazete ve mecmualarına yazı yazar, daha sonra Reşad Nuri (Güntekin) ile **Lapancé Turc** isimli Fransızca mecmua neşreder. Yazılarının yanı sıra piyesleri de bulunur. “Tılsım” adlı hikâyesi on sene evvel Fransızca mecmualardan birinde, iki yıl evvel de **Lapancé Turk**’te neşredilir. Reşad Nuri bu hikâyeyi tercüme ederek hem arkadaşına son vazifesini yerine getirir hem de edebiyatımıza güzel bir hikâye kazandırır.

Hikâye iki bölüm hâlinde neşredilir. İlk bölümde hikâyenin başkahramanı Ayşe Hanım köy muhtarının kızının düğününe gider ve düğünde şahit olduklarını eşine anlatır. Gelinin güzelliğinden, güveyin yakışıklılığından, en çok da düğünün

gösterişinden, takılan Mahmudiye altınlarından bahseder. Hikâye, Mahmudiye altınlarına tamah eden Ayşe Hanım üzerine kurulur. Düğün evinin önünde büyü malzemelerini sermiş bir hoca gören Ayşe Hanım, tüm dileklerini gerçekleştirecek bir muska alır. Bu muskayla Ayşe Hanım oğlunu evlendirirken geline takacağı yirmi Mahmudiye altını diler. Muskayı alan Ayşe Hanım hocanın dediklerini yapar ve cinlerin altınları kendisine nasıl getireceğini düşünür. O gece kapı şiddetle vurulmaya başlar, tüfeğini alan Ayşe Hanım'ın eşi karanlıkta hırsız olarak düşündüğü kişiyi vurur. Ancak gece vakti kapıyı zorlayan bu kişi askerden dönen oğullarıdır. Ertesi gün ölü yıkayıcılar cesedin kıyafetlerini çıkardığında üzerinden yirmi Mahmudiye altını çıkar.

“Tılsım” Reşad Nuri (Guntekin) tarafından Türkçeye tercüme edildiğinden dil ve anlatımı sade, açık ve anlaşılırdır.

Recâizâde, Bir Müdafaa, Pâyitaht, nr.4, 29 Kânûn-ı sâni 1337 Cumartesi

Recâizade Ercümen Ekrem, “Bir Müdafaa” adlı hikâyesini bazı cinayetlerin faili olan birinin kendini müdafaası üzerine kurar. Müdafaada hikâyenin başkışisi eğitim vesilesiyle Fransa ve İngiltere’de, görev icabı Türkiye’nin çeşitli bölgelerindeyken tarihi yönlendiren Dreyfus Olayı, Transval Muharebesi, II. Meşrutiyet, Balkan Savaşı, I. Dünya Savaşı gibi önemli olaylara tanıklık eder. Balkan Savaşı sırasında savaştan önce kendisine “baba” diye hitap edenler ve büyükbabasının yardımlarıyla okuyan bir zâbit tarafından işkenceye maruz kalır. Asırlardır bir arada yaşayan insanların birbirlerine nasıl vahşice davrandıklarını görür. Barış zamanında Erzurum’un idaresiyle görevlendirilir. Farklı etnik yapıya sahip insanların arasında barış içinde ve rahatça bir müddet yaşar; bu şehre önemli hizmetlerde bulunur. I. Dünya Savaşı başladığında herkesi kardeşliğe, birliğe davet etmek ister; ancak burada da şahit oldukları Balkan Harbi döneminden farklı değildir. Osmanlı toplumunda kardeşçe, adaletle altı asırdan beri bir arada yaşayanların birbirlerine muamelelerinden dolayı hayal kırıklığına uğrar. Hikâyenin sonunda ilahî adaletle sığınır.

Anadolu konumu dolayısıyla tarih boyunca farklı kültürlerin mekânı olmuştur. Farklı dil, din ve ırka mensup insanlar arasındaki farklılıklar ön plana çıkarılarak bu kültürlerin arasına nifak tohumları ekilir. Böylece menfaat sahibi devletler emellerine ulaşmak isterler. Yazar da bu durumu vurgulayarak bir nevi döneminin tarihî tablosunu çizer.

R.N.T., Kayınvalidemin Kedisi, Pâyitaht, nr.5, 30 Kânûn-ı Sâni 1337 Pazar / nr.7, 1 Şubat 1337 Salı

Mâ'ba'd'ı iki nüsha sonra yer alan hikâyede olay, kayınvalidesinin kedisiyle anlaşılmayan damat arasında gelişir. Yazar olayı birinci kişi ağzından aktarır. Hikâye, damadın Sultan Mahmud Türbesi'nin önünden bindiği Topkapı tramvayında şahit olduklarını aktardığı uzun bir tasvirle başlar. Damat, kayınvalidenin kediyle aile fertlerinden daha çok sevdiğine inanır ve mâlî imkânsızlıklara rağmen kayınvalide kedinin ciğerini ihmal etmez. Bundan dolayı damatla kedi arasında olumsuz durumlar gerçekleşir. Hikâye, damat ile kedi arasında geçmişten beri yaşanan bazı durumlar üzerine kurulur. Kedinin de kendisine karşı benzer duygular hissettiğini düşünen damat, ondan kurtulmak isterken kimi vakit de korkar. Çıkan büyük yangın esnasında yandığını düşünerek rahatlar ve kurtulduğunu zanneder. Hikâyenin sonunda kedinin ölmediğini anlar; hattâ aralarındaki düşmanlığın bittiğini düşünür.

Nezihe Muhiddin, Meş'ûm Bir İntihâ, Pâyitaht, nr. 12-4, 6 Şubat 1337 Pazar

Nezihe Muhiddin, bu hikâyesinde âşık olduğu güzel bir kadının maddî isteklerini karşılamak için düştüğü bataklıktan çıkamayan genç bir erkeğin uğursuz sonunu anlatır. Âkif, yirmi beş yaşlarında, gayretli, fabrikada çalışan, gelecek vaad eden bir gençtir. Ailesiyle beraber Süleymaniye'de küçük bir evde yaşar. Bir gece babası vefat eder ve Âkif, iki kız kardeşiyle annesine bakmaya başlar. Çalıştığı fabrikanın sahibi Âkif'in gayretinden dolayı onu takdir eder ve yüklendiği sorumluluktan dolayı ona fabrikada daha iyi bir görev verir. Bu mükâfatın sevinciyle uzaktan bakmakla yetinip girmeye cesaret edemediği bir kahvehaneye gitmeye

başlar. Kahvehanede otururken, bir gün yoldan geçen genç ve güzel kadın Aspasya'ya âşık olur. Kısa sürede gelişen aşklarının etkisiyle Âkif fabrikadaki işini aksatmaya başlar. Ancak bir yandan da Aspasya'nın istekleri artar. Aspasya pahalı mücevherler ve kıyafetler ister. Âkif arkadaşlarından aldığı borçla Aspasya'yı Beyoğlu'na çıkarır, gezdirir ve ona hediyeler alır. Borç aldığı arkadaşları, Âkif'e daha fazlasını kazanabileceğini söyler. Bunun üzerine Âkif, annesine ticaret yapma bahanesiyle para edecek tüm eşyaları sattırır ve elde ettiği parayla kumar oynar. Ailesinin yanından da ayrılır, Beyoğlu'nda bir ev kiralar ve Aspasya ile yaşamaya başlar. Giderek içki ve kumar âlemine dalan Âkif, fabrikadaki işinden de çıkarılır. Tüm bunlara rağmen eşyalarını rehin verir, gizlice Aspasya'nın elmaslarını bozdurur ve kumar oynamaya gider. Ancak cebindeki son parayı da kaybedince odaya çekilir ve silahla intihar eder. Kumarhanenin müdürü Âkif'in cansız bedenini Taksim Meydanı'ndaki bir banka bıraktırır. Sabahın ilk saatlerinde yürüyüş yapan kadınlı erkekli bir grup bankta yatan genç adamın fazla alkolden uyuyakaldığını sanırlar; fakat uyandırmaya çalıştıklarında ölmüş olduğunu fark ederler. Gruptaki kadınlardan biri Aspasya'dır ve ölen bu genç adamı hemen tanır. Hiçbir üzüntü duymadan yanındakilere arkadaşı olduğunu söyler ve "Haydi kaçalım o da rahat uyusun!" der. Âkif'in, uğruna hayatını mahvettiği Aspasya ve arkadaşları hiçbir şey olmamış gibi yollarına devam ederler.

Nezihe Muhiddin, hikâyesinde dönemin sosyal hayatını yansıtır. Beyoğlu, Batılı yaşayışın merkezi konumundadır. Burada yaşayan yabancıların, İstanbul'a gelen Batılı gezgin veya mültecilerin davranışları, kılık kıyafetleri İstanbul'da yaşayan Osmanlı halkı için kısa sürede moda olur. Eğlence âlemleriyle câzip bir mekân olan Beyoğlu ve simgeledikleri, Osmanlı toplumunun ahlâk bunalımına girmesine sebep olan önemli bir problemdir. Nezihe Muhiddin "Meş'ûm Bir İntihâ" hikâyesinde, pek çok ailenin acıyla tecrübe ettiği toplumsal bir problemi dile getirir.

Nezihe Muhiddin, Fukara Gönlü, Pâyitaht, nr. 14-6, 8 Şubat 1337 Salı

Edirne'de memur olarak görev yapan Fehmi Efendi, işgalden sonra, geçinmek için varını yoğunu satar. Eşi ve üç çocuğuyla beraber on sene önce ayrıldığı

İstanbul'a dönmeye karar verir; ancak ne kalacak bir yeri, ne parası, ne de eşyası vardır. Sirkeci istasyonuna çıktıklarında, nerede kalacaklarını bilemezler. Eşinin aklına Üsküdar'daki teyzesi gelir. Fehmi Efendi, huysuz ihtiyarın kendilerini üç çocukla bir gece bile kabul etmeyeceğini düşünse de eşinin dediğini yapar. İhtiyar teyzenin evini bulurlar. Soğukta moraran çocuklar sıcak odaya sığınır. İçeri girdikleri andan itibaren teyzeleri imalı sözler söyler, davranışlarıyla kalmalarından hoşnut olmadığını belli eder. İğnelemelere dayanamayan Fehmi Efendi, sıcak odadan ayrılmak zorunda kalan çocukların isyankâr bakışlarına rağmen evi terk eder. Nereye gideceklerini, kime sığınacaklarını düşünürler. Buldukları oteller görünüşlerindeki perişanlıktan dolayı oda vermeyi kabul etmez. Bayazıt Meydanı'nda Fehmi Efendi'nin eşi okul arkadaşına gider; ancak arkadaşı kendisini tanımaz. Tam ümitlerini yitirmişken Fehmi Efendi'nin eşi sevinçle, babasının azat ettiği Feleknâz Kalfa'yı hatırlar. Ceplerinde kalan son paranın yarısıyla araba tutarlar ve Zeynelefevî'de kalfanın evini aramaya başlarlar. Bakkala, kasaba sorarlar; fakat kimse bilmez. Bekçi ile konuşurlarken yanlarına dilencilik yapan ihtiyar bir adam yaklaşır. Bu dilenci, Feleknâz Kalfa'nın eşi çıkar. Çocuklardan birini kucağına alır, yürekleri kırgın Fehmi Efendi ile eşini ne kadar mutlu ettiğini bilmeden, iltifatlarla evine götürür.

Nezihe Muhiddin, Ressamın Aşkı, Pâyitaht, nr. 19-11, 13 Şubat 1337 Pazar

Avrupa'nın sanat çevrelerinde bir süre dolaşan genç ressam memleketine geri döner. Sessizliği sevdiği için Büyükkada'ya yerleşmeye karar verir. Şehre pek inmez, vaktini daha çok atölyesinde çalışarak geçirir. İnsanlardan uzak olsa da genç kadınlardan ara sıra davetler alır. Ancak o bu davetlere karşılık vermez, her zaman hayalinde yücelttiği meçhul bir aşk yaşar. Bir akşam içinde yaşadığı aşkın hisleriyle otururken, şuh kahkahalar duyar, neşe içinde üç güzel kadın görür. Yürüyüp gitmek isterken içlerinden birisi dikkatini çeker. Evine doğru giderken aradığını bulmanın neşesi içindedir. Artık etrafında gördüğü o güzel kadını aramaya başlar. Fakat yaz boyunca hiçbir yerde rastlayamaz. Sonbahar günlerinden birinde Tünel'den Beyoğlu'na doğru çıkarken bir arabada o meçhul kadını görür. Ertesi hafta yine aynı

yerde orada bekler. Aynı arabanın geçtiğini ve ardından bir kâğıdın uçtuğunu fark eder. Heyecanla baktığı kartta kadının ismi ve adresinin altındaki notta buluşma saati yazılıdır. İçindeki sevinç birden kedere dönüşür; çünkü bu kartın da daha önce aldığı davetiyelerden olduğunu düşünür. Uzun müddet gidip gitmemeye karar veremez; tereddüt ederek verilen adrese gider. Bir süre sessiz ve hareketsiz otururlar. Daha sonra genç kadın bir şeyler mırıldanmaya başlar. Genç kadın ilk defa kocasını aldatmaya karar verdiğini itiraf eder. Genç ressam bir süre sessizce başını eğerek duran kadına bakar ve birden ayağa kalkar. Genç kadının yalvarmalarına aldırmadan, hayal kırıklığıyla kendisini sokağa atar. Artık aylardan beri benliğini dolduran aşkın yerini bir boşluk alır.

Fahreddin Osman, Harbin Acıları: Yüz Görümlüğü, Pâyitaht, nr. 29-21, 28 Şubat 1337 Pazartesi

Savaş döneminde çekilen acıları, kayıpları ve yoksullukları dile getiren hikâye, Saadet Hanım'a, subay eşi Kemal'in evlendikleri gün yüz görümlülüğü olarak taktığı pırlanta yüzüğün üzerine kurulur. Hasta oğlunu kurtarabilmek amacıyla Saadet Hanım, eşi cephedeyken yüzüğü satar. Evine aylar sonra döndüğünde ailesinin yadigârı olan yüzüğü tekrar elde edebilmek için Kemal Bey'in günlerce verdiği uğraş ve arayışla beraber yüz görümlülüğü yüzük uğruna yaşadığı trajik olay anlatılır.

E. Ekrem, İlk ve Son İtirâf., Pâyitaht, nr. 31-23, 2 Mart 1337 Çarşamba

Hikâyede kibar, mağrur bir genç kız olan Macide ile âşık olduğu Doktor Talat arasındaki gizli ilişki anlatılır. Talat birlikte olduktan sonra evlenmek istemez ve Macide'yi terk eder. Durumu kimseye anlatamayan Macide üzüntüden verem olur ve aylarca hasta yatar. Arkadaşlarının ziyaretine geldiği bir gün sakladığı sırrı daha fazla içinde tutamaz ve hıçkırıklar içinde gerçeği itiraf eder. Ancak bu itiraftan sonra hayatı son bulur. Arkadaşlarıyla paylaştığı gerçek ilk ve son itirafı olur.

Ali Fuad, Fatmacığın Tâlîi, Pâyitaht, nr. 32-24, 3 Mart 1337 Perşembe

On yedi yıl önce gerçekleşen bir olayın hâtırası konu olarak seçilen hikâyede, Kastamonu'da yaşayan bir ailenin açlık ve sefalet içinde yok olması üzerine yaşlı bir kadın torunu Fatma'yı kapısını çaldığı eve evlatlık olarak bırakır. Anlatıcı, Fatma'nın ailenin bir ferdi olarak kabul gördüğünü belirtir ve Fatma'yı Anadolu coğrafyası ve insanıyla özdeşleştirir. Büyüyüp gelişen Fatma bir gün evlenir ve eşinin görevi sebebiyle Anadolu'nun ücra bir köşesine gider. Aylar sonra kapıya gelen eşi, Fatma'nın ilk çocuğunu dünyaya getirirken öldüğünü, doktor ve eczane bulamadıkları için kurtaramadıklarını söyler. Yazar, hikâyede savaşla birlikte harap, sefil, bakımsız ve yoksul kalan Anadolu'yu ve Anadolu'daki insanları Fatma'nın tavrında, huyunda, terbiyesinde görür ve Fatma'nın talihini Anadolu'nun talihine benzetir. Hikâyenin sonunda anlatıcı, Fatma gibi güzel köyünü aç ve sefil kalarak bırakıp uzak memleketlere gitmek zorunda kalarak, oralarda ölen genç kızlar ve erkekler için ağlar. Yazar, hikâyede sık sık Anadolu'nun içinde bulunduğu duruma gönderme yapar ve son bölümde, Anadolu'nun son sığınılacak yer olduğu halde hâlâ büyüklüğünün takdir edilmediğini vurgular.

E. Edhem İzzet, Fend, Pâyitaht, nr. 35-27, 6 Mart 1337 Pazar

Hikâye, bilmece niteliğindeki hileli bir oyun üzerine kuruludur. Çok sevdiği eşinin ölümüyle yalnız kalan Mâide Hanım'ın hizmetçileri evladının da olmamasından dolayı tekrar evlenmesi konusunda ısrar eder. Bu istek karşısında mecbur kalır ve ârif, akli başında birini istediğine dair bilginin etrafa yayılmasına izin verir. Mâide Hanım ölen eşinin hâtırasıyla büyük aşkını yaşamaya devam etmek ister ve düşündüğü gibi ârif ve akli başında birini bulamayacağını düzenleyeceği bir oyunla göstermeye karar verir. Konağa gelenler içinden bir paşanın çubukçubaşı Mâide Hanım'ın hileli oyununu çözer. Hikâye sade dile, akıcı bir anlatıma ve sonuç bölümüne kadar süren merak unsurlarına sahiptir.

Nezihe Muhiddin, Kabil, Pâyitaht, nr. 36-28, 7 Mart 1337 Pazartesi

Nezihe Muhiddin'in "Kabil" isimli hikâyesinde, annesinin sevgi ve ilgisini paylaşmak istemeyen kıskanç bir çocuğun, kardeşinin ölümüne sebep olmasıyla sonuçlanan trajik bir olay anlatılır. Yıllarca çektiği vicdan azabına dayanamayan çocuğun âkıbeti de trajiktir.

Nezihe Muhiddin, Yaralı Arslan, Pâyitaht, nr. 39, 18 Mart 1337 Cuma

Nezihe Muhiddin, La Fontaine'in fabllarına nazire yapar. Ormanın diğer hayvanları tarafından krallığı elinden alınan yaralı bir arslanın hikâyesini anlatır.

Hâlid Fahri, Buhrân-ı İktisâdiye, Pâyitaht, nr. 41, 20 Mart 1337 Pazar

Hâlid Fahri, Hizmet-i Umûmiye Müdürü İsmail Fâik'e ithaf ettiği hikâyesini piyes tarzında yazmıştır. Ekonomik krizin kurumlardan insanlara kadar toplumun her kesimini etkilemesi konu edilir. Borçlu ile alacaklının yer değiştirdiği bir kesiti aktarır.

Aliye Esad, Yeni Tehlike, Pâyitaht, nr. 43, 22 Mart 1337 Salı

Aliye Esad, hikâyesinde döneminin güncel olaylarından birini konu eder. Rus kızlarından birine tutulan Sedat'ın yaşadıkları ve bu aşkın hazin sonunu anlatır. Rus güzeli Lola'ya tutulan Sedat ailesini, çevresini ve her şeyi unutarak onunla birlikte yaşamaya başlar. Zamanla Lola'nın kıskançlıkları artar. Onu daha da kıskandırmak ve kendisine bağlamak isteyen Sedat, Lola'nın yakın bir dostuyla yaşamaya başlar. Bir süre sonra Lola'yı çok sevdiğini anlasa da oyununa devam eder. Lola da durumu hazmedemez ve Sedat'ı çok uğraş vererek cazibesiyle geri getirmeyi başarır. Ancak hırslarına yenilerek onu öldürür.

C. Emin Nuri, Korku Belâsı, Pâyitaht, nr. 45, 24 Mart 1337 Perşembe

Hikâyenin başlangıcında **Pâyitaht**’ın düzenlediği edebî müsabakada ikincilik ödülünü kazanan hikâye olduğu belirtilir; ancak “Edebî Müsabakamız ve Neticesi”¹⁰² başlıklı ilânda “Korku Belası” isimli hikâyenin üçüncü olduğu belirtilir. “Korku Belası”nın ilk bölümü neşredilir; ancak ikinci bölüm var olan nüshalar içinde yer almaz.

Hikâyenin bu bölümünde işten çıktıktan sonra parkta sohbet eden Necmi, Ruhi ve Hikmet kadın ve erkek ilişkileri hakkında tartışır. Hikmet yaşı ilerlemesine rağmen evliliğe inanmayan, aile kavramıyla dalga geçen, düzenli bir hayatı olmayan ve çapkın biridir. Hikmet Necmi’nin kadınlara olan inancını ve güvenini küçümser. Akşam evlerine dönerken başlayan yağmur ve gök gürültüsü gece boyunca Necmi’yi uykusuz bırakır. Küçüklüğünden beri gök gürültüsünden ve şimşekten korkan Necmi huzursuz, yatağında kıvranırken eşi rahat rahat uyur. Necmi, kendisi için endişelenmeden uyuyan eşine çok sinirlenir ve duygusuz olduğunu düşünür. Hikâyenin ilk bölümünün sonunda, aniden dünyanın yıkıldığını düşündüren gök gürültüsünün patlayan sesi duyulur. Sabrı tükenen Necmi, şiddetle eşini sarsarken bir yandan da hiddetle bağırır.

E. Edhem İzzet, Tatlı Şüphe..., Pâyitaht, nr. 47(48), 27 Mart 1337 Pazar

Hikâye tanınmış bir yazarın, kendisine gönderilen mektuplarından birine karşı duyduğu şüphe üzerine kurulur. Daha önce kadınların kendisine karşı aşklarını ilan ettiği pek çok mektup aldığı için yazar, okuduğu mektubu yakın arkadaşlarının şaka yapmak amacıyla gönderdiğini düşünür. Ancak aldığı bu mektup gerçekte, yazarın da içten içe sevdiği kadına aittir. Şüphe ile oluşturulan merak unsurları verilirken, dönemin kadın erkek ilişkilerindeki değer yargıları da yansıtılan hikâye, gerçeğin ortaya çıkmasıyla mutlu bir şekilde sonuçlanır.

¹⁰² Edebî Müsabakamız ve Neticesi, **Pâyitaht**, nr. 41-33, 12 Mart 1337 Cumartesi

**Necmi Nureddin, Kılâbdan Yorgan, Pâyitaht, nr. 50, 30 Mart 1337
Çarşamba**

Edebî müsabakada birinciliği kazanan hikâyede, savaşın ardından memleketi saran açlık, sefalet ve yoksulluk dile getirilmeye çalışılır. Genç bir kızın annesiyle birlikte sıcak bir çorba içebilmek umuduyla çeyizlik yorganını açık arttırmayla satmak zorunda kalışı anlatılır.

**Nezihe Muhiddin, Küçük Hikâye: İzdivaç Teklifleri, Pâyitaht, nr. 52, 1
Nisan 1337 Cuma**

Hikâyede, aylar sonra ayrıldığı iki eşinin de evlenme teklifinde bulunduğu mektuplarını birer saat arayla alan Meliha'nın eski eşleri için düşündüğü bir oyun anlatılır. Özellikle birkaç ay önce kendisini bırakıp giden ve yüreğinin bir köşesinde hâlâ gizli hisler taşıdığı ikinci eşine kızgınlığı dolayısıyla ikisine de aynı gün ve saatte buluşmak üzere birer mektup yazar. Daha sonra da eski eşlerine bildirdiği buluşma gününden önce evlenebilmek için nişanlısına başka bir mektup gönderir ve hayatında yeni bir sayfa açar.

- Manzum Hikâyeler

**Nezihe Muhiddîn, Manzum Masal: Hilâl Sultan ile Zühre Şah, Pâyitaht,
nr. 22-14, 16 Şubat 1337 Çarşamba**

Samanyolu'nun şehzadesi Zühre Şah ile Sultan Hilâl arasındaki aşkı anlatan manzum bir masaldır.

B) Tercüme Hikâyeler

Alphonse Daudet, Yalancı, Pâyitaht, nr.10-2, 4 Şubat 1337Cuma

Ünlü Fransız yazarı Alphonse Daudet'den tercüme edilen “Yalancı” adlı hikâyede yalanlar üzerine kurulmuş bir ilişki anlatılır. Tasvirler ve olaylar hikâyenin başkahramanı tarafından aktarılır. Başkahraman ressamdır ve ismi verilmez, yalnızca “D...” şeklinde isminin baş harfî yer alır. Ressam D.. arkadaşının evinde rastladığı musikî dersleri veren bir kadına âşık olur. Evlenme teklifine olumsuz cevap alınca yaşadığı şehri terk etmek ister. Bunun üzerine sevdiği kadın gelir; onu çok sevdiğini söyler. Ne var ki onunla evlenemeyeceğini belirtir ve daha önce yaşadığı tatsız olayları anlatır. Küçük kasabada birlikte yaşamaya başlarlar. Kadın her gün öğrencilerine ders vermeye, her hafta da kardeşini ziyarete gider. Ressam D.. hiçbir zaman sevdiği kadından şüphe etmez. Bir gün kardeşini ziyarete giden kadın gece dönmez, ertesi gün geldiğinde kardeşinin hasta olduğunu ve bakıma ihtiyacı olduğunu söyleyerek bir hafta boyunca sık sık kardeşine uğrar. Son ziyaretinden çok ciddi soğuk algınlığıyla döner. Doktor, kadının ciğerlerinden rahatsızlandığını ve kurtarılmasının mümkün olmadığını belirtir. Ressam D.. sevdiği kadının kardeşine haber vermek ister. Hikâyenin çözülme noktası burasıdır. Gittiği her yerde söylediği isimde kimsenin tanınmadığı cevabını alır. Beş yıl süren bir ilişkide her şeyin yalan olduğunu fark eder ve yıkılır. Hasta yatağındaki kadına doğruyu söylemesi için ısrar eder; ancak tüm çabaları boşa gider. Gerçeği öğrenmeden kadın vefat eder.

Guy de Maupassant, Çimdik (Çev. Çapanoğlu Münir Süleyman), Pâyitaht, nr.11-3, 5 Şubat 1337 Cumartesi

Pâyitaht, klâsik hikâyenin dünya edebiyatındaki öncüsü Guy De Maupassant'tan Çapanoğlu Münir Süleyman'ın tercüme ettiği “Çimdik” isimli hikâyeyi neşreder. Hikâye uzun bir tasvirle başlar. Kendisinden yaşça büyük biriyle evli, genç ve güzel bir kadın olan Matild'in ihaneti anlatılır. Aralarındaki yaş farkından dolayı kocasından pek memnun olmayan Matild, ihanetinden üzüntü duysa da aşka engel olamaz. Kocasının iş sebebiyle bir haftalık yokluğunda aşığı Etienne'i

eve alır. Önceleri pişmanlık duysa da bir hafta boyunca gizlice evde birlikte olurlar. Etienne, her gece ağlayarak âşıkları huzursuz eden Matild'in küçük oğlu Andre'yi, susması için sürekli çimdikler. Çocuk bir süre sonra hiç ağlamamaya başlar. İş seyahatinden dönen koca, bir gece durumda bir gariplik hisseder. Küçük oğulları hiç ağlamaz. Andre ile ilgilenirken elbiselerini çıkarır; kollarının ve bacaklarının morardığını görür. Hemen doktora götürmek ister. Morlukları kocası gibi henüz fark eden Matild, durumu anlar ve doktora gerek olmadığını, sütninenin çocuğu susturmak için çimdiklediğini söyler. Bunun üzerine sütnine evden kovulur; ancak kocası Matild'in kendisini aldattığını hiçbir zaman öğrenemez. Matild kendi ihanetini suçsuz birine attığı iftirayla örter.

François Coppée, Rüyâ (Çev. Çapanoğlu Münir Süleyman), Pâyitaht, nr. 16-8, 10 Şubat 1337 Perşembe

Hikâye, kumar alışkanlığının insanların hayatlarında neler mâl olduğunu anlatmaya çalışır. Lusiye, yirmi üç yaşında babasından kalan serveti rulet masalarında tüketen genç bir bayandır. Bütün parasını kaybettiği rulet masasından henüz kalkmadan hayatına son vermeyi düşünmeye başlar. O sırada yanına bir garson yaklaşır ve birkaç gündür hiç çıkmayan rakamı söyleyerek, o gece kesinlikle bu rakamın kazanacağını iddia eder. Lusiye, hiç parası kalmadığı için umutsuzca kumarhaneden çıkar. Dalgın ve kederli bir halde yolda yürürken, bir apartmanın merdivenleri üzerinde uyuyan küçük kız çocuğunun ayakkabısının içinde bir altın bulur. Lusiye'nin zihninde garsonun söyledikleri canlanır ve kumarhaneye geri döner. Garsonun söylediği rakama oynar ve kazanmaya başlar. Lusiye gece saat 2'ye kadar oynadığı her oyunda kazanır ve kaybettiği bütün servetini tekrar elde eder. Bir yandan da parasını çaldığı küçük kıızı düşünür. Oyun bittiğinde onu alıp sıcak evine götürerek karnını doyurmaya karar verir; küçük kıza duyduğu minnet ve suçluluk duygusuyla hayaller kurar. Gece 2'de kumarhaneden çıkar ve hızla küçük kızın yattığı apartmanın merdivenlerine gider, yol boyunca kıızı orada bulamamaktan ürker. Apartmanın önüne geldiğinde küçük kız hâlâ orada uyumaktadır; ancak kucağına aldığı anda artık nefes almadığını anlar. Üzüntüsünden bağırarak, ağlamak isterken kendisine gelir ve hepsinin bir rüya olduğunu fark eder. Saatini rehine

vererek karnını doyurur ve gönüllü nefer olarak askerliğe başvurur. Gördüğü rüyadan aldığı dersle bir daha kumar oynamaz, sadece maaşıyla geçinen biri olur. Cezayir’de subay olarak görev yapan Lusiye’nin, bir gece rast geldiği kapı eşiğinde uyuyan küçük bir İspanyol dilenci kızının ayakkabısına ağlayarak, bir altın bıraktığını görürler. Bundan böyle Lusiye hayatını zavallı ve yoksul insanlara yardım ederek geçirir.

Çapanoğlu Münir Süleyman, Afv, Pâyitaht, nr. 41-33, 12 Mart 1337 Cumartesi

François Coppée’den tercüme edilen hikâyede, âşık olduğu sokak kadınıyla evlenmek için hukuk eğitimini yarıda bırakan Edward’ı içi parçalansa dahi affetmeyen baba anlatılır. Kendisini, hakkında pek bir şey bilmediği Brütüs’e benzeten ve onun gibi sert, acımasız olmaya çalışan baba, sefalet içinde yaşayan oğlunu çok özler; ancak Brütüs’ün gururu uğruna her şeyi feda eden biri olduğunu öğrendikten sonra affetmeme kararından vazgeçmeyi göze alamaz. Yine de yalnız kaldığında kendisiyle özdeşleştirdiği Brütüs’ün taş kalpli olduğunu düşünür durur.

2.3. ŞİİRLER

Fahreddin Osman, Mensûre: İlk Nur, Pâyitaht, nr.8, 2 Şubat 1337 Çarşamba

Manzum bir hikâye olan mensûreyi şair bir kâbusun içinde gördükleri üzerine kurar. Karanlıkların içinde ümitsiz ve kederliyen birden ufuk parlamaya başlar ve şairin dedesi belirir. Göz kamaştıran aydınlığın adaletin şafağı olduğunu söyler. Parlayan yıldızın da “Hakk yıldızı” olduğunu belirtir. Bunun üzerine şair yeniden ümit duymaya başlar.

Kesriyeli Mehmed Sıdkı, Bugünkü İstanbul”, Pâyitaht, nr.9-1, 3 Şubat 1337 Perşembe

Pâyitaht İstanbul’da neşredilen bir gazete olması dolayısıyla açık bir şekilde ne İstanbul Hükümeti ne de Millî Mücadele yanlısıdır. Zaman zaman sütunlarına sansür uygulanır. Net bir taraf benimsemese de sütunlarında memleketin içinde bulunduğu hazin durumu dile getiren yazı ve şiirlere yer verir. “Bugünkü İstanbul” adlı şiirde de işgal altındaki İstanbul anlatılır. Kesriyeli Mehmed Sıdkı; kasvetli, yaslı, harâbeye dönen memleketteki gençlere seslenir. Her şeye rağmen ümidin gençlerde olduğunu hissettirir

Florinalı Nâzım, Abdülhâk Hâmid Vadisinden: Necm-i Ümîdime!, Pâyitaht, nr.10-2, 4 Şubat 1337 Cuma

Florinalı Nâzım, “şâir-i müteâlî” olarak nitelediği Fâik Âlî’ye ithâfen yazmıştır.

Ekrem Vecdet, Son Şiirim, Pâyitaht, nr. 13-5, 7 Şubat 1337 Pazartesi

Ekrem Vecdet’in, “Son Şiirim”inin dörtlüklerinde yoğun olarak hüznün ve aşkın insana yaşattığı güzel duygulara özlem hissedilir.

Mehmed Hâlid, Yurdumun Çocuğu, Pâyitaht, nr. 14-6, 8 Şubat 1337 Salı

Mehmed Hâlid şiirinde “Yurdumun Çocuğu” diyerek kendisine umut veren genç bir insanı tarif eder. Geleceği kurtaracağını düşündüğü bu gencin, saçlarının kumral, bakışlarının derin olduğunu söyler. Ruhu coşturan bir ateşinin olduğunu belirtir ve önündeki engelleri aşarak hep ileri gideceğini düşünür. Bu şiirin Millî Mücadele döneminde yazıldığını göz önünde tutarsak; Mehmed Hâlid’in, Mustafa Kemal’i tarif ettiği düşünülebilir.

Moralzâde Refet Ahmed, Bayrak ve Biz, Pâyitaht, nr. 16-8, 10 Şubat 1337 Perşembe

Şiir, 15 Teşrîn-i sâni 1920'de İzmir'de, I. Dünya Savaşı'nın ardından İzmir'den başlayıp bütün Anadolu'ya yayılan işgalin yaşattığı hislerle yazılır. Bağımsızlığın simgesi olan bayrak ana tema olarak kullanılır. Bayrağın utanç ve keder tozuna büründüğü dile getirilir. Vatanın harâbe olması, hattâ vatansız kalınmasıyla bayrak bu utanç ve kederi taşıdığı söylenerek, bu kadar dersin gözü yaşlı halka yeterli olduğu anlatılmaya çalışılır. Anadolu'nun her köşesiyle Mütareke döneminde yaşadığı karamsar duygu bayrak merkez alınarak anlatılır. Şiirin son mısralarında, bu karamsarlığa rağmen ümit duyulmaya gayret edilir. Gökyüzünü saran yoğun ve siyah bulutların ancak bayrağın ufuklarda gezinmesiyle dağılacağı inancı ifade edilir.

Ali Rıza Seyfi, Kalbimin Duası: Vatanım!, Pâyitaht, nr. 21-13, 15 Şubat 1337 Salı

Ali Rıza Seyfi, memleketin işgal altında geçirdiği süreçten ve Millî Mücadele durumundan dolayı şiirini vatan temasıyla yazar. Kalbinden geçen dualarını dile getirir. Siyah dumanların kaybolmasını ve vatanın üzerinde parlayan güneşin doğmasını ister. Gökyüzünde al bayrağın uçuşmasını, çöllerde çiçeklerin açmasını, bülbüllerin ötüşmesini ve vatanın artık sonbahar görmemesini diler. Dârülfünûn'un irfan yuvası olması, fabrikaların çalışmaya başlaması, her evde yüzlerin gülmesi, kılıçla dövüşen kitapla kurulacak bir vatanın ebediyete kadar sürmesi için dua eder.

Yaşar Şâdi, Vaktiyle Yazılmış Bir Kaside Girizgâhıdır, Pâyitaht, nr. 24-16, 18 Şubat 1337 Cuma

Yaşar Şâdi, şiirini aşk temasıyla, dörtlükler halinde yazmıştır. Biçim özellikleri halk şiiri; dil özellikleri divan şiiri etkisindedir. Şiirde sevgilinin yüzü, gözleri, gamzesi, dişleri ve saçları divan şiirinin mazmunları kullanılarak tasvir edilir.

Cenab Şahabeddîn, ‘Aşk’ın Terânesi ’, Pâyitaht, nr. 26-18, 20 Şubat 1337 Pazar

Cenab Şahabeddin bu şiiri Şubat 1921’de Kesriyeli Sıdkı’ya ithâfen yazmıştır.

Şairin bu şiirini çalışmamızdan önce bulup hiçbir kaynakta yer almadığını tespit ettikten sonra “Cenab Şahabeddin’in “Bütün Şiirleri”ne Bir İlave”¹⁰³ başlığıyla bir makale yayımlayan Ömer Çakır, şiirle ilgili şu değerlendirmelerde bulunur: “Aşk’ın Terânesi” ismi bizi hemen Cenab Şahabeddin’in bu ad altında daha önce yayımladığı bir şiirini hatırlatmaktadır. Cenab, 1908’de Mehasin mecmuasında yayımlanan “Terâne-i Garam” başlıklı şiirinde aşk temasını işler. İlk bakışta, sonraki şiirde başlıktaki ifadenin sadeleştiği, Farsça tamlamanın (Terâne-i Garam) yerini Türkçe söyleyişin (“Aşk’ın Terânesi) aldığı anlaşılmaktadır. Şair, ikinci şiirde “garam” yerine aynı anlama gelen “aşk” kelimesini tercih etmiştir.”

Şiirde “aşk” kelimesi tırnak içinde belirtilir ve ikinci dizesinde “hüsn” kelimesi yer alır.

“İşte ben saçları dûşunda perîşân ‘aşk’ım.

Hüsn ile, şi’r ile, âhenk ile yoktur farkım.”

Ömer Çakır makalesinde, mesnevi nazım biçiminin kafiye düzenine sahip olan şiirde geçen “aşk” ve “hüsn” kelimelerinin Şeyh Galib’in Hüsn ü Aşk mesnevisini hatırlattığını ifade eder. ““Aşk’ın Terânesi”nde aşk ile şiirin özdeşleştirildiğini belirtirken, şiirin gücünün kuvvetinin anlatıldığından bahseder.

Pâyitaht’ta Cenab Şahabeddin’in şiirlerinin yayımlanacağı duyurulsa da gazetenin sütunlarında yalnızca bu şiiri neşredilir.

¹⁰³ Ömer Çakır, “Cenab Şahabeddin’in “Bütün Şiirleri”ne Bir İlave”, **Türk Dili**, S.674, Şubat 2008, sy. 120-130

Yaşar Şâdi, Gazel, Pâyitaht, nr. 29-21, 28 Şubat 1337 Pazartesi

Yaşar Şâdi şiirini, divan şiiri özelliklerini değıştirmeden, “ey gönöl” redifiyle gazel biçiminde yazmıştır.

Seyfi, Öleli, (Koşma), Pâyitaht, nr. 34-26, 5 Mart 1337 Cumartesi

Şiirin tasavvuf ehli olduğı belirtilen “Seyfi”ye ait bir koşma olduğı belirtilir. **Pâyitaht**, unutulmuş ve kıymetli eserleri ele geçirdiğı sürece okurlarına sunacağıını bildirir.

Kesriyeli Mehmed Sıdkı, Sultan Selîm-i Sâlis, Pâyitaht, nr. 35-27, 6 Mart 1337 Pazar

Kesriyeli Mehmed Sıdkı Dârülfünûn tarih öğrencilerine hitaben yazdığı şiirinde, Sultan III. Selim’in memleket adına yapmak istediklerini, ideallerini, uygulamaya çalıştığı yenilikleri ve nasıl bir padişah olduğunu büyük bir övgüyle anlatır.

Ekrem Vecdet, Bizim Münkesir, Pâyitaht, nr. 36-28, 7 Mart 1337 Pazartesi

Nevşehirli İbrahim Paşa’nın ruhuna ithaf edilmiş bir şiirdir.

Hâlid Fahri, Deli, Pâyitaht, nr. 41-33, 12 Mart 1337 Cumartesi

Hâlid Fahri şiirini “bütün duygusuzlara” ithaf eder. Şiirde zevk ve eğlenceden başka bir şey düşünmeyen, neşe içindeki gençlere seslenilir:

“Bütün duygusuzlara:

Ey inkırâz-ı hevâsının kan kokusuna

Gül ve şarâb kokuları karıştıran genç,

Lanet olsun daldığın bu zevk uykusuna!”

Şair, halk sefil ve çaresizlik içinde kıvrılırken ve memleket mazisine ağlıyorken zevk uykusuna yattığını dile getirdiği gençleri deli olarak nitelendirir.

“Görmüyorsun, duyamıyorsun, bîçâre sefil!..

Görme, duyma, ziyânı yok, fakat iyi bil:

Kardeşlerin kan kusuyor, sen neşelisin!”

Y.Ş., Levha-i Teessür, *Pâyitaht*, nr. 43-35, 14 Mart 1337 Pazartesi

Yaşar Şâdi dörtlükler hâlinde yazdığı şiirinde kederli bir sevgiliyi anlatır. Sevgilinin yüzündeki hüznü tabloyu tasvir eder ve kendisini bir zamanlar çok ağlatan sevdiğine dünyada her işin bir cezası olduğunu söyler. Şiirin sonuna eklediği notta 10 Mart 1337 tarihli sayıda mecmuası hakkında değerlendirmelerinden dolayı Tokadîzâde Şekib’e teşekkür eder.

İhsan Râif, Aşk Yolunda, *Pâyitaht*, nr. 44-36, 15 Mart 1337 Salı

Şiir “Afrodit’e” hitabını taşır. Şair, üçer mısra bölümler hâlinde yazdığı şiirinde, aşk hayatına girmeden önceki ruh hâlini ve aşk yolunda ilerlerken hissettiklerini dile getirir.

Ali Rıza Seyfi, Niyet-i Sefer, *Pâyitaht*, nr. 40, 19 Mart 1337 Cumartesi

Ali Rıza Seyfi, şiirinde hayatını değerlendirir ve keder içinde ömrünün geçtiğini dile getirir.

Tokadîzâde Şekib, Sevmem, Pâyitaht, nr. 42, 21 Mart 1337 Pazartesi

Yalın bir dille kaleme aldığı şiirinde Tokadîzâde Şekib, ikiyüzlüleri, kendini yükseklerde görenleri, el etek öpenleri ve öptürenleri, kolay bükülen bilekleri, yolundan dönenleri sevmediğini dile getirir.

İhsan Râif, Sensiz Akşamlarımda, Pâyitaht, nr. 46(47), 26 Mart 1337 Cumartesi

İhsan Râif, şiirinde kış mevsimin karanlık ve kasvetli havasıyla ruh hali arasında ilişki kurarak ayrılık acısını dile getirmeye çalışır. Hissettiği iç sıkıntısını daha iyi yansıtabilmek amacıyla “kara, siyah, şeb” kelimelerini daha fazla kullanmış; gözyaşlarını “siyah inciler”e benzetmiştir.

“Kış akşamlarının siyah ve soğuk
Kolları sararken, bu sensiz yeri,
Kalbimde kaynayan sönmez ateşleri
Aksettirir bazen uzaktan ufuk...”

Şâdi, Derkenâr: Bunlar da yok!, Pâyitaht, nr. 47(48), 27 Mart 1337 Pazar

Şâdi, “yok” redifli gazeliyle Fâzıl Ahmed’e seslenir.

Ali Rıza Seyfi, Ölüm nedir?, Pâyitaht, nr. 49, 29 Mart 1337 Salı

Ali Rıza Seyfi şiirinde mertler, şehitler, korkaklar, kadınlar ve çocuklar için ayrı ayrı ölümün anlamından söz eder ve yıkılmış vatani yeniden kurmak için, vatan uğruna ölmeye lâyık olabilmeyi gerekli görür.

Ali Rıza Seyfi, Kan ve Yurt, Pâyitaht, nr. 51, 31 Mart 1337 Perşembe

Millî hislerle yazdığı şiirinde Ali Rıza Seyfi, memleketin verdiği şehitlerden dolayı kan içinde kaldığını anlatır ve halkın yaşadığı acıları dile getirir.

Fahreddin Osman, İki Bahariye, Pâyitaht, nr. 50, 30 Mart 1337 Çarşamba

Fahreddin Osman, Selâhaddin Enis'e ithaf ettiği şiirini "Eski Bahar" ve "Yeni Bahar" olmak üzere iki bölümde yazmıştır. İlk bölümde "Eski Bahar"ların güzeliğinden, getirdiği neşe, canlılık ve tazeliğin kendisinde uyandırdığı hislerden bahseder. Şiirin ikinci bölümünde memleketin yaşadığı savaşlar ve felaketlerin etkisi altındaki "Yeni Bahar"ın öncekilerden çok farklı hissedildiğini dile getirmeye çalışır.

Mehmed Âkif, İstiklâl Marşı, Pâyitaht, nr. 53, 2 Nisan 1337 Cumartesi

Pâyitaht, Kadı Fâzıl Gazi'nin altı asır önce Süleyman Paşa ile beraber Rumeli kıyısına sal ile geçtiğinde söylediği

"Bastık yine düşmanları avn etti Hudâ'mız,
Hâr oldu adüvvün gözüne tîr-i gazâmız,
Teyîde nüzûl etti bütün gökteki ervâh
İmdâda kıyâm eyledi yerden şühedâmız."

mısralarının dönemin ve yaşananların ruhuna ne kadar uygun olduğunu vurgular ve tarihin ezeli bir tekrar olduğunu belirtir. Ulvî bir olay önünde şükranla dolu olan bir kalple şehitlere hürmet ve gazilere selamla seslenilir. 12 Mart 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde millî marş olarak kabul edilen Mehmed Âkif'in "İstiklâl Marşı" isimli şiiri Mustafa Kemal'in fotoğrafı altında neşredilir.

2.4. MÜLÂKATLAR

E. V., Yeni Sahne Müsabakasına Ait: Mehmed Rauf Bey'le Mülâkat, Pâyitaht, nr. 38-30, 9 Mart 1337 Çarşamba

Yeni Sahne'nin edebiyattan sorumlu müdürü Mehmed Rauf ile düzenlenen piyes müsabakası hakkında yapılan bir görüşme okurlara aktarılır. Mehmed Rauf bu görüşmede, piyes müsabakası için edebî heyete getirilen on yedi eserden sadece dört oyunu incelenmeye değer bulduklarını anlatır. Bu eserlerin, tiyatro yazmaya heveslenenlerin tiyatro ile ilgili bilgisizliklerini ortaya çıkardığını belirtir. Müsabaka için Hâlid Ziya, Cenab Şahabeddin, Salih Fuad, Reşad Nuri ve İbrahim Necmi'den desteklerini rica ettiğini söyleyerek yaptıkları çalışmalarla ilgili bilgi verir. Müsabakayı duyururlarken büyük başarılar beklemediklerini ifade eder. Türk edebiyatında böyle müsabakada başarı gösterecek iyi kalemlerin davetlerine cevap vermemesi üzerine hüsrana uğradıklarını dile getirir.

E. Edhem İzzet, Millet Kütüphanesinde.., Pâyitaht, nr. 40-32, 11 Mart 1337 Cuma

Edhem İzzet, Millet Kütüphanesi'ne Ali Emîrî Efendi'yi ziyarete gider ve kendisiyle bir görüşme yapar. Gittiğinde onu masanın başında, kitapların arasında çalışırken bulur. Yazar, Ali Emîrî ile gerçekleştirdiği sohbeti aktardığı gibi hem kütüphanenin hem de Ali Emîrî'nin kendisinde bıraktığı his ve izlenimleri de okuyucuyla paylaşır. Yazara kütüphaneyi gezdiren Ali Emîrî, padişahların divan ve el yazılarının yanı sıra çeşitli musavver mecmuaları gösterir; bunlarla ilgili açıklamalar yapar. Edhem İzzet ile Ali Emîrî; dönemin edebiyatı, üstadın sevdiği şairler, aruz- hece meselesi, dönemin nesri, imlâ meselesi, tarih ve tarihçilerden söz ederler. Ali Emîrî, dönemin edebî faaliyetleri ve anlayışı hakkındaki düşüncelerini ifade ederken Tevfik Fikret'i üstad kabul ettiğini belirtir. Edhem İzzet, Yahya Kemal ile Nedim arasında benzerliğin olup olmadığını, hangisinin daha hassas, daha mükemmel olduğunu sorar. Bunun üzerine Ali Emîrî, Yahya Kemal'in, Nedim'in eserlerine aşırı derecede hayran olduğunu söyler. Nedim'in eserlerinde birçok

imâlenin bulunduğunu, Yahya Kemal'in diğer eserlerdeki imâleleri reddetmesine rağmen Nedim'in eserlerinde bulunan imâleleri takdir ettiğine dikkat çeker. İki şair arasındaki farklılığı ifade edebilmek için Nedim'in bir günde münâcat, hattâ kaside yazabildiğinden, Yahya Kemal'in ise bir gazeli ancak altı ayda meydana getirdiğinden bahseder. Fuzûlî, Nef'î ve Nedim'i en çok sevdiği şairler olarak nitelendirir. Şiirlerini takdir ettiği şairleri de Hâmid, Cenab Şahabeddin, Süleyman Nazif, Fâik Âlî, Muhiddin Raif, Halil Nihâd, Yahya Kemal olarak sıralar. Aruz ile hece meselesinde iki ölçü biriminin de birbirinden farklı olmadığını düşündüğünü belirtir. İmlâ meselesinde ise imlâyı ıslah etmek gerektiğini savunur; ancak birçok eski kitapların, mezar taşlarının bulunduğunu vurgulayarak, mevcut yazının da korunması gerektiğini dile getirir.

Râşid Rıza Bey'le Mülâkat, Pâyitaht, nr. 41-33, 12 Mart 1337 Cumartesi

Birkaç hafta boyunca halk arasında Yeni Sahne'nin oyunlarının devam etmeyeceğinin dilden dile dolaşması üzerine **Pâyitaht** bir muhabirini Yeni Sahne'ye gönderir. Muhabir sanatçı Râşid Rıza ile görüşme yapar. Râşid Rıza, halkın arasında dolaşan söylentilerin doğru olmadığından bahseder. Yeni Sahne'nin yönetim tarzının değiştiğini anlatır ve Ramazan ayında sahneleyecekleri oyunlarla ilgili bilgi verir.

2.5. GÜNDELİK YAZILAR

Hâşiye, Yüksek Kaldırım'ın Sesleri, Pâyitaht, nr.1, 26 Kânûn-i sâni 1337 Çarşamba

İstanbul'un Tophane'den Beyoğlu'na açılan en işlek sokağı olan Yüksek Kaldırım'ın sosyal yapısı üzerinde durulur. “Boğaziçi Asya ile Avrupa'nın coğrafyasını ayırdığı gibi Yüksek Kaldırım da İslâm medeniyetiyle Arap marifetinin ortasında a'râf mevkîidir.” şeklinde nitelendirilen sokakta yer alan dükkânlarda Rum kültürüne ve Yunanistan'a ait levha ve yazıların bulunduğu; lâkin seslerin Türkçe olduğu şu dikkat çekici cümle ile ifade edilir: “Tünel'den İstanbul'a Yüksek Kaldırım yoluyla gelecek bir ecnebînin gözleri Rumca resimlerle bunalır; kulakları

Türkçe satıcı sesleriyle çınlar.” Osmanlı’nın pâyitahtında asırlardır bir arada yaşayan Türk ve Rum kültürlerinin etkileşimini çarpıcı bir örnekle vurgular ve yazı “Lakin bu muamma Türk ve Rum milletlerini birer suretle de tarif etmiyor mu?” cümlesiyle biter.

Hâşiye, Kalpten Kalbe, Pâyitaht, nr.2, 27 Kânûn-i sâni 1337 Perşembe

Doğu medeniyeti Batılılara daima gizemli ve mistik görünür. Bu doğrultuda pek çok sanat ürününde dekor Doğu’nun gizemli mekânları içinden seçilir. Oryantalist bakış üzerine geçmişten bugüne pek çok yazı kaleme alınır. Bu yazıların çoğu da gezgin ve herhangi bir görevle Doğu’da bulunan Batılılara aittir. “Kalpten Kalbe” başlıklı bu kısa yazıda da oryantalist bakış üzerinde durulur. Batı’nın Osmanlı’yı ve Türkleri algılarken Bin Bir Gece Masallarının ötesine geçemedikleri belirtilir. Ancak Osmanlı ve Türkleri görenlerin hayal kırıklığına uğradığı ve düşündüklerinden daha fazlasını buldukları ifade edilir. Ne var ki Osmanlı Devleti’ne herhangi bir sebeple gelen Batılılar veya Bolşevik Devrimi’nden sonra gelen Rusların, Osmanlı’nın millî kıyafet ve eşyalarını hoş görmemelerine rağmen menfaatleri uğruna bu kıyafetleri kullanmaları eleştirilir ve millî değerleriyle Osmanlı ve Türkleri rahat bırakmalarını istenir.

Hâşiye, Dinç Anadolu, Pâyitaht, nr.4, 29 Kânûn-ı sâni 1337 Cumartesi

Anadolu’nun eski hâli ve yeni hâli tasvir edilir. Eskiyle yeniyi ayıran durum açıkça belirtilmese de Mütareke öncesi ve sonrası Anadolu’nun coğrafyasıyla beraber insanındaki olumsuz değişimler ifade edilmeye çalışılır. Mütareke’yle birlikte yaşanan sıkıntılar “uğursuz duman” olarak nitelendirilir. Anadolu’nun ancak bu “uğursuz dumanlar” dağıldıktan sonra rahat bir nefes alacağı ve medeniyete ulaşabileceği vurgulanır.

Hâşiye, Çarigrad, Pâyitaht, nr.7, 1 Şubat 1337 Salı

Ruslar'ın, Ortodoksların merkezi konumunda olan İstanbul'u asırlardan beri elde etmek ve Ayasofya'yı görmek istedikleri belirtilir. Çarlığın yıkılması ve Bolşevik İhtilâli'yle beraber yurtlarından kovulan bazı Rusların İstanbul'a geldiği ifade edilir. Küçük yaştan itibaren görmek istedikleri şehrin her yerini gezdikleri ve senelerden beri kan döktükleri, amansız bir düşman olarak nitelendirdikleri Türkleri ancak felâket zamanında tanıma fırsatı buldukları üzerinde durulur.

Recâizâde, “Menâkıb-ı Evliyâ-yı Cedîd / Der Ta'rif-i Sûr-i Pür-sürûr Esnaf-ı Kaşıkçıyan”, Pâyitaht, nr.7, 1 Şubat 1337 Salı / nr.8, 2 Şubat 1337 Çarşamba

Evliyâ-yı Cedîd, Süleymaniye'de Şehzadebaşı Mahallesi'nde Mersin Çelebi'nin çayhanesine gider. Mustafa Çelebi, Cemil Efendi, İbrahim ve Kadri Ağalar sohbet ederken Ferahâbâd'da gezintiye çıkan Kaşıkçıyan esnafının yanına gitmeye karar verirler. Evliyâ-yı Cedîd, Ferahâbâd'da görüp işittiklerini anlatırken Kaşıkçıyan esnafını da mizahî üslubuyla eleştirir.

M.N., Küçük Hâdiseler: Âmeden Şiir!, ”, Pâyitaht, nr.9-1, 3 Şubat 1337 Perşembe

İstanbul'da “Alemdar” gazetesi ve “Ümîd” mecmuasından ümidi keserek Anadolu'ya giden, Anadolu'da daha mutlu yaşayacaklarına inanan bazı yazar ve şairlerin geri dönmek durumunda kalmaları alaycı bir üslupla eleştirilir. Yazıda hiçbir şairin ve yazarın adı verilmez; fakat burada bahsedilen yazarlar Faruk Nafiz (Çamlıbel), Nazım Hikmet (Ran) , Yusuf Ziya (Ortaç) ve Vâlâ Nureddin'dir. Edebiyata düşkün birkaç Dârülfünûn öğrencisi de Damat Ferit'in himaye ettiği Ümîd mecmuasına tepki olarak Dergâh adlı yeni bir sanat dergisi çıkarmaya başlar. Ümîd mecmuasının aksine Anadolu hareketini destekleyen Dergâh'ın yazı kadrosundaki yazarların bazıları Anadolu hareketini bizzat içinden, diğerleri de İstanbul'dan desteklerler. Bu sebeple “Beş Hececiler” olarak bilinen ve aralarında da Faruz

Nafiz'in de bulunduğu şairlerin tek satırına bile yer vermezler. 1921'e kadar gizli veya açık Anadolu hareketini destekleyen hiçbir şiirine rastlanmayan Faruz Nafiz "At" şiiri yayımlanmadan hemen önce arkadaşları Yusuf Ziya, Vâlâ Nureddin ve Nazım Hikmet'le beraber Anadolu'ya geçmek ister; ancak "seciyesiz" oldukları gerekçesiyle İnebolu'dan geri çevrilirler.¹⁰⁴

Gücenilmez Sütunlar: Erenlerin Bağının Şeyhi?, Pâyitaht, nr.10-2, 4 Şubat 1337 Cuma

Yakup Kadri, İkdam'daki bir yazısında Sanâyî-i Nefise Mektebi'ni metheder. Ardından Ahmed Hâşim Sanâyî-i Nefise'den istifa edince, Yakup Kadri bir sonraki makalesinde Sanâyî-i Nefise'yi yerden yere vurur. Kısa aralıklarla aynı kurum için bu kadar farklı görüşlerin dile getirilmesi alaycı bir üslûpla tenkit edilir.

O.C., Gücenilmez Sütunlar: Topatan Kavunları, Pâyitaht, nr.11-3, 5 Şubat 1337 Cumartesi

Edebiyat çevresinde yapılan "Seciyeli seciyesiz tartışması" ele alınır. Vâlâ Nureddin ve Nâzım Hikmet seciyeli, Yusuf Ziya ile Faruk Nafiz ise seciyesiz olarak değerlendirilir. Bunun üzerine Osman Cemal, Yusuf Ziya ile aralarında geçen bir anekdotu okuyuculara mizahî üslubuyla aktarır. "Beş Hececiler" olarak bilinen şairlerin Anadolu hareketini destekleyen şiirlerinin olmamasından ve şiirlerini Anadolu hareketine karşı dergilerde yayımlamalarından dolayı "seciyesiz"¹⁰⁵ olarak ithâm edilmelerinden kaynaklanan tartışmalar hakkında Osman Cemal de kendi üslûbuyla yorum yapar.

¹⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yrd. Doç. Dr. Nuri Sağlam, "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Memleketçi Şiirlerinde Anadolu ve Anadolu İnsanı", Journal of Turkish Studies Volume: 30/III, Harward Universty: 2006, s. 71-88

¹⁰⁵ Bkz. Yrd. Doç Dr. Nuri Sağlam, a.g.m.

**Ali Rıza Seyfi, Perîşândan Sahifeler, Pâyitaht, nr.11-3, 5 Şubat 1337
Cumartesi**

Ali Rıza Seyfi yazısında denizin kendisinde uyandırdığı hisleri ifade eder. Hayal dünyasını, içinde coşan duyguları köpüklü dalgaların seslerinde idrak ettiğini dile getirir. Sonsuzlukla karşılaşmak, ölümü görmek sonra da insanoğlunun mânevî dünyasındaki sonsuz denizleri, fırtınaları, içlerindeki yılmaz azimleri, kırılmaz güçleri görmek isteyenlere, engin denizlerde ruhlarıyla karşı karşıya gelmeleri gerektiğini söyler. Yazısına eklediği fotoğrafının beyaz saçlarıyla yorgunluğunu ve ihtiyarlığını fark ettiği hayatının bir döneminden kalma olduğunu açıklar. Dünya Savaşı döneminde Kafkas sahillerine doğru yaptığı bir kotra seyahatinde çekilen bir fotoğraf olduğunu belirtir. Bu seyahat esnasındaki hislerini dile getiren “Kotrada” adlı şiirine de yazısının sonunda yer verir.

Lâedrî, Gücenilmez Sütunlar: Kâmûs Sûtûnu, Pâyitaht, nr. 12-4, 6 Şubat 1337 Pazar

Makale yazarların sık sık kullandıkları kelimelerden seçilerek dönemin makale yazma anlayışı tenkit edilir. Bu kelimelere bakıldığında “zırtapoz, mendebur, patavatsız, hain oğlu hain, şaklaban, şarlattan, zorba, yobaz, dal taban...” gibi ekseriyetle hakaret düzeyinde olduğu görülür. Bunun yanı sıra “ağaçta karpuz bak, felek mâh isterse saymak, lahana yaprağı, karpuz tarlası...” gibi makale özellikleriyle örtüşmeyecek üslubu ortaya koyan ifadeler yer verildiği anlaşılır. Ayrıca devrin edebi anlayışının etkisi olarak bilhassa üzerinde durulan millîlik cereyanı doğrultusunda makalelerde “Arapça, Acemce, Türkçe” kelimelerinin çok kullanıldığı anlatılmaya çalışılır.

O.C., Derkenâr: Yazmadan Geçemeyeceğim, Pâyitaht, nr. 13-5, 7 Şubat 1337 Pazartesi

Osman Cemal, Ahmed Refik Bey ve Köprülüzâde Fuad Bey’e ithafen, başlarından geçen komik bir anekdotu anlatır. Üç arkadaş akşam vakti vapurdan inip

evlerine dönerken karanlık ve تنها sokaklardan geçerler. Ancak yolun ilerisinde alışık olmadıkları bir parlaklıkla karşılaşırılar. Her gece ıssız, karanlık ve kapalı duran taş bir binanın içinin aydınlık olduğunu fark ederler. Merakla pencerelerden bakarlar ve içeride sandukalar görürler. Buranın ne olduğunu anlamaya çalışırlar. Sementin eski sakinlerinden olmalarına rağmen merdivenli çeşmeyi göremeyen Ahmed Refik ve Fuad Bey paldır küldür düşer. Özel bir aile mezarlığı sandıkları binanın, kimin türbesi olduğunu yolda gördükleri bir Acem'e sorarlar ve Sokullu Mehmed Paşa'nın türbesi olduğunu öğrenirler. İkisi de hayretle, önceki gün Sokullu Mehmed Paşa'nın türbesinin elektrikle aydınlatılacağı haberini kendi elleriyle hazırladıklarını söylerler. Biri Dârülfünûn mezunu, diğeri Türk Ocağı mensubu bir yazar, diğeri de milliyetperver bir şair olan bu üç arkadaşın, haberini kendileri yaptıkları türbenin yerinden habersiz olmaları Osman Cemal'e göre hem gülünecek hem de ağlanacak bir durumdur.

**Âli Nejad, Temâşâ, Varyetede Bir Gece, Pâyitaht, nr. 13-5, 7 Şubat 1337
Pazartesi**

Ali Nejad, bir arkadaşının tavsiyesi üzerine Yeni Ferah Tiyatrosu'nun düzenlediği Büyük Varyete'yi seyretmeye gider. Erken gitmesine rağmen salonun dolu olduğunu görür. Gösteri başlayana dek etrafındaki insanları gözlemler ve onların konuşmalarına kulak misafiri olur. Dinlediği konuşmalardan ve kalabalıktan dolayı gösteriye olan ilgi Ali Nejad'ı biraz daha meraklandırır. Gösteriyi anlatırken daha çok gösterinin insanlar üzerinde bıraktığı etkiyi aktarır. Kendisi de sahnelenen gösteriyi çok beğenir ve daha önce seyrettiği benzerlerinden çok daha güzel ve düzenli olduğunu ifade eder.

**O.C., Gücenilmez Sütunlar: Yalan mı?, Pâyitaht, nr. 14-6, 8 Şubat 1337
Salı**

Artık aşk şiirlerinin eski şiirler gibi olmadığını, hece ölçüsüyle yazıldıkları için tatsız ve yavan olduklarını belirtenlerden yola çıkarak, Osman Cemal dönemin aşk anlayışını kısaca değerlendirir. Aşkların artık çok hızlı yaşandığı için çabuk

tüketildiğini anlatmaya çalışır. Bu tarz yaşanan aşklardan da ancak böyle şiirlerin çıkabileceğini vurgular. Hece veya aruza kabahat bulunmaması gerektiğini, esasen bu anlayışın eleştirilmesi gerektiğini belirtir.

Cımbız, “Pâyitaht” Notları, Pâyitaht, nr. 14-6, 8 Şubat 1337 Salı

“Cımbız” imzasıyla Osman Cemal (Kaygılı), dikkatini çeken bazı konuları, notlar hâlinde kısa kısa değerlendirir. Bu değerlendirmelerde, diğer yazılarında olduğu gibi kendine has mizahî üslûbu dikkati çeker.

Öncelikle her gün kendisine gelen davetiyelerden bahseder. Bedeli ödenmek üzere bazı kişi ve kurumların menfaatine düzenlenen eğlence, tiyatro ve gösteri biletlerinden bunaldığını belirtirken, Mütareke dönemindeki İstanbul’un bu kadar eğlenmesini sert bir dille eleştirir. Davetiye gönderenlerin çoğunu tanımadığını söyler ve durumun çelişkisine dikkat çeker. Ertesi sabah da tramvayda çeşitli yurtlar için bağış karşılığı rozet dağıtan bir gençle karşılaşır. Kurum, kişi ve dernekler adına yapılan istismarı dile getirir.

Son zamanlarda İstanbul’da çeşitli tiyatro ve kumpanyaların kurulduğunu söyler. Bazılarının isminin bile pek duyulmadığı halde en büyük şaheseri sahneleyeceğini iddia etmesine anlam veremez. Ayrıca kurulan bu tiyatro ve kumpanyalar sebebiyle kendisine aktör diyen kişilerin sayısının artmasını alaycı bir üslûpla eleştirir.

Tramvaycılarının grevinden sonra elektrikçilerin greve başladığını duyurur ve bu bulaşıcı fırtınanın yakında gazetelere sirayet edeceğini düşünür.

Şebâb’ın önceki günkü nüshasında Florinalı Nâzım’ın vefat haberinin çıktığından ve Florinalı Nâzım’ın matbaaya gelerek henüz vefat etmediğini haber verdiğinden bahseder.

Dârûlbedâyî ve Yeni Sahne'nin, birkaç gün önce Almanya'dan dönen Ertuğrul Muhsin'i kadrolarına almak için etrafında dolaştıklarını; ancak Ertuğrul Muhsin'in iki kurumu da kabul etmediğini mizahî bir anlatımla aktarır. Sık sık meslek değiştiren İsmail Fâik'e de göndermede bulunur.

Osman Cemal'in notları arasında kitapçılık âlemi de vardır. Para getirmede için durgun olan kitapçılık âleminde bakkallık veya seyyahlık yapmaya başlayanlardan söz eder.

**O.C., Gücenmek Yok!, Hind Kumaşları, Pâyitaht, nr. 16-8, 10 Şubat 1337
Perşembe**

Osman Cemal (Kaygılı), mizahî üslûbuyla bazı gazete yazarlarının başka bir gazeteye alınacağı kaygısıyla tavırlarındaki kıskançlığı eleştirir. Özellikle Refik Hâlid'e gönderme yapar ve onun az paraya "Sabah" gazetesinden ayrılmayacağını anlatmaya çalışır.

**Ali Rıza Seyfi, Kimsesizler..., Pâyitaht, nr. 18-10, 12 Şubat 1337
Cumartesi**

Ali Rıza Seyfi, **Pâyitaht**'ın müdürü İsmail Fâik'e ithaf ettiği yazısında Osmanlı gemicileri ve denizciliğinin kimsesizliğinden bahsetmek ister. Ancak Osmanlı toplumuna ve bütün millî unsurlara baktığında kimsesizler kfilesiyle karşılaştığını söyler. Menfaatçilerin, düşmanlıkların sardığı, işgal altındaki memleketi ve bu memleketin sokaklarında kalan muhacirleri kimsesiz olarak nitelendirir. Vatanın, nefret dolu ve kötü ifadeler kullanan çocukları kimsesizdir. Eski alışkanlıklarıyla çalışmaya devam eden, Türk mahallelerinin köşelerine sığınmış, dükkânlarının tozlu camlarının ardında bekleyen Türk esnafının kimsesizliğinden bahseder. Dârülfünûn'un, kitapçıların, gezinti yerlerinin, ibadethanelerin kimsesiz kaldığını söyler. Hattâ o kadar ki, camilerin kubbeleri altında kimsesizlerin bile bulunmadığını, birkaç mırıltının duyulduğunu ifade eder. Ali Rıza Seyfi'ye göre mezarlıklarda da ruh kalmamıştır ve ecdâdın kemikleri bile

mezarlarda yoktur. Her yer kimsesizler diyardır; her yer keder, zulüm değirmenidir. Bu değerlendirmelerin ardından özellikle Türk askeri ve denizcilerinin kimsesizliğini örneklendirerek anlatır. Her şeyi kimsesiz olarak değerlendirmesinin sebebi olarak da insanların umursamazlığını ve toplumun millî unsurların hiçbirine önem vermeyen zihniyetini gösterir.

Osman Cemal, Tezekkür-i Zarîfî'den: Terâcim-i Ahvâl-i Şuarâ ve Meşâhir-1, Pâyitaht, nr. 18-10, 12 Şubat 1337 Cumartesi

Osman Cemal, mizahî üslupla kurguladığı yazısında, Alemdar gazetesini, Yakup Kadri'yi ve özellikle de Refî Cevad'ı hedef alır ve özellikle Refî Cevad'ın davranışlarını, yazılarını eleştirir. Alemdar'ı dergâh olarak nitelendirirken, Yakup Kadri'nin o dergâhın şeyhi, Refî Cevad'ın da Yakup Kadri'nin müridi olduğunu söyler.

O.C., Gücenilmez Sütunlar: Dalgınlık, Pâyitaht, nr. 19-11, 13 Şubat 1337 Pazar

Osman Cemal (Kaygılı), gazetelerde gençlere hocalık eden ve tanınmış bir şairin dalgınlığını konu alır. Şairin, kendi evinde düzenlediği ziyafete gitmeyi unutmasını alaycı üslûbuyla anlatır. Gençlere yol gösterecek böyle kişilere zihin açıklığı diler.

Kesriyeli Mehmed Sıdkı, Oğlum ve Ben, Pâyitaht, nr. 20-12, 14 Şubat 1337 Pazartesi

Yazar oğlu ile kendisini karşılaştırırken aralarındaki zihniyet farklılıklarını sorgular. Oğlunun hayatı edebiyat karışısıyla değil, matematikle ölçmeye çalıştığını belirtir. Gençlerin hayata, dünyaya ve insanlara bakış açılarında artık zekâ ve erdem sahibi olmaktan çok kazanılan paranın önemsenmesi üzerinde durur. Oğlu ve kendisindeki farklılıklardan yola çıkarak geçmişteki, bugünkü ve yarının nesillerini değerlendirir.

Osman Cemal, Köprülüzâde'nin Dâr'ül Fünûn Notlarından: Terâcim-i Ahvâl-i Şuarâ ve Meşâhir:2 – Ali Kemal Bey, Pâyitaht, nr. 20-12, 14 Şubat 1337 Pazartesi

Osman Cemal, Ali Kemal'in hayatı, eserleri, çalışmaları ve gazeteciliğiyle ilgili değerlendirme yaparken sert bir dil ve yer yer mizah unsurları kullanır. Şair olarak etkilendiği kişilerden, şiirlerinin dönemlere göre değiştiğinden bahsederken alaycı bir üslup tercih eder.

O.C., Derkenâr: Kıyamet Alâmetleri Asıl Bu, Pâyitaht, nr. 21-13, 15 Şubat 1337 Salı

Refik Hâlid, **Peyâm-ı Sabah**'ta neşredilen bir yazısında Osman Nuri'nin "Kıyamet Alâmetleri" isimli eserinden alıntı yapar ve yazarının ismini de belirtmez. Bunun üzerine Osman Nuri, Refik Hâlid'i çalıntı yazı yazmakla suçlar ve dava eder. Osman Cemal, bir yıl önce çıkan "Kıyamet Alâmetleri" isimli eserin edebiyat âleminde çok yankı uyandırdığını, gazete ve dergilerde pek çok eleştiri ve takdirlerin yer aldığını belirtirken kalem erbabı birinin ve "Peyâm-ı Sabah" gazetesinin bundan habersiz kalmasının asıl kıyamet alâmeti olduğunu söyler. Yazıda Osman Cemal'in sert çıkışlı alaycı ve mizahî üslubu görülür.

Cımbız, Pâyitaht Notları, Pâyitaht, nr. 21-13, 15 Şubat 1337 Salı

Yazar, notlar hâlinde gazetelerde çıkan haberler hakkında yorumlar yapar. İlk olarak Refik Hâlid'e göndermede bulunur. Sert ifadelerle, alaycı bir üslûpla Refik Hâlid'in iki farklı gazeteye verdiği sözlerin açığa çıkmasını eleştirir. Daha sonra gazetelerde denizcilik işletmelerine yabancı bir müdürün getirileceği yolunda haberler çıktığını belirtir. Ancak bu yabancının müdür değil akıl hocası sıfatıyla görev yapacağını, bu görevin karşılığında para alacağını yine gazetelerde açıklandığını söyler. Bu haberden yola çıkarak yabancıların Türklere akıl hocalığı konusunda düşüncelerini dile getirir. Bir sonraki notu aynı binada bulundukları İleri gazetesi ile ilgilidir. **Pâyitaht**'ta çıkan "Kimsesizler" yazısı üzerine **İleri** gazetesinin

denizcilerle ilgili üç sütunluk uzun bir makale yazmalarıyla ilgili yorum yapar. Fehim Efendi'nin yazdığı “Damat İbrahim Paşa – Lâle Devri” adlı oyun da yazarın notları arasında yer alır. Son not ise Yeni Sahne'nin piyes müsabakasına gönderilen bazı oyunlarla ilgilidir. Bu oyunların isimlerinin güzel olmasına içeriklerinin başarısız olduklarına yönelik değerlendirmede bulunur.

Ali Rıza Seyfi, Hâdisât-ı Cihân, Pâyitaht, nr. 21-13, 15 Şubat 1337 Salı

Ali Rıza Seyfi, **Times** gazetesinde çıkan güncel, sosyal hayata dair bazı haberler hakkında kısaca bilgi verdikten sonra Osmanlı toplum hayatıyla karşılaştırır.

Tokmak Dede, Nakş-ı Ber-Schâb, Kadınlar Dünyası, Pâyitaht, nr. 22-14, 16 Şubat 1337 Çarşamba

Tokmak Dede bu yazısında “Kadınlar Dünyası” isimli mecmuayı hedef alır. Kadınlarla erkeklerin dünyasının ayrı düşünülmesini anlamsız bulur. Eleştirilerini sert bir dille yapar. Osmanlı toplumunda kadınların henüz gelişmediğini düşünerek böyle bir mecmua çıkarmayı “erkân minderine bağdaş kurup piyano çalmaya” benzettir. Kadınların, erkeklerin alanına girmesine karşı olduğunu belirtir. Bu konuda Selâhaddin Enis kadar tutucu olmasa da benzer şekilde düşündüğünü dile getirir. Ona göre kadınlar, erkeklerin yaptığı işleri yaparak başlarından büyük işlere kalkışır. Kadınların hukuk, hürriyet diyerek erkenden yola çıktıklarını düşünür ve bununla ilgili kısa bir hikâyeye yer verir.

Osman Cemal, Derkenâr: Megalomani=Burun Büyüklüğü, Pâyitaht, nr. 24-16, 18 Şubat 1337 Cuma

Osman Cemal, sert ifadeleriyle toplumda kendisinden daha iyi, daha güçlü kimsenin olmadığına inanan ve “burun büyüklüğü” olarak değerlendirdiği birkaç kişiden bahseder. Eleştirilerini öncelikle Ziya Gökalp ve arkadaşlarına yöneltir. Bunların kendilerinden başka şair, edebiyatçı, filozof ve yazdıklarının dışında edebiyat kabul etmediklerini söyler. Ancak bütün söylemlerine rağmen hepsinin

savrulup dağıldığını ifade eder. Asıl eleştirisini, ismini belirtmediği, “kendisini fil, karşısındakileri karınca” zannettiğini söylediği birine yöneltir. Ona göre bu yazar, Ziya Gökalp ve arkadaşlarının çok yakınında olmasından dolayı yaşanılanlardan ders alması gerektiği halde kendisini dev aynasında görür. Osman Cemal, bu gücün zamanla köreleceğini, hep böyle sürmeyeceğini belirtir ve okuyucunun istediği yazarı takip edeceğini söyleyerek, eleştirdiği yazara boşa telâş etmemesini tavsiye eder.

O.C., Derkenâr: Tarih-i Tabîi Notlarından:1 – Kirpi, Pâyitaht, nr. 25-17, 19 Şubat 1337 Cumartesi

Osman Cemal, kirpi hakkında ayrıntılı bilgi verir, Anadolu’da insanların kirpi gördüklerinde neler yaptığını bahseder. Sinop’ta bulunduğu dönemde sık sık kirpiye rastladığını, canı sıkıldığında çocuklara para verip kirpi getirtip oynattığını anlatır. Artık eskisi kadar kirpiyi sevmeyi sevmediğini söyleyerek bunun sebebini düşündüğünü ifade eder. Osman Cemal, **Pâyitaht**’ta neşredilen pek çok yazısında “Kirpi” imzasını kullanan Refik Hâlid’i hedef alır. Alaycı ve mizahî üslubuyla bu yazıda da Refik Hâlid’e göndermede bulunur.

O.C., Derkenâr: Anadolu Toprağı, ”, Pâyitaht, nr. 26-18, 20 Şubat 1337 Pazar

Osman Cemal, Orhan Seyfi’nin Anadolu ile ilgili yazdığı bir şiirini değerlendirir ve Anadolu’yu “bahtiyarlar zümresi” olarak anlatmasını, güzellikler yurdu gibi tasvir etmesini eleştirir. Anadolu’da mutlu insanların ve güzelliğin kalmadığını dile getirir. Yıllar önce Rıza Tevfik’in “ Anadolu ile Gönül Alâkaları” ismiyle hatırladığı; ancak bundan emin olamadığını belirttiği şiirini bir gazetede okuduğunda kendisinden geçtiğini, okuduğu en güzel şiirlerden biri olduğunu belirtirken, Orhan Seyfi’nin şiirini okuduğunda “düzme Turan âşıkları”nın şiirlerinden duyduğu zevk kadar beğendiğini söyler.

Osman Cemal (Kaygılı)in “Anadolu ile Gönül Alâkaları”¹⁰⁶ ismiyle hatırladığı Rıza Tevfik’in şiiri değil, makalesidir. Rıza Tevfik’in bu makalesi 24 Şubat 1329/ 9 Mart 1914’te **Peyâm**’ın 21 numaralı nüshasında neşredilmiştir. Rıza Tevfik’in ayrıca “Anadolu”¹⁰⁷ başlıklı şiiri vardır ki Osman Cemal’in bahsettiği bu olsa gerektir.

Osman Cemal, Terâcim-i Ahvâl-i Şuarâ ve Meşâhir:3 – Refik Hâlid Bey - , Pâyitaht, nr. 26-18, 20 Şubat 1337 Pazar

Osman Cemal, Refik Hâlid’i hedef alan yazısında, alaycı üslûbuyla Refik Hâlid’in kişiliği, görünüşü, yazıları, hayatı ve hikâyeleri hakkında mizahî değerlendirmeler yapar. Bu yazıda eleştiri okları yalnızca Refik Hâlid’e değil, aynı zamanda onun, yazar kadrosunda bulunduğu **Peyâm-ı Sabah** gazetesine de yönelir.

Ali Rıza Seyfi, Asıl ve Âli Gönüllü Muhiblerimiz, ”, Pâyitaht, nr. 26-18, 20 Şubat 1337 Pazar

Ali Rıza Seyfi yazısında Türk milletinin; kendisini, ruh hâlini, alışkanlıklarını, ahlâkını hiçbir şekilde Batı’ya, Batı dünyasını idare eden güçlere anlatamamasından dolayı uğradığı haksızlıklara, felaketlere mazlumca bir tavırla tevekkülü, cezaya karşı boynu bükük duruşu âdet hâline getirdiğini söyler. Çağdaş bir medeniyete lâyık bir millet olduğunu dünyaya anlatmak için hiçbir çabanın gösterilmediğini dile getirir. Türkleri müdafaa eden Batılıların, Türklerle aynı şehirde uzun süre yaşayan ve yakından tanıma fırsatı bulanlar olduğunu belirtir. Türk insanını yakından tanıyanların, Batı’da yanlış algılanmanın kabahatini halka değil, hükûmete atfettiklerini ifade eder. Pierre Loti’nin Fransa’da Türk milleti lehine gösterdiği çabayı İngiltere’de de gösterenlerin olduğunu, sade bir üslûpla Türklerin yaralarından, mağduriyetlerinden bahsettikleri yazıları okuyanların gözlerinin dolabileceğini anlatır. Bu yönde yazılmış eserlerden biri olan “Türklerle Harp Zamanında” isimli eserden söz eder ve eserin Balkan Savaşı sırasında Bulgarların

¹⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Uçman, A., **Rıza Tevfik’in Tekke ve Halk Edebiyatı İle İlgili Makaleleri**, MEB, İst. 2001, sy. 65-69

¹⁰⁷ Bu şiir için bkz. Uçman, Abdullah, **Rıza Tevfik – Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Şiirleri**, Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ankara Ağustos 1986, sy. 43-44

Çatalca'ya dayandıklarında yaşanan durumu tasvir eden bir bölümünden alıntı yapar. Ali Rıza Seyfi eserde, Türklerin, özellikle Beyoğlu halkı tarafından pis, tutucu ve barbarlıkla itham edildiğinin, dalga geçildiğinin anlatıldığını söyler. Yazısının sonunda, vatanlarını müdafaa etme küstahlığını gösteren Türklerin ezilip bittiğini görmenin Hristiyanlar için bir eğlence olduğunu belirtir.

A(yın). Lütü, Bizdeki Meslekî Mecmualar, Pâyitaht, nr. 28-20, 27 Şubat 1337 Pazar

Yeni çıkmaya başlayan **Musavver Maarif** mecmuasının baş makalesinde, meslek okullarıyla ilgili yeni bir düzenlemeden bahseden yazar, Avrupa'daki meslek eğitimi ve koşullarıyla ilgili çeşitli bilgiler verir. Bu bilgilerden hareketle Osmanlı memleketindeki meslekî eğitim anlayışını, eğitim verilen sınıf ve öğrenci sayılarını, programlarını karşılaştırır. Aynı zamanda Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde neşredilen meslekî mecmuaların isimlerini belirtir. Yazısının sonunda, meslekî eğitim alanında neşredilen tek mecmua olan **Musavver Maarif**'in ömrünün uzun olmasını dilemekten başka elinden bir şey gelmediğini vurgular.

Kesriyeli Mehmed Sıdkı, Kızımın Fikri, Pâyitaht, nr. 30-22, 1 Mart 1337 Salı

Mehmed Sıdkı, toplumsal meseleler hakkında kızıyla yaptığı sohbetlerden bahseder. Bu sohbetlerde kızının yeni ve orijinal fikirlerinin olduğunu görür. Genç kızın, hayatı algılayışı ve Osmanlı toplumunda kadının sosyal bir varlık olarak yer edinmesi üzerine yorumlarına yer verir. Mehmed Sıdkı, kadınların çağın gerektirdiği şekilde hayatın içine girdiğini ve açılan yeni yolda kadınların emin adımlarla yürüyeceğine inanan kızının değerlendirmeleri üzerine düşünür ve kadınların gözlerinin hâlâ çarşaf içinde olduğunu, zekâlarının peçelerin altında söndüğünü; siyah püsküllü fesler ve beyaz renkli kavuklar altında gizlenen kafalardan bir şey göremediklerini söyler.

**Hüseyin Zati, Aşk Defterinden, Pâyitaht, nr. 31-23, 2 Mart 1337
Çarşamba**

Aşkla ilgili özlü sözlere yer verilmiştir.

**Derkenâr: Yeni Sahne’de Hacamat, Pâyitaht, nr. 32-24, 3 Mart 1337
Perşembe**

Yeni Sahne kadrosunda yapılan bir değişiklik, insan vücudunda ortaya çıkan bir rahatsızlık sonucunda yapılan “hacamat” adı verilen operasyona benzetilir. Bu operasyonla, Yeni Sahne’de çıban hâline geldiği düşünülen birinin görevinden ayrıldığı ima edilir. Gönderme yapılan kişinin Dârülbedâyî kadrosuna geçtiği belirtilerek, gittiği her yerde aynı âkıbetin yaşanacağı alaycı bir üslupla ifade edilir.

Ali Rıza Seyfi, Şuûn-ı Cihân, Pâyitaht, nr. 32-24, 3 Mart 1337 Perşembe

Ali Rıza Seyfi, “İran Eş’ârı” alt başlığında “Beynelmilel İlm-i El sine Cemiyeti” huzurunda bildiri sunan Mirzâ Hüseyin İsfahânî’nin İran şairleri hakkında açıklamalarından alıntı yapar. Cemiyetin başkanı Seyyid Emir Ali’nin de bu açıklamanın arasında İran dili ve edebiyatı ile ilgili değerlendirmelerine yer verir. Daha sonra “Yunanistan’da Kadınların Açıklığı Meselesi”nde Atina’da çıkan bir gazetede Rum Ortodoks Kilisesi’nin, son moda ve açık seçik giyinen kadınları kiliseye alınmaması yönünde karar aldığına dair bir haberin yer aldığından bahseder. “Filistin’de Âsâr-ı Atika Hafriyatı” bölümünde Ali Rıza Seyfi, Osmanlı Devleti’nin elinden çıkan topraklarda, oraların tarihî ve doğal zenginliklerinden istifade etmek isteyenlerin hırsla çalıştıklarını söyler ve Filistin’de eski eserlerin ortaya çıkarılması için kazı çalışmalarını yürütmek ve araştırma yapmak üzere bir heyetin kurulduğunu bildirir. İngilizlerin de çok ilgilendiği bu girişimin üç ayda bir neşredilen mecmuasında, yapılan kazı çalışmaları sonucunda Roma devrine ait heykel ve toprak kaplarla Bizanslılara ait kilise temellerinin meydana çıkarıldığını bildiren haberi anlatır. “Mısır Taharriyat-ı Tarihiye Cemiyeti” başlığıyla verdiği bilgilerde ise, Londra’da Mısır Taharriyat-ı Tarihiye Cemiyet’inin bir rapor sunduğunu belirtir. Bu

raporda firavunlardan birinin devrinde Mısır ve diğer memleketlerin durumu hakkında bilgi verildiğini ifade eder.

Osman Cemal, Terâcim-i Ahvâl-i Şuarâ ve Meşâhir-4, Şâmi Tezgâhımyan, Pâyitaht, nr. 34-26, 5 Mart 1337 Cumartesi

Osman Cemal, edebiyat âleminde tanınmış kişilere yer verdiği yazılarına Ahmed Rasim ile devam eder. Ahmed Rasim'in "Şâmî" mahlasını kullandığını ve bundan dolayı da herkesin onu Şamlı zannettiğini söyler. Yazar alaycı üslubu ile sık sık göndermede bulunduğu **Peyâm-ı Sabah** gazetesi yönetici ve yazarlarını bu yazıda da hedef alır. Osman Cemal söylemek istediklerini ve eleştirilerini kurmaca bir yazı hâline getirerek hikâyeleştirir. Yer yer beyitlerinden örnekler de bulunan yazı, mizahî bir nitelik taşır.

Tokmak Dede, Derkenâr: Nakş-ı Ber-Sehâb, Pâyitaht, nr. 35-27, 6 Mart 1337 Pazar

Yaşama kaygısının halkı nasıl perişan, yoksul ve çaresiz bıraktığı anlatılırken özellikle Meşrutiyet'ten önceki güzel İstanbul ve mesut insanların Hüseyin Rahmi'nin romanlarında, Ahmed Rasim'in makalelerinde kaldığı dile getirilir. Müreffeh bir hayat süren insanların artık yaşabilmek için her şeylerini satmaları; hırsız ve vurguncuların felâketlerden kazanç sağlamaları üzerinde durulur. Çıkar düşkünü, fırsatçı kimselerin çeşitli kurum ve kuruluş çatısı altında halkı sömürmesine dikkat çekilir ve milleti bu durumdan sadece hükümetin kurtarabileceği vurgulanır.

Derkenâr, Pâyitaht, nr. 36-28, 7 Mart 1337 Pazartesi

Dârülbeyânî'nin ardından Operet Heyeti'ni de bünyesine alan İstanbul Belediyesi mizahî bir yazıyla eleştirilir.

Osman Cemal, Tuhaflıklar, Pâyitaht, nr. 37-29, 8 Mart 1337 Salı

Osman Cemal, “ımlâsı bozuk, yazıları kendisinden soğuk” birinden hakaret dolu bir mektup alır; bunun üzerine kısa, ağır ve garip cümlelerden oluşan yazısına “Tuhaflıklar” ismini verir.

O.C., Derkenâr: Vahdet’in Musâhabe-i Muharririne, Pâyitaht, nr. 38-30, 9 Mart 1337 Çarşamba

Osman Cemal, kıssadan hisse çıkarılabilecek kısa bir hikâye anlatır ve seslendiği yazarı, bu kısa hikâyedeki kişiye benzeterek düşündüklerini dile getirir.

İzah, Pâyitaht, nr. 39-31, 10 Mart 1337 Çarşamba (Perşembe)

Pâyitaht, yayın hayatında ilk aylarını tamamlaması üzerine okurlarına seslenir. Sansür dolayısıyla kapatıldıkları beş günlük süreyi, gazetecilikte bir eksiklik olarak değerlendirmedikleri belirtilir ve ilk nüshadan itibaren olumsuz yorumlarda bulunanların tahminlerinin doğru çıkmadığı ifade edilir. Kısa zamanda yüzlerce okurun gazeteye abone olması başarı kabul edilir. Bir ay boyunca gazeteyi takip eden okurlara duyulan saygı ve şükran dolayısıyla **Pâyitaht** gayesini açıklamak ister. Bu açıklamada, ilk günden itibaren yöneltilecek eleştiriler ve ortaya atılan iddialar tek tek anlatılır. **Pâyitaht**’ta ilmî ve serbest bir düşünceyle gerçekliği olan yazılara yer verildiği ve bu amaçla birbirine muhalif yazarlara aynı saygının gösterildiği dile getirilir. Millete rehberlik etmek, gerçeği göstermek görev ve gayesiyle, birbirine zıt fikirler ve yargılar sebebiyle bir araya gelemeyeceği düşünülen yazarların yazılarına yer verdikleri söylenir. Anlayış ve prensip bakımından birbirinden ayrılan bu yazarların isimleri verilerek **Pâyitaht**’ta inceleme ve değerlendirmelerine devam ettiklerine dikkat çekilir. Okurların bu durumu bir çelişki olarak algılamak yerine görüş farkı şeklinde değerlendirmeleri istenir. Açıklamanın sonunda, gerçeğe ulaşabilmek adına kendi aleyhlerine bile olsa değerli bütün yazıların sütunlarında yer bulacağı hatırlatılarak, dedikodulara aldırmadan hedeflerine doğru yürümekte karar oldukları vurgulanır.

Ali Rıza Seyfi, Boş Saatler-1, Pâyitaht, nr. 39-31, 10 Mart 1337 Çarşamba (Perşembe)

Ali Rıza Seyfi, yazısını “Zer ü Zerrîn”, “Yaşa ve Öğren”, “Kaz” alt başlıklarına ayırır. Batı medeniyetinden bazı milletlerin kültür ve edebiyatında, bu başlıklarda yer alan kavram ve varlıkların kullanıldığı atasözleri, deyimler, mısralar ve özlü sözlerden örnekler vererek Türk ve İslâm kültüründeki kullanımları ve kazandığı anlamlarla karşılaştırır. Yer yer şair ve yazarlarla ilgili kısa hikâyeler aktarır.

Tokmak Dede, Nakş-ı Ber-Sehâb,” Birbirine Girdi...”, Pâyitaht, nr. 40-32, 11 Mart 1337 Cuma

Edebiyat ve gazetecilik âleminde yazarlar arasında meydana gelen münakaşalar, yer yer sert dille, bazen de alaycı bir üslupla değerlendirilir. Birkaç kişinin münakaşayı alevlendirmek amacıyla Rıza Tevfik, Cenab Şahabeddin ve Ali Kemal’e sürekli saldırıda bulunduğu anlatılır. Mizahla yapılan değerlendirme ve yorumlarla münakaşanın seviyesini düşürmeye çalışan birkaç kişiye gönderme yapılır.

Bir Tavzîh, Pâyitaht, nr. 40-32, 11 Mart 1337 Cuma

Bir iki gün önce İleri gazetesinde “İstanbulunun Defteri” isimli köşede Şehir Uşağı imzasıyla **Peyâm-ı Sabah** gazetesinin üç yazarına karşı hücum edilen bir yazı neşredilir. Bunun üzerine **Peyâm-ı Sabah**’taki Nakş-ı Ber-âb isimli köşesinde Refik Hâlid, Aydede imzasını kullanarak sert bir dil ve üslupla cevap verir. Nakş-ı Ber-âb’ı okuyanlar, Refik Hâlid’in **Pâyitaht**’a saldırdığını düşünürler. Okurlardan gazeteye yazılı ve sözlü olarak gelen soruların sayısının artmasından dolayı böyle bir açıklama gerekli bulunur. Yanlış anlamaların önüne geçebilmek için Refik Hâlid’den yazılarında kime seslendiğini belirtmesi istenir.

Burhaneddin Ali, Ali'ler, Pâyitaht, nr. 40-32, 11 Mart 1337 Cuma

Burhaneddin Ali, edebî mecmua ve günlük gazetelerde kendisi gibi “Ali” ismindeki kişilerin sayısının artması üzerine okuyucular arasında da çeşitli karışıklıkların yaşandığına tanık olur. Mecmua ve gazetelerden tespit ettiği “Ali”lerin yirmi kadar olduğunu; ancak içlerinden beş altı kişiyi tanıdığını belirtir. Okurların, önyargı ve yanlış hükümlerden kurtulabilmeleri amacıyla mecmua ve gazetelerde isimleri geçen birkaç “Ali” ile ilgili bilgi verir. Hasan Ali, Kâmuran Ali, Ali Nejad, Ali Nizami, Selâhaddin Ali, Ali Mükerrerem ve Abdurrahman Ali’nin yazılarının türünü, mesleklerini, yazılarının neşredildiği gazete ve mecmuaların isimlerini içeren kısa açıklamalarda bulunur.

O.C., Derkenâr: Yeni İmlâ, Pâyitaht, nr. 41-33, 12 Mart 1337 Cumartesi

Osman Cemal, önceki nüshada Ali Emîrî ile yapılan görüşmenin neşredilmesi üzerine Ali Emîrî’nin dil ve yazım konusundaki ifadelerine yer verir. Dilin sadeliği ve açıklığından yana olduğunu, ancak yazımın değiştirilmemesi gerektiğini söyleyen Ali Emîrî’nin söylediğini birçok kişinin umursamayacağını belirtir. Gazetede yazılardan birinde yazarın yaptığı yazım yanlışlarından örnekler seçer; Osmanlı dili ve yazımını her isteyenin kör bir baltayla kırdığı sahipsiz bir ormana benzetir.

Osman Cemal, Eski Âlemlerden: Karagöz-Ortaoyunu, Pâyitaht, nr.42-34,13 Mart 1337 Pazar

Şöhreti dilden dile dolaşan usta Hayalî Kâtip Salih’in Dârülaceze’de vefat ettiğini **İkdam**’dan öğrenen Osman Cemal, birçok sultan, şehzade huzurunda Karagöz oynatan, Ortaoyunu sahneleyen Hayalî Kâtip Çelebi gibi sanatçılardan bahseder. Sultan Aziz’in hayalîcibaşısı olan Hacı Bey’in doksan yaşında elinde bastonuyla para kazanmaya çalıştığını ve Ortaoyunu’nun usta sanatçısı Kavuklu Hamdi’nin on iki sene evvel sefil bir halde öldüğünü anlatır. Karagöz ve Ortaoyunu’nu Batılı tarzda tiyatronun yanında ilkel bulanları eleştirir. Hayalî Kâtip Salih’ vasıtasıyla anma fırsatı bulduğu emektar sanatçıların kaçının kıymetleri

bilinmediği ve unutulduğu için sefalet içinde bir köşede ölüp gitmelerinden üzüntü duyar.

Tokmak Dede, Hâmiş, Pâyitaht, nr. 42-34, 13 Mart 1337 Pazar

Nakş-ı Ber-sehâb'da, bazı kimselerin münakaşaları körüklemek ve seviyesini düşürmek için Rıza Tefkî, Ali Kemal ve Cenab Şahabeddin'e saldırdıklarını söylemesi üzerine Hâşim Nâhid ve Yakup Kadri yazıdaki ifadelerin kendileri için söylendiğini düşünür. Tokmak Dede, iki yazara da saygı duyduğunu belirtir ve göndermede bulunduğu kişilerin onlar olmadığını açıklar.

Refik Hâlid, Çarşamba Hasbihalleri: Yaz, Pâyitaht, nr.45-37, 16 Mart 1337 Çarşamba

Refik Hâlid, memlekette yaşanan farklı mevsimlerin güzelliğinden ve her yeni mevsimle yüreğinde hissettiklerinden bahseder. Hep aynı mevsimlerin yaşandığı memleketlerdeki insanların yaşayacağı bıkkınlığı düşünür. İnsanların da mevsimler gibi olduğunu belirtir. Neşe ve hüznün bir kimsede ne kadar değişirse insanların onu o kadar fazla sevdiğine inanır. Kışsız bir İstanbul'u sıkıcı ve usandırıcı bulur. Mevsimlerden en çok yazı sevdiğini söyleyen yazar, özellikle de "bizim yazımız" diyerek İstanbul'un renkten renge giren kimi zaman serin yazını anlatır. Yaz mevsiminde İstanbul'u, günün bütün vakitlerindeki şehrin ve insanların hâllerini uzun uzun tasvir eder.

Derkenâr: Yeni Mizah Muallimi ve Mütahassısı, Pâyitaht, nr. 46-38, 17 Mart 1337 Perşembe

Hâlid Fahri'nin mizah ve mizahçılarla ilgili değerlendirmelerinin üzerine yazılan kısa bir eleştiri yazısıdır. Alaycı bir üslup kullanılır ve söylenenlerle Hâlid Fahri'nin mizahtan anlayamayacağı dile getirilmeye çalışılır.

Büyük Bir Ziyâ, Pâyitaht, nr. 46-38, 17 Mart 1337 Perşembe

Kemalpaşazâde Said'in vefatı dolayısıyla neşredilen taziye yazısıdır. Eserleri ve memlekete hizmetleri hakkında kısa bilgi verilir. J.J. Rousseau'dan tercüme ettiği "Fezâil-i Ahlâkiye", "Teşhîr-i İzmihlâl", "Galatat Tercümesi" isimli eserleri olduğu ifade edilirken, Farsça, Arapça ve Fransızca'yı gayet iyi bildiği de belirtilir.

Cımbız, Pâyitaht Notları, Pâyitaht, nr. 46-38, 17 Mart 1337 Perşembe

"Cımbız" imzasını kullanan Osman Cemal, güncel haberlerden derlediği olayları notlar hâlinde değerlendirir. Ancak bu nüshadaki yazının ilk sütunu sansüre uğradığı için boş kalmıştır. Son dönemin en etkili sosyal olayı "tombala"nın etkileri üzerinde durur. Hükümetin sert yaptırımlar uygulaması gerektiğinden bahseden yazar, **Pâyitaht** gazetesi olarak üzerilerine düşeni yapacaklarını belirtir. Gazetenin yazarlarının tombala oynanan yerleri gezeceğini, buralarda gördükleri kişileri özellikle de memleketin seçkin insanlarını gazete sayfalarında teşhir edeceklerini açıklar. Yazarın sonraki notu, **İkdam** ile **Peyâm-ı Sabah** gazetelerinde başlayan kalem kavgasıdır. **İkdam**'da yazan Yakup Kadri ile **Peyâm-ı Sabah**'ta yazan Cenab Şahabeddin arasındaki tartışmaya Akşam gazetesinin de karıştığını söyler. Her iki taraf da **Akşam** gazetesi huzurunda görüşlerini ortaya koyduğu için, Osman Cemal **Akşam** gazetesinin bu tartışmadaki durumunu Milletler Cemiyeti'ne benzetir.

Tokmak Dede, Nakş-i Ber-Sehâb: Tercümân'a Cevab, Pâyitaht, nr. 39, 18 Mart 1337 Cuma

Tercümân gazetesinin düzenlediği bir ankette bahseden yazar, mizahi yolla bu anketin soruları üzerinden Selâhaddin Enis'e gönderme yapar. Anketteki sorulardan biri nasıl bir eş istendiği yönündedir. Bu soruya verdiği cevapla Selâhaddin Enis'in, kadınların toplum hayatındaki yerleri ve son dönemde kadınların yaşadığı değişime yönelik yazısına da, Selâhaddin Enis'in yazılarında sürekli eski dönemde yaşayan kadınları örnek göstermesine değinmiş olur.

Ali Nihad, İkdâm'ın Bir Baş Makalesi Münasebetiyle, Pâyitaht, nr. 40, 19 Mart 1337 Cumartesi

İkdâm gazetesinin 1028 numaralı nüshasında, Ahmed Cevdet'in "Aziz III. Fransuva Tarikatı" başlıklı makalesi üzerine kaleme aldığı yazısında Ali Nihad, tarikatlarla ilgili değerlendirmede bulunur. Ahmed Cevdet'in, Osmanlı tarikatlarına dair eleştiri ve yorumlarına karşılık fikirlerini söyler.

Şâdi, Derkenâr: İstimdâd, Pâyitaht, nr. 43, 22 Mart 1337 Salı

İstanbul halkının özünü kaybetmesine, çıkarıcılığına, aç ve sefil hayatına, tombalanın çökerttiği maddi ve manevi değerlere gönderme yapan yazar, " abasız, kebesiz, aç ve çıplak" kalan garip bir dervişin gözünden İstanbul'u ve burada yaşayan insanları anlatır.

O.C., Derkenâr: Anadolu Yaramış, Pâyitaht, nr. 45, 24 Mart 1337 Perşembe

İstanbul'da yaşayanların Anadolu'yu havası, manzarası güzel ve çok ucuz, bolluk, bereket içinde zannetmelerine ilişkin yazısında Osman Cemal, Anadolu'nun dünüyle bugününün aynı olmadığını vurgular. Alaycı bir üslup kullanırken, okuru da düşündürmeye çabalar.

Derkenâr: Bir de Âbide Dikelim!, Pâyitaht, nr. 45 (46), 25 Mart 1337 Cuma

Yazar, Talat Paşa'nın ruhuna mevlid okutanları sert bir dille eleştirirken durumu daha canlı ve etkili bir şekilde ifade edebilmek için küçük bir hikâyeye anlatır.

Ali Rıza Seyfi, “Perîşân”dan Sahifeler, Pâyitaht, nr. 45 (46), 25 Mart 1337 Cuma

Ali Rıza Seyfi, asla dönmeyeceğini bildiği sevdiği kadına hitap ederek, ona olan sevgisini anlatan yazısını mektup üslûbuyla yazar.

Şehremâneti – Operet Heyeti, Pâyitaht, nr. 45 (46), 25 Mart 1337 Cuma

Dârübedâyî’nin ardından belediyenin Operet Heyeti’ni de himayesine alması sert bir dille eleştirilir. Belediyenin asıl görevlerini yerine getirmediği vurgulanır ve himayesine aldığı kurumlarla da ilgilenmediği belirtilir. Belediyenin gücünü kullanarak diğer gösteri yapan kurumların biletlerinin satılmasını engellediği ve kendi çatısı altındaki kurumların biletlerini de zorla sattırdığı iddia edilir.

Âşiyân Matbuat Müsameresi, Pâyitaht, nr. 47(48), 27 Mart 1337 Pazar

Âşiyân Lisesi’nin Kadıköy’de sahnelediği müsamereye katılanlar belirtilir ve açılış konuşmasının muhtevası anlatılır. Müsamerede okunan şiirler, okuyan öğrencilerin isimleriyle birlikte verilir. Şiirlerin ardından öğrencilerin bir piyes sahnelediği söylenir ve piyesin konusu hakkında bilgi verildikten sonra kapanış töreninden kısaca bahsedilir.

Tokmak Dede, Nakş-ı Ber-Sehâb: Hatun Kişilere Dair, Pâyitaht, nr. 48(49), 28 Mart 1337 Pazartesi

Feminizm hareketinin Osmanlı kadınlarını etkisi altına almasıyla birlikte gazete sütunlarında da kadınların toplumdaki yeri üzerine yorumlar artar. Yazılarında “kadınları sopa ile dövmek lazım” ifadesini kullanan ve her fırsatta bu düşüncesini savunan Selâhaddin Enis, kimilerinden tepki alır. Tokmak Dede, mizahî üslûbuyla kurguladığı yazısında, Selâhaddin Enis’in bu ifadeyi her kadın için değil, toplumda kendine ahlâksızlıkla yer bulmaya çalışan kadınlara yönelik olarak kullandığını vurgulamaya çalışır.

O.C., Derkenâr: Yeni Bir Mecmua Dolayısıyla, Pâyitaht, nr. 49, 29 Mart 1337 Salı

Osman Cemal, bir öğrencinin çıkardığı yeni bir mecmua dolayısıyla toplumda pek çok kişinin şair ve yazar kesildiğini söyler ve sayıları artan yazar, şair ve mecmua münasebetiyle kalitenin düştüğünden bahseder. Yazar ve şair adı altında her eline kalem alanın dile ve imlâya zarar verdiğini vurgular.

Ali Rıza Seyfi, Boş Saatler – 2, Pâyitaht, nr. 50, 30 Mart 1337 Çarşamba

Ali Rıza Seyfi, yazısının ilk bölümünde “kuzgun”un Türk kültüründe halkın zihninde taşıdığı anlamdan bahseder ve “kuzgun” kelimesinin geçtiği atasözlerine yer verir. Daha sonra özellikle Batı kültür ve edebiyatından kuzgun ile ilgili hikâyeye, şiir ve atasözlerinden örnekler verir. Diğer bölümde renklerin taşıdığı anlamlar üzerinde durur. Renkleri değerlendirirken yine Doğu ve Batı kültürüne ait atasözü ve hikâyelerden yararlanır.

Tokmak Dede, Nakş-ı Ber-Sehâb: Kabahat Onda Değil, Pâyitaht, nr. 51, 31 Mart 1337 Perşembe

Yazar, “sarışın, şırnaşık çocuk” olarak nitelendirdiği bir şairi, Anadolu’dan İstanbul’dakilere “satılmışlar” dediği için eleştirir. Bu şairin **Ümîd** mecmuasında, **Alemdar**’da şiirlerinin çıktığını; imlâsının bozuk, ifadesinin soğuk olduğunu söyler. **Şebâb**’da neşredilen bir değerlendirmede şairin şiirlerinin aşırma olduğunun ispat edildiğini belirtir. “Seciyeli” diye nitelendirildiğini belirten yazar, **Ümîd** mecmuasının çıkacak nüshasında “Bana bir gün seciyesiz dediler” diye şiirinin bulunacağını söyler. Yazıdaki iğneleyici ifadeler Faruk Nafiz’e yöneliktir. Arkadaşlarıyla Anadolu’ya gitmek isterken “seciyesiz” olarak nitelendirilerek İnebolu’dan geri gönderilince duruma çok içerler ve kırıncılığını Fazıl Ahmed’e ithafen yazdığı “Seciyesiz” başlıklı şiirinde dile getirir. Ancak bu şiiri daha sonra kitaplarına almaz. Fazıl Ahmed (Aykaç), “ıkbâl” peşinde koştuklarını düşündüğü için Milli Mücadele döneminde Anadolu’ya geçen şairlere birçok hiciv yazar. Faruk

Nafiz de Anadolu'ya alınmadığı için yazdığı şiirini bu sebeple Fazıl Ahmed (Aykaç) e ithaf eder.¹⁰⁸

Doktor Müştak, Stromboli Yanardağı, Pâyitaht, nr. 54, 3 Nisan 1337 Pazar

Stromboli yanardağının harekete geçtiğini gazetede okuyan Doktor Müştak, yanardağın patlamasıyla tabiatta meydana gelen olaylarla siyasî ve sosyal olayların toplumlar üzerindeki etkisini karşılaştırır. Dünyanın büyük bir değişim geçirdiğini belirterek, yanardağın bile siyasî olayların toplumda yarattığı etki tabiatta yaratmadığını söyler. Daha sonra güncel olayların gölgesinde kaldığını düşündüğü Stromboli yanardağı hakkında bilgi verir.

B. L., Derkenâr: Kaz Yolan Makinesi Münasebetiyle, Pâyitaht, nr. 55, 4 Nisan 1337 Pazartesi

İstanbul halkını etkisi altına alan tombala oyunu için “kaz yolan makinesi” ifadesinin kullanılmasından ve bu sözün uygunluğundan bahsedilen yazıda, bu benzetmenin ilk defa **Pâyitaht** tarafından yapıldığı belirtilir.

2.6. HABERLER/ İLÂNLAR

Hizmet-i Umûmîye Müessesâtı, Pâyitaht, nr.1, 26 Kânûn-i sâni 1337 Çarşamba

Pâyitaht gazetesini de neşreden Hizmet-i Umûmîye Müessesât'ının açık adresleri, yaptığı çalışmalar ve hâlihazırda yürütmekte olduğu faaliyetler hakkında bilgi verilir. Bu bilgilere göre; “Şebâb” ve “Sanâyî” gazeteleri ile “İzmirli Kız”, “Amca Bey”, “Üçüzler” adlı oyunları ve pek çok hikâye, roman neşrederler.

¹⁰⁸ Bkz. a.g.m. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Şükrü Çoruk, **Fazıl Ahmed Aykaç-Hayatı ve Eserleri**, İÜ Sos. Bil. Enst. Doktora Tezi İstanbul 1999)

Bunların yanı sıra Şehzâdebaşı, Tepebaşı ve Kadıköy’de her hafta tiyatro şubesi olarak “Yeni Sahne”de birçok eserin sahnelendiği belirtilir.

Yeni Büyük Tefrikamız, “Pierre Loti”, Pâyitaht, nr.3, 28 Kânûn-i sâni 1337 Cuma

Fransız yazar Pierre Loti’nin “Les Désenchantées” adlı romanının tefrikasının yapılacağı duyurulur. Roman Sâni Muammer Bey tarafından “Nâşâd Kızlar” adıyla açık bir üslûpla tercüme edilir.

Les Désenchantées – Nâşâd Kızlar, Pâyitaht, nr.4, 29 Kânûn-ı sâni 1337 Cumartesi

Pierre Loti’nin “Nâşâd Kızlar” ismindeki romanının tefrikaya başlayacağı bildirilir. Eserin Fransızca aslından ve Paris’teki dört yüz onuncu baskısından tercüme edildiği ifade edilir.

Ercümend Ekrem Bey, Pâyitaht, nr.4, 29 Kânûn-ı sâni 1337 Cumartesi

Recâizâde Mahmud Ekrem’in oğlu Ercümend Ekrem Bey’in **Pâyitaht** gazetesinin muharrir kadrosunda yer alacağı duyurulur. Okuyucuların “Cin Ahmed” ve “Evliyâ-yı Cedîd”lerin maceralarını gazetenin sütunlarından takip edebilecekleri belirtilir.

Âsâr-ı Münteşîre: Şebâb, Pâyitaht, nr.4, 29 Kânûn-ı sâni 1337 Cumartesi

Hizmet-i Umûmîye Müessesâtı’nın **Pâyitaht** gazetesinin yanında neşrettiği “Şebâb” gazetesinin bir gün evvelki nüshasında Selâhaddin Enis Bey’in “Açlar ve Toklar” başlıklı makalesinin, Kesriyeli Sıdkı Bey’in bir mektubunun, Osman Cemal Bey’in çok mühim bir tiyatro çalışmasının ve Ulvi Kazım Bey’in bir karikatürünün bulunduğu duyurulur.

Evliyâ-yı Cedîd, Pâyitaht, nr.5, 30 Kânûn-ı Sâni 1337 Pazar

Okuyucuların her salı Ercümen Ekrem Bey'in Evliyâ-yı Cedîd'ini okuyabilecekleri bildirilir. Gelecek salı ise Evliyâ-yı Cedîd'in "Kaşıkçılar"ı tenkit edeceği duyurulur.

Muhterem Kârie ve Kârîlerimize, Pâyitaht, nr.5, 30 Kânûn-ı Sâni 1337 Pazar

Pâyitaht gazetesi ilk nüshasında okuyucularına gâyelerini belirten bir mukaddime yazmaz. Bunun sebebi olarak maksatlarının vaat değil icraat olduğu belirtilir. Maksatlarını gerçekleştirebilmek amacıyla okuyucularından gazetede tespit edebilecekleri eksiklikleri ya da görmek istedikleri yenilikleri yazıyla bildirmeleri istenir. Herkesin sevebileceği ve sabırsızlıkla yeni nüshalarını bekleyecekleri bir gazeteye ancak okuyucuların teşviki ile ulaşabilecekleri ifade edilir. İki sayfa neşredilen gazetenin yakında dört sayfa olacağı duyurulur. Ayrıca bu nüshadan itibaren sosyal hayata dair herkesi ilgilendirebilecek bir anket düzenledikleri bildirilir ve okuyucuların katılması rica edilir.

"Ümîd" Vapuru'nun Şairleri", Pâyitaht, nr.6, 31 Kânûn-ı sâni 1337 Pazartesi

"Ümîd" mecmuasının şairlerinden Faruk Nafiz ve Yusuf Ziya Beylerin Anadolu'dan döndükleri haber verilir.¹⁰⁹

Ertuğrul Muhsin Bey Şehrimizde, Pâyitaht, nr.7, 1 Şubat 1337 Salı

Türk tiyatrosunun önemli sanatçılarından Muhsin Ertuğrul'un Avrupa'dan dönüşü duyurulur. Garda karşılandığında gazetenin hususi fotoğrafçısı tarafından çekilen fotoğrafı da yer alır.

¹⁰⁹ Anadolu'ya gitmek için yola çıkan Faruk Nafiz ve Yusuf Ziya'nın "seciyesiz" oldukları öne sürülerek İnebolu'dan İstanbul'a dönüşlerini haber verir. Bilgi için bkz. Nuri Sağlam a.g.m.

**“Yeni Sahne’nin Piyes Müsabakası”, Pâyitaht, nr.8, 2 Şubat 1337
Çarşamba**

“Yeni Sahne”nin düzenlediği piyes müsabakasının süresinin 10 Şubat’a kadar uzatıldığı bildirilir.

**“Pâyitaht Âile-i Tahrîriyesinden Bazıları”, Pâyitaht, nr.9-1, 3 Şubat 1337
Perşembe**

Pâyitaht’ın muharrir kadrosundan İsmail Fâik Bey, Ahmed Rasim Bey, Mehmed Rauf Bey, Selâhaddin Enis Bey, Hâlid Fahri Bey, Ekrem Vecdet Bey’in fotoğrafları yer alır.

“Pâyitaht”ın Müfîd Bir Tesbîti”, Pâyitaht, nr.9-1, 3 Şubat 1337 Perşembe

Tarih, edebiyat ve irfan için faydalı olabilecek vesikaları önce gazetede sonra da kitap halinde neşretmek amacıyla tüm edib, muharrir ve âlimlere hitap edilir ve yazılarını gazeteye ulaştırmaları rica edilir.

“Memleketin Mütefekkirlerine”, Pâyitaht, nr.9-1, 3 Şubat 1337 Perşembe

Memlekette ilmî, iktisadî, içtimâî ve edebî bir cereyan uyandırmak maksadıyla mütefekkirlerin eserlerini **Pâyitaht**’a ulaştırmaları durumunda bu eserlerin tenkit edilerek memleketin irfan âlemine takdim olunacağı bildirilir.

Dârülfünûn Haberleri, Dârülfünûn Muhabirimizden: Sa’yleri Meşkûr Olsun, ”, Pâyitaht, nr.9-1, 3 Şubat 1337 Perşembe

Edebiyat Medresesi Talebe Cemiyeti tarafından, Maarif Nezâreti ile Türk kitapçılarının ilmî eserlerin tab’ı hususunda gösterdikleri ihmalin dikkate alınacağı ifade edilir ve bu eserlerin tab’ını temîn için çare bulmak üzere cemiyet âzâsından mürekkep bir encümenin kurulacağı bildirilir. Bunun yanı sıra haberde, basılan

eserlerin muhtevasının da bozulduğuna, lâkaytlık olduğuna dair tespitlerden bahsedilir.

“Pâyitaht Âile-i Tahrîriyesinden – 2” Pâyitaht, nr.10-2, 4 Şubat 1337 Cuma

Pâyitaht’ın muharrir kadrosundan İsmail Hakkı Bey, Yaşar Şâdi Bey, Kemal Emin Bey, Florinalı Nâzım Bey’in fotoğrafları yer alır.

Yarınki Nüşamızda, Pâyitaht, nr.10-2, 4 Şubat 1337 Cuma

Sonraki nüshada Hâlid Fahri Bey’in Musâhabe-i Edebîye’si, Anadolu Mektuplarından Yozgat İktisâdiyâtı, Maupassant’ın bir hikâyesi, Ali Rıza Seyfî Bey’in bir şiiri ile nesrinin yer alacağı duyurulur.

Kitaplar – Mecmualar, Pâyitaht, nr.10-2, 4 Şubat 1337 Cuma

Yeni Sahne külliyyatından “İzmirli Kız”, “Amca Bey”, “Üçüzler” ve Sühûlet Kütüphanesi’nden “Bora” adlı eserlerin neşredildikleri bildirilir.

Tiyatrolar: Yeni Sahne Temsilleri, Pâyitaht, nr.10-2, 4 Şubat 1337 Cuma

“Bora” adlı oyunun Yeni Sahne’de temsil edildiği duyurulurken Ferah Tiyatrosu’nda da Büyük Varyete ve Kabare olacağı ilan edilir.

“Pâyitaht Âile-i Tahrîriyesinden-3”, Pâyitaht, nr.11-3, 5 Şubat 1337 Cumartesi

Pâyitaht’ın muharrir kadrosundan Ömer Lütfü Bey, Daloğlu Fuad Bey, Ali Nusret Bey, Fatin Tevfik Bey, Emrullah Nutki Bey’in fotoğrafları yer alır.

Yarınki Nüşamızda, Pâyitaht, nr.11-3, 5 Şubat 1337 Cumartesi

Sonraki nüshada, Hâşim Nâhid Bey'in bir makalesinin, Nezihe Muhiddin Hanım'ın hikâyesinin, Anadolu Mektuplarından köşesinde Ankara'nın yer alacağı ve Ömer Lütfi Bey'in Bulgaristan'ın Maarif Sistemi ile ilgili makalesinin bulunacağı bildirilir.

Yeni Sahne'nin Piyas Müsabakası, Pâyitaht, nr.11-3, 5 Şubat 1337 Cumartesi

Müsabaka için gönderilecek eserlerin teslim süresinin 10 Şubat'a kadar uzatıldığını, bu süreden sonra teslim edilecek eserlerin kabul edilmeyeceği duyurulur.

Kitaplar - Mecmualar, Pâyitaht, nr.11-3, 5 Şubat 1337 Cumartesi

“İzmirli Kız”, “Amca Bey”, “Üçüzler”, “Bora” adlı kitapların neşri ile ilgili kısa bilgi bulunur. Hâşim Nâhid Bey'in “Şark Meselesi”, “Garb Meselesi” ve “Türk Meselesi” adlı kitaplarının “Üç Muamma” adı altında toplanarak neşredileceği ifade edilir. Bunların yanı sıra “İzmir Hediyeleri” ismiyle elli sayfalık eserin neşri duyurulur ve “Yeni Ziraat Gazetesi” mecmuası hakkında kısa açıklamaya yer verilir.

“Pâyitaht Âile-i Tahrîriyesinden-4”, Pâyitaht, nr. 12-4, 6 Şubat 1337 Pazar

Muharrir kadrosundaki Hâşim Nâhid Bey, Elif. Pertev Bey, Hüseyin Sîret Bey'in fotoğrafları yer alır.

Kitaplar- Mecmualar, Pâyitaht, nr. 12-4, 6 Şubat 1337 Pazar

On beş günde bir intişar eden Hizmet-i Umûmîye mecmuasının yedinci sayısının neşredildiği duyurulur ve içerisinde Florinalı Nâzım, Yaşar Dâfî ve Ekrem Vecdet'in makalelerinin, Hâmid Bey'in ise şiirlerinin ve bir tenkidinin bulunduğu

belirtilir. Ayrıca Yeni Ferah Tiyatrosu'nun "Kaşıkçılar" adlı temsili hakkında bilgi verilir.

Yarınki nüshamızda, Pâyitaht, nr. 13-5, 7 Şubat 1337 Pazartesi

Sonraki nüshada Selâhaddin Enis Bey'in Sanâyî-i Nefîse Mektebi hakkında bir yazısının, Nezihe Muhiddin'in bir hikâyesinin bulunduğu, Anadolu Mektupları köşesinde yine Ankara'nın yer alacağı, Cımbız imzasıyla "Pâyitaht'ın Notları" başlıklı bir yazının neşredileceği okuyuculara bildirilir.

Pâyitaht Âile-i Tahrîriyemizden:5, Pâyitaht, nr. 13-5, 7 Şubat 1337 Pazartesi

Gazetenin muharrir kadrosunda bulunan Kesriyeli Sıdkı Bey, Burhaneddin Âli Bey, Müşfik Selami Bey, Hüseyin Zâti Bey'in fotoğrafları yer alır.

Kitaplar- Mecmualar, Pâyitaht, nr. 13-5, 7 Şubat 1337 Pazartesi

"Spor Âlemi", "Şebâb" ve "Kadınlar Dünyası" mecmualarının yeni nüshalarında yer alan yazılar duyurulur.

Tiyatrolar, Pâyitaht, nr. 13-5, 7 Şubat 1337 Pazartesi

Yeni Sahne'nin "Leke" ve "Kayseri Gülleri" adlı oyunları nerelerde ve ne zaman temsil edeceği hakkında bilgi verilir. Yeni Ferah Tiyatrosu'nda "Büyük Varyete"nin sergileneceği, duyurulur.

Yeni Sahne Temsil Günleri Değişiyor, Pâyitaht, nr. 13-5, 7 Şubat 1337 Pazartesi

Yeni Sahne'nin oyunlarının temsil günlerinin değiştiği haber verilir ve hangi oyunun, ne zaman, hangi tiyatrodan sergileneceği duyurulur.

Yeni Kitaplar, Pâyitaht, nr. 16-8, 10 Şubat 1337 Perşembe

Sühûlet Kütüphanesi'nin neşrettiği yeni kitaplardan Saffet Nezihî'nin "Zavallı Necdet", Ahmed Cemal'in "Bir Hikâye-i Sevdâ", Tolstoy'un "Fâcîâ-yı Aşk" ve "İzdivaç", Peyami Safâ'nın "İstanbul Hikâyeleri", Gâlib'in "Bora" (piyes), İsmâîl Münîr'in "Kadın Kalbi ", Ali Fuad'ın "Bir Kadın ", M. Hayret'in "Zehr-i Füsûn", Ali Zeki'nin "Alev", Azmi Muhiddin'in "Hissî Mektuplar", İbrahim Refet'in "Millet Sesleri", Âdem Sırrı'nın "Gölge Fısıltısı", Nâmık Ekrem'in "Hicrânlar", İrân-zâde'nin "Fennî Eğlenceler", Mehmed Rauf'un "Usûl Defteri", Avnî'nin "Muallim Lisân-ı Fransevî" adlı eserleri ve fiyatları duyurulur.

Âsâr-ı Münteşire: Şebâb, Pâyitaht, nr. 16-8, 10 Şubat 1337 Perşembe

Şebâb mecmuasının yirmi üçüncü nüshasının, ilginin fazla olması sebebiyle eldeki mevcut olan nüshalarının tükenmek üzere olduğu bildirilir.

Kitaplar- Mecmualar, Pâyitaht, nr. 18-10, 12 Şubat 1337 Cumartesi

Hâşim Nâhid (Erbil)'in "Üç Muammâ: Garb Meselesi, Şark Meselesi, Türk Meselesi" isimli eserinin basıldığı ilan edilir ve eserin konusu hakkında kısa bilgi verilir. Ayrıca "Kayseri Gülleri" isimli oyunun nerede sahneleneceği, saatleri hakkında açıklama yapılır.

Aile-i Tahrîriyemizden: 6, Pâyitaht, nr. 19-11, 13 Şubat 1337 Pazar

Abdurrahman Hâmid, Ercümend Ekrem ve E. Nâmi'nin fotoğrafları yer alır.

Yeni Sahne'nin Piyes Müsabakası, Pâyitaht, nr. 19-11, 13 Şubat 1337 Pazar

Yeni Sahne piyes müsabakası için gönderilen telif eserlerin değerlendirilmeye başlandığı haber verilir. Değerlendirme için oluşturulan heyette Hâlid Ziya

(Uşaklıgil), Cenab Şahabeddin, Reşad Nuri (Güntekin), Salih Fuad, İbrahim Necmi ve Yeni Sahne'nin müdürünün bulunduğu açıklanır.

Edebî Müsabakamıza Başlıyoruz, Pâyitaht, nr. 20-12, 14 Şubat 1337 Pazartesi

Memlekette gerçek ve canlı bir edebiyat nesli yetiştirmek amacıyla bugünden itibaren yeni bir edebî müsabaka gerçekleştirmeyi düşündükleri açıklanır. Küçük hikâyeler üzerine yapılacak müsabakanın on beş gün devam edeceği duyurulur.

Dârülfünun'da, Pâyitaht, nr. 20-12, 14 Şubat 1337 Pazartesi

Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi'ndeki derslerinin bazılarının ders, bazılarının kürsü olarak ayrılması talebinin genel heyet tarafından kabul edilmediği duyurulur.

Yarınki Nüshamızda Olanlar, Pâyitaht, nr. 21-13, 15 Şubat 1337 Salı

Sonraki nüshada Ercümend Ekrem'in bir makalesinin, Nezihe Muhiddin'in manzum bir masalının, Ali Nihad'ın bir tenkidinin ve musâhabesinin bulunacağı ve Nakş-ı Ber-sehâb bölümün yer alacağı duyurulur.

Edebî Müsabakalarımıza Başladık, Pâyitaht, nr. 21-13, 15 Şubat 1337 Salı

Gerçek ve canlı bir edebiyat ve hikâyeci yetiştirebilmek amacıyla bir gün önce yeni bir edebî müsabaka başlattıkları, on beş gün içerisinde eserlerin toplanacağı, bir edebî heyet tarafından eserlerin inceleneceği duyurulur. Ayrıca seçilecek ilk dört eserin yazarlarına verilecek ödüller de açıklanır.

**Operet Heyeti Sanatkârlarından, Pâyitaht, nr. 22-14, 16 Şubat 1337
Çarşamba**

Operet Heyeti sanatçılarından Tarâvet Hanım, Şâyân Bey ve İsmail Hakkı Bey'in fotoğrafları yer alır.

**Tarih-i Osmânî Encümeni'nin Dikkatine, Pâyitaht, nr. 22-14, 16 Şubat
1337 Çarşamba**

Okuyuculardan Sermedzâde İsmail Vasfi, **Pâyitaht**'a Tarih-i Osmanî Encümeni'nin hazırladığı "Osmanlı Tarihi" isimli eserin ciltleri ile ilgili bir şikâyet mektubu yazar. Mektupta dile getirilen şikâyet, Tarih-i Osmanî Encümeni'ne duyurulur.

**Edebî Müsabakalarımıza Başladık, Pâyitaht, nr. 22-14, 16 Şubat 1337
Çarşamba**

Başlatılan edebî müsabaka ile ilgili duyurularını yinelerler.

Kitaplar- Mecmualar, Pâyitaht, nr. 23-15, 17 Şubat 1337 Perşembe

Refik Hâlid'in **Yeni Mecmua**'da çıkan yazılarının "Hafta Musâhabeleri" ismiyle kitap hâlinde Hizmet-i Umûmiye tarafından basılacağı duyurulur. Sofya'da Basri Bey tarafından "Türk Gönü" isimli bir tiyatronun basıldığı bildirilir.

**Edebî Müsabakalarımıza Başladık, Pâyitaht, nr. 24-16, 18 Şubat 1337
Cuma**

Gazetenin başlattığı yeni edebî müsabaka ile ilgili duyuru metni yinelenmeye devam eder.

**Pâyitaht'ın Yarınki Mündericâtı, Pâyitaht, nr. 25-17, 19 Şubat 1337
Cumartesi**

Cenab Şahabeddin'in en son yazdığı "Aşkın Terânesi" isimli şiirinin, Hâşim Nâhid'in hafta musâhabesinin, Ali Rıza Seyfi'nin "Asil ve Âlî Gönüllü Muhiblerimiz" isimli yazısının, Fâik Âlî'nin "Pâyitaht'ın Kapısı" isimli eserinin Çapanoğlu Münir Süleyman tarafından yapılan tenkidinin, Osman Cemal'in yazdığı "Fatih'te Mektep Kütüphanesindeki Gizli Dosyalar Arasında Mahfuz ve Kirpi Derisi Üzerine Yazılmış Eski Bir Vesikadan Müstehrac Refik Hâlid Bey'in Tercüme-i Hâli" isimli yazının sonraki nüshada yer alacağı okuyuculara duyurulur.

**Edebî Müsabakalarımıza Başladık, Pâyitaht, nr. 25-17, 19 Şubat 1337
Cumartesi**

Edebî müsabaka ve sonucunda dereceye girecek eserler için verilecek ödüller duyurulmaya devam eder.

Edebî Müsabakalarımız, ", Pâyitaht, nr. 26-18, 20 Şubat 1337 Pazar

Düzenlenen edebî müsabaka, eserlerin teslim tarihi ve kazanan eserlere verilecek ödüller duyurulur.

Kitaplar- Mecmualar, Pâyitaht, nr. 27-19, 21 Şubat 1337 Pazartesi

"Kadınlar Dünyası" isimli gazetenin sekizinci nüshasının neşredildiği duyurulur.

**Edebî Müsabakamıza Başladık, Pâyitaht, nr. 27-19, 21 Şubat 1337
Pazartesi**

Edebî müsabakanın teslim süresi bitene kadar müsabakanın hangi amaçla düzenlenildiğine, kazananların alacağı ödüle dair duyuru yinelenir.

Edebî Müsabakalarımıza Başladık, Pâyitaht, nr. 28-20, 27 Şubat 1337 Pazar

Edebî müsabakanın başladığı, katılmak isteyenler için sürenin henüz dolmadığı duyurulur ve dereceye girecek eserlerin kazanacağı ödüller hatırlatılır.

Kitaplar- Mecmualar, Pâyitaht, nr. 28-20, 27 Şubat 1337 Pazar

İstanbul'un en nefis mecmuası olarak nitelenen "İnci"nin otuz dördüncü nüshasının çıktığı okuyuculara duyurulur.

Aile-i Tahririyemiz- 6, Pâyitaht, nr. 33-25, 4 Mart 1337 Cuma

Pâyitaht'ta yazıları neşredilen Mustafa Şekib, Osman Cemal ve Ahmed Selâhaddin'in fotoğrafları yer alır.

Kitaplar – Mecmualar, Pâyitaht, nr. 34-26, 5 Mart 1337 Cumartesi

Şebâb gazetesinin yirmi dördüncü nüshasının neşredildiği ve bu nüshada "Cim" imzası taşıyan felsefî bir makalenin yanı sıra edebiyat tenkidleri ve şiirlerin yer aldığı duyurulur. **Kadınlar Dünyası** gazetesinin her hafta olduğu gibi yazı ve resimleriyle çıkmaya devam ettiği belirtilerek, özellikle bu nüsha okurlara tavsiye edilir. İstanbul'da tek olduğu söylenen **Diken** isimli bir mizah mecmuasının çıkmaya başladığı okurlara haber verilir. **İnci**'nin pazartesi gününden itibaren, tanınmış şair ve yazarların desteğiyle daha fazla itinayla çıkacağı ifade edilir ve ilk nüshada Celâl Sâhir, Yakup Kadri ve Ercümen Ekrem'in yazılarının yer alacağı bildirilir.

Yeni Sahne Heyet-i Edebîsinden, Pâyitaht, nr. 34-26, 5 Mart 1337 Cumartesi

"Kaynana Kini", "Alafranga Hanım", "İntikam", "İnhizam", "Adalet Huzurunda", "Duygu", "Cici", "Yangınlar" "Genç Osman" oyunlarını Yeni

Sahne'nin edebî heyetine getiren kişilerin ve isimsiz bir oyun veren Fevzi Bey'in Yeni Sahne yazı işleri müdürlüğüne başvurması rica edilir.

Edebî Müsabaka Müddetimiz, Pâyitaht, nr. 35-27, 6 Mart 1337 Pazar

Memlekette edebî bir hareket meydana getirmek amacıyla başlatılan müsabakanın son günü olduğu duyurulur ve bugünden sonra getirilecek hikâyelerin müsabakaya dâhil edilmeyeceği belirtilir. Daha önce gönderilen eserlerin edebî heyet tarafından incelenmeye başlandığı, sonuçların üç gün sonra ilan edileceği bildirilir.

Kitaplar – Mecnualar, Pâyitaht, nr. 35-27, 6 Mart 1337 Pazar

“Spor Âlemi” mecmuasının son nüshası ve “Meliha” isimli mecmuanın onuncu nüshasının neşredildiği okurlara duyurulur.

Kitaplar – Mecnualar, Pâyitaht, nr. 36-28, 7 Mart 1337 Pazartesi

İngiliz yazar William Shakespeare'in eserlerinden “Anthony ve Cleopatra”yı Ahmed Cevdet'in tercüme ettiği belirtilir ve İkbâl Kütüphanesi'nden neşredildiği duyurulur.

Neşriyât-ı Osmâniye'de Mühim Bir Muvaffakiyet, Pâyitaht, nr. 36-28, 7 Mart 1337 Pazartesi

Suhulet Kütüphanesi'nin çıkardığı yeni kitaplar okurlara tanıtılır. “Tarih-i Ticaret”, Safvet Nezihi'nin “Zavallı Necdet” isimli romanı ve Peyami Safâ'nın “İstanbul Hikâyeleri” isimli hikâye kitabı okurlara duyurulan ve tavsiye edilen kitaplardır.

Neşriyât-ı Osmâniye’de Mühim Bir Muvaffakiyet, Pâyitaht, nr. 38-30, 9 Mart 1337 Çarşamba

Suhulet Kütüphanesi’nin çıkardığı yeni kitaplar okuyuculara duyurulur ve kısa kısa tanıtılır. “Tarih-i Ticaret”, Safvet Nezihi’nin “Zavallı Necdet” isimli romanı, Peyami Safâ’nın “İstanbul Hikâyeleri” isimli eseri, Ertuğrul Muhsin tarafından tercüme edilen “Uçurum” isimli oyun, Galib Bey’in adapte ettiği “Bora” isimli oyun,”Bir Hikâye-i Sevda”, Ali Zeki’nin “Alev” isimli hikâyesi, Tolstoy’dan tercüme edilmiş “Fâciâ-yı Aşk ve İzdivaç”, “Hissî Mektuplar”, “Kadın”, İbrahim Refet’in “Millet Sesleri” isimli şiir kitabı, M. Hayret’in şiirlerinin yer aldığı “Zehr-i Füsun”, İsmail Münir’in tercüme ettiği “Kadın Kalbi” Suhulet Kütüphanesi tarafından neşredilen yeni eserlerdir.

Yarınki Nüşamızda, Pâyitaht, nr. 39-31, 10 Mart 1337 Çarşamba (Perşembe)

Millet Kütüphanesi’nin kurucusu Ali Emîrî Efendi ile edebiyat üzerine yapılan görüşmenin sonraki nüshada neşredileceği okurlara duyurulur.

Kitaplar – Mecmualar, Pâyitaht, nr. 39-31, 10 Mart 1337 Çarşamba (Perşembe)

“Yeni Ziraat” ve “Şebâb” gazetesinin yeni nüshalarının çıktığı okurlara duyurulur.

Edebiyat Talebe Derneğinin Müsameresi, Pâyitaht, nr. 40-32, 11 Mart 1337 Cuma

Gelecek hafta Edebiyat Talebe Derneği’nin, kuruluşunun yıldönümü dolayısıyla bir müsamere düzenleyeceği duyurulur.

Yarınki Nüşamızda, Pâyitaht, nr. 40-32, 11 Mart 1337 Cuma

Düzenlenen edebî müsabakada birinci seçilen hikâyenin sonraki nüshada ilân edileceği bildirilir.

Edebî Müsabakamız ve Neticesi, Pâyitaht, nr. 41-33, 12 Mart 1337 Cumartesi

Edebî hayata canlılık getirmek, gençleri edebiyata teşvik etmek amacıyla **Pâyitaht**'ın düzenlediği edebî müsabaka sonuçlanır. Birinciliği, elli eser arasından Necmi Nureddin'in "Kılabdan Yorgan" isimli hikâyesi kazanır. Emin'in "Bir Seyahat" isimli hikâyesi ikinci; C.Emin Nuri'nin yazdığı hikâye "Korku Belâsı" üçüncü, Hâlis Makbul'ün eseri "Bedbaht" ise dördüncü seçilir. Müsabakanın beşinci olan hikâyesi Hakkı Şevket'e ait "Üç Tokat"tır. Daha önce duyurulduğu üzere ilk üç hikâyenin sahiplerinin ödülleri gazete idaresinden alabileceği belirtilirken, dördüncü ve beşinci seçilen hikâyelerin sadece gazetede neşredileceği ifade edilir.

Kitaplar – Mecnualar, Pâyitaht, nr. 42-34, 13 Mart 1337 Pazar

Mizah mecmuası **Diken**'in yeni nüshasının neşredildiği belirtilirken, bu nüshada "Hamallar Kâhyasıyla Mülâkat" başlıklı baş makalenin yanı sıra Selâhaddin Enis'e isnad edilen küçük bir hikâyenin bulunduğu ve "Bir Zırzopla Tanıştım" isimli tefrikanın yer aldığı duyurulur.

İsmâil Paşa Kütüphanesi Meselesi, Pâyitaht, nr. 40, 19 Mart 1337 Cumartesi

İsmail Paşa'nın kütüphanesinin Vakıflar tarafından alınmasına ve Ali Emîrî Efendi'nin eserleri incelemek için görevlendirildiğine dair duyulan haberler üzerine Evkâf Müsteşarı Rüştü Bey ile görüşme yapılır ve bu görüşmeden elde edilen bilgiler okuyuculara aktarılır.

Yeni Sahne'nin Piyes Müsabakası, Pâyitaht, nr. 41, 20 Mart 1337 Pazar

Yeni Sahne'nin daha önce ilân ettiği piyes müsabakasına on yedi eserin gönderildiği ve bu eserlerin Hâlid Ziya, Cenab Şahabeddin, Salih Fuad, Reşad Nuri ve İbrahim Necmi'nin yer aldığı edebî heyet tarafından incelendiği bildirilir. Ancak yapılan değerlendirme sonucunda kabul edilmeye uygun bir eser bulunamadığı; dolayısıyla müsabakanın süresinin üç ay daha uzatıldığı duyurulur. Eserlerin Yeni Sahne müdüriyetinden alınabileceği söylenir.

Yeni Sahne'de Ramazan Hazırlıkları, Pâyitaht, nr. 41, 20 Mart 1337 Pazar

Yeni Sahne'nin Ramazan ayında sahneleyeceği oyunların hazırlıklarına başlayacağı için sonraki hafta kış mevsiminin son oyununu temsil edeceği duyurulur.

Piyes Müsabakası, Pâyitaht, nr. 42, 21 Mart 1337 Pazartesi

Yeni Sahne'nin düzenlediği piyes müsabakası için gönderilen eserlerden hiçbirinin seçilmemesinden dolayı eser sahiplerinin gücendiğine dair haberlerin geldiğinden bahsedilir. Bunun üzerine eserlerin reddedilme sebeplerini açıklamak ve yazılacak eserlerin hangi nitelikleri içermesi gerektiğini anlatmak için Salih Fuad'ın 26 Mart Cumartesi saat 11.00'de Hizmet-i Umûmîye müessesesinde sohbet edeceği duyurulur.

Tombala Hileleri, Pâyitaht, nr. 42, 21 Mart 1337 Pazartesi

Beyoğlu, Galata, Tophane ve Beşiktaş derken İstanbul'un büyük bir kısmını saran ve genç, yaşlı, bey, paşa her kesimden insanı etkisi altına alan tombalanın kederler içinde sefil bir hayat yaşayan halkı daha da kötü durumlara düşüreceği vurgulanır. Hükumetten bu duruma bir çözüm getirmesi ve halkı tombalanın pençesinden kurtarması istenir. Kumarın olduğu yerde hilekârlık ve dalavereciliğin de mutlaka çıkacağı belirtilir. Son günlerde tombala oynatan bir gazinoda

gerçekleşen bir tombala hilesinin hikâyesi ve nasıl ortaya çıkarıldığı anlatılır. Her zaman kumarı oynatanlar tarafından yapılan hileyi bu defa oynayanlardan birinin yaptığı söylenir.

Yeni Sahne “ İzmirli Kız”ı Temsil Ediyor, Pâyitaht, nr. 42, 21 Mart 1337 Pazartesi

Eserin Fransız yazar Alphonse Daudet’ten “İzmirli Kız” ismiyle Kemal Emin tarafından adapte edildiği belirtilir. Yeni Sahne’nin ilk temsili olan bu oyunun, kış mevsiminin de son oyunu olarak sahneleneceği ifade edilir. “İzmirli Kız” oyunu ile birlikte Yeni Sahne’nin de ramazan ayında sahneleyeceği oyunlara hazırlanmak amacıyla bir süre ara vereceği duyurulur. Oyunun koltuk ve loca fiyatları da bildirilir.

Piyes Müsabakası, Pâyitaht, nr. 45, 24 Mart 1337 Perşembe

Müسابakada hiçbir eserin seçilememesinin sebeplerini açıklamak ve piyes yazarken dikkat edilecek noktalar hakkında bilgi vermek üzere cumartesi günü Salih Fuad’ın yapacağı sohbet duyurulur ve ilgililer davet edilir.

Âşîyan Matbuat Müsameresi, Pâyitaht, nr. 46(47), 26 Mart 1337 Cumartesi

Âşîyan Lisesi’nin üçüncü yılı dolayısıyla Kadıköy Âşîyan Lisesi’nde gazetecilere müsamere düzenlenir. Bu müsamere ile ilgili görüşlerin, sonraki nüshada yer alacağı bildirilir.

Kitaplar – Mecmualar, Pâyitaht, nr. 47(48), 27 Mart 1337 Pazar

Refi Cevad’ın “Üçler” isimli eserinin ikinci bölümünün neşredildiği duyurulur ve eserde eski hovardalar âlemlerinin iç yüzünden bahsedildiği belirtilir. Ayrıca **Ümîd** mecmuasının son nüshasının çıktığı söylenerek, okurlara tavsiye edilir.

Fatih Millet Kütüphânesi, Pâyitaht, nr. 51, 31 Mart 1337 Perşembe

Ali Emîrî'nin bildirdiği on beş bin cilt kitaba Vakıflar İdaresi'nce sekiz bin cilt ilave edilerek Fatih Millet Kütüphanesi kurulduğu zaman özel bir komisyon oluşturulur. Bu komisyon bazı sebeplerle çalışmalarına devam edemez. Okurlara, Millet Kütüphanesi için yeni bir komisyon oluşturulduğu haber verilir ve bu komisyonda yer alan isimler duyurulur.

Şâyân-ı Teessüf Bir Hadise, Pâyitaht, nr. 52, 1 Nisan 1337 Cuma

Selâhaddin Enis'in kadınlar hakkında yazdığı birkaç yazıdan dolayı gazeteye gönderilen mektuplarla ve sözlü olarak hakaret içeren tepkiler aldığı bilinmesine rağmen bu tepkilere gazete adına hiçbir cevap verilmediği söylenir. Bir gün önce Selâhaddin Enis, arkadaşları Hâlid Fahri ve Kesriyeli Mehmed Sıdkı ile parkta dolaşırken, ellerinde çanta ve baston olan birkaç kadının Selâhaddin Enis'e saldırdığı söylenir. Kadınlar önce yazarı yuhalar, sonra hazırladıkları limon kabuklarını başına atarak bastonla vururlar. Selâhaddin Enis'in hiçbir karşılığa bulunmadığı, cevabını yazısıyla verdiği belirtilir. Böyle bir durumun yaşanmasından dolayı duyulan üzüntü ifade edilerek, kadınların bu davranışı insanlık adına ayıp olarak nitelendirilir.

Kitaplar – Mecmualar, Pâyitaht, nr. 52, 1 Nisan 1337 Cuma

“İnci” ve “Kadınlar Dünyası” gazeteleriyle mizah mecmuası olan “Diken”’in yeni nüshalarının neşredildiği duyurulur.

Karie ve Kari’lerimize, Pâyitaht, nr. 53, 2 Nisan 1337 Cumartesi

Okuyuculara Batı edebiyatından tercüme edilen polisiye hikâyelere yer verileceği ve yakında polisiye tarzında hikâyelerden oluşan küçük bir eserin neşredileceği duyurulur.

Kitaplar – Mecmualar, Pâyitaht, nr. 53, 2 Nisan 1337 Cumartesi

“İnci” ve “Kadınlar Dünyası” gazetelerinin son nüshalarının çıktığı okuyuculara duyurulur ve keyifle okuyacakları belirtilerek tavsiye edilir.

Kitaplar – Mecmualar, Pâyitaht, nr. 54, 3 Nisan 1337 Pazar

Sühulet Kütüphanesi’nin neşrettiği yeni kitaplar ve fiyatları ilân edilir. Duyuruya göre, Muallim Mehmed Kenan’ın “Tarih-i Ticaret”, M. Avni’nin “Muallim Lisân-ı Fransevi”, Ali Seydi’nin “Seci ve Kafiye Lügati”, Safvet Nezihi’nin “Zavallı Necdet”, Peyâmi Safâ’nın “İstanbul Hikâyeleri”, Tolstoy’un “Fâcia-yı Aşk ve İzdivaç” ve “Aşk ve İhanet”, Namık Ekrem’in “Hicrânlar”, İ. Galib’in resimli piyesi “Bora”, M.Hayret’in şairler mecmuası olan “Zehr-i Füsûn”, İbrahim Refet’in “Millet Sesleri”, Ahmed Cemal’in “Bir Hikâye-i Sevda”, Ali Fuad’ın “Bir Kadın”, Paul Borje’nin “Kadın Kalbi” isimli eserlerinin yeni neşredildiği, Semih Lütfi’nin “Hissî Mektuplar-Âşıkâne Muhâbereler” isimli eserinin ise basılmakta olduğu duyurulur.

2.7. GEZİ YAZILARI / MEKTUPLAR

Anadolu Mektupları:2, Ankara Hâtıraları, Pâyitaht, nr. 12-4, 6 Şubat 1337 Pazar

Anadolu Mektupları’ndan ikincisi Millî Mücadele’nin merkezi hâline gelen Ankara’dan yazılır. Diğer mektuplarda anlatılan şehirlerin sosyal, ekonomik ve coğrafi özelliklerinden bahsedilirken Ankara’ya dair mektuplarda tasvirler yer alır. “Ankara Hâtıraları” başlıklı Ankara’ya ait bu ilk mektupta, Ankara’ya doğru yapılan bir tren yolculuğunun sonunda pencereden gözlemlenen Ankara anlatılır. Ankara Ovası sararmış otlar arasında kuru diken tarlalarıyla kaplıdır. Durgun ve soluk bir hayatın içinde “Susuz ve sıcak bir çölde başlayıp da başarısız yorulup çöken bir medeniyetin eski, dağınık ve perişan enkaz halinde şurada burada kımıldayan ve nazarın önünde birebir kavs-i resm ederek arkaya firâr eden hayat izleri

görülyordu.” Coğrafyası gibi tarlalarda çalışan Ankara insanı gibi hayvanlar da soluk, sefil, tembel ve ağırdır. Yazar, gülümsemeyen, bedbaht insanların kümes gibi evlerde nasıl yaşadığına şaşar ve tüm bunları sorgularken tren Ankara istasyonuna ulaşır.

Anadolu Mektupları:4, Ankara’da-2, Pâyitaht, nr. 14-6, 8 Şubat 1337 Salı

Ankara’da yapılan ilk gezintide şehrin bıraktığı izlenim anlatılır. Gezgin sabah horoz sesleriyle uyandığında, kendisini pencereden güneşin parlak renkleriyle aydınlattığı bir köyde bulacağını zanneder. Ancak gördüğü manzara toprak binalar, yosunlanmış damlar, kaba ve biçimsiz bir minaredir. Dışarı çıkar ve sokaklarda gezmeye başlar. Gördükleri ile hayal ettiklerini ve İstanbul’u karşılaştırır. Kerpiç evler ve ıssız sokaklar arasında dolaşır. Meydandan Hacı Bayram Veli Câmîi’nin bulunduğu caddeye girer. Burada aynı zamanda Roma döneminden kalma Augustus Tapınağı’nın kalıntılarıyla karşılaşır. Yeni yapılan binaların yanında hâlâ sağlam durduğunu görür.

Hâmid Nuri, Anadolu Mektupları:5, Ankara Kalesine-3, Pâyitaht, nr. 17-9, 11 Şubat 1337 Cuma

Hâmid Nuri, gezisini Ankara Kalesi’nin etrafında ve arka mahallelerde sürdürür. Gözlemllediği sokakları, evleri, insanları tasvir eder. Ankara ile ilgili her mektubunda olduğu gibi tasvirlerine karamsar bir duygu hâli ve hayal kırıklığı hâkimdir.

Anadolu Mektupları: Ankara Enkaz.. 4, Pâyitaht, nr. 37-29, 8 Mart 1337 Salı

Roma döneminden kalan lahitlerin, Lâtince kitabelerin ve kabartmaların şehrin farklı yerlerine serpiildiğini anlatır; şehrin bina ve camilerinin yapımında, bahçelerin çevrilmesinde bu eski kalıntıların kullanıldığından bahseder. Yaz aylarında insanların geceleri serin geçirebilmek amacıyla kasvetli Ankara’dan bağlara göç ettiklerini

söyler ve bağ yollarını, bu yollardaki kabileleri tasvir eder. Geceleri sessiz ve ıssız kalan Ankara'nın eski ve terk edilmiş hissi verdiğini belirtir.

Anadolu Mektupları: 5 Ankara, Pâyitaht, nr. 40-32, 11 Mart 1337 Cuma

Yazar, mezarlarla çevrili; açlık, hastalık ve kederin her geçen gün arttığı, eski ve harap evlerin gün geçtikçe çöktüğü Ankara'yı tasvir eder. Dolaştığı sokaklarda açlıktan ölen insanların hikâyelerini dinler. Üzerine karamsarlık, acı ve sessizlik çöken Ankara'yı anlatır.

Mehmed Rasim, Kârilerimizin Mektuplarından: Boşanan Destiler Münasebetiyle, Pâyitaht, nr. 40-32, 11 Mart 1337 Cuma

Hâşim Nâhid'in bir iki nüsha önce neşrettiği "Boşanan Destiler" isimli yazısında Cenab Şahabeddin'le ilgili yorumlarının üzerine Mehmed Rasim isimli okur gazeteye mektup gönderir. Bu mektupta okur, seviyeli bir üslupla Hâşim Nâhid'in yorumlarını eleştirir ve sebepleriyle birlikte düşüncelerini açıklar. Aynı zamanda dönemin edebiyatı hakkında yorumlarını ve beklentilerini de dile getirir. Dönemin edebî anlayışı doğrultusunda dilin gittikçe sadeleştiğini kimsenin inkâr edemeyeceğini belirten Mehmed Rasim, yüksek edebiyatı avâmın seviyesine indirmek kaygısını yanlış bir düşünce olarak görür. Sosyal hayatın yükseltilmesi için yüksek sanatlı, milletten alınmış safhalarla heyecanlı bir edebiyata ihtiyaç olduğunu belirtir. Bu ihtiyacı karşılarken Cenab Şahabeddin'lerin ve sanatlarının küçümsenemeyeceğini vurgular. Cenab Şahabeddin'in yeni neslin üzerinde de hâkim olmak isteğiyle eserlerini sadeleştirmeye çalışmasının garip karşılanamayacağını söyler ve şairi, sade bir dile sanat aşılatabilecek kudrette gördüğünü dile getirir. Cenab'ların ancak daha üstün nitelikte şahsiyetlerin doğmasıyla tarihe karışabileceğini; ancak yeni neslin sanat alanındaki çorak durumundan dolayı uzun müddet Cenab'ların sanatlarının gölgesiyle geçinileceğini düşündüğünü anlatır.

Hâşim Nâhid, Açık Mektup, Pâyitaht, nr. 43-35, 14 Mart 1337 Pazartesi

Yakup Kadri'ye hitaben yazdığı açık mektupta Hâşim Nâhid, "Üç Muamma" isimli eseriyle ilgili yazdığı tenkit makalesinin sonunda, eserin içerdiği başka fikirlere dair düşüncelerini yazacağını belirtmesine rağmen hâlâ yazmadığını hatırlatır. Yakup Kadri'nin bahsettiği kısmı, kendi yazdığından farklı aktardığını ifade eder. Eserin sahip olduğu ruhu ve eserde kastettiği gayeyi söylemediğini belirtir. Hâşim Nâhid, Yakup Kadri'den sözünü bitirerek kendisine de cevap hakkı vermesini rica eder.

Ali Gâlib, Kârilerimizin Mektuplarından: İstanbul'a Dair, Pâyitaht, nr. 44-36, 15 Mart 1337 Salı

İstanbul'un tarih boyunca sahip olduğu güzelliklerden, edebiyattan siyasete kadar kıymetli insanlardan, yaşadığı mesut dönemlerden, insanların refahından, İstanbul'u kendi memleketleri kadar seven yabancılardan örnekler vererek İstanbul'un eski zamanlarını tasvir eder. İstanbul'un eski hâline özlemi dile getirirken ne hâle geldiğini de sorgular ve o günkü hâlinden yakınır.

Anadolu Mektupları: Ankara: Sükûn ve Elem-6, Pâyitaht, nr.44-36, 15 Mart 1337 Salı

Yazar, Ankara sokaklarında çıktığı gezintide edindiği izlenimleri anlatır. Ankara'yı elem beldesi olarak nitelendirir. İnsanları sessiz, hissiz hayallere benzeter. Yosun tutmuş damlarıyla kırık pencereleriyle terk edilmiş hissi veren viran hâldeki şehri ve ümitsiz, gam dolu insanları okurların gözünde canlandırmaya çalışır.

Fahriye Şerife, Kârilerimizin Mektuplarından, Pâyitaht, nr. 40, 19 Mart 1337 Cumartesi

Toplumun maddî ve manevî değerlerini sarsan ve İstanbul halkını ahlâk çöküntüsüne uğratan tombala illetine karşı tutumundan ve yazılarından dolayı

Pâyitaht, pek çok mektup alır. Fahriye Şerife isimli bir okur da tombala oynamayı alışkanlık hâline getiren oğlunun durumunu, yazdığı bir mektupla anlatır. Bu oyunun sebep olduğu acıları ve kayıpları gözler önüne serer.

2.8. TEFRİKALAR

Pierre Loti, Pâyitaht'ın Tefrikası: Numara:1-4, Nâşâd Kızlar, Pâyitaht, nr.5-8, 30 Kânûn-ı Sâni 1337 Pazar – 2 Şubat 1337 Çarşamba

Sâni Muammer'in Fransızca aslından tercüme ettiği Pierre Loti'nin “Nâşâd Kızlar” adlı romanının tefrika halinde **Pâyitaht**'ta neşredilir. Eserin ilk dört bölümü tefrika edildikten sonra Pâyitaht'ın kendisini pek çok bakımdan yenilemesiyle beraber bu roman baştan neşredilir. Bu defa bölümler önceki bölümlerden farklı kısımlarda sonlanır.

İlk bölümler 5-8 numaralı nüshalarda ve 30 Kânûn-ı Sâni 1337 Pazar – 2 Şubat 1337 Çarşamba tarihlerinde neşredilir. Sonraki tefrika 10-2 numaralı ve 4 Şubat 1337 Cuma tarihli nüshada başlar. Ancak **Pâyitaht**'ın kısa süreli yayın hayatında romanın tefrikası tamamlanamaz. “Nâşâd Kızlar”ın neşredildiği diğer sayıların tarih ve numaraları şöyledir:

- 7 Şubat 1337 Pazartesi – nr. 13-5
- 12 Şubat 1337 Cumartesi – nr.18-10
- 13 Şubat 1337 Pazar – nr.19-11
- 14 Şubat 1337 Pazartesi – nr. 20-12
- 17 Şubat 1337 Perşembe – nr. 23-15
- 18 Şubat 1337 Cuma – nr. 24-16
- 19 Şubat 1337 Cumartesi – nr.25-17
- 21 Şubat 1337 Pazartesi – nr. 27-19
- 28 Şubat 1337 Pazartesi – nr. 29-21
- 4 Mart 1337 Cuma – nr. 33-25
- 5 Mart 1337 Cumartesi – nr. 34-26

- 14 Mart 1337 Pazartesi – nr. 43-35
 16 Mart 1337 Çarşamba – nr. 45-37
 18 Mart 1337 Cuma – nr.39
 19 Mart 1337 Cumartesi – nr.40
 21 Mart 1337 Pazartesi – nr. 42
 22 Mart 1337 Salı – nr. 43
 28 Mart 1337 Pazartesi – nr. 48(49)
 29 Mart 1337 Salı – nr. 49
 2 Nisan 1337 Cumartesi – nr. 53
 4 Nisan 1337 Pazartesi – nr. 55

Asıl adı Julian Viaud olan Pierre Loti, Osmanlı topraklarına “73 yıllık yaşamında sekiz kez gelir. (1870, 1876-77, 1887, 1890, 1894) Hemen hemen her gelişinde Türkiye üzerine anı, gezi ya da roman türünde bir kitap yazar. Pierre Loti’nin 1906 yılında önce tefrika hâlinde yayımlanan daha sonra kitap olarak çıkan romanı **Les Désenchantées**’in alt başlığı ‘Çağdaş Türk Haremlerinin Romanı’dır. Loti, önsözünde bu romanın tümüyle bir hayal ürünü olduğunu, içindeki şahısların gerçek olmadığını, fakat Türk haremlerindeki kadınların yüksek kültür sahibi olmalarının mutsuzluk yarattığını ve bu olayı bir yabancının gözleriyle Türk arkadaşlarından daha iyi görebildiğini söyler”¹¹⁰

Les Désenchantées, “1922’de “Meyuseler” adıyla Hüseyin Naci tarafından tercüme edilir ve İzmir’de yayımlanır. Sonraları, Nahit Sırrı Örik’in kalemyle “Bezgin Kadınlar” adı altında 1947’de İnkılâp Kitapevi yayınları arasında dilimize yeniden kazandırılan **Les Désenchantées**’nin sonraki çevirisi de “Mutsuz Kadınlar” adıyla 1972’de yapılır.”¹¹¹ Ayrıca Nahit Sırrı Örik’in çevirisi “Bezgin Kadınlar”, 2007 yılında Elips Yayınları tarafından yeniden basılır.

¹¹⁰ Nilüfer Mizanoğlu Reddy, “**Pierre Loti’nin Türkiye Romanları: Bir Okuma Yolculuğu**”, 21. yy. a Girerken Pierre Loti Türkiye ve Avrupa: Pierre Loti’nin 150. Doğum Yıldönümünde Türkiye ve Avrupa’nın Siyasî ve Edebî İlişkileri Kolokiyumu, Kültür ve Turizm Bak., İst. 4-5 Mayıs 2000 (Bildirilere <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> adresinden ulaşılabilir.)

¹¹¹ Lütfi Tınç, “**Türkçedeki Pierre Loti**”, 21. yy. a Girerken Pierre Loti Türkiye ve Avrupa: Pierre Loti’nin 150. Doğum Yıldönümünde Türkiye ve Avrupa’nın Siyasî ve Edebî İlişkileri Kolokiyumu, Kültür ve Turizm Bak., İst. 4-5 Mayıs 2000

Roman, bir Fransız yazarı André Lhéry ile Cenân, Melek ve Zeynep adında genç üç Türk kadını arasında mektuplarla süren ve 1904-1905 yılları arasında geçen bir arkadaşlığı anlatır. “Bu roman, esas itibarıyla İslâm’ın ve geleneklerin belirlediği kadının konumu ve sorunları ile ilgili konular üzerine kurulmuştur. Hayatları Doğu kültür ve medeniyeti içinde şekillenen kadınların yaşam biçimleri, beklentileri, sorunları Batılı oryantalist bir gözle irdelenir ve eleştirilir.

Romandaki mektuplaşmalar gerçek değildir. Bu, kendini Türk olarak gösteren bir Fransız kadının oyunudur. Loti, 1904 yılında “Nurelnisa” imzasıyla bir Türk kadından mektup alır. Kadın, Loti ile görüşmek istediğini yazar. 16 Nisan 1904 tarihinde Tarabya’da mektubu yazan kadın ve iki çarşafli kadın arkadaşı Loti ile buluşurlar.

Aslında bu kadınlar Türk değildir. Mektubu yazan ve “Nurelnisa” imzasını kullanan kadın, Mutsuz Kadınlar romanında “Madam Zahide”, “Leyla”, “Cenân” olarak geçen kişidir ve tamamen Fransızdır. Türkçe bilmeyen, feminist bir gazeteci-yazardır. Yazılarında “Chantal” ya da “Marc Hélys” imzasını kullanır. Gerçek adı, “Marie-Amélie Hebrard”dır. Evlilik soyadı ise “Léra”. Batılı anlamdaki feminist düşüncelerini Türk kadınları arasında yaymak için böyle bir hileye başvurur ve Loti’yi feminist düşüncelerini yaymada bir aracı kılar. Diğer iki kız arkadaşı, “Zinnur” ve “Nuriye Nuri”dir. Bunlar, Türkiye’ye yerleşmiş, “Reşat” adını alarak Müslüman olmuş “Chateaufort” adında bir Fransız kontun torunlarıdır. Bu kadınlar, hayata küsmüş Türk kadınlarının acılarını, sıkıntılarını, bunalımlarını anlatacaklar; Loti de onların dramını ve kurtuluşunu konu alan bir roman yazacaktır. Ona, kısmen Fransız kadının uydurduğu, kısmen de haremde mahpus Türk dostlarının söylentilerine dayanan Leyla’nın gördüğü işkenceleri ayrıntılarıyla anlatırlar”¹¹²

¹¹² Prof. Dr. Nurullah Çetin, Pierre Loti’nin Gerçek Kimliği – I”, **Edebiyat Otağı**, Kasım 2006, S.14, s.2.

SONUÇ

XX. yüzyılın başlarında, Osmanlı topraklarında, asırlar boyunca üç kıtaya hükmeden ancak yenik çıktığı I. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında işgale uğrayan bir ülkenin tükenişi ile yeni doğacak bir devletin sancıları birlikte yaşanır. Memleket bu sancılarının içinde acı, felaket ve sefaletle mücadele ederken, bir yandan da siyasî, sosyal, kültürel bakımdan zihniyet değişikliklerini de tecrübe eder. Gazete memleketimizin geçmişte tecrübe ettiği böyle bir dönemi yansıtmakta ve günümüze taşımakta en etkin araçlardan biridir. Ne var ki uygulanan baskı ve sansürlerle gazetelerin de ifade hürriyetleri engellenir. **Pâyitaht** gazetesi, memleketin pek çok açıdan buhran yaşadığı bu süreçte sansür ve baskıya fazla dayanamadan kısa sürede yayın hayatına son verir. Basın tarihinde geri planda kalan, ismi pek anılmayan **Pâyitaht**, özellikle edebî ve kültürel yazılarıyla edebiyat tarihimizde kendine bir yer açar.

Eski harfli süreli yayınların sahip oldukları edebî ve kültürel materyallerin Yeni Türk edebiyatı açısından önemi, bu alanda araştırma yapanlar tarafından bilinmektedir. Eski harfli süreli yayınların birçoğu ile ilgili çalışma yapılmasına rağmen hâlâ kütüphanelerin tozlu raflarından indirilmeyi ve edebiyat tarihimize kazandırılmayı bekleyen eski harfli gazete ve dergiler bulunmaktadır. Bundan dolayı çalışmamıza konu belirlerken, Yeni Türk edebiyatı alanında araştırma yapanlara yardımcı olmayı amaçladık. **Pâyitaht** gazetesi üzerinde daha önce herhangi bir araştırmanın bulunmadığını tespit ettikten sonra çalışmamızda bize yardımcı olabilecek malzemeleri inceledik. Bu malzemeler doğrultusunda gazetenin edebî ve kültürel faaliyetlerini takip etmeyi tercih ettik. Süreli yayınlar üzerine yapılan incelemelerin birçoğu sistematik indeks olarak değerlendirilmektedir. “Pâyitaht Gazetesindeki Edebî ve Kültürel Faaliyetler”i hazırlarken, öncelikle çalışmamıza yardımcı olabilecek metinleri belirledik ve Lâtin harflerine aktardık. Daha sonra bu yazı ve şiirleri türlerine göre tasnif ettik. Kronolojik olarak sıraladığımız her bir metnin muhtevası hakkında fikir verebilecek şekilde değerlendirme yapmaya çalıştık. **Pâyitaht**'ın yayımlandığı dönemde memlekette yaşanan siyasî, askerî, edebî ve sosyal olayları da göz önünde bulundurarak, gazetenin sütunlarında hâkim olan edebî

ve kültürel anlayışları belirledik. Mütareke Dönemi, Millî Edebiyat, Rus Mülteciler, kadınların toplumdaki yeri gibi gazetede yazı ve şiirlere yansıyan anlayış ile olaylarla ilgili açıklamalarda bulunduk. Böylece çalışmamızdan faydalanan olan araştırmacılara **Pâyitaht**'ın yayımlandığı dönemin zihniyetini yansıtmaya çabaladık. Ayrıca gazetenin yazar kadrosunda bulunan isimler hakkında - alfabetik bir düzen içerisinde- bilgi ve kaynakçaya yer verdik. Bu çalışmayı hazırlarken, yazar kadrosunun alfabetik, yazı ve şiir isimlerinin kronolojik sıralanmasından ibaret olan tarama ile yetinmek yerine kapsamlı bir çalışma ortaya çıkarmaya gayret gösterdik. Mümkün olduğunca titiz bir çalışma disiplini göstermeye çalışsak da gözümüzden kaçan malzeme veya eksik noktalarımız ortaya çıkacaktır. Ancak yaptığımız inceleme ve değerlendirme sonucunda **Pâyitaht** gazetesinin sütunlarındaki edebî ve kültürel malzemeyi gün yüzüne çıkarmakla edebiyat tarihine katkıda bulunma gayemizi gerçekleştirebildiğimizi umuyoruz.

İmtiyaz sahibi Sedat Simavi olan **Pâyitaht**, 26 Ocak 1921 – 4 Nisan 1921 tarihleri arasında toplam 63 sayı çıkmış günlük bir gazetedir. En dikkat çekici özelliği, siyasî, sosyal ve kültürel açıdan fikir çatışmalarının çok fazla yaşandığı bir devirde sütunlarında birbirine zıt düşüncelere sahip yazarların yazılarına yer vermesidir. Bundan dolayı farklı düşünceler, günlük hayatlarında asla bir araya gelmeyecek ve birbirini eleştiren yazarlar, yazılarıyla aynı sayfada buluşurlar. Bu anlamda **Pâyitaht**, tarafların olduğu hattâ yer yer keskinleştiği bir dönemde zoru başararak farklı bir yere sahip olur.

Pâyitaht'ın sayfalarında Yahya Kemal (Beyatlı), Mehmed Rauf, Hâlid Fahri (Ozansoy), Mustafa Şekib (Tunç), Hâşim Nâhid (Erbil), Halil Nihad (Boztepe), Cenab Şahabeddin, Emine Semiye (Önasya), Nezihe Muhiddin (Tepedelenligil), Çapanoğlu Münir Süleyman, Ali Rıza Seyfi, Tokadizâde Şekib, Kesriyeli Mehmed Sıdkı (Akozan), Osman Cemal (Kaygılı), Refik Hâlid (Karay), İhsan Raif,ERCÜMEND EKREM (Talu), Selâhaddin Enis (Atabeyoğlu) gibi döneminin önemli isimlerinin yazıları ve şiirleri yayımlanır.

Gazetede tiyatro ile ilgili değerlendirmeler, edebiyat, dil ve felsefe ilgili makaleler, şiirler, tercüme ve telif hikâyeler, mektup tarzında gezi yazısı, tefrika örnekleri verilir. Bunun yanı sıra piyes ve hikâye müsabakaları düzenlenir. Kitap, dergi, gazete ve piyes tanıtımlarına sık sık rastlanır. Mizahî üslûpla yazılmış günlük yazılar bulunur.

Mütareke Dönemi'nin çalkantılı, acı ve karmaşa dolu günlerinde uzun süreli etkin bir varlık gösteremese de **Pâyitaht**'ın kadrosundaki farklı kalemler ve sayfalarında yer verdiği zıt fikirleriyle, edebî ve kültürel malzemesiyle, genç yazar kadrosuyla önemli bir yer edindiğini söyleyebiliriz.

3. PÂYİTAHT'IN YAZARLARI İLE İLGİLİ BİLGİ

Pâyitaht'ın sütunlarında otuzdan fazla farklı imza ile yazılar neşredilir. Bu imzalardan bazıları takma isim olarak kullanılır. Yazılardaki imzaların sahibi olan Ahmed Selâhaddin, Ali Galib, Ali Nejad, Aliye Esad, Pertev, Ekrem Vecdet, Fahreddin Osman, Hâlid Râşid, Refed Ahmed gibi bazı yazarlar hakkında yeterli bilgiye ulaşamadık. Bu bölümde bilgilerine ulaşabildiğimiz Pâyitaht gazetesinin yazar kadrosundaki yazar ve şairlerin edebî şahsiyetleri hakkında kısa açıklamaların yanı sıra bu yazar ve şairlerle ilgili bilgilerin bulunduğu kaynaklardan bazılarına yer verdik.

- ALİ NİHAD (TARLAN)

Dağıstanlı bir aileye mensup olan Ali Nihad, Mehmed Nazif Bey ile Ümmühan Hanım'ın oğludur. 1898'de İstanbul'da doğar. Askerliğini yaptıktan sonra Vefa Sultânîsi'nden diplomasını alır. Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi'ne bağlı olarak kurulan Lisan Şubesi'nin Farsça ve Fransızca bölümlerinden mezun olduktan (1919) sonraki yıl “İslam Edebiyatında Leyla ve Mecnun Mesnevisi” adlı teziyle Edebiyat Fakültesi'nin doktora yapan ilk öğrencisi olur.

1933'te üniversiteye geçer ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne “Şeyhi Divanını Tedkik adlı çalışmasıyla Metinler Şerhi doçenti olur. 1942'de de profesörlüğe yükselir. Eylül 1978'de İstanbul'da vefat eder.

İlk şiirleri Şebâb, Servet-i Fünûn dergilerinde yayımlanır ve Edebiyat Gazetesi (1932), Gündüz (1936-37), Gençlik (1938) dergilerinde devam eder. Ayrıca **Pâyitaht**, Gündüz, Gençlik, Fikir ve Sanatta Hareket, Her Ay, Hilâl, İslâm Düşüncesi, İslam Medeniyeti, Sebilürreşad, Söz, Ülke, Bugün, Yeni Asya, Yeni İstanbul, Zafer, gibi gazete ve dergilerle akademik dergilerde şiir ve yazıları yer alır. Asıl olarak Divân edebiyatı alanındaki uzmanlığıyla tanınır.

ESERLERİ:

ŞİİR: Güneş Yaprak (1953) - Kuğular (1970)

İNCELEME VE ARAŞTIRMA: Edebi Sanatlara Dair (1930) – Divan Edebiyatında Tevhidler (1936) – Şeyh Galib Hayatı ve Şiirleri (1939) – Tanzimat Edebiyatında Hakîki Müceddid (1940) – Ali Şir Nevai (1942) – Şeyhî Divanının

Tarama Sözlüğü ve Nüsha Farkları (1942) – Divan Edebiyatında Sanat Telakkisi (1946) – Abdülhâk Hâmid (1947) – Edebî Sanatlar (1947) – Şiir Mecmualarında XVI. ve XVII. Asır Divan Şiiri (1948-49)- Mevlana Celaleddin Rumi (1948) Mehmet Akif ve Safahat (1971) – Edebiyat Meseleleri (1981) – Fuzuli Divanı Şerhi (1985)

ELEŞTİREL BASIM: Hayali Bey Divanı (1945) –Necati Beg Divanı (1963) Ahmed Paşa Divanı (1966) – Zati Divanı, 2 Cilt, (gazeller kısmı) (1968-1970)

KAYNAKÇA:

- 1) Çelebioğlu, A., **Ali Nihad Tarlan**, Ank. 1989
- 2) Diriöz H.A., **Âlim, Şair ve Mutasavvıf Ali Nihad Bey (Tarlan)**, İst., 1965
- 3) Ergun S.N., **Ali Nihad: Hayatı ve Eserleri**, İst. 1937
- 4) Eskiyeşli, C., “Kişi Bibliyografyası ve Ali Nihad Tarlan’ın Eserleri”, Journal of Turkish Studies /**Türklük Bilgisi Araştırmaları**, C.III (1979), sy.1-29
- 5) İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, C.II, Orhaniye Matbaası, İstanbul 1930, sy. 1232-1234
- 6) İnam, Y.Z., **Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan**, İst., 1965
- 7) Tarlan, A.S., **Merhum Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan’ın Hayatının Tek İzdırabı ve Kalan Hoş Sedasından Yankılar**, İst., 1980
- 8) Tarlan, A.S., **Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan (S.I): Hayatı ve Eserleri**, Ank., 1995
- 9) Tekin, G.A., “Ali Nihad Bey’in Hayatı”, Journal of Turkish Studies /**Türklük Bilgisi Araştırmaları**, C.III (1979),sy. 31-35
- 10) **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.8, Dergâh Yay., İst. 1982, sy. 273-274

- ALİ RIZA SEYFİ

Zaman zaman Ali Rıza imzasını kullanan Ali Rıza Seyfi, deniz binbaşı Mehmed Seyfi Bey’in oğludur. Denizcilik tarihi yazarı Süleyman Nutkî ise ağabeyidir. Kasımpaşa Bahriye Rüştîyesi’nden sonra 1892’de Heybeliada Denizcilik Okulu’na girer. 1897’de deniz subayı olarak Basra’ya gönderilir. Çanakkale Boğazı’ndaki donanmada, Bahriye Fen Komisyonu’nda ve Trablusgarp’ta görev

yapar. 1906'da Genelkurmay denizcilik dairesi tercüme kalemine girer. Burada hocası ünlü Türkçü Miralay Saffet Bey ile çalışır. 1909'da yüzbaşıyken askerlikten ayrılır ve denizcilik tarihi araştırmalarına başlar. İstanbul'un işgali sırasında ailesiyle birlikte Ankara'ya gider. Matbuat Umum Müdürlüğü'nde İngilizce tercümanlığı yapar. 1926'da İstanbul'a döner ve Ticaret Odası'nda deniz ticareti şube müdürlüğünü yürütür. Şiir ve yazılarını Tasvîr-i Efkâr, Şehbâl, Donanma, Resimli Kitap, Pâyitaht, Sabah ve Tercümân-ı Hakikat gibi gazete ve dergilerde yayımlar.

ESERLERİ:

TARİHİ ROMAN: Hayat-ı Alûde (1900) – Kazıklı Voyvoda (1928) – Deli Aslan (1933) Çocuk Kahraman Durakoğlu Demir (1934) – Bozkırların Kurtları (1935) – Bayram Reis (1935)

ŞİİR: Muazzez Vatana (1913)

TARİH: Muharebat-ı Bahriye-i Osmaniye Zeyli (1899) – Turgut Reis (1899) Çanakkale Boğazı (1900) – Kemal Reis ve Baba Oruç (1909) – Barbaros Hayrettin (1910) – Kırım Harbinde Kars Niçin Düştü? (1913) –

KAYNAKÇA:

- 1) Ergun, S.N., **Türk Şairleri**, C.I, İstanbul 1936, sy. 455-459
- 2) **Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılarımız Ansiklopedisi**, C.I, YKY, İst. 2001

- CENAB ŞAHABEDDİN

Osman Şahabeddin Bey ile İsmet Hanım'ın oğludur. Askeri Tıbbiye'den 1889'da doktor yüzbaşı olarak mezun olur. İhtisas yapmak üzere devlet tarafından Paris'e gönderilir.(1890) 1893 sonlarında İstanbul'a döner. Çeşitli devlet görevlerinin ardından 1914'te kendi isteğiyle emekliye ayrılır. Aynı yıl Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Lisan Şubesi tercüme müderrisliğine getirilir, iki ay kadar sonra da Batı edebiyatı müderrisi olur. Cumhuriyet'ten sonra köşesine çekilir; üzerinde çalıştığı söylenen sözlüğü tamamlayamadan geçirdiği beyin kanaması sonucu vefat eder. Bakırköy Mezarlığı'nda toprağa verilir.

İlk şiiri 3 Kasım 1885'te Muallim Naci'nin yönettiği Saadet gazetesinin edebiyat sayfasında yayımlanan bir gazeldir. Cenab Şahabeddin tıp öğrenimi için

gittiği Paris’te sembolist ve parnasyen şairleri yakından izler. İstanbul’a döndükten sonra Hazîne-i Fünûn, Mektep, Maarif ve Malumat dergilerinde yayımladığı şiirlerle “kelimelerle çizilen tablo” tarzında yeni bir şiir anlayışının ilk örneklerini ortaya koyar. 1896’dan itibaren Servet-i Fünûn’da yazmaya başlar. Raik Vecdi, Ahmet Peyman, Dahhak-ı Mazlum, Dahhak-ı Zalim imzalarını kullanır.

ESERLERİ:

ŞİİR: Tâmat (1887), Evrâk-ı Leyâl (Bu ad ile toplamayı düşündüğü şiirleri kitap haline gelmemiş ancak ölümünden sonra S.N. Ergun, tarafından seçmeler yapılarak hakkında bir inceleme ile basılmıştır. Bkz. kaynaklar)

Yayımlanmamış, yarım kalmış ve dergilerde yayımlanmış bütün şiirleri kızı Şivezâd Erez tarafından verilen, şaire ait el yazısı asıllarıyla karşılaştırılıp bir tür eleştirel yayım tarzında ölümünün 50. yılında Cenab Şahabeddin’in Bütün Şiirleri (Haz. M. Kaplan, İ. Enginin, B. Emil, N. Birinci, A. Uçman, İst. 1984) adıyla yayımlanmıştır.

DİĞER: Hac Yolunda (1909) – Âfâk-ı Irâk (1915) – Evrâk-ı Eyyâm (makaleler, 1915) Körebe (Oyun,1917) –Tiryakî Sözleri (1918) Avrupa Mektupları (1919) – 1920’de Alemdar gazetesinde “Ramazan Hasbîhalleri” başlığı altında yazdığı yazıları da “İstanbul’da Bir Ramazan” (Haz. A. Uçman, 1994) adıyla kitap haline getirildi. Eserlerinden Tiryakî Sözleri (Haz. O. Köprülü, R. Erben, İst. 1978) Hac Yolunda (Haz. H. Erdem, İst. 1996) Avrupa Mektupları (Haz. S. Özcan San, Ank. 1996, Z. Uluant, İzmir 1997) ve Evrâk-ı Eyyâm (Haz. H. Akay, İst. 1998) yeni harflerle de yayımlanmıştır.

KAYNAKÇA:

- 1) Akay, H., **Cenab Şahabeddin’in Şiirleri Üzerinde Stilistik Bir Araştırma**, Kitabevi Yay., İst. 1998
- 2) Akay, H., “Cenab Şahabeddin’in Aşk Felsefesi”, **Türklük Araştırmaları Dergisi**, S.8, İst. 1997
- 3) Çakır, Ömer, “Cenab Şahabeddin’in “Bütün Şiirleri”ne Bir İlave”, **Türk Dili**, S.674, Şubat 2008, sy. 120-130
- 4) Dizdaroğlu, H., **Cenab Şahabeddin: Hayatı, Sanatı, Eserleri**, Varlık Yayınevi, İst. 1964

- 5) Enginün, İ., **Cenab Şahabeddin**, Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ank. 1989
- 6) Ergun, S. N., **Cenab Şahabeddin, Hayatı ve Seçme Şiirleri**, Güneş Matbaası İst. 1934
- 7) Kaplan, M., “Cenab Şahabeddin’in Şiirlerinde Pitoresk”, **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar**, C.I, İst. 1976
- 8) Kaplan, M., “Cenab Şahabeddin’in Şiirlerinde Ses ve Musikî”, **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar**, C.I, İst. 1976 sy. 392-436
- 9) Kolcu, Abdurrahman, “Cenab Şahabeddin’in Bütün Şiirlerine Bir Katkı”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S.18, Güz 2005, sy. 179-186
- 10) Kutlu, M., “Cenab Şahabeddin”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.II, Dergâh Yay., sy. 44-48
- 11) Ruşen Eşref, “Cenab Şahabeddin Bey”, **Geçmiş Günler**, İst. 1919, sy. 33-47
- 12) Tarakçı, C., “Cenab Şahabeddin”, **İslâm Ansiklopedisi**, T. Diyanet Vakfı, C.VII, sy. 346- 349
- 13) Uçman, A., “Cenab Şahabeddin’in Getirdiği”, **Yönelişler**, sayı 38, Şubat 1985, s. 24-26.
- 14) Uçman, A., “Cenab Şahabeddin’in Yayınlanmamış Bir Şiiri”, **Tarih ve Toplum**, S.68, Ağustos 1989, sy.9-11
- 15) Uçman, A., “Cenab Şahabeddin ve Evrâk-ı Leyâl’i”, **Dergâh**, sayı 149, Temmuz 2002, s. 10-11, 18-19
- 16) Uçman, A., Cenab Şahabeddin, **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, C.I, YKY., İst.1999, sy. 350-351

- E.EDHEM İZZET (BENİCE)

Gazeteci ve romancı Edhem İzzet Benice, 1903 yılında İstanbul’da doğar. Babası deniz subaylarından Kemahlı Mehmed İzzet Bey, annesi Makbule Hanım’dır. İskilip Rüştüyesi’nde Galatasaray Sultânîsi’nde Deniz Ticaret Mekteb-i Âlisi’nde öğrenimini tamamlar. Öğretmenlik yapar ve çeşitli devlet görevlerinde bulunur. 28 Mart 1967’de vefat eder.

1920’de daha öğrenciyken Tevhîd-i Efkâr’da başlayan gazetecilik ve yazarlık hayatı ölünceye kadar devam eder. Uzun yıllar Vatan, Son Saat, Zaman ve Millîyet

gibi gazetelerde yazı işleri müdürlüğü ve yazar olarak çalıştıktan sonra 1936'da kendi hesabına Açıksöz (1936-1937), 1937'de Son Telgraf ve 1939'da İkdam adlı günlük gazeteleri çıkarır. 1943'te İkdam'ın adını Gece Postası olarak değiştirir.

Bazı yazılarında Bedi Vecdet takma adını kullanır, günlük hadiselerden beslenen siyasî mizah, hiciv ve magazin ağırlıklı bir gazetecilik anlayışı vardır. Bir yandan da geniş halk kesimleri tarafından beğenilerek okunan aşk ve macera romanları yazar.

ESERLERİ: Cıldıran Kadın (1927) – İstirap Çocuğu (1927) – Yakılacak Kitap (1927) – Aşk Güneşi (1930) Gözyaşları (1932) – Beş Hasta Var (1932) – On Yılın Romanı (1933) Yosma (1936) – Sen de Seveceksin (1942) – Foya (1944) – Ben Hiç Sevmedim (1947) – Pota (1956) – Adsız Şehit (1964) – Bir Cinayet Davası ve Çöl Yıldızı gibi bazı romanları ise tefrika aşamasında kalmıştır.

KAYNAKÇA:

- 1) “Benice, Ethem İzzet”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.1, Dergâh Yay., İst. 1977, sy.397
- 2) Gövsa, İ.A., **Türk Meşhurları Ansiklopedisi**, Yedigün Neşriyat, İst. 1949, sy. 70
- 3) Kurdakul, Şükran, **Şairler ve Yazarlar Sözlüğü**, Cem Yayınevi, İst. 1985, sy. 135
- 4) Özbalcı, Mustafa, **Büyük Türk Klâsikleri**, C.14, Ötüken-Söğüt Yay., İst. 2002, sy. 132-133
- 5) **Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi**, C.1, YKY, İst. 2001, sy.169

- EMİNE SEMİYE (ÖNASYA)

İstanbul 1864'te¹¹³ doğar. Tarihçi, hukukçu ve devlet adamı Ahmed Cevdet Paşa ile Advıye Rabia Hanım'ın kızı ve Türk edebiyatındaki ilk kadın

¹¹³ Emine Semiye'nin doğum tarihi için, birbirinden farklı üç bilgiye rastlanır. Kaynakların büyük bölümünde doğum tarihi 1868 bir kısmında ise 28 Mart 1866 olarak yer alır. Emine Semiye'nin doğum tarihi hakkında, Ahmed Cevdet Paşa'nın mektubuna dayanan ve gerçeğe en yakın eldeki son

romancılarından Fatma Âliye Hanım'ın kız kardeşidir. Paris ve İsviçre'de psikoloji, sosyoloji eğitimi alır. Selânik'te kız okulları müfettişliğinde bulunur. Bir ara İttihad ve Terakki Cemiyeti'nde görev alır, İstanbul, Edirne ve Anadolu okullarında Türkçe öğretmenliği yapar. 1944'te vefat eder.

Edebiyata küçük öykülerle giren Emine Semiye, kendi adının yanı sıra zaman zaman Emine Vahide, Merhum Cevdet Paşa'nın küçük kerimesi Emine Semiye, Semiye Binti Cevdet, Emine Semiye Binti Cevdet, Muallime-i Nahûsa Hâce Şerife Mürşide, Nasfet Binti Ahmet gibi müstear isimler de kullanır. Selânik'te yayımlanan Mütalaa (1896), Kadın (1908-1910) gazetelerinde ve İnci dergisinde (21-27,1919-1921) başyazarlık yapar. İstanbul'daki Hanımlara Mahsus Gazete (1895) başta olmak üzere Bahçe, Asır, Yeni Asır, Yeni Edirne, Şûrâ-yı Ümmet, Resimli Kitap, Yeni Gazete, Saâdet, İzler, Pâyitaht gibi gazete ve dergilerde yazıları yayımlanır.

ESERLERİ:

ROMAN: Sefalet (1907) – Gayya Kuyusu

DİĞER: Hulasa-i İlm-i Hesap (1892)

KAYNAKÇA:

- 1) Aydüz, S. “Önasya, Emine Semiye”, **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, C.II, Yapı Kredi Kül. ve Sanat Yay., İst. 1999, sy.430
- 2) Banarlı, N. S., **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.II, MEB, Ankara 1971, sy. 994
- 3) Enginün, İ., “Emine Semiye”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.III, Dergâh Yay., 33
- 4) Esen, Nüket, “Bir Osmanlı Kadın Yazarın Doğuşu”, **Journal of Turkish Studies- Türklük Bilgisi Araştırmaları**, Ağâh Sırrı Levend Hatıra Sayısı I, Sayı:24, 2000, sy. 116
- 5) İhsanoğlu, E. – R. Şeşen – C. İzgi, **Osmanlı Matematik Literatürü Tarihi**, İst. 1999, sy. 507 -508

bilgiye göre ise yazar, Hicri 1 Ramazan 1280/8 Şubat 1864'te dünyaya gelmiştir. (bkz. Kaymaz, Kadriye **Gölgedeki Kalem Emine Semiye**, Küre Yayınları, Ocak 2000)

- 6) Kaymaz, Kadriye, **Gölgedeki Kalem Emine Semiye**, Küre Yayınları, Ocak 2000
- 7) Kodaman, Bayram, “Tanzimat’tan Sonra Kadın”, **Tercüman Kadın Ansiklopedisi**, C.2, Tercüman Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş., İst.1984, sy.503-516
- 8) Korkmaz, Şefika, **Osmanlı Kadın Hareketinde Bir Öncü Emine Semiye Hayatı, Eserleri, Fikirleri**, Timaş Yay., İst. 2008
- 9) Kurnaz, Şefika, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)**, MEB, Ankara 1992, sy. 74-79
- 10) Zihnioğlu, Yaprak, “Erken Dönem Osmanlı Hareket-i Nisvanı’nın İki Büyük Düşünürü Fatma Aliye ve Emine Semiye”, **Tarih ve Toplum**, Haziran 1999, Cilt 31, Sayı 186, sy. 4-11

- ERCÜMEND EKREM (TALU)

1888’de İstanbul’da doğar. Babası büyük şair ve ediplerimizden Recaizâde Mahmud Ekrem, annesi Güzide Hanım’dır. Galatasaray Sultânîsi’ni bitirdikten sonra siyasal bilgiler okumak üzere Paris’e gider. 1905’te dönünce Yurt içi ve yurt dışında çeşitli devlet görevlerinde bulunur. 1950 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrılır. 16 Aralık 1956’da İstanbul’da vefat eder.

İlk yazıları Çocuklara Mahsus Gazete’de yayımlanır.(1904) Asıl ününü Meşrutiyet’ten sonra çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan makale, fıkra, sohbet, gülmece öyküleri ve romanlarıyla sağlar. Mütareke Döneminde ise Aka Gündüz ile birlikte bir mizah dergisi olan Alay’ı çıkarır.(1920-22) Tercüman-ı Hakikât’ta “Ebûlmuvakkar” takma adıyla siyasal, toplumsal ve edebi makaleler yayımlar. Millî Mücadele karşıtı Peyâm-ı Sabah dışında hemen hemen bütün gazete ve dergilerde imzalı, imzasız ya da takma adlarla yazar. Recaizâde Ercümend Ekrem, Ebûlmubakkar, Ermel Talu, Çekirge, Ulat, Karga, Kertenkele, Âşık, Torik Necmi, Cin Ahmet, Evliya, Evliyayı Cedit, Kerbela, Meşhedi imzalarını da kullanır.

ESERLERİ:

ROMAN: Evliyâ-yı Cedîd (1920) – Gün Batarken (1920) – Sabir Efendinin Gelini (1922) - Asrîler (1922) – Kopuk (1922) – Şevketmeâb (1925) - Kan ve İman (1925) – Kundakçı (1926) – Zeyl-i Evliyâ-yı Cedit (1925) – Meşhedi ile Devr-i Âlem

(1927) – Gemi Arslanı (1928) – Meşhedi Polis Hafiyesi (1931) - Meşhedi Ankara’da (1933) - Meşhedi Arslan Peşinde (1934)

HİKÂYE: Terâvihten Sahura (1923) – Sevgiliye Masallar (1925) – Kız Ali (1926) – Meşhedi’nin Hikâyeleri (1926) – Gün Doğmayınca (1927) – Güldüren Kitap (1928)

TİYATRO: Erenler (1926)

ANI: Dünden Hatıralar (1945)

KAYNAKÇA:

- 1) Akyüz, K., “Talu, Ercüment Ekrem”, **Türk Ansiklopedisi**, C. 30, MEB, Ank 1981, sy. 373
- 2) Çetin, A., “Ercüment Ekrem Talu” **İslâm Ansiklopedisi**, Diyanet Vakfı Yay., C.11, 274-276
- 3) Gezgini, Hakkı Süha, **Edebî Portreler** (Haz. Beşir Ayvazoğlu), Timaş Yay., İst. 1997
- 4) Hisar, A.Ş., “Ercüment Ekrem Talu’ya Dair Hatıralar”, **Türk Yurdu**, S.264, Ocak 1957, sy. 548-550
- 5) Hisar, A.Ş., **Kitaplar ve Muharrirler I – Mütareke Dönemi Edebiyatları**, YKY, Mayıs 2008, sy. 49-53
- 6) Ozansoy, Hâlid Fahri, **Edebiyatçılar Çevremde**, Sümerbank Kül.Yay., 5/109 Ankara 1970, sy. 7-12
- 7) Özerdim, N.S., “Ercüment Ekrem Talu”, **Yeni Yayınlar Dergisi**, C.II, S.3, Mart 1957
- 8) Talu, Ercüment Ekrem, **Geçmiş Zaman Olur Ki**, (Haz. Alâattin Karaca) Hece Yayınları, Ank. Mayıs 2005
- 9) Tarım, R., “Talu, Ercüment Ekrem”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.8, Dergâh Yay.,İst.1998, sy. 216-218
- 10) Tarım, R., “**Ercüment Ekrem Talu’nun Romanlarında Milli Mücadele**”, Marmara Üni. Sos. Bil. Enst. YL Tezi, İst. 1986
- 11) Tarım, R., “Ercüment Ekrem Talu Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, **Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.6, 1991, sy. 245-309
- 12) Yücebaş, H., **Bütün Cepheleriyle Ercüment Ekrem**, İst. 1957

- FLORİNALI NÂZİM (MEHMED NÂZİM ÖZGÜNAY)

1883'te Manastır'ın Florina kasabasında doğan Mehmed Nâzım, Manastır Evrak Müdür Muavini Hâlid Nâzım'ın oğludur. İstanbul'da hukuk öğrenimi görür.(1906) Emekli olduktan sonra İstanbul'da avukatlık yapar. 6 Haziran 1939'da Üsküdar'da vefat eder.

Dil ve teknik yönden oldukça başarılı şiirleriyle tanınır. Son yıllarında kendi kendisini “şiir kralı” ilan etmesi çevresince hoş karşılanmaz. Kendi geçiminden keserek gazetelerin reklam sütunlarında manzumeler ve kendisini öven yazılar bastırdığı söylenir. Abdülhâk Hâmid etkisinde kalır, Abdülhâk Hâmid, Tevfik Fikret ve Nef'î gibi ünlü şairleri öven risaleler yazarak kendisinden bahsedilmesini sağlar.

ESERLERİ: Sünbülîstan-ı Musikî (1909) – Zafer Terâneleri (1918) – Terennümler Teellümler (1924) Ziya Gökalp'in Tabutu Huzurunda (1924) – Cumhuriyet Marşları (1924) - Nef'î ve Fikret'in Büyük Ruhlarına (1925) – Hatırat-ı Meşahir (1925) – Yedigâr-ı Takdis-i Fikret (1926) Türk'ün Büyük Zaferi (1928) – Tefeyyüz (1928) – Şâir-i Â'zâmımızı Tebcil (1928) Ebediyet Yolunda Bir Hitabe (1927) – Türk Şiir Krallığı Neden ve Nasıl Doğmuştur? (1934)

KAYNAKÇA:

- 1) Akçura, Gökhan “Florinalı Nazım ya da Türk Şiir Krallığı Neden ve Nasıl Doğmuştu?”, **Tarih ve Toplum**, C.12, s.70, Ekim 1989, sy. 39-42
- 2) Ayvazoğlu, Beşir, **Kâinatça Tanınmış Türk Şiir Kralı Florinalı Nazım ve Şaşısalı Edebî Hayatı**, Kapı Yay., Ank. 2007
- 3) Bayraktar, D. “Nâzım (Florinalı)”, **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, C.II, YKY, İst. 1999, sy.352
- 4) Gövsa, İ. A., “Nâzım Özgünay, Florinalı”, **Türk Meşhurları**, Yedigün Neşriyatı, İstanbul 1945 s. 278
- 5) İbnülemin Mahmud Kemal, Son Asır Türk Şairleri, C.III, Orhaniye Matbaası, İst. 1930, sy. 1155-1159
- 6) “Özgünay, Mehmed Nazım”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.VII, Dergâh Yay., İst. 1990, sy. 214

- HÂLİD FAHRİ (OZANSOY)

Hekim Mehmed Fahri Paşa ile Zehra Hanım'ın oğludur. Şair ve yazar Gavsî Ozansoy ise oğludur. 1891'de doğar. Pek çok lisede öğretmenlik yapar ve 1956'da yaş haddinden emekliye ayrılır. Son günlerine kadar yazı faaliyetlerini devam ettiren Hâlid Fahri kısa süren bir rahatsızlık sonunda kalp krizinden ölür. (23 Şubat 1971)

Hâlid Fahrinin ilk yazıları Tirâje dergisinde yayımlanır. 1912'den itibaren Rûbap dergisinde yazı ve şiirleri çıkar. Hâlid Fahri'nin elliden fazla gazete ve dergide 500'ün üzerinde şiiri, çeşitli konularda 1500'den fazla makalesi, basılmış 34 telif kitabı ve bir o kadar çeviri ve uyarlama eseri bulunmaktadır. Yazı ve şiirlerinin çıktığı süreli yayınların başlıcaları şunlardır: Alemdar, Peyâm, Pâyitaht, Peyâm-ı Sabah, Cumhuriyet, Son Posta, Tercüman gazeteleriyle Kehkeşan, Şehbâl, Türk Yurdu, Yeni Mecmua, Temaşa, Servet-i Fünûn-Uyanış, Hayat, Varlık, Türk Tiyatrosu, Çınaraltı, Hisar, İstanbul dergileri. Uzun yıllar Servet-i Fünun-Uyanış dergisini yöneten Ozansoy, Nedim adlı edebi haftalık dergi çıkarmış, bir süre İstanbul Şehir Tiyatroları'nın dergisi Türk Tiyatrosu'nu yönetmiştir.

Kısa ömürlü küçük edebî topluluklardan Nesl-i Âti ve Nâyiler arasında bulunmuş olan Hâlid Fahri 1914'ten sonra "Aruza Veda" adlı şiiriyle Milli Edebiyat akımına katılır ve konuşulan Türkçeyle şiirler yazmaya başlar. Daha sonra Beş Hececiler'den biri olarak anılırsa da fazla öne çıkmaz.

ESERLERİ:

ŞİİR: Rüya (1912) – Cenk Duyguları (1917) – Efsaneler (1919) - Bulutlara Yakın (1920) Zakkum (1920) – Gülistanlar, Harabeler (1922) – Paravan (1929) Balkonda Saatler (1929) – Sulara Dalan Gözler (1936) – Hep Onun İçin (1962) Sonsuz Gecelerin Ötesinde (1964)

OYUN: Baykuş (1916) – İlk Şair (1923) – Sönen Kandiller (1926) – Nedim (1932) – On Yılın Destanı (1933)

ROMAN: Sulara Giden Köprü (1939) – Âşıklar Yolunun Yolcuları (1939)

ANI: Edebiyatçılar Geçiyor (1939) – Darülbedayi Devrinin Eski Günlerinde (1964) – Eski İstanbul Ramazanları (1968) – Edebiyatçılar Çevremde (1970)

KAYNAKÇA:

- 1) Acehan, A., **“Halit Fahri Ozansoy’un Hayatı Eserleri Sanatı”**, Sakarya Üni. Sos. Bil. Enst. Yayınlanmamış Doktora tezi, 1998
- 2) Aktaş, Ş., “Halit Fahri Ozansoy”, **Büyük Türk Klasikleri**, C.XII, sy. 343-346
- 3) Balcı, Olcay, **Halit Fahri Ozansoy’un Makaleleri**, Dumlupınar Üni. Sos. Bil. Enst., YL Tezi, Kütahya 2001
- 4) Gezgın, H.S., **Edebi Portreler**, (haz. H.B. Ayvazoğlu), Timaş Yay., İst. 1999, sy.121-123
- 5) İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, C.I, Orhaniye Matbaası, İst. 1930, sy. 518-519
- 6) Kurdakul, Şükran, **Çağdaş Türk Edebiyatı**, C.1, Bilgi Yayınevi, Ank. Ocak 1994, sy. 216-219
- 7) Meram, Ali Kemal, **Halid Fahri Ozansoy’un Şiirleri**, Servet-i Fünun S.2174, 1938
- 8) Nebioğlu, O., **Türkiye’de Kim Kimdir: Yaşayan Tanınmış Kişiler Ansiklopedisi**, Nebioğlu Yayınevi, İst. 1962, sy. 476
- 9) “Ozansoy, Halit Fahri”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.VII, Dergâh Yay., İst. 1990, sy. 166-168
- 10) Özgül, M.K., **Halit Fahri Ozansoy: Hayatı ve Eserleri**, Kül. ve Turizm Bak. Yay., Ank. 1986
- 11) Yazar, M. Behçet, **Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı**, Kanat Kitabevi, İst. 1938, sy. 150-167
- 12) Yazar, M. B., **Edebiyatçılar Âlemi Edebiyatımızın Unutulan Simâları**, (Haz. Mustafa Everdi) 21.YY.Yay., Ankara Kasım 1999 sy. 120-122

- HALİL NİHÂD (BOZTEPE)

Halil Nihad, Hasan Efendi ile Mürüvvet Hanım’ın oğludur. 1880’de Trabzon’da doğar. Fransızca öğrenmek için bir müddet Trabzon “Freres” mektebine devam eder. Aynı zamanda bu mektepte Türkçe öğretmenliği yapar. Ailesinin geçimini temin için Trabzon Duyûn-ı Umûmiye İdaresi’ne memur olarak girer. Duyûn-ı Umûmiye’nin lağvı üzerine Osmanlı borçlarının halli için Paris’e giden

heyette bulunur.(1925) Döndükten sonra Gümüşhane ve Trabzon mebusu olarak Meclis'te görev yapar. 17 Şubat 1949'ta vefat edene kadar bu görevde kalır. Kendi isminin dışında "Maytap" imzasını da kullanan Halil Nihad'ın son yıllarında sağlığı iyice bozulur. Fazla miktarda aldığı uyku ilacı sebebiyle 1949'da Ankara'da vefat eder.

1908'den başlayarak aruz ve hece ile yazdığı mizahi şiirleriyle tanınır. Fransızcadan ve bilhassa Alphonse Daudet'den çeşitli tercümeleriyle bu Fransız yazarının memleketimizde tanınmasını sağlar. Ayrıca 1922'de Nedim Divânı'nı büyük bir özenle yeniden kitap haline getirir.

ESERLERİ:

ŞİİR: Sihâm-ı İlham(1921), Âyîne-i Devrân (1924), Mahitap (1924), Ağaç Kasidesi (1947)

ÇEVİRİ: Alphonse Daudet'den Taraskonlu Tartaren, Değirmenimden Mektuplar.

KAYNAKÇA:

- 1) Gövsa, İ.A., "Boztepe, Halil Nihad", **AA**, V, 1686-1687
- 2) İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, C.III, Orhaniye Matbaası, İst. 1930, sy. 1226-1231
- 3) Okay, O., **Büyük Türk Klasikleri**, C.XI, Ötüken Neşriyat, İst. 1992, sy. 49-59
- 4) Ortaç, Y.Z., **Portreler: Bir Varmış Bir Yokmuş**, Yeni Matbaa, İst. 1960, sy. 161- 166
- 5) Şenocak, K., **Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe**, Acar Matbaacılık, İst. 1989
- 6) **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.1, Dergâh Yay., İst.1977, sy. 463-464
- 7) Uzun, M., "Boztepe, Halil Nihad", **İslâm Ansiklopedisi**, C.VI, Diyanet Vakfı, Ank. 1992, sy. 222-223
- 8) Yazar, Mehmet Behçet, (Haz. Mustafa Everdi) **Edebiyatçılar Âlemi-Edebiyatımızın Unutulan Sımaları**, 21.yy. Yay., Ank. Kasım 1999, sy. 117-119

- HÂŞİM NÂHİD (ERBİL)

Eserlerinde kullanmamasına rağmen, Haşim Nahid'in tam adı Mehmet Haşim Nahid'dir. Irak'ın Erbil şehrinde 1880'de dünyaya gelmiştir. Babası devlet memuru olan Erbilli Ebubekir Efendi, annesi ise Hatice Hanım'dır. İlköğrenimine Erbil'de başlar, Amarra'da devam eder. Daha sonra İstanbul'a gelir ve burada Hukuk Mektebi'ni tamamlar. İkdam gazetesinin muhabiri olarak Paris'e gider, orada iktisat ve sosyoloji dersleri alır. Yurt içi ve yurt dışında çeşitli görevlerde bulunur, öğretmenlik yapar. Emekli olduktan sonra 1950'li yıllarda Ankara'da avukatlık yapar. Haşim Nahid, hayatı boyunca çeşitli dergi ve gazetelerde farklı konularda yazılar kaleme almıştır. 30 Mart 1962'de vefat eder.

ESERLERİ: Türkiye İçin: Necât ve İ'tilâ Yolları (1913) - Deliren Esir (oyun, 1920) - Üç Muamma: Garp Meselesi, Şark Meselesi, Türk Meselesi (1921) - Dil Tekniği (1942)

KAYNAKÇA:

- 1) Birinci, Ali “Türk Ocağından Simalar: Erbil’li Haşim Nahid’in Hayat Hikâyesi”, **Türk Yurdu**, C. 20, S. 156, Ankara 2000, s. 5
- 2) Kerkük, İzzettin, “Haşim Nahit Erbil Bibliyografyası”, **Türk Kültürü**, S. 401, Yıl. XXXIV, Eylül 1996, s. 36;
- 3) Uyanık, Necmi, “Yenileşme Yolunda Bir Türk Aydını ve Ondaki Fransa Tesiri Üzerine Bazı Tespitler”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi** The Journal of International Social Research, Volume 2/6 Winter 2009, sy. 665-681

- İHSAN RÂİF

Şair (Ayşe) İhsan Raif, Servet Hanım ile ünlü devlet adamı Köse Mehmed Raif Paşa'nın kızıdır. İhsan Hanım, 1877 yılında babası Beyrut Mutasarrıfıyken doğar. Özel öğrenim görerek yetişir; Fransızca ve müzik dersleri alır. İhsan Raif'in ikinci eşi Fecr-i Âti topluluğunun en önemli şahsiyetlerinden Şahabeddin Süleyman'dır. 1926 yılı Nisan ayının ilk haftası içinde Paris'te geçirdiği apandisit ameliyatı sırasında yaşamını yitirir.

Defterinde beklettiği manzumelerinden ilk üçünü, ünlü yazar Mehmed Rauf'un 1909 yılında “Kadınlara Mahsus” diye çıkardığı Mehasin adlı dergide İ.R. Yeniköy

gibi imzalayarak yayımlatır. Devrin dergilerinde yazar ve bir kısım şiirlerini Gözyaşları (1914) adlı kitapta toplar. Rıza Tevfik'in tesirinde kalarak halk şiirinin özelliklerinden kendi şiirinde yararlanan İhsan Raif'te Fecr-i Âti'nin izleri de kendisini gösterir. İhsan Raif Hanım halk şiiri geleneğinden yararlanarak, hece ölçüsünü kullanan şehirli ilk kadın şair olarak kabul edilir. Günümüzde de söylenmeye devam eden birçok güfte bestenin sahibidir.

ESERLERİ:

ŞİİR: Gözyaşları (1914) Kadın ve Vatan (1914)

KAYNAKÇA:

- 1) Bayraktar, D., "İhsan Raif", **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, C. I, YKY, İst. 1999, sy. 645-646
- 2) Coşkuntürk, H., **İhsan Raif Hanım**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ank. 1987
- 3) Enginün, İ., "İhsan Raif Hanım", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.4, Dergâh Yay., İst. 1981, sy. 347
- 4) İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, C.III, Orhaniye Matbaası, İst. 1930
- 5) Rıza Tevfik, "İhsan Raif Hanımefendi", **Nevsal-i Milli**, İst., 1914, sy. 237-240
- 6) Öztürk, Cemil, "İhsan Raif Hanım'ın Yayımlanmamış Şiirleri", **Toplumsal Tarih**, S.57, Eylül 1998, sy.35-46
- 7) Öztürk, Cemil, **İhsan Raif Hanım, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği, Yayımlanmış ve Yayımlanmamış Bütün Şiirleri**, Boğaziçi Üni. Yayınevi, İstanbul 2002
- 8) Uraz, M., **Kadın Şair ve Muharrirlerimiz**, Tefeyyüz Kitabevi, İst. 1940, sy. 126-129

- KESRİYELİ MEHMED SIDKI (AKOZAN)

1890'da Makedonya'nın Kesriye kasabasında doğar. Şarki Karahisar'ın Kızılca Mahallesinden Çubukçuoğulları'ndan Ahmed Hamdi Efendi'nin oğludur. Bir süre Çubukçuzâde diye tanınır. İstanbul Dârülfünûnu'ndan mezun olur. Öğretmenlik ve Milli Eğitim Bakanlığı'nda çeşitli kademelerde görev yapar. Gazete muhabirliklerinde

bulunan Mehmed Sıdkı Akozan. Alman Lisesi'nde Türk edebiyatı öğretmeniiken 1948'de İstanbul'da vefat eder. Son eseri Küllüknâme'dir. Eser, Beyazıt semtinde, Muallimler Bahçesi, Akademi veya Küllük adı verilen ve bilhassa yaz tatilinde üniversite ve lise hocalarıyla memleketin birçok fikir ve sanat adamının uğrak yeri olan bu köşenin adını almıştır. Bu köşeye ait birçok hatıranın bulunduğunu belirten eser, ünlü isimlerin özelliklerini ifade eden tarzda kaleme alınmış bir manzumedir. Şiirlerinde S. Şinaver takma adını kullanır.

ESERLERİ:

MANZUME: Divançe-i Şinaver (1914) Zayîat, Salâ-yı Cihad (1918) – Kervan (1927) – Âveng-i Yârân

DİĞER: Dul Kadın (1912) – Lâmia, İleri Geri, Oğlumun Defteri, Kurtuluş Günleri (1923) – Dikenler, Küllüknâme (1936)

KAYNAKÇA:

- 1) İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, C.II, Orhaniye Matbaası, İst. 1930, sy.1716-1718
- 2) Koçu, Reşat Ekrem, **İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat, İst. 1958, C.1, sy. 530
- 3) Okay, Orhan, “**Kesriyeli Sıdkı Bey'in Küllüknâmesi**”, Zaman, 21 Nisan 1996
- 4) Okay, Orhan, **Silik Fotoğraflar**, Ötüken Yay., İst. 2005, sy.188-193
- 5) Yılmaz, A., “Akozan, Mehmet Sıtkı”, **Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi**, C.I, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ank. 2002 sy. 274

- MEHMED RAUF

1875 yılında İstanbul'da doğan Mehmed Rauf, Ahmed Şükrü Efendi'nin oğludur. Bahriye Mektebi'nden 1894'te teğmen rütbesi ile mezun olur. Geçirdiği felç sebebiyle uzun süre hasta yatar ve 23 Aralık 1931'de vefat eder.

Eserlerinden tanıdığı ve hayran olduğu Hâlid Ziya'ya gönderdiği “Düşmüş” adlı hikâyesi İzmir'de Hizmet gazetesinde yayımlanır. İlk ciddi edebî deneyimlerinden olan “Garam-ı Şebâb” Hâlid Ziya'nın yardımıyla İkdâm gazetesinde çıkar. Servet-i Fünûn'a geçinceye kadar Mektep dergisinin kadrosunda

yer alır. Servet-i Fünûn'da yaklaşık beş yıl süren yazı hayatında hikâye, roman, mensur şiir, Türk ve Batı edebiyatlarıyla ilgili makale ve incelemeler yazan Mehmed Rauf derginin sansür dolayısıyla yayınına ara vermesi üzerine bir süre sessiz kalır. II. Meşrutiyet'ten sonra tekrar yazı hayatına döner. 1908'den 1927'ye kadar süren dönemde Servet-i Fünûn, Resimli Kitap, Musavver Hale, Musavver Muhît, Şehbâl, Şiir ve Tefekkür, Şebâb, Resimli Ay, Sevimli Ay, Güneş dergilerinin yanı sıra Tanin, Yeni Ses, Cumhuriyet, Peyam (Peyam-ı Edebî), Pâyitaht, Vakıf gazetelerinde yazıları çıkar. Rauf Vicdani, Besim Rauf, Cemil Jüpon, Ali Necdet, Mehmed Nafiz imzalarını kullanır. Ayrıca Mehasin, Sûs, Gelincik ve Sinema Yıldızı adlı dört de magazin dergisi yayımlar.

II. Meşrutiyet'ten sonra tiyatroyla yakından ilgilenen Mehmed Rauf bu konuda makaleler yazar, uyarlamalar yapar. 1920'de kurulan Yeni Sahne adlı topluluğun sahne yöneticiliğine getirilir.

ESERLERİ:

ROMAN: Eylül (1901) – Serap (1909) – Bir Zambak'ın Hikâyesi (1910) Ferdâ-yı Garam (1913) – Genç Kız Kalbi (1914) – Menekşe (1915) – Karanfil ve Yasemen (1924) – Böğürtlen (1926) – Son Yıldız (1927) – Define (1927) – Kan Damlası (1928) – Halas (1929)

HİKÂYE: İhtizar (1909) - Âşıkâne (1909) – Son Emel (1913) – Hanımlar Arasında (1914) Bir Aşkın Tarihi (1915) – Kadın İsterse (1919) – Üç Hikâye (1919) Safo ve Kermen (1920) Pervaneler Gibi (1920) - İlk Temas İlk Zevk (1922) - Aşk Kadını (1923) – Gözlerin Aşkı (1924) – Eski Aşk Geceleri (1927)

MENSUR ŞİİR: Siyah İnciler (1901)

OYUN: Ferdi ve Şürekâsı (1909) – Pençe (1909) – Cidal (1911) – Yağmurdan Doluya (1919) – Sansar (1920) – Yara (1935)

ANI: Edebî Hatıralar (haz. M. Törenek) İst. Kitabevi, 1997 – Mehmed Rauf'un Anıları, (haz. R. Tarım), Özgür Yay., İst. 2001

KAYNAKÇA:

1) Akalın, L. Sami, **Mehmed Rauf- Hayatı, Sanatı, Eserleri**, 1953

2) Coşkun, Erdoğan, **Mehmet Rauf**, Toker Yay., İst. 1976

- 3) Çöpatlamaz, Osman, “**Mehmed Rauf’un Mensur Şiirleri Üzerine Bir İnceleme**”, Kırıkkale Üni. Sos. Bil. Enst., YL Tezi, 2006
- 4) Kerman, Zeynep, “Mehmed Rauf”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.5, Dergâh Yay., İst. 1982, sy. 214-216
- 5) Koçak, Özgür, “**Emile Zola’nın Therese Raquin ve Mehmet Rauf’un Eylül Romanlarındaki Evlilik, Aldatma ve Pişmanlık Konularının Analitik Olarak Karşılaştırılması**”, Osmangazi Üni. Sos. Bil. Enst., YL Tezi, Eskişehir 2007
- 6) Mehmed Rauf, **Siyah İnciler** (haz. Rahim Tarım), YKY, İst. 1997
- 7) Sedes, S.İ., “Mehmed Rauf”, **Atatürk Ansiklopedisi**, C.I, sy. 278
- 8) Tarım, Rahim, **Mehmed Rauf**, Hayatı, Sanatı, Eserleri, T. İş Bankası Kül. Yay., Ankara Ekim 1998
- 9) Tarım, Rahim, **Mehmed Rauf Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma**, Akçağ Yay., Ank. 2000
- 10) Uçman, Abdullah, “Mehmet Rauf”, **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, C.II, YKY, İst. 1999, sy. 198-199

- MEHMED HÂLİD (BAYRI)

1896’da İstanbul’da doğar. Diyarbakırlı Ahmed Muammer Bey’in oğlu olan Mehmed Hâlid, beş yaşında babasını kaybedince annesi Maide Hanım tarafından büyütülüp yetiştirilir. Daha sonra İstanbul Dârülfünûn’u Edebiyat Fakültesi’ni bitirir. Çeşitli devlet görevlerinde bulunduktan sonra 1953’te emekli olur. 27 Ekim 1958’de vefat eder.

Yazı hayatına Mütareke yıllarında Fuad Köprülü ve Yahya Kemal’in teşvikleriyle başlar. İsmail Hikmet (Ertaylan) tarafından çıkartılan Düşünce (1922) dergisinin ve Anadolu Mecmuası (1924-1925) nın yazı işleri müdürlüğünü yapar. Anadolu Mecmuası’nda “İsmail Nami” imzasıyla şiirler yayımlar. Burada Türk millî edebiyatının çeşitli türlerini ilk defa tanıtır. Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu) ile bir nizamname hazırlayarak Ankara’da Türk Halkbilgisi Derneği’ni kurar. (1927) Bu derneğin bir yıl sonra İstanbul şubesini açar ve kendisini tamamiyle halk edebiyatı ve halkiyat çalışmalarına verir. Memleketimizde ilk halkiyat ve halk edebiyatı çalışmalarını yürüten başlıca simalardandır. Âşık Remzi Akbaş ve Âşık Hilmi

mahlasıyla şiirleri de vardır. Yazılarını Dergâh, Anadolu, Azerbaycan, Yurtbilgisi, Hayat, İstanbul Belediye, Kalem, Kızılelma, Kopuz, Millî Mecmua, Orhun, Tanrıdağ, Tarih Dünyası, Türk Amacı, Türk Yurdu, Türkiye, Ülkü, Yeni Mecmua, Yeni Türk, Türk Dili dergilerinde yayımlar.

BASILMIŞ ESERLERİ: Maziden Bir Yaprak (1919) – Mâniler (1932) Cumhuriyet Devrinde Halkbilgisi Hareketleri (1933) – Balıkesirli Bir Şair (1934) İstanbul Argosu ve Halk Tabirleri (1934) – Belediye İşleri Kılavuzu (I.C. 1935 – II.C. 1936) Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar (1937) – Halk Âdetleri ve İnanmaları (1939) – İstanbul Folkloru (I.C. 1947) – Belediye Kanunu ve Gerekçeleri (1948) – Halk Şiiri XIX. Yy. (1956) – Halk Şiiri XX. yy. (1957) Âşık Cevherî (1958) Âşık Virânî (1959) – Yer Adları ve Yer Adlarına Bağlı Folklor Bilgileriyle İstanbul (1964)

BASILMAMIŞ OLANLAR: Saz Şairleri Hakkında Araştırmalar (6.C), Bektâşî Şairleri, Üç Kadın Şairimiz, Son Osmanlı Tarihçileri, Çanakkale Savaşı Hatıraları, İstanbul Folkloru, Türk Halk Edebiyatında Atatürk ve İnönü, İstanbul Semtleri, Yahya Kemal ve Eserleri, Dadaloğlu Hakkında Notlar

KAYNAKÇA:

- 1) Baykurt, Şerif, **Türkiye’de Folklor**, İstanbul 1976, sy. 137, 188-189
- 2) “Bayrı, Mehmed Halid”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.1, Dergâh Yay., İst. 1977, sy. 366-367
- 3) Hınçer, İhsan, “Bayrı (Mehmed Halid)”, **İstanbul Ansiklopedisi**, C.V, sy. 2315-2317
- 4) **Türk Folklor Araştırmaları**, (M. Halit Bayrı Özel Sayısı), İst. Ocak 1959, sy.114
- 5) Necatigil, B., **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, İst. 1960 (11.b. 1983, sy. 81)
- 6) Sançar, Necdet, “Türk Folklorunun Büyük Uzmanı Mehmet Halit Bayrı Kitapları, Makaleleri, Şiirleri Hakkında Yazılanlar”, **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, IX/3-4 (1960), sy. 127-147
- 7) Tezel, Naki, “Büyük Folklorcu Mehmed Halid Bayrı”, **Türk Dili**, S. 87 (1958), sy. 160-164

8) Uçman, Abdullah, “Bayrı, Mehmed Halid”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.5, Diyanet Vakfı, İst. 1992, sy. 274-275

- MUSTAFA ŞEKİB (TUNÇ)

Türk kültürünün büyük ilim ve fikir adamlarından hatta aynı zamanda sanatkârlarından Mustafa Şekib, 1886'da İstanbul'da doğar. Babası Nüfus Nâzırı Yusuf Besim Bey'dir. 1905'te ailesiyle İstanbul'a gelen Mustafa Şekib, Vefa İdadîsi'nde girer. Sabri Cemil (Yalkat) ile “Yeni Mektep” adlı meslekî bir mecmua neşreder. Mustafa Şekib'in ilk yazıları bu mecmuada çıkar. Çeşitli şehirlerde öğretmenlik yaptıktan sonra Cenevre'deki J.J. Rousseau Pedagoji Enstitüsü'nü bitirerek ve psikoloji sertifikası alarak döner. Bakanlık tarafından Darülmuallimat-ı Âliyye'ye terbiye ve ruhîyat muallimi olarak tayin edilir. Terbiye mecmuasındaki terbiye ve ruhiyata ait yazılarının dikkat çekmesi üzerine Edebiyat Fakültesi Müderris Muavinliği'ne tayin edilir. 1953'te 70 yaşını doldurduğu için emekliye ayrılır. Psikoloji ve felsefe merakı Vefa Lisesi'ndeki yıllarda başlayan Mustafa Şekib, eğitim, psikoloji ve felsefe alanında son Osmanlı ve Cumhuriyet döneminin en önemli şahsiyeti olur. Kalp yetmezliğinden kaldırıldığı hastanede 18 Ocak 1958'de vefat eder ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilir.

ESERLERİ:

Bir Din Felsefesine Doğru – Çin Felsefesinin Kaynakları – Felsefe Dersleri (1924) Felsefe-i Din (1927) – Fikir Sohbetleri (1948) – Gülmek Nedir, Kime Gülüyoruz? (1921) İnsan Ruhu Üzerine Gezintiler (1943) – Psikoloji Dersleri (1950) Psikolojiye Giriş (1949) Ruh Âleminde (1945) – Ruhîyat (1924) – Ruhîyat Dersleri (1919) – Ruhîyat Derslerine Lâyiha (1920) – Ruh Yapımız ve Onun Tipleri Bakımından Ahlâk, (1942-43, Üniversite Konferanslarından Ayrı Basım, İst. 1944) – Terakki Fikrinin Menşe ve Tekâmülü (1928) – Üç Zihniyet (1940) – Yeni Türk Kadını ve Ruhî Münasebetleri (1939)

ÇEVİRİ: Geçici (François Coppée'den)Üsküp 1910 – Gülme (H. Bergson'dan)İst. 1945

KAYNAKÇA:

- 1) Altıntaş, Hayrani, **Mustafa Şekip Tunç**, Kül. Bak. Yay. Ank. 1989
- 2) Derin (Fahri C.), “Mustafa Şekip Tunç”, **Bilgi**, C.XI, Mart 1958,
- 3) Hisar, A. Ş., **Kitaplar ve Muharrirler I: Mütareke Dönemi Edebiyatları**, YKY, Mayıs 2008, sy. 246-250
- 4) “Tunç, Mustafa Şekip”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.8, Dergâh Yay., İst. 1998
- 5) Türkmen, S., **Mustafa Şekip Hayatını Anlatıyor**, Prof. Mustafa Şekip Tunç Jübilesi, İst. 1944

- MÜNİR SÜLEYMAN (ÇAPANOĞLU)

Gazeteci, yazar Münir Süleyman 1894 yılında İstanbul’da doğdu. Çapanoğlu Süleyman Bey ile Zekiye Hanım’ın oğludur. Aynı zamanda Tercümân-ı Ahvâl gazetesini çıkaran Agâh Efendi’nin torunlarından. Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi Bey’den felsefe ve İslâm tarihi, şair Mehmed Celâl Bey’den edebiyat, bir Rum kadınından Fransızca dersleri alır.

İlk yazısı 13 yaşındayken “Mehmed Münir” imzasıyla Şebâb gazetesinde yayımlanır. Sabah, İkdâm, Peyâm, Peyâm-ı Sabah, Alemdar, Pâyitaht, Tercümân-ı Hakikat, Saâdet, Zaman, Mizân, Yeni Gazete, Hergün, Haber, Vakit, En Son Dakika, Yeni Sabah, Son Havadis, İstiklâl, İleri, Açıksöz, Son Telgraf, Türk Sesi, Hür Adam, Yeni İstanbul, Yeni Memleket, Akın, Hâkimiyet, İnkılâp, Şehir, Politika isimli gazeteler ve Jâle, Kehkeşan, Donanma, Rübâb, Hande, Güteryüz, İçtiâd, Kadınlar Dünyası, Kadınlar Âlemi, Şebâb, Hizmet-i Umûmîye, İslâm Mecmuası, 20.Asır, Hafta, Resimli Tarih Dünyası, Tarih Hazinesi, Kahkaha, Radyo Dünyası, Tarih Hazinesi, Siyaset, Yedigün, Foto Magazin, Kadın Haftası, Parmak İzi, Bekri Mustafa, Keloğlan, Resimli Perşembe, İnci, Hafta, Pazar Postası, Yeni Türk, Tarihten Sesler, Edebiyat Âlemi, Türkiye Haftası, Radyo Âlemi, Büyük Doğu, Kalkınma, Âlem-i Musîki, Envâr-ı Vicdan isimli dergilerde sürekli veya serbest yazar olarak çalışır.

Çalıştığı dergi ve gazetelerde Münir Süleyman ve Münir Süleyman Çapanoğlu imzalarından başka takma olarak Sühâ Bülend, Necib Revnâk, Ali Fuad, Çapanzâde, Aksaçlı, Lâedri, Tırpan, Falaka, Köpük, Torpil, Cancığer, Deli Fişek, Cem Oyaoğlu,

Çağanoz, Candarer, Hulusi Kodaman, Hüseyin Rüştü Tırpan, Neyyir Selman, Pervin Safa, Sabit Çelebi, Şaziye Süleyman, Tarım Dede, Babacan, Mastar gibi 50'ye yakın ad kullanır.

ESERLERİ:

ROMAN: Siyahlar İçinde (1919) – Karakoncolos (1919)

ÖYKÜ: Düğün Gecesi (1918) – Günahtan Sonra(1918)

DİĞER ESERLERİ: Bizde Kadınlık (1916) – Basın Tarihimize İlave (1960) Basın Tarihine Dair Bilgiler ve Hatıralar (1962) – Türkiye’de Sosyalist Hareketleri ve Sosyalist Hilmi (1964) – Basın Tarihimizde Parazitler (1967) - İdeal Gazeteci Efendi Babamız Ahmed Mithad – Basın Tarihimizde Mizah Dergileri (1970) – Neyzen Tevfik’in Hayatı ve Eserleri - Bektaşî Fıkraları – Zeybek Kara Haydutlar – Atatürk’ün Vecizeleri – İnönü’nün Vecizeleri – İstanbul Şairi Yahya Kemal

KAYNAKÇA:

1)Koçu, R.E., “Çapanoğlu(Münir Süleyman)”, **İstanbul Ansiklopedisi**, C.7İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat, İst. 1965, sy.3734-3736

2)Nebioğlu, Osman, **Türkiye’de Kim Kimdir: Yaşayan Tanınmış Kimseler Ansiklopedisi**, Nebioğlu Yayınevi, İst.1961, sy.191

6) **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.2, Dergâh Yay., İst. 1977, sy.118

- NEZİHE MUHİDDİN (TEPEDELENLİGİL)

Savcı ve ceza hâkimi Muhiddin Bey ile Zehra Hanım’ın kızı Nezihe Muhiddin, 1889 yılında İstanbul’da doğar. Farsça ve Arapçanın yanı sıra Almanca ve Fransızca öğrenen yazar, II. Meşrutiyet’in ilanından sonra çeşitli okullarda yöneticilik ve öğretmenlik yapar. Osmanlı Türk Hanımları Esirgeme Derneği’nin kuruluşunda (1912) yer alır. Donanma Cemiyeti Hanımlar Şubesi’nin kurucuları arasında bulunur ve Müdafaa-i Milliye Osmanlı Hanımlar Heyeti’nde çalışır. Döneminin dergi ve gazetelerinde kadının toplumsal hayattaki yerine ilişkin yazıları yayımlanır. Haziran 1923’te Kadınlar Halk Fırkası’nın, 1924’te Türk Kadınlar Birliği’nin kuruluşuna öncülük eder ve 1927’ye kadar başkanlığını yapar. Bu arada Kadınlar Birliği adına Kadim Yolu (4. sayıdan itibaren Türk Kadın Yolu, 1925-27) dergisini çıkarır. Maarif

Vekâleti tarafından 1929'da Gazi Osmanpaşa Erkek Orta Mektebi'ne tayin edilir ve bu okuldan emekliye ayrılır. 10 Şubat 1958'de İstanbul'da vefat eder.

Nezihe Muhiddin imzasını kullanan yazarın, hikâyeleri ile edebiyat ve sanat üzerine yazıları Edebiyât-ı Umumiye Mecmuası (1918), Pâyitaht (1921), Kadın Yolu (1925-26), Resimli Şark (1932-33), Boğaziçi (1937-38) dergilerinde yayımlanır. Muhiddin'in yayımlanan yirmi civarında romanının (1911-1944, İstanbul) yanı sıra hikâyeleri, mensureleri, sosyal-siyasal içerikli makaleleri ve çevirileri vardır.

ESERLERİ:

ROMAN: Şebab-ı Tebah (Nezihe Muhlis adıyla) (1911) - Benliğim Benimdir (1929) - Güzellik Kraliçesi (1933) – Bozkurt Küçük Mehmed'in Romanı (1934) Haydudun Sonu (1934) – İstanbul'da Bir Landro (1934) – Kevser Nine (1934) Ateş Böcekleri (1936) – Bir Aşk Böyle Söndü (1939) – İzmir Çocuğu: Geçen Cihan Harbi Mütareke Seneleri Romanı (1943) – Bir Yaz Gecesi (1943) Avare Kadın (1943) – Kalbim Senindir (1943) – Çıngıraklı Yılan (1943) – Gene Geleceksin (1944) – Sus Kalbim Sus! (1944) – Sabah Oluyor (1944)

İNCELEME: Türk Kadını (1931)

KAYNAKÇA:

- 1) Beykan, A. – B. Ötüş –Baskett, **Nezihe Muhittin ve Türk Kadını 1931** (Türk Feminizminin Düşünsel Kökenleri ve Feminist Tarih Yazıcılığından Bir Örnek), İst. İletişim Yay., 1999
- 2) Biner, Özlem, “Türk Feminizmi ve Nezihe Muhittin”, **Tarih ve Toplum**, Ağustos 1999, Cilt 32, Sayı 188, sy.60-63
- 3) Çakır, Serpil, “Kadın Tarihinden İki İsim: Ulviye Mevlan, Nezihe Muhittin”, **Toplumsal Tarih**, S.46, Ekim 1997
- 4) Tabur, İpek, “Cumhuriyet Döneminde Bir Türk Feministi”,**Tarih ve Toplum**, Kasım 2003, Cilt 40, sayı 239, sy. 67-69
- 5) “Tepedelenli, Nezihe Muhittin” **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.8, Dergâh Yay., İst. 1998, sy.314
- 6) Tuncor, Ferit Ragıp, “Kadın Romancılarımız: Nezihe Muhiddin Tepedelenligil”, **Yeni Defne**, No.171, Temmuz 1996, sy.30

7) Zihnioğlu, Yaprak, “Bir Osmanlı Türk Kadın Hakları Savunucusu Nezihe Muhiddin”, **Tarih ve Toplum**, Mart 1999, Cilt 31, Sayı 183, sy.4-11

8) Zihnioğlu, Yaprak, “Nezihe Muhittin Kısa Yaşam Öyküsü, Yetiştği Ortam ve Kadınlardan Etkiler...”, **Tarih ve Toplum**, Mart 2000, Cilt 33, Sayı 195, sy.69-73

9) Zihnioğlu, Yaprak, “Kadın İnkılâbı”, **Tarih ve Toplum**, Mart 2001, Cilt 35, Sayı 207, sy. 27-29

10) Zihnioğlu, Yaprak, **Nezihe Muhiddin Bütün Eserleri I**, Kitap Yayınevi, İst. Mayıs 2006

- OSMAN CEMAL (KAYGILI)

Eğrikapı’da bakkallık yapan Mustafa Ağa ile Gülfem Hanım’ın oğludur. 22 Eylül 1890’da İstanbul’da doğar ve küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Osman Cemal, akrabalarının yardımıyla askeri okuldan mezun olur. 1912 yılında Tepebaşı tiyatrosunda oynanan bir oyun sırasında taşkınlık yapınca Mahmut Şevket Pasa suikastına karışmış olabileceği gerekçesiyle Sinop’a sürgün edilir. I. Dünya Savası’yla seferberlik ilan edilince affedilir. 1917 yılında hastalanır ve tedavisinin uzun sürmesi üzerine 27 yaşında zorunlu olarak emekliye ayrılır. Emekli aylığıyla geçinemez ve birçok değişik işte çalışır. Bu islerden geçinemeyeceğini anlayan yazar, çeşitli okullarda öğretmenlik yapar. Ağır tüberküloz ve mide kanseri teşhisiyle tedavi görür ve 9 Ocak 1945’te 55 yasındayken vefat eder.

İlk yazısı 1910 yılında Baha Tevfik’in çıkardığı mizah ağırlıklı yayın yapan Eşek dergisinde yayımlanır. Daha sonra Karagöz gazetesi ve Şebâb mecmuasında da mizahî yazıları çıkar. Sinop’ta kendisi gibi sürgün olan Refik Hâlid ve Refi Cevad’ın özendirmesiyle kalemini bütünüyle mizah çalışmalarına verir. Babîâli’de sürekli çalışmaya 1920’de Aka Gündüz ve Ercümen Ekrem’in çıkardığı Alay adlı mizah dergisinde yazarak baslar. Bundan sonra ölümüne kadar belirli bir yayın organına bağlı kalmadan Alemdar, Sabah, İkdâm, Pâyitaht, Akşam, Cumhuriyet, Yeni Gün, Son Saat, Vakit gibi çok çeşitli gazete ve dergilerde öykü, manzum öykü, mizahi manzume, anı, sohbet, fıkra türünde yazıları yayımlanır. Bir ara tiyatroyla da uğraşır. Müzikaller, komediler ve halk tiyatroları için metinler yazar; hattâ bizzat sahneye çıkar.

Kendi isminin yanı sıra O.C., Anber, Kanber, Cımbız, O.C. Kaygısız imzalarını da kullanır. Kaygısız soyadını almak istediye de aynı nüfus dairesinde bu ad kullanılmış olduğundan Kaygılı'yı almak zorunda kalır. Bu yüzden soyadı bazı kaynaklarda Kaygısız olarak geçmektedir.

ESERLERİ:

ROMAN: Çingeneler (1939) - Aygır Fatma (1944) - Bekri Mustafa (1944) - Akşamcılar (Tefrika - 1938) - Kovuk Palasın Esrarı (Tefrika 1942)

TİYATRO: Ramazan Revüsü (1926) – Üfürükçü (1935)

SÖZLÜĞÜ: Argo Lügati (Tefrika 1932)

FOLKLOR KİTABI: İstanbul'da Semai Kahveleri Meydan Sairleri (1937)

HİKÂYE: Çuvalcı Şeyhinin Halefi - Altın Babası (1923) - Bir Kıs Gecesi (1923) - Tekin Olmayan Kedi (1925) - Çingene Kavgası (1925) - Gonca'nın İntiharı (1925) - Eşkıya Güzeli (1925) - Perili Bostan (1925) - Sandalım Geliyor Varda (1938)

KAYNAKÇA:

1) Apaydın, Mustafa, **Osman Cemal Kaygılı'nın Hikâyeleri Üzerinde Bir İnceleme**, Baki Kitabevi, Adana 2003

2) Apaydın, Mustafa, **Osman Cemal Kaygılı'nın Hikâyeleri**, Bogaziçi Üniv. Yay., İst. 2005

3) Apayadın, Mustafa, **Osman Cemal Kaygılı'nın Hikâyeciliği**, Boğaziçi Üni. Yayınevi, İst. 2006

4) Ayhan, Erhan, **“Osman Cemal Kaygılı'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri”**, Muğla Üni. Sos. Bil. Enst. YL Tezi, Muğla 2006

5) Çelik, Behçet, “Destursuz Abdest Bozan Yazar”, **Virgöl**, S.6, Mart 1998

6) Dizdaroglu, Hikmet, “Ölümünün 35. Yılında Osman Cemal Kaygılı”, **Nesin Vakfı Yıllığı**, İst. 1982(veya **Milliyet Sanat**, Şubat 1980,sy.76-78)

7) Koz, M.S., “Kaygılı, Osman Cemal”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C.IV, sy.499-500

8) Kutlu, Mustafa, "Kaygılı, Osman Cemal", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yay., C.5, İst. 1982, sy.232-233

9) Okay, Orhan, “Osman Cemal Kaygılı”, **Büyük Türk Klâsikleri**, C. 12, Ötüken Yay., İst 1992, s. 281

10) Ozansoy, Halit Fahri, **Edebiyatçılar Çevremde**, Sümerbank Kültür Yay., Ank. 1970, s. 104-110

11) **Yazılı Günler**, “Osman Cemal Kaygılı Özel Bölümü, S. 16, Temmuz-Ağustos 1992, sy.13-36.

12) Yüzüncü, Reşat Feyzi, **Osman Cemal Kaygılı, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri**, Çığır Kitabevi, İst. 1947

- REFİK HÂLİD (KARAY)

1888’de doğan Refik Hâlid, Mudurnu’dan İstanbul’a göç etmiş Karakayış ailesine mensup Mehmed Hâlid Bey’in oğludur. İstanbul’da Vezneciler’deki Şemsü’l Maarif ve Göztepe’deki Taş Mektep’te okudu, bir yandan da özel dersler aldı. Galatasaray sultânîsi’den ayrılır, Mekteb-i Hukuk’a geçer. Aynı zamanda bir kalemde kâtiplik yapar. II. Meşrutiyet ilan edilince tahsilini ve kâtipliği bırakarak gazetecilik yapmaya başlar. Servet-i Fünûn’da ve Tercümân-ı Hakikat’te tercüman ve yazar olarak çalışır. (1909) Son Havadis adıyla kısa ömürlü bir gazete kurar. Meşrutiyet sonrasında edebî hareketlerinde önemi olan Fecr-i Âti grubuna katılır. Asıl şöhretini “Kirpi” imzası ile Kalem ve Cem gibi mizah dergilerinde yazdığı yazılarıyla kazanır. İttihat ve Terakkî’nin ileri gelenlerini taşıyan yazılar yazdığı için Sinop’a sürülür.(1913) Ömer Seyfeddin ve Ziya Gökalp’in aracılığıyla İstanbul’a döner. Vakit, Zaman, Tasvîr-i Efkâr, Alemdar, Peyâm-ı Sabah gazetelerine makaleler yazar. Aydede isimli dergi çıkarır. Millî Mücadele’ye karşı yazıları sebebiyle “150’likler” listesine alınır ve yurdu terk etmek zorunda kalır. Beyrut ve Halep’te on beş yıllık sürgün hayatı yaşar. 1938’deki af kanunu ile döner. Aydede, Dürenda, Kirpi, Kirpi-i Natuvan, Mübeccel Halit, Nakş-ı Ber-âb, Rehak, Vakanüvis takma adlarını kullanır. 18 Temmuz 1965’te vefat eder.

ESERLERİ:

HİKÂYE: Memleket Hikâyeleri (1919) – Gurbet Hikâyeleri (1940)

ROMAN: İstanbul’un İç Yüzü (1920) – Sürgün (1941) – Bugünün Saraylısı (1954) – Kadınlar Tekkesi (1956) - Sonuncu Kadeh (1965)

MİZAH – HİCİV: Sakın Aldanma, İnanma, Kanma (1915) – Kirpinin Dedikleri (1916)

HATIRA: Bir Ömür Boyunca

KAYNAKÇA:

- 1) Aktaş, Şerif, **Refik Halid Karay**, Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ank. 1986
- 2) Ebcioğlu, M., **Kendi Yazdıklarıyla Refik Hâlid**, Semih Lütfü Kitabevi, İst. 1943
- 3) İleri, S., “Karay, Refik Halid”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C.4, Kültür Bak. Ank. 1994, sy. 462-464
- 4) Kutlu, M., “Karay, Refik Hâlid”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.5, Dergâh Yay., İst. 1982, sy. 192-194
- 5) Okay, Orhan, “Karay, Refik Halit”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.24, Diyanet Vakfı, Ank. 2001, sy. 480-482
- 6) Uçman, Abdullah, “Karay, Refik Halit”, **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, C.2, YKY, İst. 1999, sy. 16

- SELÂHADDİN ENİS (ATABEYOĞLU)

Roman, öykü ve gazete yazarı Selâhaddin Enis, Jandarma Miralayı Enis Bey ile Naime Hanım'ın oğludur. 1892'de Antalya'da doğar. Baba tarafı Artvinli olan yazar aslen Gürcistan'ın Atabek hanedanındandır. Gazeteci Cem Atabeyoğlu oğludur. Hukuk öğrenimini I. Dünya Savaşı dolayısıyla tamamlayamaz ve savaştan sonra resmî görevinin yanı sıra Tanin, İleri, İkdâm, Pâyitaht, Vakit, Son Saat, Cumhuriyet, Son Posta gibi gazetelerde düzeltmenlik, yazarlık, yazı işleri müdürlüğü yapar. 11 Haziran 1942'de zatürreeden ölür ve İstanbul'da Feriköy Mezarlığında toprağa verilir.

Selâhaddin Enis'in edebiyat yaşamı 1912'de Rübâb dergisinde çıkan yazılarıyla başlar. (1912) Daha sonra düzyazıları ve öyküleri Şair, Fağfur, Nedim, Şebâb, Düşünce, Pâyitaht dergilerinde çıkar. Fağfur dergisinde yayımlanan “Çingeneler” (Ekim 1918) adlı öyküsü yüzünden kovuşturmaya uğrayan yazar, Mütareke Dönemi'nde “Kaplan” adlı bir edebiyat dergisi çıkarır. Bu derginin başındaki “sert ve serbest sözlü edebî-içtimai mücadele risalesidir” sözleri Kaplan'ın

yayın çizgisini ve sütunlarında tartışmaların ağır bastığını gösterir. Selâhaddin Enis, Natüralist bir görüşle yazdığı öykü ve romanlarında, halktan kişilerin duyuş ve düşünüşlerini, günlük yaşayışı sergilerken. I.Dünya Savaşı yılları ve Mütareke Dönemi'nde İstanbul'un seçkin çevrelerindeki ahlak düşkünlüklerini, yozlaşmayı anlatır.

ESERLERİ:

ÖYKÜ: Bataklık Çiçeği (1924)

ROMAN: Neriman (1912) Zaniyeler (1923) Sara (1923) Cehennem Yolcuları (1926) Orta Malı, Ayarı Bozuklar, Endam Aynası, Mahalle adlı romanları tefrika olarak kalmıştır.

KAYNAKÇA:

- 1) Alangu, Tahir, **Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman**, 1919/1930, İstanbul Matbaası, İst. 1968 sy. 39-42
- 2) Ayvazoğlu, Beşir, **Kâinatça Tanınmış Türk Şiir Kralı Florinalı Nazım ve Şaşaalı Edebi Hayatı**, Kapı Yay., Ankara 2007
- 3) Koçu, Reşat Ekrem, **İstanbul Ansiklopedisi**, C.III, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat, İstanbul 1960, sy.1185
- 4) Ozansoy, Halit Fahri, **Edebiyatçılar Çevremde**, Sümerbank Kül. Yay., 5/109 Ankara 1920, sy. 38-43
- 5) Şahabeddin Süleyman, “Selâhaddin Enis Bey”, **Nevsal-i Milli**, İst., 1914, sy.212
- 6) **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yay., C.1, İstanbul 1977, sy. 210-211

- TOKÂDİZÂDE ŞEKİB

Rabia Hanım ile şair Tokâdizâde Mehmed Nuri Bey'in oğlu olan Şekib, 12 Haziran 1871 tarihinde İzmir'de doğar. Günümüzde çok az tanınmış olmasına rağmen yaşadığı devrin önemli yazar ve şairlerindendir. Babasının İzmir'in tanınmış şairlerinden olması, onun küçük yaştan itibaren şiirle tanışmasına yol açar ve o yaşlardan başlayarak Ziya Paşa, Namık Kemal, Muallim Naci gibi şairlerin eserlerini okur. Bazı devlet görevlerinde bulunur. II. Abdülhamid yönetimi aleyhinde gizli

örgüt faaliyetlerine katıldığı gerekçesiyle aralarında Tevfik Nevzat ve Abdulhalim Memduh'un da bulunduğu dört arkadaşıyla birlikte Bitlis'e sürgün olarak gönderilir. Bir süre sonra bağışlanır ve İttihad ve Terakkî Fırkası'nın çalışmaları içinde yer alır. II. Meşrutiyet döneminde bir süre milletvekilliği, Mütareke yıllarında ise edebiyat öğretmenliği yapar. 1931'de kurulan İzmir Edebiyat Cemiyeti'nin ilk başkanı olur. Oğlunun ölümünden duyduğu büyük üzüntü nedeniyle geçirdiği bunalım sonunda 6 Ekim 1932'de tabancayla intihar eder.

İzmir'de Şûle-i Edeb (1896-1897) ve Zılâl (1898) adlarıyla kısa ömürlü iki dergi çıkarır. Kendi çıkardığı dergiler dışında Mahfil (1922), İçtihad (1923-25) Servet-i Fünûn (1924-25), Muallim, Gencine-i Edeb, İttihad, Çağlayan, Ahenk, Hizmet gibi dergi ve gazetelerde yazar.

YAYIMLANAN ESERLERİ: Neşîde-i Vicdan (1909) Reşehat (1923), Derviş Sözleri (1924) Huzur-ı Hilkatte (1925)

BASILMAMIŞ ESERLERİ: Reşehat (II, III), Kalender Sözleri, Yürek Yareleri, Tahliller Tatbikler, Al Birini Vur Ötekine (Oyun)

KAYNAKÇA:

- 1) Çağın, S. – M. Kutlu, “Şekib, Tokâdizâde”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.VIII, Dergâh Yay., İst. 1998, sy. 125-126
- 2) Çağın, Sabahattin, **Tokadîzade Şekip**, Akademi Kitabevi, İzmir 1998
- 3) Hüseyin Avni, **Tokadizade Şekip: Hayatı, Felsefesi, Eserleri**, İzmir 1933
- 4) İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, C.I, Orhaniye Matbaası, İst. 1930, sy. 1782-1785
- 5) **Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi**, C.2, YKY, İst. 2001, sy. 915

- YAHYA KEMAL (BEYATLI)

Asıl adı Ahmed Agâh olan şair, 1884'te Üsküp'te doğar. Nişli İbrahim NACİ Bey ile Leskofçalı İsmail Paşazâde Dilaver Bey'in kızı Nakiye Hanım'ın oğludur. İlköğrenimine Üsküp'te başlar, 1902'de İstanbul'a gönderilir. 1903'te Paris'e gider. Orada bazı siyasî ve edebî çevreye girer, dönemin bazı yazarlarını ve politikacılarını tanır. Dokuz yıl sonra zengin bir sanat ve kültür birikimiyle İstanbul'a döner.(1912)

Bazı okullarda tarih, uygarlık tarihi, Batı edebiyatı ve Türk edebiyatı dersleri verir. Lozan barış görüşmelerine danışman olarak katılır. (1922) Döndüğünde milletvekilliği yapar ve çeşitli görevlerde bulunur. 1949'da emekli olur. 1 Kasım 1958'de vefat eder.

1901'de "Hâtıra" adlı şiiri "Üsküp'ten A. Agâh" imzasıyla Musavver Terakkî dergisinde yayımlanır. Paris'te kaldığı dokuz yıl içinde dönemin ünlü tarihçilerinden Albert Sorel ve Camille Julien'in yazılarını ve derslerini takip eder. Çeşitli yönlerde genişleyen kültürü edebiyat ve tarih anlayışında yeni ufuklar açar. Memlekete döndüğünde Peyâm-ı Edebî, İleri, Tevhîd-i Efkâr, Pâyitaht, Yarın gazetelerinde tarih ve edebiyata dair görüşlerini makaleler hâlinde yayımlar. Yahya Kemal şiirlerini sadece dergilerde ve bazı günlük gazetelerde neşreder. Ölümünden sonra yakın dostu Nihat Sami Banarlı'nın çabalarıyla kurulan Yahya Kemal Enstitüsü bütün şiirlerini, düzyazılarını, anılarını ve mektuplarını 13 kitap hâline getirir. Agâh Kemal, Esrar, Mehmed Agâh, Süleyman Sadi imzalarını da kullanır.

ESERLERİ:

ŞİİR: Kendi Gök Kubbemiz – Eski Şiirin Rüzgârıyla – Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş – Bitmemiş Şiirler

MAKALE-SÖYLEŞİ: Aziz İstanbul – Eğil Dağlar – Edebiyata Dair – Tarih Musahabeleri

ANI- MEKTUP: Siyasî ve Edebî Portreler – Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım

HİKÂYE: Siyasî Hikâyeler

KAYNAKÇA:

- 1) Ayvazoğlu, B., **Yahya Kemal: Eve Dönen Adam**, Birlik Yay., Ank. 1985
- 2) Ayvazoğlu, Beşir, **Yahya Kemal: Ansiklopedik Biyografi**, Korpus Kül. Sanat Yay., İst. 2007
- 3) Hisar, A.Ş., **Yahya Kemal'e Veda**, Hilmi Kitabevi, İst. 1959
- 4) Kahraman, A., **Yahya Kemal Beyatlı**, Şule Yay. İst. 1998
- 5) Kaplan, M., "Beyatlı, Yahya Kemal", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.1, Dergâh Yay., İst.1977, sy. 413-418

- 6) Okay, O., “Beyatlı, Yahya Kemal”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.6, Diyanet Vakfı, Ank. 1992, sy. 35-39
- 7) Tanpınar, A.H., **Yahya Kemal**, YKY, İst. Ekim 2001
- 8) Uçman, A., “Beyatlı, Yahya Kemal” **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, C.1, YKY, İst. 1999, sy. 318-320
- 9) **Yahya Kemal: - Ölümünün 50. Yılı**, (Editör Kazım Yetiş) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank. 2008
- 10) Yücebaş, H., **Bütün Cepheleriyle Yahya Kemal**, Fakülteler Matbaası, İst. 1953

- YAŞAR ŞÂDİ

Asıl adı İsmail Yaşar olan şair, Kayseri Talas kökenli Mustafa Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini İstanbul Fatih'te tamamlar. Daha sonra Mercan İdâdîsi'ni bitirir, Hukuk Mektebi'ne kaydolur. Bir yıl kadar muhasebe bürosunda çalışır. Bazı devlet kurumlarında görevlendirilir ve öğretmenlik yapar. 28 Haziran 1923'te vefat eder.

Hece ve aruzla yazdığı şiirlerini bir araya getirdiği iki şiir defteri ölümünden sonra arkadaşlarınca yayımlanmak istendiyse de gerçekleştirilemez. Dönemin tanınmış kişilerinin el yazılarını içeren, kendisinin “Mecmua-i Hâtırat”ım olarak adlandırdığı derlemesi ölümünden sonra Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Kütüphanesi'ne konur.

KAYNAKÇA:

- 1) İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, C.I, Orhaniye Matbaası, İst. 1930, sy. 1753-1756
- 2) “Şadi”, **Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi**, C.2, YKY, İst. 2001
- 3) “Şadi, İsmail Yaşar”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.8, Dergâh Yay.,İst. 1998, sy.83

-ZİYA ŞAKİR SOKU

1883'te doğan Ziya Şakir, ilk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamlar. İlk şiir ve yazılarını İrtika, Terakkî, Musavver Fen ve Edeb dergilerinde yayımlar. 1906 – 1908 arasında Hanımlara Mahsus Gazete ve Çocuklara Mahsus Gazete'nin sahipliğini yapar. İttihat ve Terakkî Cemiyeti'ne girer. Meşrutiyet'ten sonra Muhlis Sabahattin ve Suphi Nuri ile beraber yayımladığı Genç Türk dergisinde İttihatçıları eleştirdiği için hayatından endişelenerek Mısır'a kaçar. İstanbul'a döndüğünde Sinop'a sürülür; bir süre sonra affedilir. Gönüllü olarak Balkan Savaşı'na katılır; Mütareke'den sonra Ankara'ya geçerek Millî Mücadele'ye katılır. Gazetelerde yazdığı tarihî yazılarla tanınır. 1928'den sonra Son Posta, Yeni Gün, Son Telgraf, Vatan gibi gazetelerde 140 kadar eseri tefrika edilir. Yazı hayatı boyunca gerçek isminin yanı sıra, Hüseyin Servet, M. Ziya ve Hâmid Nuri takma isimlerini de kullanan yazar, 1959'da vefat eder.

Eserlerinden bazıları: Küçük Fıkralar – İkinci Sultan Hamid – Nuri Demirağ Kimdir? – Selçuk Saraylarında Ömer Hayyam'ın Hayat ve Maceraları, Yarım Asır Evvel Bizi İdare Edenler

KAYNAKÇA:

- 1) Eryüksel, H., **Ziya Şakir Hayatı ve Eserleri**, İstanbul 1949
- 2) Okay, Cüneyd, “Soku, Ziya Şakir”, **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, C.II, YKY, İst. 1999, sy. 548-549
- 3) “Soku, Ziya Şakir”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.8, Dergâh Yay., İst. 1998, sy. 33-34

4. PÂYİTAHT'TAN SEÇİLMİŞ YAZILAR

**Kesriyeli Mehmed Sıdkı, “Bugünkü İstanbul”, Pâyitaht, nr.9-1, 3 Şubat
1337 Perşembe**

Yanan güneşle sararmış bu ülkede bahâr...
Bu gamlı beldenin üstünde yas tutan geceler;
Sönen ocaklara karşı figân ve gam heceler
Anan yataklara düşmüş için için ağlar...
Baban serîr-i memâtında inliyor dalgın
Evin harâbeye dönmüş dağıldı her tarafın;

Önünde yaslı ve öksüz gelinler ağlarken
Uçuk benizli yetimler şifâ umar senden
Sen ey bütün içi ümîd ve itina dolu genç
Bu saha pek iğrenç!.

Yavaş yavaş yürü ey genç kırılmasın kanadın
Henüz dağılmadı sisler önünde fırtına var...
Yarınki pembe ufuklar açar çiçekli bahâr!...

Çekil içinde alevlenmesin o hırs ve kadın
Senin nasîbe-i ruhun değil bu zehr-i füsûn!..
Bırak bu çölde sakat ruhlu hastalar yürüsün!..

Çamurlu bir uçurumdur bugün, bu belde, bu yol..
Çekil de zehrini kussun bugünkü İstanbul..

Selâhaddin Enis, Musâhabe-i Edebiyye: “Hâlid Ziya Bey’in Edebî Şahsiyeti”, Pâyitaht, nr.10-2, 4 Şubat 1337 Cuma

Bizde ale-l-gumûm pek garîb bir telakkî var: Zannediyoruz ki yazdığımız hitâbenin dahiline sekiz on Türk ismi ilâve etmekle “ millî bir hitâbe” yazmış oluruz! Bu, şüphesiz ki her itibâr ile sakat ve melûl bir düşüncedir.

Unutmayalım ki hiçbir vakitte millî hikâyeye demek, eşhâsı “ Ahmed, Mehmed” olan bir hikâyeye demek değildir.

Romancılarımız arasında en ziyâde Hüseyin Rahmi Bey’in, eşhasını aramızda sakın ve mütemekkin olanlardan almakta olduğunu burada bi-l-vesile zikretmeyi hakperestlik icâbından telakkî etmekteyiz. Her ne kadar bu pek müstesnâ muharririmizin eserlerinde birtakım felsefeler, tahkîye haricinde birtakım taşkınlıklara saptığını görüyor isek de biz bunu hiçbir vakitte Hüseyin Rahmi Bey için bir nakısa olarak zıkr ve işaret edilemez. Çünkü Hüseyin Rahmi, başlı başına bir şahsiyet-i mümtazdır ki “ Kendi cû’yi ve kendi eflâkında taîr”dir.

Hâlid Ziya Bey’i bu memlekette “ millî hikâyeciliğin” bâysisi ve müessesesi telakkî edenler, o kanaatleyim ki bu telakkîlerinden hayliden hayliye aldanıyorlar. Gerçi Halid Ziya Bey isminde bir zât, bu memleketin edebiyât âlemine “ Aşk-ı Memnû” , “ Maî ve Siyah” gibi birtakım romanlar ithâf etmişse de bu eserler, hiçbir vakitte millî bir simâyı haîz değildirler, istikbâlin münekkidi Hâlid Ziya Bey’den bahsettikleri zaman şüphesiz ki onu “millî bir hikâyeci” olarak telakkî edemeyeceklerdir. Hatta ben, ayrıca o kanaatleyim ki istikbâlin bir “içtimâîyât-ı münekkidi” Hâlid Ziya Bey’den bahsettiği zaman onu muzırr bir simâ olarak da telakkî etmekte muztarr kalacaktır. Zîrâ Hâlid Ziya Bey pek sehâr ve rengîn kalemiyle memleketin bütün tahassüs ve tefekkürleri üzerine tehekküm ederek bu memlekette gayr-i tabîi birtakım tiplerin – ne tam Avrupalı, ne de tam Asyalı, ikisi arasında sersem ve perîşân – birçok eşhasın husûl ve vücûd bulmasına hizmet etmiştir. İçtimâîyemiz için “ pîç” olan bu eşhası, biz, her gün sağımızda solumuzda, önümüzde ardımızda görmekteyiz.

“Aşk-ı Memnû” dan sonradır ki memleketimizde ellerini göğüsleri üzerine koyarak verem öksürüğünü taklîd eden kızlara, “Maî ve Siyah” dan sonradır ki

memleketimizde saçlarını uzatarak şâir olduklarını zanneden “mecânîn” e rast gelmeye başladık.

“Nihâl” i bir Türk kızı, “Ahmed Cemîl ”i bir Türk sanatkârı telakkî edenler yalnız bir hata da değil aynı zamanda “hakikat-i içtimâîye” karşısında bir “körlük”te de bulunmuş oluyorlar.

Bu itibar ile Hâlid Ziya Bey’in romancılık âlemimizde “ Pierre Loti” kadar “ Türk” olduğunu itirâf etmekle yalan söylemiş değil, bilâkis pek vâzih olan bir “ hakikat”i ilân etmiş oluruz.

Gerçi biz Hâlid Ziya Bey’in kudret-i tahkîyesine, müstesnâ ve kuvvetli üslûbuna hayrân ve hürmetkârız. Hâlid Ziya Bey, büyük bir romancı, kuvvetli bir üslûbkârdır. Bunu inkâr etmek hakikat nâmına irtikâb edilecek günahların şüphesiz ki en eşna’ olur. Yalnız büyük bir romancı, kuvvetli bir üslûbkâr olmak demek, hiçbir vakitte “millî bir romancı” olmak demek değildir.

Hâlid Ziya Bey Ayastefanos’taki müzeyyen ve mutarra villasının panjurlarından muhîtini seyretmiştir. O panjurlardan ki bakıldığı zaman İstanbul duman ve sis içinden görülür. O panjurlardan ki bakıldığı zaman bahçelerinde ancak Avrupakârî yel değirmenleri dönen süslü Frenk köşklerine rast geliriz.

Hâlid Ziya Bey, mensûb olduğu devrin erbâb-ı kalemi gibi muhîtine girmeye asla lüzûm görmemiş ve tasvîr ettiği “ İstanbul”u içine girerek değil, hâricinde durarak temâşâ eylemiştir. Bundan dolayıdır ki eserleri, boynunda dürbünü, elinde bastonu sokaklarımızdan geçen bir “Avrupa seyyah”ının cümle-i meşhûdâtı kabilindendir.

Hâlid Ziya Bey, o bütün bir memleketin efkâr ve tahassüslerine hâkim olan kuvvetli kalemiyle isteseydi, bizde o vakitler yumuşak bir heykel çamuru halinde bulunan “hikâyecilik hamuru”ndan “ Roden” in “ Pansur”u kadar büyük bir şaheser vücûda getirebilir, bütün bu “cereyan”ın “yatak ve istikamet”ini tahvîl ve tebdîl edebilirdi; fakat o buna muvaffak olamadı; çünkü Hâlid Ziya Bey, yalnız Garb’ı okumuş; lâkin maalesef onu hazmedememiş ve binâaleyh okuduklarına hâkim olamamıştır.

Hâlid Ziya Bey gibi fikirlerinden fazla hisleriyle hareket eden ve Garb’ın abidât-ı medeniyesi önünde azamî bir hissiyâtla mütehassis bulunmuş olanlar, pek ziyâde tabîidir ki muhîtlerine karşı bir yabancılık hissiyle mütehassis olmaktan fârig

olamazlar, işte Hâlid Ziya Bey’i hikâyelerinde “ gayr-i millî ve yabancı “ yapan müesser, düşünceme göre bu “ nokta” olsa gerektir.

Bazı tipleri gülünç olmakla beraber Hüseyin Rahmi Bey’de iş tamamıyla bir akistir. O, hassasiyet itibâriyle Hâlid Ziya Bey kadar zaîf ve marazî olmadığı, bilakis “fıkr”i “his”lerine daha hâkim ve gâlib bulunduğu için muhîtime girmekten çekinmemiş, istikrâh etmemiş ve bizzat “muhît”in derinliklerine dâhil olarak oradan “ hâric-i âlem”i temâşâ ve tasvîr eylemiştir.

Ne “Aşk-ı Memnû” ne de “Maî ve Siyah” devr-i sâbıktan devr-i hâzıra müdevver bir “vesika-i içtimâîye” mahiyetinde olmadığı halde (Şıpsavdi) okuduğumuz vakit on beş sene evvelki İstanbul’u hututuyla, elvâhıyla, muhasser beşeriyle gözlerimizin önünde dirilmiş ve canlanmış görürüz.

Tedkîk ettiğimiz zaman şu neticeyi istihsâl ederiz ki bu memlekette Hâlid Ziya Bey’i yalnız bir kısım halkımız okur. Hâlbuki buna mukabil Hüseyin Rahmi Bey’i seyyânen herkes aynı zevk ve lezzet ile okur.

Ta bahsimizin bidâyetinde şu noktayı işaret etmiş idim ki hikâyelerimizin içine sekiz on Türk isminin ilavesi, hiçbir vakitte eserlerimizi “millî bir eser” haline sokmaz.

Binâaleyh hikâye ile iştigâl eden gençlerimiz, mesâilerinde bu noktaya bilhassa dikkat ve itinâ etmelidirler.

Hâlid Fahri, Musâhabe-i Edebiyye: “Edebiyatta Millî Seciye”, Pâyitaht, nr.11-3, 5 Şubat 1337 Cumartesi

Daima işitiyoruz: Bu eser güzel... Fakat millî seciyeden mahrûm.. Bu eser üslûb ve tahkîye itibâriyle çok kuvvetli... Fakat tamamıyla bizim hislerimizin mahsûlü değil.. Hayâtımıza uygun düşmemiş... İlâh...

Şimdi meselâ biri çıksa da gündelik gazetelerinde siyâsetten, içtimâîyeden, edebîyattan ve felsefeden, hâsılı her şeyden bahseden bazı kimselere sorsa:

-“Yahu, nedir istediğiniz?...” Acaba ne cevâb verirlerdi?... Yüzde doksan eminim ki onlar da ne istediklerini, neye itirâz ettiklerini kendileri de tamamıyla bilmezler. Böyleleri için Anadolu’ya iki şâirin herhangi sebep tahtında olursa olsun geri gelmesi yeniden yaygarayı basmaya kâfi bir vesiledir. Kendilerinde anka gibi

gördüğümüz ahlâktan, hamiyetten dem vururlar, tezyîf ve istihkâra kalkarlar. Yarın da bu fırsattan istifade ederek tekrar bugünkü edebiyata tekme, yumruk saldırırlar. Çünkü onlarca millî seciyeli edebiyat ancak kendi tâbirlerince edebiyatın sahte kahramanlarını devirdikten sonra doğabilecektir. Doğrusu insanın bu kadar hazîn bir mantığa sahip olabilmesi için mutlaka işlek ve dişlek bir kalemle yazması lazım gelir.

Bugünkü şâir veya nâsirlerin eserlerini millî seciyeden mahrûm diye inkâr etmekle emin olalım ki dünkülere de büyük bir mevkî-i şeref ayırmış olmuyoruz. Bugünküler şiirde millî ruhu biraz olsun bulamamışlarsa dünküler hiç bulamamışlardı: Çünkü meselâ henüz üdebâ-ı cedîdenin puntavan şiirleri, Manş'ın sahilinde söylenişleri kabilinden uzun manzumeleri unutulacak kadar aradan bir zaman geçmedi. Fecr-i Âti'nin kuğulu ve nilüferli sembolünün diriltileri de unutulmadı. Bugünküler hiç olmazsa bu garîbeye düşmediler. Roman ve hikâyeye gelince, elbette Ömer Seyfeddin'in, Yakub Kadri'nin, Refik Halid'in ve daha pek çoklarının hikâyeleri Hâlid Ziya'nın mekteb-i edebîsinin René Mejeru'dan Alphonis Daudet'ten ve Marcel Proust'tan iktibas edilmiş pek benzeyen kozmopolit ve roman külliyyatından çok fazla millî bir seciyeye mâliktir. Yalnız bu devrin hikâyeleri arasına henüz iki üç ay evvel gazete sütunlarını dolduran üslupsuz birtakım bayağı hikâyeleri karıştırmayalım. Çünkü onlar vaktiyle de şikâyet ettiğim gibi son devir edebiyatı çirkinleştiren yegâne gönül ve mide bulandırıcı zevksiz numunelerdir. Bahsimiz bunlardan hariçtir.

Mamafih bu münasebetle şunu da itirâf edelim ki edebiyatımız millî zevki henüz tamamıyla bulmuş değildir. Bu gâyeye vâsıl olmak için daha pek çok uğraşmak lazım geliyor. Ne zaman bugünün şâirleri Anadolu'yu yakından görecek, yakından sevecek ve harâb köy kulübelerinde alınları hicrân ve matem çizgileriyle kırışmış ninelerin masallarını, hatıralarını dinleyerek koçyiğitlerin destanlarını, türkülerini toplayacak, işte ancak ondan sonradır ki Türk şiiri bütün memleketin hakîki neşe ve ıztıraplarını terennüm edebilecektir, bir kelimedede millî seciyeye kuvvetle sahip olacaktır. Hikâye ve romancılarımız da nazarlarını artık Şişli'nin, Erenköyü'nün köşklerinden hiç olmazsa bir müddet için uzaklaştırarak meselâ Fatih veya Aksaray'ın bir köşesinde sığışan bedbaht Türk ailelerinin hayâtını görmeye ve göstermeye karar verirlerse işte o zaman da en canlı Türk romanı, Türk hikâyesi

vücûda gelecektir. İhtimâl ki bu suretle bizim de Rus romanı gibi bâriz seciyeli bir edebiyatımızın mevcudiyetini Garb'e bile tanıtılabilecektir.

Böyle zinde, böyle yüksek ve hakîki bir edebiyatı bekliyoruz. Fakat bunu kim yapacak? İşte bunun cevabını bugün kolay kolay veremiyoruz. Bu, bizce henüz bir meçhuldür. Şiirde, hikâyede, romanda ve temâşâda ayrı ayrı birer müceddide, birer dâhiye lüzûm vardır. Bugünküler en ziyâde lisân-ı Acem'in zevkinden ve nahvından kurtarabildi. Ancak senelerce süren uzun bir didişmeden sonradır ki bugün hiç olmazsa bu gâyemizin husûlünü görmekle bahtıyarız. Artık hiç kimse Enderun lisânıyla sahifeler karalayan muharrirleri şâirleri dinlemek istemiyor. Şimdilik bu kadarı da az bir şey değildir. Bu âna kadar daha fazla bir şey yapılamazdı. Fakat bundan böyle edebiyatımızın dünkülerden ve bugünkülerden daha ziyade millî zevke tercüman olabilecek muharrir veya şâirler yetiştirmesine hiçbir mâni' yoktur.

Beş senelik fecî bir harpten sonra geçen acıklı mütareke seneleri yarınki edebiyatımıza ateşin ve samimi bir ilham menbaı olacaktır. Buna hiç şüphe etmeyelim!..

Cenab Şahabeddin, 'Aşk'ın Terânesi ", Pâyitaht, nr. 26-18, 20 Şubat 1337

Pazar

Kesriyeli Sıdkı Bey'e:

İşte ben saçları dûşunda perîşân"aşk"ım.
 Hüsn ile, şi'r ile, âhenk ile yoktur farkım.
 Benim en ince gönüllerde emîr-i darabân
 Gençliğin kasr-ı hayâlinde yatan genç sultan.
 Güzelim, şuh u şenim, pür-hevesim, tannâzım
 Yakar âvîze-i ümîdi şua'-ı nazım.
 Ellerim sâkî-i hulyâ, leblerim nakl-i sürûr,
 Doludur gözbebeğim bir sarışın mestî-i nûr,
 Râyihamdır gül-i mâzîden uçan ıtr-ı lezîz,
 Güneşimdir eden âtiyi nihâl-i nev-hîz.
 Aks-i destimle gönüllerde kuzahlar kurulur;
 Benim ahcâr-ı hayâlîmle gönül ma'bed olur.

Hem güzel bir gece, hem korkulu rü'yâyım ben:
 Beni koynunda tutanlar bile titrer benden.
 Yârı bir düşman eder, düşmanı bir yâr ederim.
 Pây-ı Leylâ'ya yanık çölleri gülzâr ederim.
 Kalbiniz benden uzakken ne umar gözleriniz?
 Geceler gökyüzü firdevs-i tehîdir bensiz.
 Gülleri âteş eden âteş-i Hakk'ın gülüyüm
 Ebediyyen gözü dillerde açık bir ölüyüm.

1921 Şubat Cenab Şahabeddin

Nezihe Muhiddin, Kabil, Pâyitaht, nr. 36-28, 7 Mart 1337 Pazartesi

Bursa Sultanisi'nin son sınıfındaydım. Benim gibi babasız, anasız, fakir arkadaşlarım arasında garipliğim onların elemeleriyle mezc olur. Bu büyük himâyekâr çatının altında, bir ana göğsüne sokulur gibi derin bir samimiyet ve merbutiyetle yaşardık. Soğuk ve korkunç bir kış gecesi idi. Keşiş'in karlı ve yüksek şâhikalarından kopan karlı ve gürültülü bir rüzgar camlara çarparak, kiremitleri çatırdatarak mektep binasını sarsmaya çabalıyordu. Koğuştaki yanan sönük bir kandil ziyâsı altında bütün yataklardan ağır ve sıcak nefesler kabarıyor ve camlarda ince bir buğu halinde toplanıyordu. Bir türlü uyuyamıyordum. Yorganın altındaki harareti zâyî etmemek için bilâ-hareket, bir zaman nöbetçinin duvarda büyüyüp küçülen gölgesini seyrettim. Yarım saat sonra o da gidip yattı... Hafif bir dalgınlık geçirirken, bir haftadan beri yanımdaki yatağı işgal eden arkadaşın benim gibi uyumadığını hissettim, bu Edirne muhacirlerinden bir talebe idi. Sesimi mümkün mertebe hançeremde boğarak ona seslenmekten kendimi men' edemedim.

- Hâlâ uyumadın mı?... O biraz yüksek sesle cevap verdi:

- Hayır... - Sonra hemen ilave etti – Zaten ben uyuyamam ki!

- Aman yavaş söyle! diye ihtar ettim fakat uykum büsbütün dağılmıştı. Biraz daha mütecessim. Arkadaşım cevabıyla beni epeyce gıcıklamıştı iki dakikalık bir sabır ve sükûnetten sonra yorganın kenarından tekrar sesim çıktı:

- Niçin geceleri uyuyamazsın?... Elbet bir sebep olacak! O bu sefer hemen cevap vermedi... Tereddüdü canımı sıkarak tekrarladım.

- Söylesene ya?..

- Hiç! dedi.

- Nasıl hiç! İnsan geceleri uyuyamazsa elbet bir derdi olur!

- Geceleri fena rüyalar görürüm... Hele böyle karanlık uzun geceler gözden hayaletle görünür!

- Hele tarif et bakayım nasıl hayaletler görünür?

Sesi belli olacağı derecede titreyerek cevap verdi.

- Fena fena hayaller? Hele iki göz var ki beni hiç bırakmaz!

- Ne tuhaf çocuksun sen?! Nasıl iki göz?.. Gulyabani gözü mü? Yoksa cadı gözleri mi?

- Alay etme – dedi – Sonra kesik bir hıçkırık arasında ikmâl ederek sustu: Kardeşimin gözleri! Son cümle kat'î bir ifade ile bittiği için tekrar bir şey sormak cersaretimi kırdı.

Tecessüm derece-i nihâyeye ermişti. Uykum büsbütün kanatlandı. Boğazımdan gayr-i iradî bir iki istifhamkâr mırıltılar sızdı. Fakat arkadaşımın hafif hıçkırıklarını, derin derin göğüs geçirmelerini işiterek:- mutlaka ölmüş bir kardeşin gözleri için olacak! deyip susmaya mecbur oldum.

Ertesi sabah, bütün dikkatim, gece, muzdarip yaşadığına hükmettiğim arkadaşımın harekâtını takip ve tedkik etmek oldu: O çok garip bir mahlûktu. Okurken oynarken, söylerken, yemek yerken birdenbire taş gibi duruyor. Açık mavi gözleri cam gibi parlayarak meçhul bir noktaya dikilip kalıyordu artık dayanamayacaktım. Onu geceleri uykusuz bırakan kardeşinin ölüm hikâyesini mutlaka dinleyecektim. Öğleden sonra, bahçedeki karları ince ince eritecek derecede tatlı bir hararet neşreden güneş, bizim bahçeye çıkmamıza müsaade etti. Talebeler pür-neşeydiler. Hepsi oynuyor, gülüyor, sıırıyordu. Ben hemen onu aramaya ve bahçeyi dolaşmaya başladım... O, iri bir dev-i kadîdi gibi dikilen bir ağacın eğri gövdesine arkasını dayamış, önündeki, metruk, derin ve mahûf bostan kuyusuna gözlerini haşyetle dikmiş korkunç gözleriyle bakıyordu... Yavaş yavaş yaklaştım birdenbire kolunu tutarak:

- Yine kardeşini mi düşünüyorsun? dedim.

O titreyerek silkindi. Gözlerini gözlerime dikti – evet, dedi. Oraya çömeldim. Ufak bir taş alarak kuyuya attım. Derinden bir şıprırtı işitildi. Sonra müteessir bir gözle ona bakarak sordum:

- Ne zaman öldü kardeşin? Yanıma çömelerek cevap verdi:

- Ne zaman mı? Çoktan! Fakat o kendi kendine ölmedi!

Hayretle bakarak – Kim öldürdü?

O cam gibi gözlerini açarak keskin bir seda ile – Ben öldürdüm! dedi. O saniyede göğsümde müthiş bir ürperme hâsıl olarak bütün vücudumu titreterek dolaşıyordu. Bir katilin, bir kardeş katilinin yanı başındaydım! Müddet-i hayatımda daha bu kadar çirkin bir tevehhüşle titrediğimi bilmiyorum. Yanımdaki ve herhalde benden birkaç yaş küçük olan bu dehşetli mahlûk o dakikada bütün haydutlardan devlerden, ejderhalardan daha mahûftu. Bulunduğumuz yer bahçenin uzak ve kuytu bir yeri idi. Arkadaşlar pek şen gürültüleri kulağıma daha derin ve uzak geliyordu. Hissettiğim tedehhüş ve istikrah bütün hareketimi kudretimi dondurmuştu. O halimi anlayarak:

- Korkma – dedi – Ben kardeşimi aklım ererken öldürmedim... Sonra pek muzdaribâne ilave etti – işte şimdi sen nasıl nefret, dehşet hissediyorsan ben her gün daha fazla kendimden korkuyorum ve iğreniyorum. Gün geçtikçe bu ızdırabım daha dehşetleniyor. Yaşayamayacağım zannediyorum - Gözlerini kuyuya dikerek birkaç dakika sessiz ağladı...

Şimdi, deminki istikrah yerini yavaş yavaş merhamet gibi yumuşak bir hisse terk etmeye başlıyordu. Kardeşini istemeyerek öldüren bir mücrimin vicdan azabı hakîkaten şâyân-ı merhamet bir fecî idi. Bende ki bu derûni tahavvülü hissederek:

- İstersen sana anlatayım? dedi.

Küçüktüm – diye başladı – Henüz üç yaşındaydım. Babam, fakat acısını hissedemedim. Anne acı acı ağlarken küçücük kardeşimi göğsüne basar ben yanı başında mangalın külleriyle oynardım. Annem kardeşimi öper severken içimden bir şey sızlayarak kopar, boğazıma tikanır göğsümde şiddetli bir ağrı duyardım bu hal gündüzleri, geceleri hep böyle devam ederdi. O zaman içimden bir şey kabarıp taşar, annemin kolları arasında sıcak sıcak yatan bu küçük mahlûku bir şey yapmak isterdim! Annem kardeşimin gözlerini çok severdi. Çünkü babamın gözlerine benzermiş. Hattâ onun gözlerinin güzelliğini komşularımız bile söylerdi. Bir gün

annem aşağıda bir iş yapmak için yanımızdan ayrılırken – ha oğlum – dedi. Kardeşini ağlatma – Beraber oynayınız. Sakın geçen gün yaptığın gibi oyuncaklarını kırma sonra seni döverim... Cevap vermedim. Yine içimden o acı şey kabarmaya başlamıştı. Annem kardeşimi öpüp severek bıraktı gitti. Ben hemen kalkıp zavallı çocuğun önüne oturdum. İlk işim onun yıldız gibi parlayan gözlerini muayene etmek oldu. İki parmağımı o iki parlak şeylere temas ettirir ettirmez ağzından hafif bir feryad çıktı. Zaten bir gün evvel bir alçı bebeğin gözlerini çıkarmıştım. Parmaklarım bu sefer olanca kuvvetiyle kardeşimin gözlerine takıldı. Müthiş, acı bir çığlık koptu. Bu bağırان mahlûku susturmak için hemen bir aralık aradım ben kapının arkasına onu bıraktığım anda kapı şedîd bir gürültü ile açılarak annem gözleri dışarı fırlamış bir halde içeri girdi... Kapının arasından çıkan kardeşim artık annemin baygın kolları arasında nefes almıyordu! Mesele anlaşıldı, komşular doldu... Ben bir komşu evine sürüklenirken içimde yalnız bir acı vardı:

Bu gece rakipsiz olarak anneme mâlik olamamak!

O dehşetli günden sonra annem büsbütün ölü kardeşimi sevmeye başladı. Bu eskisinden daha metruk kaldım... Herkesin gözleri bana tuhaf tuhaf bakardı... Seneler geçtikçe daha fena oldu. Bu sefer içime ikinci bir karanlık daha çöküyordu... Kardeşimin parlak yıldızları gözlerimin önüne geliyor. Sonra elimle oyduğum o iki karanlık çukur beni içine doğru çekiyordu. Derdimi kimseye söyleyemiyordum. Annemin yüzüne bakamıyor, komşuların fısıltıları yüreğime çöküyor beni o karanlık çukurlara yuvarlıyordu. Hele göz lakırdısı edilirken başım eğiliyor eğiliyor, derin korkunç bir karanlığa gömülüyordum. İşte hep böyle yaşıyordum bütün günlerim acı içinde geçiyor.

Sustu. Gözleri yine cam gibi parlayarak kuyuya daldı kaldı. Bende ses çıkaramadım ne ufak bir kelime-i teselli, ne de münasip bir cevap... Birkaç dakika sonra bizi derse davet eden çanın sedası derinden derine aksederken hiçbir şey söylemeksizin ağır ağır kalktık yürümeye başladık.

Bu hikâyeden sonra bana bir ebkemiyyet târî oldu. Bir daha onunla hiç hiç konuşamadım. Zaten çok sürmedi, bir sabah yatağında bulunamayan arkadaşımızın cesedini akşamüstü metruk kuyudan çıkardılar...

Şekib, Sevmem, Pâyitaht, nr. 42, 21 Mart 1337 Pazartesi

Kalender meşrebim minnetim yoktur,
Yükseklerde uçan meleği sevmem.
Koca feylosafa hizmetim çoktur,
Öpülmek istenen eteği sevmem.

Halkından almıştır yüksek bir pâye,
Gönül hünkârıdır düşmez ednâya,
Meylederim sanma zen-i dünyaya?
İlk kokladığı çiçeği sevmem.

Hemdem midir benim hakîki,
Merd olanlar merdi şüphesiz sever.
Yağmur gibi her gün saçmada Güher
Adi kahpe çıkmış, feleği sevmem.

Elinde olsa da şu tatlı canım,
Düşmanıma yoktur komplimanım.
Husumet ettiğim şahsa imânım!
Seni seviyorum demeyi sevmem.

Ezelden mâilim nüktedanlığa,
Hürmetim büyüktür kahramanlığa,
Nispetim yoksa da pehlivanlığa
Kolayca bükülen bileği sevmem.

Bu yolda ders aldım ehl-i hikmetten:
Yırtıcılık yeğdir bence zilletten.
Hazm yoktur ama hâl-i vahşetden
Kaplani severim, köpeği sevmem.

Felaket okuna sinemi gerdim,
 Dergâh-ı Rıza'ya postumu serdim,
 Yoldan dönersem ben de namerdim,
 Dönmek menfurumdur, döneği sevmem.

İzmirli Tokadîzâde Şekib

**Necmi Nureddin, KılabdanYorgan, Pâyitaht, nr. 50, 30 Mart 1337
 Çarşamba**

Hikâye Müsabakamızda Birinciliği Kazanan:

Önüme konan çeşit çeşit eşyayı ayırmakla meşgulken yakında bir kadını ortalarına alan yeni bir kalabalığın gürültülü muhavereleriyle başımı o tarafa döndürmeye mecbur olmuşum.

Omzunda pek büyük emeklerle işlenmiş parlak kılabdanlı, havai mavi bir yorganı taşıyan, halindeki düşkünlüğü, sefaletini saklayamayan bir kadının etrafında birikmiştiler.

Dükkânının kapısı önünde durduğum tuhafiyeci, çok vakittir aşinalığı olan insanlar gibi o kalabalık içinde birine haykırdı:

-Rüstem yine mi o yorgan... A be yahu! Şu karı da bunu sabahtan beri satamadı gitti! Sabahleyin üç yüzde kalmıştı: Ben almak da istedim ya! İnat etti. Ve sözüne devam etti:

- Kaça çıktı?

Muhatabı o patırtılı muhavere arasında ona cevap vermedi. Meşguldü. Sonradan ustasının sözünü hatırladı:

- Ahmet Efendi! İki yüzde... Bu sefer o kadar da vermiyorlar. Bir iki homurdandı:

- Kaltak! Bu tamahkârlıkla devam ederse sabah verilen fiyatın yarısını alamayacak; söyledik ya!

İçimi gıcıklayan, kalbimdeki rikkat hislerini canlandıran bu kısa mükâlemeden yarı malumatım vardı. Kendisinden izahat istedim.

Orası hınca hınçtı. Türlü türlü eşyalar; omuzda elde, kolda.. Her yerde taşınıyor, satılıyordu.

Beride ortaya atılıvermiş bir çift çocuk ayakkabısıyla işlemeli yahud basma entariler, giyilmiş kirli çamaşırlar, delinmeye yüz tutmuş gelinlik esvaplar; her şey vardı.

Öbek öbek, bir lokma ekmek alabilmek için bunları pazarda satmaya gelen ihtiyar taze bir alay kadınla koydukları pırtıl veya az kullanılmış eşyanın gerisinde çömelerek çocuklarına meme veren orta yaşlılar hepsi buradaydı.

Ömrünün yarısında sefaletten çöken bu kadının yanında, bir de yirmi yaşında bir gelinlik kız vardı. Yorganın ikisine ait olduğu besbelliydi. Pahası yavaş yavaş yükseliyordu.

Çarşının her köşesinden geçip giden halk arasından bazı bazı ayrılarak bu mezada sokulup gelenler eksik olmuyordu. Etraftan çıkan pazarlık velveleleri, çocuk feryadları, dalgalana dalgalana bu beş para noksanına alışveriş etmek için boğuşan insanlar üstünde titrek akisler yapıyordu.

Birdenbire orası bir karıştı. Ayrılanlar tekrar sokulanlar oldu. Şişman dükkâncı, beyaz çoraplı ayaklarıyla pike altındaki kesiklerini aradı. Dükkândan atladı:

- Mezad bitiyor galiba! dedi. O esnadaydı. İki yüz elli kuruş sesi, keskin bir sayha tarzında kulaklarda çınladı. Kafası açık kel bir Yahudi'nin kadına doğru yaklaştığını gördüm.

Kadın, son bir ıztırap şehkasiyle içini çekti ve yanındaki kızına sordu:

- Sonra pişman olma... Bu gelinlik yorganın kızım! dedi.

Peçesinin altında, yüzünün gençliğini yıprattığı hatları sezilen kızcağız annesine döndü:

- Israr etme anne! Ver. Artık usandım. Hiç olmazsa o para ile bu gece bir sıcak yemek yeriz dedi...

Kadıköy 2 Şubat 1921

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- 1) Altıntaş, Hayrani, **Mustafa Şekip Tunç**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1989
- 2) Apaydın, Mustafa, **Osman Cemal Kaygılı'nın Hikâyeciliği**, Boğaziçi Üni. Yayınevi, İstanbul 2006
- 3) Argunşah, Hülya , “Millî Edebiyat”, **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara 2005, sy.171
- 4) Artan, Gündüz, **Takma Ad- Soyadı- Rumuz Dizinleri(Tanzimat'tan Günümüze)**, Türk Kütüphaneciler Derneği İçel Şubesi Yay., İçel 1994
- 5) Ayhan, Bünyamin, **Milli Mücadele'de Basın**, Tablet Kitabevi, Konya Aralık 2007
- 6) Ayvazoğlu, Beşir, **Kainatça Tanınmış Türk Şiir Kralı Florinalı Nazım ve Şaşısalı Edebi Hayatı**, Kapı Yay., Ankara 2007
- 7) Barutçu, İrem, **Babîâli Tanrıları, Simavi Ailesi**, Agora Kitaplığı, Aralık 2004
- 8) Baştunç, Yüksel, **Beyoğlu: Dünden Bugüne**, Yılmaz Yay., İstanbul 1993
- 9) Bergson, Henry (Çev.Yaşar Avunç), **Gülme-Komiğin Anlamı Üstüne Deneme Henri Bergson**, Ayrıntı Yay., İst. 1996 (2.b.2006)
- 10) Beyatlı, Yahya Kemal, **Aziz İstanbul**, İstanbul Fetih Cemiyeti, 3. Baskı İstanbul 1974
- 11) Coşar, Ömer Sami, **Milli Mücadele Basını**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul
- 12) Coşkuntürk, Hüveyla, **İhsan Raif Hanım**, Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ankara 1987
- 13) Çapanoğlu, Münir Süleyman, **Basın Tarihine Dair Bilgiler ve Hatıralar**, Hür Türkiye Dergisi Yayınları, 1962
- 14) Çetişli, İsmail – Nurullah Çetin, Abide Doğan, Alim Gür, Şenol Demir, Cengiz Karataş, **II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Akçağ Yay., Ank. 2007

- 15) Dethier, Philipp Anton, (Çev. Ümit Öztürk) **Boğaziçi ve İstanbul:19. Yüzyıl Sonu**, Eren Yayıncılık, İstanbul 1993
- 16) Dumesnil, Vera, (Çev. Emre Öktem), **İşgal İstanbul'u**, İstanbul Kitaplığı, İstanbul 1993
- 17) Emil, Birol, **Reşat Nuri Güntekin**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1989
- 18) Enginün, İnci, **Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)**, Dergâh Yay., İstanbul Şubat 2006
- 19) Enginün, İnci, **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1983
- 20) Erdoğan, Tamer, **Türk Romanında Mütareke İstanbul'u**, Kanat Kitap, İstanbul 2005
- 21) Gökman, Muzaffer, **Sedat Simavi Hayatı ve Eserleri**, Apa Ofset Basımcılık, İstanbul 1970
- 22) Hisar, Abdülhâk Şinasi, **Kitaplar ve Muharrirler I**, YKY., Mayıs 2008
- 23) Ilgar, İhsan, **Mütarekede Yerli ve Yabancı Basın**, Kervan Yay., 1973
- 24) İnuğur, Nuri, **Basın ve Yayın Tarihi**, Çağlayanlar Kitabevi, İstanbul 1982
- 25) İnuğur, Nuri, **Türk Basın Tarihi**, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul 1992
- 26) İskit, Server, **Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları**, Başvekalet Basın ve Yayın Müdürlüğü Yay., 1943
- 27) Kabacalı, Alpay, **Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın**, Literatür Yay., İstanbul Eylül 2000
- 28) Kanter, M. Fatih, **Ölümünün 50. Yılında Belgelerle Reşat Nuri Güntekin**, İnkılâp Kitabevi İstanbul 2006
- 29) Kaymaz, Kadriye, **Gölgedeki Kalem Emine Semiye**, Küre Yay., Ocak 2009
- 30) Koloğlu, Orhan, **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın**, İletişim Yay., İstanbul Ağustos 1992
- 31) Koloğlu, Orhan, **Türk Basını Kuvayi Milliye'den Günümüze**, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1993
- 32) Koloğlu, Orhan, **1908 Basın Patlaması**, BAS-HAŞ, Şubat 2005
- 33) Koloğlu, Orhan, **Basın Tarihi**, Pozitif Yay., İstanbul Ağustos 2006

- 34) Korkmaz, Şefika, **Osmanlı Kadın Hareketinde Bir Öncü Emine Semiye Hayatı, Eserleri, Fikirleri**, Timaş, İstanbul 2008
- 35) Kurdakul, Şükran, **Çağdaş Türk Edebiyatı**, 4 Cilt, Bilgi Yayınevi, İstanbul, Ocak 1994
- 36) Lekesiz, Ömer, **Yeni Türk Edebiyatında Öykü**, Kaknüs Yay., İstanbul 1997
- 37) Okay, Orhan, **Silik Fotoğraflar**, Ötüken Yay., İstanbul 2005
- 38) Okay, Orhan, **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergâh Yay., İst. 2005
- 39) Oktay, Ahmet, **Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1993
- 40) Ortaç, Yusuf Ziya, **Portreler: Bir Varmış Bir Yokmuş**, Yeni Matbaa, İstanbul 1960
- 41) Ozansoy, Halit Fahri, **Edebiyatçılar Çevremde**, Sümerbank Kültür Yay., 5/109 Ankara 1970
- 42) Öner toy, Olcay, **Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı ve Öyküsü**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1984
- 43) Öner toy, Olcay, **Reşat Nuri Güntekin**, TDK, Ankara 1983
- 44) Özgül, Metin Kayahan, **Halit Fahri Ozansoy: Hayatı ve Eserleri**, Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ankara 1986
- 45) Özkaya, Yücel, **Milli Mücadele’de Atatürk ve Basın**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1989
- 46) Öztoprak, İzzet, **Kurtuluş Savaşı’nda Türk Basını: Mayıs 1919 – Temmuz 1921**, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara 1981
- 47) Öztürk, Cemil, **İhsan Raif Hanım: Yaşamı, Sanatçı Kişiliği, Yayımlanmış ve Yayımlanmamış Bütün Şiirleri**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2002
- 48) Saraçoğlu, Ahmet Cemalettin, **Mütareke Yıllarında İstanbul**, Kitabevi, İstanbul 2009
- 49) Semih, Mehmet, **Mahlaslar, Takma Adlar, Tapşırmalar ve Lakaplar, Anahtar Kitaplar**, İstanbul 1993
- 50) Sunata, İ. Hakkı, **İstanbul’da İşgal Yılları**, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul 2003

- 51) Şapolyo, Enver Behnan, **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın**, Güven Matbaası, Ankara 1969
- 52) Talu, Ercüment Ekrem, **Geçmiş Zaman Olur Ki**, Hece Yay., Ankara Mayıs 2005
- 53) Tanpınar, Ahmet Hamdi, **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitabevi**, İstanbul 1997
- 54) Tanpınar, Ahmet Hamdi, **Sahnenin Dışındakiler**, Dergâh Yay., İst. Ekim 1999
- 55) Tarım, Rahim, **Mehmet Rauf(Hayatı, Sanatı, Eserleri)**, T. İş Bankası Yay., Ankara 1998
- 56) Tarım, Rahim, **Mehmed Rauf Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma**, Akçağ Yayınları, Ankara 2000
- 57) Temel, Mehmet, **İşgal Yıllarında İstanbul'un Sosyal Yapısı**, Kül. Bak. Yay., Ankara 1998
- 58) Topuz, Hıfzı, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul Kasım 2003
- 59) Uçman, Abdullah, **Rıza Tevfik'in Tekke ve Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleleri**, MEB, İst. 2001
- 60) Uçman, Abdullah, **Rıza Tevfik- Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Şiirleri**, Kül. ve Turizm Bak. Yay., Ank. Ağustos 1986
- 61)Yardım, Mehmet Nuri, **Edebiyatımızın Güleryüzü**, Çatı Kitapları, İst. 2002
- 62) Yazar, Mehmet Behçet, **Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı**, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938
- 63) Yazar, Mehmet Behçet, **Edebiyatçılar Alemi Edebiyatımızın Unutulan Simaları**, 21.yy. Yay., Ankara Kasım 1999
- 64) Yücebaş, Hilmi, **Bütün Cepheleriyle Ercüment Ekrem**, Orhan Mete ve Ortağı Kollektif Şirketi Matbaası, İst. 1957
- 65) Yücebaş, Hilmi, **Bütün Cepheleriyle Reşat Nuri**, Yeni Matbaa, İstanbul 1957
- 66) Zihnioğlu, Yaprak, **Kadınsız İnkılâp**, Metis Yay., İstanbul 2003

67) Zihnioğlu, Yaprak, **Nezihe Muhiddin Bütün Eserleri I**, Kitap Yayınevi, İstanbul Mayıs 2006

MAKALELER

1) Akçura, Gökhan, **“Florinalı Nazım ya da Türk Şiir Krallığı Neden ve Nasıl Doğmuştu?”**, Tarih ve Toplum, Ekim 1989, C. 12, s.70, sy. 39-42

2) Andı, M. Fatih, **“Yahya Kemal’in Şiirlerinde Bir Medeniyet ve Kimlik Göstergesi Olarak Şehir”**, Bir Medeniyeti Yorumlamak Ölümünün 50. Yılında Yahya Kemal Beyatlı Sempozyumu 03-07 Kasım 2008, İstanbul Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası V, İstanbul Fetih Cemiyeti

3) Baran, Tülay Alim, **“Mütareke Döneminde İstanbul’daki Rus Mültecilerin Yaşamı”**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, s. 64-65-66, C.XXII, Mart Temmuz Kasım 2006

4) Baran, Tülay Alim, **“İstanbul’da Beyaz Ruslar ve Tombalacılarla Mücadele Derneği”**, İstanbul Dergisi, Sayı 52 (2005), sy. 58-67

5) Birer, Özlem, **“Türk Feminizmi ve Nezihe Muhiddin”**, Tarih ve Toplum, Ağustos 1999, C. 32, s. 188, sy. 60-63

6) Ceyhan, Nesime, **“1911-1922 Yılları Türk Hikâyesine Kaynak: Harp”**, Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish of Turkic, Volume 4/1-II, Winter 2009

7) Çakır, Ömer, **“Cenab Şahabeddin’in Bütün Şiirlerine Bir İlave”**, Türk Dili, S.674, Şubat 2008, sy.120-130

8) Çetin, Nurullah, **“Pierre Loti’nin Gerçek Kimliği – I”**, Edebiyat Otağı, Kasım 2006, S.14, s.2

9) Doğan, Âbide, **“Modern Evliyâ Çelebi Ercüment Ekrem ve Eserleri; Evliya-yı Cedid ve Zeyl-i Evliya-yı Cedid”** 13-24 Türkbilig Türkoloji Araştırmaları, 2003/5

10) Doğan, Âbide, **“Evliyâ-yı Cedid ve Zeyl-i Evliyâ-yı Cedid Adlı Eserlerde Halk Bilimsel Öğeler”**, Milli Folklor, Yıl 15, s. 58, sy. 47-57

- 11) Özer, İlbeyi, **“Mütareke ve İşgal Yıllarında Osmanlı Devletinde Görülen Sosyal Çöküntü ve Toplumsal Yaşam”**, OTAM- A.Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Dergisi, No.14, Kasım 2003, sy. 247-271
- 12) Özerdim, N. Sami, **“Ercüment Ekrem Talu”**, Yeni Yayınlar Dergisi, II/3, İstanbul 1957, sy.73-77
- 13) Özpalabıyıklar, Selahattin, **“Tanzimat’tan Bugüne Türk Edebiyatında Takma Adlar, Mahlaslar, Rumuzlar Dizini”**, Kitap-lık, s.45, Ocak-Şubat 2001
- 14) Reddy, Nilüfer Mizanoğlu, **“ Pierre Loti’nin Türkiye Romanları: Bir Okuma Yolculuğu”**, 21. yy. a Girenken Pierre Loti Türkiye ve Avrupa: Pierre Loti’nin 150. Doğum Yıldönümünde Türkiye ve Avrupa’nın Siyasî ve Edebî İlişkileri Kolokyumu, Kültür ve Turizm Bak., İst. 4-5 Mayıs 2000
- 15) Sağlam, Nuri, **“Faruk Nafiz’in ‘Memleketçi’ Şiirlerinde Anadolu ve Anadolu İnsanı”**, *Journal of Turkish Studies*, Volüme: 30/III, Harvard University: 2006, sy. 71-88
- 16) Şahin, Seval, **“Yahya Kemal, Modernite ve Kente Yürümek”**, Bir Medeniyeti Yorumlamak Ölümünün 50. Yılında Yahya Kemal Beyatlı Sempozyumu 03-07 Kasım 2008, İstanbul Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası V, İstanbul Fetih Cemiyeti
- 17) Tarım, Rahim, **“Ercüment Ekrem Talu Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”**, Türklük Araştırmaları Dergisi, İstanbul 1990-1991, s.6, sy. 245-309
- 18) Tınç, Lütfi, **“Türkçedeki Pierre Loti”**, 21. yy. a Girenken Pierre Loti Türkiye ve Avrupa: Pierre Loti’nin 150. Doğum Yıldönümünde Türkiye ve Avrupa’nın Siyasî ve Edebî İlişkileri Kolokyumu, Kültür ve Turizm Bak., İst. 4-5 Mayıs 2000
- 19) Uçman, Abdullah, **“Cenab Şahabeddin’in Yayınlanmamış Bir Şiiri”**, Tarih ve Toplum, Ağustos 1989, s.68, sy. 73-75
- 20) Uçman, Abdullah, **“Bazı Kadın Mektupları”**, Tarih ve Toplum, Mart 1999, C.31, s.183 sy. 40-46
- 21) Yazar, M. Behçet, **“Edebiyatçılarımızı Tanıyalım: Ercüment Ekrem Talu”** Yedigün s. 431 İstanbul 1941, sy.15
- 22) Zihnioğlu, Yaprak, **“ Bir Osmanlı Türk Kadın Hakları Savunucusu Nezihe Muhiddin”**, Tarih ve Toplum, Mart 1999, C.31, s.183, sy. 4-11

- 23) Zihnioğlu, Yaprak, **“Erken Dönem Osmanlı Hareket-i Nisvânî’nin İki büyük Düşünürü Fatma Aliye ve Emine Semiye”**, Tarih ve Toplum, Haziran 1999, C. 31, s. 186, sy. 4-11
- 24) Zihnioğlu, Yaprak, **“Nezihe Muhiddin- Kısa Yaşam Öyküsü, Yetiştigi Ortam ve Kadınlardan Etkiler...”**, Tarih ve Toplum, Mart 2000, C.33, s. 195, sy. 69-73
- 25) Zihnioğlu, Yaprak, **“Kadın İnkılâbı”**, Tarih ve Toplum, Mart 2001, s.207, sy. 27-30

TEZLER

- 1) Acehan, Abdullah, **“Halit Fahri Ozansoy Hayatı – Eserleri –Sanatı”**, Sakarya Üniversitesi Sos. Bil. Enst., Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Programı Doktora Tezi, Sakarya 1998
- 2) Akyüz, Ünal, **“Sabah Gazetesinin (1909-1919) Sistemantik İndeksi”**, İÜ Sos. Bil. Enst. YL Tezi, İst. 2000
- 3) Aydoğan, M. Selçuk, **“İritkâ Dergisinin 101- 251. Sayılarının İncelenmesi (Derginin Sisystematik İndeksi)”**, MSÜ Sos. Bil. Enst. YL Tezi, İst. 2001
- 4) Ayhan, Bünyamin, **“Olağanüstü Durumlarda Toplumsal Dayanışma ve Bütünleşmeye Basının Katkısı: Millî Mücadele Dönemi Türk Basını”**, SÜ Sos. Bil. Enst., Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Konya 2005
- 5) Ayhan, Erhan, **“Osman Cemal Kaygılı’nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri”**, Muğla Üniversitesi Sos. Bil. Enst. YL Tezi, Muğla 2006
- 6) Çiftçi, Selahattin, **“İkdam Gazetesinin Kültürel ve Edebi Yazılarının Sistemantik İndeksi (1894-1904) ”**, İÜ Sos. Bil. Enst., Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı YL Tezi, İst. 2001
- 7) Devrim, Tunay, **“Güleryüz Mizah Gazetesinin İncelenmesi”**, MSGSÜ Sos. Bil. Enst. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı YL Tezi, İst. 2009
- 8) Kanat, Hülya, **“Asır Gazetesinin Edebiyat ve Kültür Yazılarının Sistemantik İndeksi (1895-1908)”**
- 9) Konar, Hikmet, **“Diken Mizah Gazetesinin İncelenmesi”**, MSGSÜ Sos. Bil. Enst., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Anabilim Dalı, YL Tezi, İstanbul 2005

10) Korkmaz, Kemal, **Milli Mücadele Dönemi İstanbul ve Anadolu Basını**, SÜ Sos. Bil. Enst., Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, YL Tezi, Konya 2006

ANSİKLOPEDİLER

- 1) **Büyük Türk Klâsikleri**, Ötüken-Söğüt Yay., İst. 2002
- 2) Gevgili, Ali, “Türkiye Basını”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.1, İletişim Yay.
- 3) Gövsa, İbrahim Alaattin, **Dil ve Genel Kültür Ansiklopedisi**, Milliyet Yay., Cilt 2, sy. 747-749
- 4) İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, C.1, Orhaniye Matbaası, İst. 1930
- 5) **İslam Ansiklopedisi**, T.Diyanet Vakfı, Ankara
- 6) Özkırımlı, Atilla, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, 5 Cilt, Cem Yayınevi, İstanbul 1984
- 7) **Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi**, YKY., İstanbul 2003
- 8) **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yay., 1977
- 9) **Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi**, AKM Başkanlığı Yay., Ank. 2002
- 10) Varlık, M. Bülent, “Mütareke ve Millî Mücadele Basını”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yay., C.5, sy. 1200-1210
- 11) **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, YKY, İst. 1999

SÖZLÜKLER

- 1) Ayverdi, İlhan, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı Yayınları, İstanbul Kasım 2005 1. Cilt, sy. 1010
- 2) Çağbayır, Yaşar, **Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı –Ötüken Türkçe Sözlük**, Ötüken yayınları, İstanbul 2007 C. 2, SY. 1659-1660
- 3) Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1998

- 4) Eyüboğlu, İsmail Zeki, **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, Sosyal Yayınlar, Gözden geçirilmiş 3. Basım, İstanbul Nisan 1995 sy. 271
- 5) Necatigil, Behçet, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yayınevi, İstanbul 1983
- 6) Nişanyan, Sevan, **Sözlerin Soyağacı – Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**, Adam Yayınları, Gözden Geçirilmiş 2.Basım, Şubat 2003 İstanbul
- 7) Şemsettin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, Kapı Yay., Ekim 2004
- 8) **Turkish and English Lexicon**, Çağrı Yay., İstanbul 2006
- 9) Haz. Prof.Dr. İsmail Parlatır, Prof Dr. Nevzat Gözaydın, Prof. Dr. Hamza Zülfikar, Belgin Tezcan Aksu, Seyfullah Türkmen, Yaşar Yılmaz, **Türkçe Sözlük**, TDK, Ankara 1998

KATALOGLAR

- 1) Duman, Hasan, **Arap Harfli Süreli Yayınlar Katalogu 1828-1928**,
- 2) **Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Katalogu**, Muvakkat Basım, Milli Kütüphane Yayınları Ankara 1963
- 3) **Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Katalogu**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphane Başkanlığı Yay., Ankara 1987
- 4) (Haz. Selahattin Öztürk, Abdurrahman M. Hacıismailoğlu, Muhammed Hızarcı), **Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Süreli Yayınlar Katalogu**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Müdürlüğü İstanbul 2006

ÖZGEÇMİŞ

Birsen Erol, 1978 yılında İstanbul’da doğdu. Babasının memuriyeti dolayısıyla ilk ve orta öğrenimini Anadolu’nun farklı şehirlerinde tamamladı. 1995 yılında Selçuk Üniversitesi Klâsik Arkeoloji bölümünü kazandı. İki yıl sonra bırakarak, 1998 yılında MSGSÜ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdi. 2002’de lisansını tamamladı. Öğretmenliğe özel bir dershanede başladı. 2004 yılından bu yana Üsküdar Çengelköy Lisesi’nde Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak görev yapan Birsen Erol, 2007 yılında başladığı MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalı Yeni Türk Edebiyatı programında yüksek lisansına devam etmektedir.